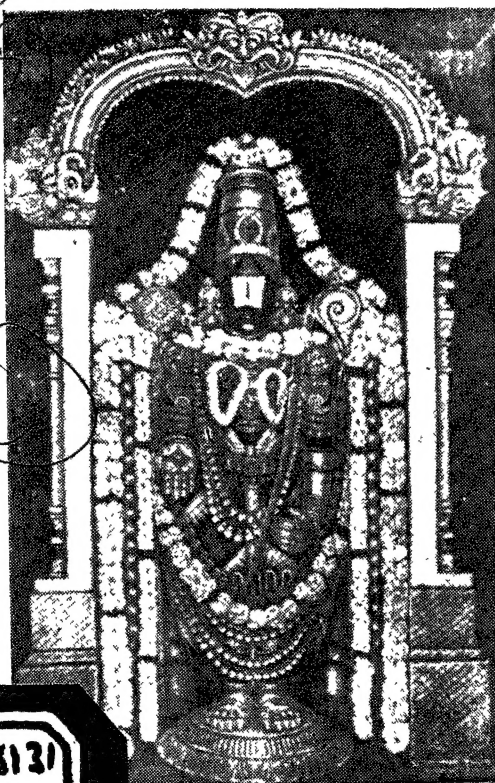

జీవనసవంతి

పద్య కావ్యము

894.8131
SRI

రచయిత :

చీరాల శ్రీరామశర్మ M.A.,

జీవన స్రవంతి

పద్య కావ్యము

Acc. No. 26353

ఆధ్యాత్మిక, సాంప్రదాయ, సాంఘిక,
శ్రీ వేంకటేశ్వర వైభవ సహితము

రచయిత :

చీరాల శ్రీరామశర్మ M.A.,

ప్రథమ ముద్రణ : 1998 అక్టోబరు

ప్రతులు : 500

మూల్యం : రు. 40/-

ప్రతులకు :

హరిత నివాస్

23-22-7

హనుమాన్ వీధి

సత్యనారాయణపురం

విజయవాడ-520 011

ఫోన్ 531574

ముద్రణ :

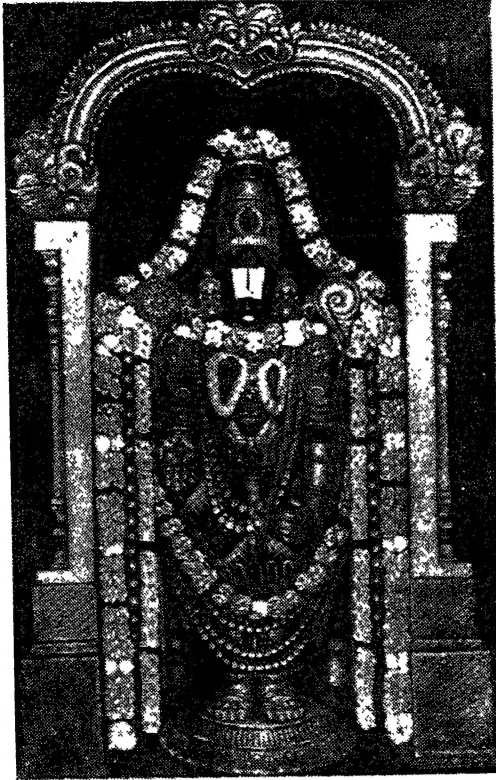
శ్రీ గాయత్రీ ప్రెస్,

సత్యనారాయణపురం

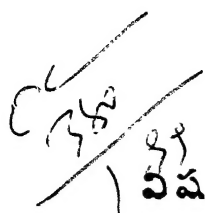
విజయవాడ-11

ఫోన్ : 533064

కృతి భర్త

కం॥ శ్రీ వైకుంఠ విరక్తుడు,
శ్రీ వత్సాంకితుడు, శ్రీ పరిచ్యుతుడుండె
శ్రీ వెంకటాచలపతి,
శ్రీవాసా, శ్రీనివాస, శేషగిరీశా

విషయ సూచిక

తామ్రశాసనం నకలు

అభిప్రాయములు

1. ఇష్టదేవతా ప్రార్థన : కృతికర్త, కతిభర్త. 1-9
2. ప్రథమ చరణం : 10-21
జన్మస్థానం, కర్లపాలెమువారి వంశము, కర్త బాల్యము.
3. ద్వితీయ చరణం : 22-60
దత్తతస్థానం, వేదయ వంశము. శ్రీరాములుగారి జ్యేష్ఠద్వితీయ, కనిష్ఠ కుమారులు, జ్యేష్ఠ, ద్వితీయ, తృతీయ పుత్రికలు. ఉద్యోగ వివాహ సంస్కారాలు.
4. తృతీయ చరణం : 61-80
పదవీ విరమణ, కోర్టు ప్యవహారములు, అయ్యప్ప దీక్ష శబరియాత్ర.
5. చతుర్థ చరణం : 81-176
అధ్యాత్మికం, సంవత్సరాంత పండగలు సంప్రదాయములు పుత్రీ పుత్రుల వివాహాలు శుభకార్యాలు యుగాది, శ్రీరామనవమి, ఆంధ్రుల అవకాయ, చాతుర్మాస వ్రతం. ఆకామావై, మంగళగౌరి వరలక్ష్మీ వ్రతాలు, కృష్ణాష్టమి వినాయక వ్రతం, దక్షిణాయనం. అనంశ పద్మనాభ చతుర్థి మహాలయ అమావాస్య. ఉండ్రాళ్ల తద్దె, దేవి నవరాత్రుళ్లు, దేవి అలంకారాలు, బాల, కుమారి, లలిత, చాముండి, త్రిపురసుందరి, మహాలక్ష్మి, మహా సరస్వతి, మహాకాళి, మహిషాసురమర్దని, శ్రీరాజరాజేశ్వరి, దీపావళి, నరకాసుర వధ, అట్లతద్దె, నక్తము శబరి యాత్ర, ధనుర్మాసం. శ్రీ వైకుంఠము. శ్రీ మహావిష్ణువు, దశావతార వర్ణనము, తిరుపతి శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామి వైభవం, నిత్యకళ్యాణము బ్రహ్మాత్మవాలు, నిత్యాభిషేకాలు, ముక్కోటి ఉత్తరద్వార దర్శనం, ఉత్తరాయణం, మకర సంక్రమణం. సంక్రాంతి పండుగ. సావిత్రి నోములు, మహాశివరాత్రి. శేషజీవితము కర్మపరిపాకం. కవిత్య సమీక్ష, దత్తుతల్లి ప్రతీకారం. శివలింగాగమనం.
6. పంచమ చరణం : 177-195
తురీయాయవస్థ, నిర్వేదనము, హైకోర్టు తీర్పు డిక్రీ అమలు పిరిడిశాయి సందర్శనము, గాయత్రి, సుబ్రహ్మణ్యం, రాజరాజేశ్వరి వివాహాలు సాంఖిక దుర్బడతలు.
7. షష్ఠమ చరణం : 196-200
శాంతిపథం- వివాహ షష్టిపూర్తి. మాతృస్మరణం. కాశీ రామేశ్వర యాత్రలు.

తామ్ర శాసనం

త్రిమధాతపురాణ్ణా శాలివాహ శకాబ్దికి, విజయ
 వచ్చరే చైవ మాఖనద్ధ తృతీయ్యకే రుచిరా
 త్వస్వస్వ వంశేషు ప్రభవే లింగరాజచ దత్త
 ద్రంగు బూదాశ్యాం లిఖ్యం వై భాగ శాశనం॥
 భాగత్రయం చృగణకైః స్వస్వ క్షీరాలయుగ్మచ,
 తస్యస్వస్వచ భోక్తవ్యం ద్విభాగే ఘ్నాంశసర్వదా
 ఏవం నగరపాగ్భాగైః యురరాస్థిత త్రియుతైః
 క్షీరాలైక భాగేషు గణకానాం త్వైభోక్తవే॥
 సౌప్త్యం స్వస్వ స్థితంచైవా ఖండానాం రత్న
 సంఖ్యయేత్ యదం ప్రకార భోక్తవ్యం భాగా
 కాంచృత్రయం చృవేత్ ఏతత్కృమంశుత్రపౌత్రైః
 పారంపర్యం త్రరాయచ సుఖాశ్రిణాన్వితాయాశ్చ
 సర్వదానుభవం భవతి॥ ఏవం విభాగ సౌక్షిణం
 శాసనం దైవరాయచ త్రిమత్స్వస్వ పురాధీశం
 వల్లభాంఘ్రియుగంతథా శ్రీవల్లభస్వామిసేవగతి॥

శ్రీ॥ రంగరాజ బూదరాజవ్రాలు శ్రీశ్రీ శుభం.

స్వస్తి శ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవషంబులు
 ౧౩౯౬ అగునేటి విజయనామ సంవరచ్చర మాఘ
 శుకలు స్వన్నక లింగరాజుకు ఆ రంగరాజు బూద
 రాజు వ్రాఱుంచ్చి యిచ్చి శ విభాగ ప్రశాసనం.

మనమిరాశి గ్రామందేలు స్వన్నక్షిరాల రెండున్న
 స్వన్నమిరాశి రెండుభాగాలున్న యింద్దుకుతూర్రు
 దిశనుంన్న పొలం సహగాను క్షిరాలవక భాగం
 వెరశి భాగాలుకెక్కి స్వన్నమిరాశి భాగాలు రెండున్న
 మేము యిద్దరముంన్న అనుభవించేటట్టుంన్న
 క్షిరాలమిరాశి వకభాగం నీవు అనుభవించేటట్టుంన్న
 స్వన్నలోవుంన్న స్వాస్థ్యం కుచ్చళ్లు తొమ్మిదింన్న
 యీ ప్రకారమే మూడు భాగాలు వెంబ్బడి వకభాగం
 నీవు అనుభవించేటట్టు నిష్కర్ష చేసుకుంటిమి.

గన్న యీ ప్రకారం పుత్రపౌత్ర పౌరరపర్యం త్తరం సుఖ
 వైభవాలతోను యెల్లవేపుడు నీవు అక్కడ మేము
 యిద్దరం యిక్కడ అనుభవించుచునాను.
 యీ విభాగపు శాసనకీసాక్షి దైవరాయుడైనట్లు
 వంటి స్వన్న వల్లభస్వామి పాదారవిందములూ॥.

రంగరాజు వ్రాలు బూదరాజు వ్రాలు శ్రీశ్రీజెయనూ!

దమ్మాలపాటి రామారావు

Ex. M.L.A.

శివాలయం వీధి,

సత్యనారాయణపురం,

విజయవాడ-520 011

ఈ రచయిత నవరసభరితుడు. ఇష్టదేవతా అర్చకుడు. శ్రీ వేంకటేశ్వర భక్తుడు. భక్తి పారవశ్యమున దైవములో లీనమై తానే దైవముగా, తానే వెంకటేశ్వరునిగా, తానే పద్మావతి, నాంచారమ్మలుగా, ద్వైతమున, అద్వైతము, అద్వైతమున ద్వైతము బహు రూపముల సంసార సారము, మహాయజ్ఞము, త్యాగము, సృష్టికళా నిర్మాణము ప్రతిభలను అనుభవించి తన వ్యక్తిగత జీవితముతో సమన్వయపరచి జీవితమును, కథారూపమున జీవన యాత్రను రైలు పట్టాలుగా నిర్మించి స్వీయ చరిత్రను రైలుగా, అ పట్టాలపై నడిపించి, సరళభాషా ప్రయుక్తలో, పద్యశైలిలో, ఛందోబద్ధమైన లయ విన్యాసములతో, ఇష్టదేవతా ప్రార్థనతో, కృతిపతిగా, కృతికర్తగా విద్యాభ్యాస పోషణ బాధ్యతను దత్త స్థానమున, వివరించి, ఉద్యోగ అవశ్యకతను సంసారముతో జోడించి అంగీరసనామ సంవత్సరమును, ప్రగతి లక్ష్యముగా, శ్రీ వేంకటేశ్వరుని సారధిగా, భక్తినూపిరిగా, శార్దూల, ఉత్పలమాల, మత్తేభ చంపకములును. పద్యములును రథచక్రములుగా, హృద్యముగా నడిపించి రచించిన శ్రీ శర్మగారి కవితా న్రవంతి శ్లాఘనీయము.

—వడ్డా సుబ్రహ్మణ్యం
లెక్చరర్
తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

హైదరాబాదు
భావఫాల్గుణ
బహుళ ౨౮.

శ్రీ శు ద ర్శ నం

జనన మరణ చక్రబంధం నుంచి ముక్తి పొందాలని జీవుని వేదన. జీవాత్మ పరమాత్మతో మమేకం కావడానికి పడే అరాటం, చేసే పోరాటంలో డస్సిపోయిన జీవుడు 'నీవే తప్ప నితః బెరుగ'నని నివేదించుకుంటాడు. అర్థితో మొర అలించమంటాడు; అనుగ్రహించమని కోరుకుంటాడు. సుదర్శన చక్రధారి అయిన శ్రీశు దర్శనంకోసం పరితపిస్తాడు. ఇదిగో అచ్చు అలాంటి సన్నివేశమే, అటువంటి ఘట్టమే మన కళ్ళముందు కదలాడుతుంది- ఈ 'జీవన స్రవంతి'లో. అది శ్రీ చీరాల శ్రీరామశర్మగారి జీవితకథా స్రవంతి. స్రవంతి ఎప్పుడూ కుదురుగా నిశ్చలంగా సాగదు. సహజ స్రవంతికే తప్పలేదు అటుపోట్లు, దుందుడుకు దూకుళ్ళు, ప్రతిఘటనలు, ఒదిగి ఒదిగి వైదొలగడం, నిశ్చలంగా నిండుగా దరులు ఒరసికొని ప్రవహించడం, బహు ముఖంగా సాగి సాగి సాగర గర్భంలో కలిసిపోవడం. ఇవిగో ఇవన్నీ మనం శ్రీ శ్రీరామశర్మగారి జీవన స్రవంతిలో దర్శించవచ్చు.

శ్రీ శర్మగారి కవితా స్రవంతి భక్తకవి, సహజకవి పాండిత్యుడైన పోతన్న కవితను పడేపడే మృరణకు తెస్తుంది. పద్యం హృద్యంగా నడిచింది. సహృదయ హృదయంగమంగా అలవోకగా హత్తుకుపోతుంది. రచన సంస్కృత సమాస భూయిష్ఠమా? అంటే ఔను- కాదు అనడానికి వీలుగా ఉంది. జటిల సంస్కృతంకాదు; సరళ సంస్కృతం చెవిని సోకుతుంది. శ్రవణ శుభగత్వం సొంతం చేసుకుంది. 'అమృలగన్నయమ్మ', 'కవిత్య సంపదన్' వంటి ప్రయోగాలు తటాలున పోతన్నను తలపుకు తెస్తాయి. 'ఛాందస భాష గ్రాంథికము సంస్కృత తత్వమ తద్భవంబు.... అందున వ్రాసెదన్ తెలుగునర్థము నింపొదవంగ కావ్యమున్' (37) అని సవినయంగా చాటిచెప్పుకున్నారు శ్రీ శర్మగారు.

'కలౌ వేంకటనాథాయ'. కలిలో శ్రీ వేంకటేశ్వరుడే అధీశ్వరుడు. జగన్నమోహనంగా వెలుగొందే జగత్పృథువు. నిండైన భక్తితో, మెండైన ప్రవృత్తితో తన 'జీవన స్రవంతి' కావ్య కన్యను శ్రీ వేంకటేశ్వరునికి సమర్పణ చేసి, సమధికంగా సమర్పన చేశారు శ్రీ శర్మగారు. కృతి సమర్పణ చేసి కోరుకున్నది భోగభాగ్యాలా? భవభోగ బంధాలా! కాదు కాదు, 'దైవంబందు నై క్యంబు'. పుణ్య పురుషులు అంతకంటె కోరుకునేది మరేముంటుంది! అహు!

కామూరి పూర్ణచంద్రరావు MABOC
అష్టావధాని, Retired Lecturer
ఆంధ్రా లయోలా కళాశాల

డోర్ నెం. 18-4-51,
2వ లైన్,
కేదారేశ్వరపేట,
విజయవాడ - 3.

జీవన స్రవంతి - ఒక అభిప్రాయము

రచన - శ్రీ చీరాల శ్రీరామశర్మగారు

సృష్టిలో నొక విచిత్రమున్నది- అది సహజమే అయినను దానిని గురించి పట్టించుకోనివారికది- అది యట్టిదని తెలియదు వివరంగా జెప్పినచో ఆశ్చర్యము కలుగును. ఒక రసాల వృక్షమున్నది. ఆ వృక్ష లక్షణము లన్నియు అ బీజమునందే అంతర్గతమై యున్నవి. అది మొక్కయై, వృక్ష మగుచున్న స్థితిలో దాని సహజ స్వభావము వ్యక్తమగుచుండును. అట్లే వేళ చెట్టునకు దాని విత్తనమునకు జేదు స్వభావము ఆ స్వభావమును మించి మరియొక భావము దానికుండదు. ఇట్టి స్వభావములు వృక్షములకేగాక సకల జీవరాసులకు ప్రసిద్ధమై యున్నవి. అందుచేతనే “స్వభావో దురతి క్రమః” అని యందురు. మానవులకు ఈ స్వభావము పుట్టుకతోనే పూర్వజన్మ సుకృత దుష్కృత పరిపాక కల్పితమై ఆకృతదాల్చును. మనమేషేరుతో మనుష్యులను పిలిచినను ఆ స్వభావములనేగాని శరీరములనుగాదు. శరీరములు జడములే గదా! తదంతర్గత పూర్వజన్మ సుకృత దుష్కృతఫల సంగతమైన చైతన్య స్వరూపమే మానవుడు. వానికేనామరూపములు కల్పింపబడును.

ఇక కవికి కవిత్వము వ్రాయుట స్వభావము. అనగా ఆ లక్షణము పుట్టుకతోనే ఉండును. పెరిగినకొద్దీ అదియు నెదిగి అనుకూల సమయంలో స్వయం వ్యక్తమగును. శ్రీ చీరాల శ్రీరామశర్మగారు ఒక కవి. లోకంలో ఒక లక్షమందిలో ఒక కవి పుట్టునని యంటారు. అంటే కవులు అరుదుగా పుడతారు. అంటేనే వారికొక ప్రత్యేకతకలదని వేరే చెప్పనక్కఱలేదు.

“కవిని కన్నతల్లి గర్భంబు ధన్యులు
కృతిన జెందువాడు మృతుడుగాడు
పెరుగుతోటకూర విఖ్యాత పూరుషులు
కవిని వ్యర్థజీవిగాఁ దలంతు!”

అని యొక ప్రసిద్ధకవి యన్నారే! అది సత్యము. లోకంలో కోకిల ఉన్నది. అది మధురంగా పాడుతుంది. దాని పంచమస్వరం వినగానే మన

కానందం కలుగుతుంది, కాకి ఉన్నది. అదీ అరుస్తుంది. మనకు కర్ణకలోరంగా ఉంటుంది. కోకిలను మనం పాడమని చెప్పము. దానియంతట అదే పాడుతుంది. అది దాని స్వభావము. దాని ఆనందంకోసమే అది పాడుతుంది. అది యితరులకు కూడ నచ్చుతుంది. కాకి కంఠనాదం యితరులకు నచ్చదు. శ్రీ శ్రీరామశర్మగారు మంచికవి. సహస్రాధికంగా పద్యాలు వ్రాసినారు. పద్యాలన్నీ హృద్యంగా ఉన్నాయి! ఇక్కడ నింకొక చమత్కారమున్నది. ఈయన వ్రాసిన పద్యాలన్నీ తన జీవితానికి సంబంధించినవిగానే వ్రాశారు. జీవన స్రవంతియని పేరుపెట్టారు. ఆ పేరే ఈ గ్రంథస్థ విషయాన్ని వివరిస్తోంది. వీరు పద్యాన్ని హేలగా వ్రాయగలరు. వీరిది సాఫీ అయిన రచన. మచ్చుకు రెండు పద్యాలు చూడండి.

“చెలియలి కట్టదాటెనట సింధువు- ధర్మవిధూరుడయ్యెవో!

విలయము తాండవించెనన వీచెఘ గొల్లియ్యు భేగభంతమై

అలలును మధ్యతంబగుచు న్నంబుది వంశటపొంగె; భూమియున్

జలమయమై తనరైను ప్రజల్ విలపింపగ వెంకటేశ్వరా!”

కలుషిత ఘోరమందు నధికారులు నాశిత పక్షపాతులై

విలపిత వార్తనాదములు విన్నపముల్ వినిపించుకోక, తా

తెలివిగ సాక్ష్యమెల్ల సరిదిద్దుచు మార్చి యధేచ్ఛ వ్రాసి కా

వలసిన వారికిన్ మిగులవంచన బుద్ధిని వెంకటేశ్వరా!”

ఇందలి విషయములు వారి జీవితానికి సంబంధించినవైతమను సాధారణే కరణ ఘాతాత్మ్యముచే ఎల్లరకు హృద్యంగానే ఉంటాయి. “జీవన స్రవంతి” ఆంధ్రభాషా సరస్వతికి అమూల్య కంఠాభరణమై అలరాళగలదని భావించుచున్నాను. శ్రీ శ్రీరామశర్మగారు, యింకను అనేక గ్రంథాల్ని రచించి, ఆంధ్ర వాగ్దేవికి, ఇతోధికంగా పేవజేయగలరని, అందులకు కావలసిన- అయితోగ్య సాహిత్య వైభవాలను శ్రీరామచంద్రమూర్తివారి కమగ్రహించాలని కాంక్షిస్తూ, ప్రార్థిస్తున్నాను. దీనికభిప్రాయం వ్రాయడానికి వాకపకాశం కల్పించిన మిత్రులు శ్రీ చీరాల శ్రీరామశర్మగారికి, నా కృతజ్ఞతాభివంధనములు సమర్పించుకొనుచున్నాను.

పరిచయము

ఇది సాహిత్యలోకానికొక చిరుకానుక. దేనికి యాశించని, దేనికి అందని దేనికి నోచనిదొక యాడంబర ప్రజ్ఞ.

ఇది రెండు వంశముల ప్రస్తావన. నా జనకస్థానము కర్లపాలెము. జనకులు కర్లపాలెము లక్ష్మీనారాయణప్పగారు. దత్తత స్థానము చీరాల. దత్తత తండ్రి చీరాల హనుమంతరావుగారు. హరితస గోత్రీకులిద్వరవి. మా తాతగారు చీరాల శ్రీరాములుగారు కర్లపాలెము కుటుంబము నుండి శ్రీ వేదయ్యగారికి దత్తత వచ్చి అనపత్కుండ పత్కునిజేసిరి. ఆ కారణాన కర్లపాలెపు కుట్టువాని, మాతృహీనుని దత్తుకోరిరి వంశవృద్ధిపటచ.

“మాతృ స్థన్యము పంచవర్షముల ప్రేమన్ నివ్వగ్రోలంగ యా మాతే దూరమయెన్!”

“బువ్వలేదురకొడక బుద్ధిమంతుడవైతె, చల్లద్రాగిపోయి చదువకోర” అన్న జనకులు జనని తర్వాత కొంతకాలము గడిపారు.

జనకులు రాసక్రీడ నారాయణ తీర్థులవారి తరంగాలలో లీనమై “హే మాధవీ దర్శయా? హే మాలతీ దర్శయా?”యని యుదయం గరుడపక్షి కనపడేవరకు నర్తించేవారు. తర్వాత నీరాజనముతో స్వస్తి. వారు రాసక్రీడ రచించిరని వినికిడి. కాని ప్రతి కనుమరుగైనది. అట్టి రక్తము నా జీవన స్రవంతి కాధారభూతమై పరిధవిల్లినది.

నాయనదత్తు తల్లియె, యనాదరణీయయు, మాతృవర్గ మా
త్రీయత ప్రేమజూపరయె, మెచ్చరు అన్నలు నుండనివ్వమం
చాయమ చేరదీయదని అగ్నిపరీక్షగనెట్లు నిల్వనా

ద్యేయము నెట్లు కాతువా” అన్న దత్తు తండ్రి వాక్యముల బద్ధుడ వంశవృద్ధియైనది.

స్వర్ణవంశీయులు మూపురన్నదమ్ములు. లింగరాజు, రంగరాజు, బూద రాజు వారలు హరితస గోత్రీకులు. శాలివాహన శకం 1396 విభాగతామ్ర శాసనమున, లింగరాజుగారు క్షీరపురి (నేటి చీరాలకు) తరలివెళ్లి చీరాల వారైనారు. రంగరాజుగారు స్వర్ణవంశీయులైరి. బూదరాజువారు, బూదరాజు వంశీయులై స్థిరపడిరి. శ్రీ అద్దంకి ప్రభువులు లింగరాజుగారిని చీరాలకు రాణేదారుగా మడులు మాన్యములిచ్చి సత్కరించిరట. ఆ వంశములో చీరాల రామయ్యగారు, గతించ, వారి సహధర్మిణి యూరంతా పనుపు, కుంకుమ, తాంబూలము పండ్లు పంచి సహగమన మొనర్పిరట. ఆ చోటు రామయ్యతోపు,

ఆ తటాకము రామయ్య తటాకముగా వెలసిల్లినది. అట్టి తోపు నేటి కదకు ప్రభుత్వపరమై, విచారణీయమై, నిమ్మజాతుల కాధారభూతమై ప్రత్యామ్నాయా ఫలదూరమై, యిప్పటికి కోర్టు వ్యాజ్యములోనున్నది. అట్టి తామ్రశాసనము మా పినతండ్రి చీరాల సుబ్బారావుగారి అధీనములో నుండగా కీ॥శే॥ అచ్యుతుని బాలకృష్ణగారు తమ చీరాల చరిత్రలో, తమకు చెందవలసిన శాసనము చీరాల సుబ్బారావుగారు తస్కరింపబడినట్లుగా వ్రాయ కడు విచారణీయమైనది.

అన్నదమ్ముల పంపకములో మా దత్తు తండ్రికి ఉత్తర సింహద్వారము మండువా లోగిలిభాగము సంక్రమించినది. మండువాలో తూర్పుగోడలో శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామివారి నామము స్థాపితమై, అనాదరణీయమై, ఇప్పటికి తిజయవాడలో పునఃప్రతిష్ఠిత పూజనీయమై, కావ్యకవిత్వ మాధారభూతమైనది అయ్యది మా యిలవేల్పు. కాని మా పినతండ్రిగారు శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యస్వామిని యిలవేల్పు జేసికొనినారు. వారు నాకు గార్దియను. ఆ దంపతు (అరుంధతీ) లిర్వుర నాచరణ పుత్రవాత్సల్యత, దత్తునిలిపి, నా యీ స్థితికి కారకులైనారు. వారి ప్రమేయము లేనిచో నా జీవన స్రవంతి మరోమలుపు తిరిగియుండెడిదేమో? వారిరువురకు సర్వదా కృతజ్ఞుడను. వారి యాత్మీయతకు ఋణపడియుంటిని. 1933 - 1936 కాలములో బాపట్ల హైస్కూలులో చదువునపుడు, చౌదరి గారు, ఓగిరాల పండితులు సంస్కృతాంధ్రముల టీచర్లు వారి ఒరవడి నా కవిత్వ పోకడలకు నాంది. మా పినతండ్రి సుబ్బారావుగారి అల్లుడు గారైన కీ॥శే॥ దేశరాజు కృష్ణశర్మగారితో 1937 దాకను తరువాతను యిష్టాగోష్ఠి కవితా ప్రసంగాలు పునాదియైనది. ఆ కాలములోనే మా పినతండ్రి గారు సుబ్బారావుగారు రేపల్లె తాలూకా తహశీలుదారులు. 1936లో నవ్య సాహిత్య కవుల సన్మానము, కృష్ణశర్మగారి పరంగా నిరుద్యోగులమైన మాచే జరుపబడినది. శ్రీ విశ్వనాథవారు "రాజులు దీర్ఘ కాల నివాణువులు, వ్యవహార కాండలో మునుగనిక్కాలమందు, అధికారులు అల్పాశ్రయపు గబ్బులంబడి దిబ్బులందిగిన యిక్కాలమందు యే నిరుద్యోగులకు కాకయేమిపట్టె, అధునిక కవిపండితున్ నాదరింప"యని నుడివినారు.

తదుపరి నవ్యసాహిత్య పరిషత్ సభ్యత్వములో సాగినది జీవనయాత్ర.

"పసి హృదయంబు నొచ్చిన ను, భగ్గుమనోరథ ప్రేమయైననున్

ససిచెడి దండతాడిత భుజంగమునైనను, పుండరీకమున్

మసలెడు పొరుషంబు నభిమానము పెల్లుబకంగ రోషమున్,

కసి పగదీర్చుకొందురు విమాతపు జీవులు"...

"పగవలనన్ మఱిన్ గలుగు పంతము, కోపము, హాని, నాశమున్,
వగచి ప్రయోజనంబు తరువాతను శూన్యము, కార్యభూరులై
మగటిమి లక్ష్యశుద్ధి పరమార్థ మెటుంగక దీక్షకంకణన్,
సొగసుగ కావ్యమల్లెదరు సొంపుదలిర్పగ...."

అట్టి యీ కవితావ్యాసాంగాని కాదారము. యెవ్వరిని సాధించలేనిది
యే విధంగా కరుడుగట్టి గూడుకట్టుకొని, కరగకుండా యుండి యీ పద్యా
శ్రువులలో మిళిసమై పెల్లుబికివది.

ఈ కావ్య పదార్థము ప్రథమంలో కథా విధానము. తదుపరి
అధ్యాత్మికాపర దైవతారాధనములు యొక పంచాంగ కాలమున యాచరణీయ
సంప్రదాయములు మా యిలవేల్పు శ్రీ వెంకటేశ్వర స్వామివారి తిరుమల
వైభవ ప్రసక్తి. దేశ కాల సాంఘిక దురాచార, వైవాహిక దుర్నడతలు.
మానసికోద్వేగము- ప్రస్తావించబడినవి.

నేటి సాహిత్యపరమైన కావ్యకవిత్వపు పోకడలు యెక్కువగా గేయ,
గద్యరచన విప్లవాత్మకానికి కాలవాలమైనది. అట్టి తరుణంలో పద్యకావ్యము
పాతచింతకాయ పచ్చడియేమో?

అడిగినంతనే తమ అభిప్రాయములు అందజేసిన శ్రీయుతులు వడ్డాది
సుబ్రహ్మణ్యం, కావూరి పూర్ణచంద్రరావు, కీ॥ శే॥ దమ్మూరిపాటి రామారావు
గార్లకు కృతజ్ఞతలు. ఆత్మీయంగా స్వీకరించి, శ్రమకొర్చి అచ్చు వేసిన
శ్రీ గాయత్రీ ప్రెస్ అధినేత శ్రీ అడుసుమిల్లి వేణుగోపాలరావు గారికి, వారి
సబ్బందికి ధన్యవాదాలు.

Any Writing & Literature will not flourish without bitter
Criticism on it. అన్నారు Jhonson మహాశయులు. యే కవిత్వముగాని
రచనగాని సమీక్షతోగాని రాణించదు. కాన విమర్శనాపూర్వక రచనలే,
మెరుగు, సానబట్టిన రత్నాలు, ముత్యాలు. ఈ కావ్యకవిత్వ లోపాలకు
క్షంతవ్యుడను.

వృద్ధాప్య కారణంగాను అనాలోగ్యయుత, దీర్ఘకాలయాపనమైనదీ,
కావ్యానికి ప్రచురణ అయినను స్వయంకృషియే లక్ష్యములు లాక్షణికా
సామ్మిధ్యముగా యెంచబడినది.

హరిత నివాస్,
23/22/7, హనుమాన్ పీఠి,
సత్యనారాయణపురం,
విజయవాడ-520 011.

చీరాల శ్రీరామశర్మ

జీవన స్రవంతి

ఇష్టదేవతా ప్రార్థన :-

శా॥ శ్రీలక్ష్మీ విభవుండునున్, సురనుతున్, శ్రీకంఠపుత్రుండునున్,
నీలాకారశరీరమోహనుడు, విఘ్నేశుండునున్, పూజ్యుడున్,
నాశీకాస్యలుపుష్ప వృష్టిఁ గురుపన్, నాగోపవీతుండునున్,
బాలార్కుంబలె తేజసన్ని భవభావాసుండుకున్ మ్రొక్కెదన్. 1

శా॥ శ్రీవిఘ్నేశ్వర, విఘ్నరాజమకుటా! శ్రీకైలవాసా సుతా!
శైవానుగ్రహ తత్పరా! సురమునుల్ సంస్తుత్య లంబోదరా!
సేవించన్ ప్రథముండవై తనరు సంసేవ్యంబు పాదంబులన్,
తావ ద్రూపము మానసోల్లసిత సంధానంబుగా మ్రొక్కెదన్. 2

శా॥ గోరీపుత్ర నమోస్తుతే! విజయమే కాంక్షించి పూజించితిన్,
కారుణ్యామృత వీక్షణన్ బటపి నాకామ్యంబు సిద్ధింపగన్,
ప్రారంభించిన కార్యదీక్షతను సాఫల్యంబుఁ గావించుమా,
ధీరోదాత్త వివేకమున్నొసగి సాధించంగ నే వేడెదన్! 3

మ॥ తొలి పూజాఫల పుష్పమున్ నిడుచు, నేదోచేత నైనంతలో
వలయునోరీతి శభంబుకోరుచును కావ్యంబింత వ్రాయంగ నా
తలపున్, విఘ్నము సేయకుండ తగు సాధ్యంబైన సాయంబునున్
ఫలమున్, కార్యనిమగ్నతన్ వలయు సంప్రాప్తంబు సేయుంపుమా! 4

ఉ॥ ఎంతటి సంపదున్నను, గణేశనిముందు తలంప తప్పదొ,
సంతతమా విభుండు తగు సంపద సౌఖ్యము సర్వమున్నిడున్,
శాంతి నిడంగ జీవితపు చక్రము సాగగ పొంద కొల్వగన్,
నెంతటి భాగ్యముండనగు? నెందఱికియిల సంభవించునున్? 5

చ॥ చదువులతల్లి వంచనుచు సన్నిధి మ్రొక్కితి నీ పదంబులన్,
చదువును కావ్యమున్ కలము సార్థక మొప్పగఁ జూడుమమ్మ! నా
కెదురను లేనిదానిని నభీష్టి తసిద్ధివి గూర్చుమమ్మ! నీ
వదనకటాక్షమున్ బటపువాణి! సరస్వతి! దేవి శారదా! 6

ఉ॥ వ్యాసమహర్షి సంకలితమైనది పుష్కర సైకతంబునన్,
భాసిలె దివ్యరూపమున భారతి భాసుర తేజమొప్పగన్,
భాసర సుప్రసిద్ధ పులిభావమునన్ వెలుగొంద భూమినిన్,
వాసిని గాంచె నాంధ్రమున వన్నెల కెక్కుచు తీర్థరాజమై! 7

ఉ॥ జ్ఞానసరస్వతీ! నిద్రప్రణామము! వాఙ్మయ రూపధారిణీ!
కానగవింత సోయగము కన్నులగన్నడు తేజపుంజమున్,
వీనులవిందుగన్, వినగ వీణనుమీటు రసామృతంబున
జ్ఞానముఁ బాఱుద్రోలి కరుణామృత వీక్షణ కావుమమ్మరో! 8

ఉ॥ నీ కనులన్ వెలుంగునది నీలమణిన్మయ కాంతితేజమున్,
నీ కిరణాల మస్తక మణిన్మయ మౌళిత లంకృతద్యుతుల్,
నీ కరకింకణీ స్వనమణిన్మయవీణ విపంచికాసుధన్
నా కవితామృతంబున వినంబడు నయ్యదె రాగమాలికల్! 9

ఉ॥ ఇమ్మహిపుణ్యమూర్తులన నీ స్థలమందు సుమామహేశ్వరై,
బమ్మకు జిహ్వయున్, దవిలి భారతి ధాతను సేవఁజేయ, ల
చ్చమ్మయు నిల్చె నానెదలొ శౌరియుధన్యుఁడె, లోకపూజ్యుడు
ర్గమ్మయునుండె మూవురు సరస్వతి లక్ష్మీయు కాళిరూపముల్! 10

శా॥ నీ రూపంబు పరాక్రమున్, ఘనతయున్, నీకెట్లు గుర్తుండవో?
శ్రీరామాజ్ఞ సముద్రముత్తరణకై జేజేలు నివ్వంగనే
వారాశిన్నవలీల దాటితిగదే! వంద్యుండవీవే గదా?
యారోజే తెలిసెన్పొగడ్తలకు వశ్యంబొదువొ సామెతన్. 11

ఉ॥ పాపని బాల్యమందెరవిపక్వఫలంబని మ్రింగఁబోవనా
దేవసురాధిపుండ శని దిట్టగ గొట్టగ వాయునందనా
దైవవరంబునన్ హనుమ తద్విధి నామము నందుచున్ చిరం
జీవియనంగ భాసిలెడు చేష్టలరూపము మానసంబునన్, 12

ఉ॥ అట్టి మహానుభావుఁడవు నర్కుని జేరగ విద్యకోసమై
చుట్టితె రశ్మిమండలము! సూర్య భజించి సమస్త విద్యలన్
పట్టె 'తేజవంతుఁడవు! వాసిని గాంచుతివో మహాత్మ! చే
పట్టిన ఘంటమున్ విజయ, ప్రాప్తి ఘటి పును సేకు మ్రొక్కెదన్ 13

ఉ॥ పంచముఖాంజనేయ! భవభక్తులబ్రోవగ నీకు సాటిగన్,
మించిన దైవమింకొకరు మేలు తలంపగలేరటంచు నీ
పంచనుఁజేరితయ్య! నిక పద్యములల్ల కవిత్వమందునన్
కొంచెము సాయమున్ నిడుమ! కోరిక దీర్చుమ నీకు మ్రొక్కెదన్! 14

ఉ॥ దాపరికంబులేదు! భవతారక మంత్రజపంబునందునన్
యోపిన భక్తి తత్పరత, యోగ సమాధియు ధ్యానముద్రనున్,
పాపముఁ జేయునొల్ల! చెఱపంగగ పాపినికాను సామి! నా
దాపున నిల్చి కార్యమున ధన్యునొనర్చుమ! నిన్ను వేడెదన్! 15

చం॥ పరమ దయాశుభో హనుమ! పావని రుద్రవర ప్రభావ! వే
మరు సుతియించెదన్ కృపయు మాత్రము నుంచుమ! నాంజనేయ నీ
చరణముఁబట్టి వేడెదను! సాయమొకించుకఁ జేయుమయ్య! అ
య్యరె! కరుణామయా! నభయహస్తము నిచ్చితే! జాలునో ప్రభా! 16

శా॥ నీ రూపంబుఁ దలంపగా తుదుమొదల్నేగాన! నీవైనచో
ప్రారంభింపు మటంచు నాశనిడినే వ్రాయంగ కాంక్షించితే?
నీరన్నుంపుదో! పాలముంచెదవా? నిన్నే నమ్మినాడన్ జుమి!
దారింజూపుమ! పుణ్యముంచుకొనుమా? దాసాంజనేయా ప్రభో! 17

ఉ॥ రాముని బంటువై జనకరాజ సుతన్ కని ముద్రనిచ్చి, చూ
డామణి దెచ్చిరాముకిడి డంబము మీఱగఁ జూచి రమ్మనన్
నేమన? కాల్చి వచ్చితివి! యెందటి కబ్బును? నట్టి భాగ్యమున్,
నీ మహిమంబు చాటగల నేర్పుగదా! యిది రాము కార్యమున్. 18

ఉ॥ పంచముఖాంజనేయ! దశబాహు! పరాహుగోరువానరా
శ్వాంచిత! నారసింహ! బహుసాయధ! రుద్రబలుండ! సామికా
ర్యాంచిత భాగ్యమందు మహిరావణమర్దనఁ సేయ రూపమూ
హించి తలంతునయ్య! విజయభవయంచని బ్రోవవేడెదన్. 19

ఉ॥ రాము పదాబ్జ సేవలొ పరాత్పర రామునిఁ గొల్పగా పరం
ధాముని వాయుసూనుఁడవతార పరంబని యెంచిఁ జూడయా
రామమె భక్తిమార్గమున రాజిలె తారకమంత్రరాజమై
భాములఁ బాఱుద్రోలి బహుభంగుల కాచును భక్తకోటినిన్! 20

- ఉ॥ శ్రీ విభవంబునన్ భువిని శ్రీగిరి యోయన వెంకటాద్రినిన్,
పావనతీర్థ రాజమయి భక్తుల పాలిటి కల్పవృక్షమై,
శ్రైవము వైష్ణవంబునను శాంతి సముద్రుడు వెంకటేశుడే
కావగ భక్తులన్ వెలసె కంజదళాక్షునికివ్వె వందనల్! 21
- శా॥ శ్రీ వైకుంఠము యెక్కడోయనగ వీక్షింపంగనేమానునో?
యా వైకుంఠమె వెంకటాద్రినిలపై నత్యంత శోభాయమై,
శ్రీ విష్ణుండట! వెంకటేశుడనుచున్ శ్రీదేవి భూదేవులే
యావక్ష స్థలినుండ కాంచగల భాగ్యంబెంత పుణ్యంబగున్? 22
- ఉ॥ స్వామి చతుర్భుజంబులను శంఖము చక్రగదాదిశార్ఙ్గముల్,
నామనహస్రహారము! ననంతుని వజ్రకిరీట కాంతులున్,
నామణి నూపురంబ భయహస్తము పాదములార్యయింపుము
న్నాముఖ మూర్ధ్వ పుండ్రములు నాత్యంతగల్గెడు చూడమొక్కెగన్ 23
- ఉ॥ నా యిలవేల్పు నీవనుచు నమ్మి భజించితి! జీవితంబునే
వ్రాయగః బూనుకొంటి! తుదిపంక్తిలో పద్యము వృత్తమందున
య్యా యేమృతంబు నామమును నంత్యగణంబుగ మౌళికంబుగా
ధ్యేయము నిశ్చయింపబడి! తెల్పితివీవట వెంకటేశ్వరా! 24
- చం॥ తిరుమల వెంకటేశ్వరుని దివ్యముఖాం బుజదర్శనంబునన్
దొరకునటంచు మేము బహుదూరము నుండియు నేగుఁడెంచగన్,
కటవయె! గంటలన్, నిలువగాళ్ళను నుండగఁ బొమ్ము పొమ్మనన్,
తటచుగనేమనంగలము? దారిని జూపుమ వెంకటేశ్వరా! 25
- ఉ॥ ఈశ్వరినిన్ సుతించును, ననేకవిధంబుల పూజఁ సేతుఁ రా
జేశ్వరినిన్ దయామయి భజింతును! శక్తి నటంచుదేవి మా
హేశ్వరి నిన్ తలంతు! పరమేశ్వరి కొల్పెద! సంస్తుతింతు కా
మేశ్వరినిన్ కృపాళు జగదీశ్వరినిన్ మనసార మొక్కెదన్. 26
- ఉ॥ అంబ జగత్ప్రయా భువనమాలన పాలనఁ జేయు తల్లి! ది
వ్యాంబర వేషధారి! దరహాస ముఖాంబుజ! వ్యాఘ్రచర్మవే
షాంబర నర్థధారి సతిశాంభవి! దీనులకావ కల్పవృ
క్షంబయి బ్రోచుతల్లి! నను చల్లని చూపుల చూడవేడెదన్. 27

శా॥ శ్రీ దుర్గాలయ మింద్రకీలమున! లక్ష్మీవాణి కాళీయనన్,
యాదేవేరులు నొక్కటై వెలసె! దుర్గాంబంచు భాసిల్లగా
యాదివ్యాధ్యుత మూర్తినిన్ గనగ భాగ్యంబంచు భావించితిన్
గాదా? యీ బెజవాడలో కనకదుర్గాదేవి కిన్ మొక్కెదన్! 28

ఉ॥ తోయజనేత్రి శ్రీ కనకదుర్గ! ప్రతిష్ఠతమింద్ర కీలమున్,
యామె! కృపాసముద్ర! తనునార్తులఁ గాచెడి తల్లి! పూజలన్
సేయగ దేవితా తనివిఁ జెందెడు నమ్మ! కటాక్ష వీక్షణం
బాయమ!ఁ జూపవేడె దమనంబున కావ్యకవిత్వ సంపదన్, 29

ఉ॥ అమ్మనుకోరగా నిడునునన్నము! పాలును, చేతనైనటుల్,
అమ్మలగన్నయమ్మ జగదాంబయు దుర్గ కృపాంబురాశినిన్
నిమ్మనివేడగా కడుపు నింపును! కోర్కెలు దీర్చుమంచు నా
యమ్మని కొల్చివేడగనునాశ్రయమివ్వగ, కావ్యపోషణన్. 30

శా॥ శ్రీలక్ష్మిన్ ఘనసింధురాజ తనయన్, శ్రీరంగధామేశ్వరిన్
త్రైలోకార్చిత పాదపద్మయుగళిన్, యాధారశక్తిన్, రమన్
మాలావజ్రవిరాజితామణి మయామాలాసలంకాకృతన్,
యాలావణ్యవతీ కృపారసముకై నర్థించెదన్ బ్రోవగన్! 31

ఉ॥ శ్రీరమ తోడునీడయయి సిద్ధి వినాయకుఁ డండనుండగన్!
భారము వారిపై నిడుచు భావకవిత్వము జీవితంబుపై
ప్రేరణఁబూని నా హృదయ వేదన తీరగ పొందుపర్చుచున్
సారరసాత్మకారచన సాగువిధంబునఁ జూడవేడెదన్! 32

మ॥ ధనమున్, ధాన్యము, విద్యయున్, విజయ సంతానంబు ధైర్యంబులా
శను, రాజ్యంబును శౌర్య సాహసములపైశ్వర్య భాగ్యంబులై
చన, లక్ష్మీపదమందు నిల్చునను వాస్తవ్యంబు నిత్యంబునున్,
గను ప్రాప్తంబు కవిత్వ సాధనకు నైకాంక్షించుచున్ మొక్కెదన్ 33

ఉ॥ ముందు కవిత్రయంబునకు, పూజ్యాలు అధునికాకవీంద్రులం
దెందతొ సాహితీప్రియులు, హేమతలాటపు పెండెరంబులన్
నొందిన పండిత ప్రముఖ యోధులు పెద్దలు కావ్యకర్తలం
ధందఱికిన్ నమస్కృతశతంబులనిచ్చుచు గౌరవించెదన్. 34

చం॥ మరువని విద్యకున్ నొదవె! మంత్రపురశ్చరణంబు రీతిగన్
గురువయి సాహచర్యమున గోష్ఠి ప్రసంగము నవ్యసాహితీన్
పరిచయమిచ్చి సాధనకు భావకవిత్వము ప్రోత్సహించెనా
పురుషుని మ్రొక్కెదన్ కవిత పోకడ తెల్పిన కృష్ణశర్మకున్! 35

చం॥ అరయకవిత్వమొక్కపరి నా దరమందెను రాజపోషణన్,
గిరిశిఖరాగ్రమున్ వడసె కీర్తిపతాకము వాఙ్మయంబునన్,
కటవయె నేడు నట్టిసధికారుల ప్రాపును మొక్కపోవగా,
జరుగునె పూర్వవైభవము సాహితీవేత్తల కెప్పుడైననున్! 36

ఉ॥ ఛాందస, భాష గ్రాంథికము సంస్కృత, తత్సమ తద్భవంబు రూ
పొందిన కావ్యమున్ నెఱుగనొప్పనె నల్పుడు? దేశ్యమర్థమో
ఛందము నవ్యసాహితీని సాధనఁ జేయగ నుత్సుకంబయెన్,
అందున వ్రాసెదన్ తెలుగు నర్థము నింపొదవంగ కావ్యమున్! 37

చం॥ చదువులనాఁడు నొజ్జనయె! చౌదరి! పండితనోగిరాలయుం
పదపడి నవ్యసాహితీసభా పరిషత్తు ప్రమేయమందునన్
నొదవిన భావనాపటిమ నుద్యమమీరచనా ధురంధురం
బదినిటుసాగె! వారలకు వందన మియ్యదె దక్షిణాకృతిన్! 38

శా॥ ఛందోబద్ధము లక్ష్యమార్చయుతమో సాహిత్యమున్, లక్షణం
బందాపాదితమో కవిత్వరచనా పారంగతన్, జీవితం
బందే భావకథా ప్రభావమున కావ్యంబున్ నిదేవ్రాయనా
నందో బ్రహ్మాయటంచు పూనితిని విజ్ఞానంబునన్ నొప్పగన్! 39

ఉ॥ పండితవర్మలన్, నుభయభాష ప్రవీణులు గద్యపద్యము
ద్దండతఁ జెప్పగా కవివదాన్యులు, భావ కవిత్వమందునన్
ఖండితకావ్యమిచ్చిన నఖండలు నందఱిమ్రోల నంజలిన్
నిండుమనంబు నిచ్చెదను నేనిదె వారికి ముందు ముందుగన్. 40

ప్రేరణ

శా॥ శ్రీరాంశర్మకు డెబ్బదేట మదితోచి తోచనావస్థనున్
శ్రీరాంశర్మత పాదపద్మయుగళున్ శ్రీ వెంకటేశాధిపున్
దారింగానక కవ్వకాలమనుచున్ దాపయ్యనంచా ప్రభున్,
కోరన్, నంతట జీవితానుకథ వాక్కుచ్చెన్ రచించంగనున్. 41

కృతి భర్త

- శా॥ శ్రీలక్ష్మీ హృదయేశుడున్, సురసుతున్, శ్రీకౌస్తుభాదక్షుడున్,
త్రైలోకార్చిత పాదపద్మయుగళున్, దైత్యాంతకామూర్తినున్,
శ్రీలోలున్ కరుణా కటాక్షముల వీక్షించన్ ప్రసరించ నా
మాలాభూషణ భూషితాంబరునకున్ మందార హరుండుకున్. 42
- ఉ॥ శ్రీరమయున్ వసుంధరయు చెల్వుగవక్షము నందునుండగన్,
పేరిమిమంగ పద్మలును వేలుపు ప్రక్కన భార్యలుండగన్,
వేలుగ నిత్య జీవితపు వేదన కాకృతి కావ్యకన్నియన్,
యారమణీయ పాదములనంకిత మిచ్చెద భక్తియుక్తులన్. 43
- శా॥ శ్రీ కళ్యాణపు వేదికన్ తిరుమలన్ శ్రీలక్ష్మీ భూదేవులున్,
సాకల్యంబుగ ప్రక్కనుండగను నా శాస్త్రోక్త కళ్యాణమున్
నీ కార్తీకము కృష్ణపంచమి తిథిన్ నింపైన మూర్తంబునన్
నా కావ్యంబును నంకితంబడితినన్నా వెంకటేశా ప్రభో! 44
- ఉ॥ నీ పదమంటి యానతిని నిచ్చితి పద్యము మాలికాకృతిన్
నేపుగకంఠ హారముగ నేర్పడ! ధన్యుడ! నేమికావలెన్,
యోపినరీతి పుష్పములు నొక్కటి నొక్కటి గూర్చి వేసితినీ
యాపయి నీదిభారముప హారము గైకొను! వెంకటేశ్వరా! 45
- చం॥ ఇదియె ప్రసాదమంచు మదినేర్పడె భక్తిప్రపత్తులందునన్,
నెద పరిపూర్ణమై రచన నెంచిన పద్యపు కావ్యకన్నికన్
పదములనుంచ నంకితపు భావన నచ్చపు దేశ్యమందు న
య్యదునున దాల్చువయ్యమణిహారముఁ గైకొని వెంకటేశ్వరా! 46
- ఉ॥ అందలమందునన్ కవులనందఱివోలెను రాజపోషణన్
పొందగలేనివాడ! పరిపూర్ణ కటాక్షము రాజలాంఛనన్
నొంద, నభాగ్యుడన్! కృతిని యుంచితి నీ పదపద్మమందునన్
ముందుగ కావ్యకన్నికను ముద్దునుజేయుమ వెంకటేశ్వరా! 47
- మ॥ పదునాఠేడుల కావ్యకన్నియను దివ్యాలంకృతాభూషితన్,
చిదుమన్ పాలునుగార్చు బుగ్గలనాచీవాను స్రావంతినిన్,
నెదురన్ నిల్చిన వెంకటేశుడవు నా యిష్టంబు దైవంబుకున్,
పదపద్మంబుల నుంచి మ్రొక్కితిని బ్రోవన్ వెంకటేశా ప్రభో! 48

- ఉ॥ యెందఱొ కట్టుకానుకల నిత్తురభీష్పిత సిద్ధికోసమై,
యందున సామి దర్శనము నంకితమివ్వ తలంపు కట్టుమున్
వందలనేడు నేబది వివాహము ముందుగ నర్పణంబయెన్,
సుందర కావ్యకన్నియను సూత్రముగట్టుమ! వెంకటేశ్వరా! 49

కృతికర్త

- చం॥ హరితసగోత్రమున్ జననమందగవంశము కర్లపాలెమై,
వరుసగ తాతదత్తునయి వంశము నిల్వగ తెచ్చి నన్నునున్,
మఱువగలేనిదా మధనమాత్రము మానసమందు నిల్వగన్,
నరమరికంచులేనటుల నన్వయమందెను జీవితార్థమున్; 50

- శా॥ చీరాలాస్వయ వేదయార్జునకు వాంఛించన్ ప్రహేతుండునై,
శ్రీరామయ్యయుదత్తుఁడొకతన నాశించంగ హేతుండునై
ధీరుండా హనుమంతరావునకు లబ్ధిన్దత్త పుత్రుండనై
శ్రీరాంశర్మనుపేర నిల్పితిగదా శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 51

- శా॥ శ్రీ నారాయణ జన్మ తండ్రియయి లక్ష్మీబాయి నా తల్లియై
నానైరాశ్యము యైదువత్సరము లేనాడింది పాడిందిగా
కానన్ యక్కలు మూపురన్ననొకఁడై కార్పణ్యమాపాదనై,
దీనత్వంబున తల్లిపోవగను సుద్ధిపించి రాయక్కలున్; 52

- శా॥ చీరాలాస్వయ రత్నభూషితుఁడనై శ్రీరామశర్మాఖ్యునై,
శ్రీ రాజీవ పదాబ్జముల్ సతతమున్ సేవింపధన్యుండనై,
శ్రీరమ్యంబగు మోహనాకృతిని నేచి త్తంబునన్ నిల్పితిన్,
శ్రీరామార్చిత పాదపద్మయుగళా శ్రీ వేంకటేశా ప్రభో! 53

కథా విధానము

- మ॥ ఇరు వంశంబుల కీర్తికిన్ గడగి నేనీయత్నమున్ సేసితిన్,
పరమార్థంబుగ భావివంశజులు సంభావింప తప్పొప్పు లే
వ్వరు నెంచంగను రీతి వ్రాయుటకు కావ్యంబున్ నియోగంబునై,
సరసంబౌ కథ పాహితీ రచనయే సాఫల్యమై పర్వెడున్. 54

చం॥ జననము, దత్తతాచరణ సంఘటితంబుల "జీవన స్రవం
తి"ని నొక పద్యకావ్యము మదీయ చరిత్రము వ్రాయఁగన్ గజా
ననుఁడు, సరస్వతిన్ ముదలనానతి నీయఁగ వెంకటేశుకన్
తను మకుటాయమానము, గగన్ రచించితి సామరత్నమున్! 55

శా॥ జన్మస్థానము, దత్తతాచరణ సంస్కారంబు, నుద్యోగమున్,
సన్నిత్రంబు, "రిటైరు" నొపదవి, విశ్రాంతిన్ ననారోగ్య, జీ
వన్మాధుర్యము, శేషభాగమును, దైవాధీన కార్యంబు వీ
ణన్మీటంగ విధంబునన్ రచన ప్రజ్ఞన్ సాగె భావోక్తమున్! 56

మ॥ యుగ ధర్మంబు, వసంత మారు ఋతువుల్ యొక్కొక్కటిన్ సూచనన్,
భగవత్ప్రార్థన, సుత్సవంబులును, దేవారాధనా కృత్యముల్,
భగవద్రీతికరంబు సేవలనుచున్ వైకుంఠనే కాదశిన్,
మృగపాణి శివరాత్రి శోభితపు సామిన్ వ్రాయ సంకల్పమై. 57

శా॥ దేవీపూజల వైభవోన్నతిని కీర్తించంగ నాశ్వజమున్,
దేవీ, దానవ సంగరంగమున నుద్దీంపించి చెండాడగన్,
దేవీయే మహిషాసురా ప్రముఖు మర్దించంగ చారిత్ర మా
వై విధ్యంబును పేర్కొనన్ గలిగి తప్పా వెంకటేశా ప్రభో! 58

శా॥ వైకుంఠేశుఁడు విష్ణుగాధలను విష్ణాంశంబు చారిత్రముల్,
సాకల్యంబుగ వెంకటేశ ఘనతన్ సంస్తుత్య మానంబుగా,
లోకాలన్ దసరా మహోత్సవము నాలో కించు దృశ్యంబుగా,
వీకంఠోవగ ముచ్చటించితిని శోభించంగ కావ్యంబునన్, 59

శా॥ వైకుంఠంబన చెప్పకోదగిన తద్వారంబు శోభించగా,
యా కళ్యాణము పచ్చతోరణము నిత్యంబందు చేయించగా,
లోకారాధ్యుని వైభవంబు ఘనతన్ శ్లోకించ నాద్యంతమున్,
నా కావ్యంబు రచించితిన్ పదము విజ్ఞానామృతాస్ఫుర్తినిన్. 60

ప్రథమ చరణము - జన్మస్థానము - కర్లపాలెమువారి పంశము

ఉ॥ శ్రీవిభవంబునన్ వెలసె శ్రీ నరసింహ జనార్దనాలయం
బావటుఁ డాంజనేయుఁ డొకవంక ప్రసిద్ధిగ రక్ష దక్షుఁడై
దైవము కర్లపాలెమున ధర్మయుతంబుగ నాల్గు పాదముల్
కావగ సౌఖ్య సంపదల గ్రామము బ్రోవెరి వేంకటేశ్వరా! 61

ఉ॥ ఆయన నిత్యనైష్ఠిక శివార్చన ప్రీతిపరుండు! తీర్థ నా
రాయణ రాసక్రీడల తరంగము నృత్యము వ్యాపితుండు! పా
రాయణమే ప్రధానము నిరంతర సుందరకాండ! లక్ష్మీ నా
రాయణ మాదు తండ్రియైరాజిలె నచ్చట వేంకటేశ్వరా! 62

చ॥ తన పురుషార్థ మాలయ విధానము కావగ ధర్మకర్త పా
లనము, జనార్థనుండు, సతి, లక్ష్మీ నృసింహులు నాంజనేయుఁడున్
తనరెను భోగభాగ్యములు; తానును కాశి ప్రయాగ దేవ ద
ర్శనములభించి పుణ్య పురుషార్థము గాంచెను! వేంకటేశ్వరా! 63

ఉ॥ ఆయన కర్లపాలెపు సమాదర బ్రాహ్మణుఁడగువేల సాం
ఖ్యాయన గోత్రజుండు సగు గౌరవ ధార్మికమూర్తి; లక్ష్మీ నా
రాయణ నామధేయుఁడు! విరాజిత దానపరుండు! సత్య ధా
రేయుఁడు, న్యాయమార్గపు పరీక్షుతుఁ డక్కడ! వేంకటేశ్వరా! 64

ప్రథమ కళత్రము - తత్సంతతి

ఉ॥ అంతట పెండ్లియాడె పురుషార్థమునన్ వరదమ్మ నౌసతిన్,
సంతతి గాంచె పుత్రుని నచంచల ధీరు నృసింహుఁ డంచనన్,
కాంతయుఁ దీరెబో వయసు కాలము కర్మము ప్రాప్త మింతనన్
యింతి గతించె వంశమున కిచ్చుచు పుత్రుని! వేంకటేశ్వరా! 65

ఉ॥ పోయిన భార్య నిచ్చె నొక పుత్రుని వంశము నిల్పు, లక్ష్మీ నా
రాయణ పోషణార్థము పరామరిసించగ, నిత్యనైష్ఠికం
బాయన నిర్వహించగ, గృహంబున కార్యము చక్కదిద్దగన్
దాయల లక్ష్మీబాయి సహధర్మిణీఁ జేకొనె! వేంకటేశ్వరా! 66

ఉ॥ అసతి పుణ్యమూర్తి పతి యాదరణంబును పొందుచున్నదై
చేసిన పూజలై సరళ చిత్త! యమాయకురాలు నంచనన్
దాసియు, మంత్రిగాను, సహధర్మిణియై, తన బంధుకోటిలో
భాసిలె మాతయై సవతి బాలుని సాకెను! వెంకటేశ్వరా! 67

చం॥ జనకుడు నానతీయ నరసమ్మను పెండ్లి నృసింహుఁ డాడగన్,
కనె హనుమంతు, బ్రహ్మలు నికన్ శివుఁడంచును దక్షిణుండునున్,
చిన వరదమ్మ కృష్ణులను చిట్టి విశాల, కనిష్ఠ పుత్రి య
య్యెనొ శివరాముఁడున్ వరుస నేర్పడె వారికి వెంకటేశ్వరా! 68

ఉ॥ అందు శివుండు కాలగతి నందెను చిన్నతనంబు నందె! కా,
పొందెను నాక లోకమును పుణ్యుఁడు బ్రహ్మయు బ్రహ్మచారిగా,
యందిటి విద్య సంధ్యలును యయ్య నొసంగగ ధర్మమంచు నా
నందము పొందె సంతతికి న్యాయ మొనర్చగ! వెంకటేశ్వరా! 69

ఉ॥ అ నరసింహుఁ డాత్మజుల కందటికిన్ నుపవీత కర్మ క
శ్యాణములన్ నొనర్చె! సుతయౌ వరదమ్మ సదా శివుండుకున్,
పూని వివాహమున్ జరిపె! పుత్రి విశాలను చిన్నదాని ప
త్నినరసమ్మకిచ్చుచు గతించె వ్రణంబున! వెంకటేశ్వరా! 70

చం॥ పసి హృదయాలనున్ ములుగు పర్చుచు పెంచెను నర్పమాంబయున్
నిసుగుల నందటిన్ నొకట, నేర్పుగ సాకెను నొక్కరీతిగా,
యసలది నామెకున్ నమృత హస్తమనంగను పేరుగాంచె బో
నసువులబాయు దాకతను నా విధి దీర్చెను వెంకటేశ్వరా! 71

మ॥ హనుమంతుండును పెండ్లియైకమల నా ప్రియంబుగాఁ జూచుచున్
య నవత్నుండయె! చింత నొందననుజుండౌ దక్షిణామూర్తికిన్
వనితా రత్నము రత్నమాంబకునునుద్వాహంబుఁ గావించగా,
తనయల్ నిద్దరిఁగాంచి తృప్తిపడె నంతన్! వెంకటేశా ప్రభో! 72

ఉ॥ అ సుగుణాల రాశి హృదయంబు సుధామయమూర్తి యాచు వి
చ్చేసిన బంధు నాశ్రతుల సేవలఁ దన్నుచు హర్ష గాత్రయై
చూపె! నృసింహుకున్ సతిగ శోభనుఁ గూర్చెను ధర్మ మార్గమున్
భాసిలె కర్ణపాలె మను వంశము నంధున! వెంకటేశ్వరా! 73

ఉ॥ చిన్నతనంబు నందె మృతిఁజెందిన తండ్రికి మారుపెద్దయై
యన్నగ కృష్ణమూర్తికిని యత్త కుమార్తెను రేవతిన్, నికన్,
చిన్నది చెల్లి కూతు. తులసిన్ శివరామున కిచ్చె పెండ్లియున్,
మిన్నగఁజేసి వారలకు మేలనిపించెను! వెంకటేశ్వరా! 74

ద్వితీయ కళత్రము - సంతతి

ఉ॥ కాంచెను లక్ష్మీబాయి పతి గౌరవ మందగ నిర్వూరన్ సుతుల్,
మించిన పుత్రిమూపురను మేలుగ మిన్నగ నార్వ రందఱిన్,
పెంచెను పెద్దఁజేసి మురిపెంబున నందఱి నొక్క రీతిగా
మంచితనంబు నేర్పు తన మామెకు సొమ్మయె! వెంకటేశ్వరా! 75

చం॥ తనయలె పెద్ద! యందు వరదమ్మయు, వర్తని, ముందు పుట్టగన్,
నను జుడు కల్లెనా కమలనాభుడు, సుబ్బము వెంట వెంటనే,
జననము నందిరంత వరుసంగ కనివ్వుడు రాధ యందు రా,
తనయుని రాధ కృష్ణుడని తండ్రియు పిల్చెను! వెంకటేశ్వరా! 76

ఉ॥ అ సతి లక్ష్మీబాయికనె నాఖరు విధగ పుత్రిసంత, క
న్మాసెను! విధకన్న పదమూడవ రోజున తల్లిపోయె! తాఁ
జేసిన పెండ్లి మూపురకు జీవిత మందున శోభనంబులన్
చూసిన ధన్యురాలనుచు సుద్దులు పల్కిరి! వెంకటేశ్వరా! 77

చం॥ తనయకు నీడు వచ్చెనని తల్లియుఁ దండ్రిఁదలంచి పెండ్లికిన్
ననువగు, సంప్రదాయమని నన్ని విధంబులఁజూడ ముచ్చటం
బన వరదమ్మ కిష్టమగు భర్తగ వంశము రాచపూడివా
రన వరునిన్ సయోగ్యుడన, నర్హుగ నెంచిరి! వెంకటేశ్వరా! 78

ఉ॥ అ మనిరాగ పెండ్లి పనులచ్చట ముచ్చటఁ దీరునంత, శ్రీ
రాముని రాచపూడి కులరాయని కౌశిక సంబు గోత్రజున్
కోమలి నిష్టపడ్డ వరుకున్ వరదమ్మకు పెండ్లిఁగాగ నా
నామము "నీత" యంచు ప్రతి నామ మొసంగిరి వెంకటేశ్వరా! 79

మ॥ వరదమ్మంతట కాపురంబు కనుచున్ పంపంగ తా భర్తతో
నరిగెన్, నొకరి కారణంబుగను; యెన్నాలైన నిస్సంతులై
పరిపూర్ణంబగు యౌవనంబు గడువన్ ప్రాప్తించె దుఃఖంబునున్
జరిగెన్ కాలము! కర్మ తప్పదయె! యీశా వెంకటేశా ప్రభో! 80

- మ॥ అనపత్యంబునుఁబాప సోదరు సుతున్ యాచించి దత్తుంగొనెన్
తన వంశార్థము రామకృష్ణు నుపవీతంబంచు సంస్కారమున్
నొనరించంగ వివాహమున్ జరుప వంశోద్ధారునిన్ హిత్రుఁ గాం
చెను! పున్నామను బాట ధన్యుఁడనిపించెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 81
- ఉ॥ వర్ధనియున్ ద్వితీయ సుత! వాంఛిత యయ్యెను పెండ్లికంత, పూ
ర్వార్థము పత్నిపోయె తన వంశము కొక్కని పుత్రు గాంచి! సే
వార్థము జీవితంబునకు భార్యగ నుండగ తోడునీడయై
వ్యర్థపు జీవితంబు గడుపంగగ కోరెను! వెంకటేశ్వరా! 82
- శా॥ ఆ యల్లాప్రగఁడౌ నృసింహుఁడు వివాహంబంచు వాంఛించ, వా
రా యత్తంబయె పెండ్లి చూపులకు, భారద్వాజ సంగోత్రుఁడై
ప్రాయంబందున నా బదేండ్ల వయస్సై బాలామణిన్ కోరుటే
ధ్యేయంబై చనె నిశ్చితార్థ మటులయ్యెన్! వెంకటేశాప్రభో! 83
- ఉ॥ వర్ధనియున్ ద్వితీయమున వంచితయై గృహణీత్వ భర్త సే
వార్థ నియోగితంబు గురుపాదులు భారతి సామి చెంతత
త్వార్థము సేకరించనయి, భాష్యము తర్కము ధర్మశాస్త్ర భా
వార్థము సంగ్రహించె, పతియానతి నందున! వెంకటేశ్వరా! 84
- చం॥ కొమరు వివాహమున్ జరిపె కోమలియౌ నరసమ్మతోడ ! పా
దముల వ్రణంబు చేతను, విధాత లిఖించ నృసింహుఁడా సతిన్
కొమరుని కాస్తుపాస్తులను కోడలి నంతట వప్పజెప్పి తా
యమ సదనంబుకేగె తన యాయువుతీరగ! వెంకటేశ్వరా ! 85
- ఉ॥ వేసిన విస్తరే చినుగవేయ వివాదము వాదతర్కమం
దా సతి భాష్య సంస్కృత సమాన్విత తత్వ ప్రశంస పాత్రయై
భాసిలె ! హేమ నాణెములు పండితవర్యులు పారితోషికం
బాసతి దూరదేశముల నందున నిచ్చిరి! వెంకటేశ్వరా! 86
- ఉ॥ పెండిలి కీడు వచ్చెనని పిల్చిరి సుబ్బులు నక్కలిద్దఱిన్,
నండగ నిల్చి పెండ్లి పనులచ్చట ముచ్చటలంచుఁ దీర్పతా
ముండి వివాహమున్ జరిపె! నొక్కరు నొక్క విధంబు సాయమున్
నిండు మనంబునన్ నిడిరి నేడ్పును మీఱగ! వెంకటేశ్వరా ! 87

మ॥ అదె యల్లాప్రగడైన వంశమున జేయన్ నిశ్చయంబయ్యె, వా
రది వ్రాయన్ హనుమంతరావు నకు భారద్వాజసుంగోత్రుకున్,
పది రెండేడ్లగు సుబ్బులున్ వయసు యిర్యైదేండ్ల వాడౌ వరున్
నాదవెన్, నీడును జోడు నంచనిరి! కాదో? వెంకటేశా ప్రభో! 88

ఉ॥ యుండు వకీలు, వద్ద, తన యోగ్యత కొద్ది గుమాస్తా! మూపురే
యుండు నదుండు సున్ వధువు మొక్కతె అత్తయు కాపురంబునన్,
పెండిలిజేయగా చనెను పెన్నిటి తోడ్కొని వెళ్ళిపోవగా
నండలు దండలున్ నతఁడె నొననె! అందఱు! వెంకటేశ్వరా! 89

ఉ॥ కాంతగు సుబ్బమాంబయును కాంచె సుతాసుతు లిర్వులిర్వురన్,
తంతున నామమయ్యె, లలితాంబయు రేవతి, సుబ్బరావులున్,
యోతయు లక్ష్మీనార మణుడెన్నగ పెద్ద సుతుండు నయ్యె! వా
రంతట విద్య సంధ్యలును నర్హత గాంచిరి! వెంకటేశ్వరా! 90

చం॥ లలిత వివాహమైకనె సలక్షణ సంతతి పుత్రులిర్వురన్,
చలపతి, అంజి బాబులను, శారద పుత్రిని; భర్త పోవగా
విలపిత యౌచు మాతనొడి వెచ్చలి నూర్పులజేరె! యార! కాం
తలు పడుపొట్లు లిట్టివె గదా! విధి వ్రాసిన! వెంకటేశ్వరా! 91

ఉ॥ రేవతి కృష్ణమూర్తినివరించ వివాహము నయ్యె! నెంతా శో
భావహమై తనరెప్ప! ననపత్యతకారణ పీడితంబునన్
భావనజేసి శారదను భారమునున్ వహించి పోషణన్
భావి సహాయ సంపదల బాధ్యతఁ గాంచిరి! వెంకటేశ్వరా! 92

ఉ॥ నుందరి సర్వశాంతగుణ సుబ్బుమ శాంతిసుఖంబు లేనిదై,
నిందలులేని జీవితము నిండుమనంబున కష్టముల్ మహా
నంద మటంచు నోర్చి, తన యాత్మ పరీక్షకు గీటురాయిగా
నందున పుత్రి పుత్రులకు నండగ నిల్చెను! వెంకటేశ్వరా! 93

మ॥ తన సౌఖ్యంబును ధారవోసి నిజ సంతానంబు నొన్నత్య మో
పిన రీతి తను కాయకష్టముల నిర్వేదంబుగా నోర్చి తా
మనులన్ జేయగ, తా, వధర్మము, లపఖ్యాతీ పదంబందునున్
చన దయ్యెన్, తన ప్రాణముండు వరకీశా! వెంకటేశా ప్రభో! 94

- మ॥ తన కష్టంబున సాధనాత్మలము పంతంబంది సాధించె! మా
చిన సుబ్బమ్మ! సహృదరీ ఘనతయే చెప్పంగ భావ్యంబె? యే
యను మానంబును లేదు నాతికి న సాధ్యంబంచు కార్యోన్నతిన్!
తన దీక్షేతన రక్షయై! నిలచె! కాదా? వెంకటేశా ప్రభో! 95
- మ॥ తన కష్టంబుల పాటు మానవతనన్ ధర్మంబు పాటించుచున్
తన కూతుండ్రను నిర్దరిన్ మమతలున్ దైవానుకూల్యంబు గా
పనిచెన్! పుత్రుల పుత్రి సంతతిని సంభావించి పెంచం గనున్
చనె! నుద్యోగము వృద్ధిబొంది రటు లీశా ! వెంకటేశా ప్రభో! 96
- శా॥ సంతోషం బెపుడేనిగల్గు! తన కష్టంబందు సాఫల్యతన్
యెంతో చాతురి విద్యలన్ ప్రతిభ యొప్పించంగ నుద్యోగమున్
సంతానంబు గడించ సంపదల యాశాలబ్ధి సుబ్బమ్మదే
పంతంబందున పట్టువీడనిది! దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 97
- ఉ॥ రేవతి దంపతుల్ నుచిత రీతిని శారద పెంచ, పెద్దదై
యావటు సూర్యనార్యునకు న్నచచ్చట ముచ్చటఁ దీరునట్లు గా
యావర లక్ష్మీ మంటపము నందు ఘనంబుగ పెండ్లిజేసె! నా
దైవ కటాక్షమున్ వడసె! ధాత లిఖించగ! వెంకటేశ్వరా! 98
- ఉ॥ నాదగు యన్నయో కమలనాభఁడు విద్యయె కొద్దిపాటి! సం
పాదన వృత్తికిన్ వలయు వ్యావృత్తి బాధ్యత సాధ్యమై నటుల్
లేదని బాధ పొందకయె లేమిని గూర్చియు చింత నొందకన్
నాదరణంబుకై మిగుల నట్టులుఁ జూచఁడు! వెంకటేశ్వరా! 99
- ఉ॥ జీవిత మందునన్ నొకరు సిద్ధ మొనర్చిన బాటవారలే
భావిని సాధ్యమై నటుల భార్యకు సంతతి, సత్ఫలంబునన్
ప్రవోగఁ జూడఁ గోరెదరు! బుద్ధియె ప్రకగతిన్ చరించగన్
దైవమె రక్షకుండగుట తప్పదు! నెప్పుడు! వెంకటేశ్వరా! 100
- ఉ॥ నాటక మందునన్ కమలనాభఁడు పాత్రలపోషణంబునన్,
పాటిమఁ జూడముచ్చటగు! పద్యవిధానము భీమురాద్రతన్,
మాటల నుచ్చరింప ముఖమందునఁ జూపెడు భీకరంబు, ను
చ్చాటన యందునన్ మరొకసాటి యెరారుగ? వెంకటేశ్వరా! 101

చం॥ అనుసరణీయమౌ పథము నందిన నాభుఁడు యన్న యానతిన్
నజుకువ యౌ సతిన్ రమను నన్ని విధంబుల యోగ్యతై కనన్
పవితన మందునన్ వలయు పాటవ ముండగ సీడు జోడు దా
నిని తను పెండ్లియాడె రమ నిచ్చెను సౌఖ్యము! వెంకటేశ్వరా! 102

చం॥ కొడుకుల గాంచె యైదుగుర కూతులు ముగ్గురు కల్లగన్, నృసిం
హుఁడు, రవిబాబు, రాములను యుద్ధతి పద్మయు, దుర్గ, సీతలన్
నడచెను విద్యబుద్ధులను, నాటక ధోరణి నుద్భృతంబునై
గడచె గతింప నిర్వురు విభాతము లేకయె! వెంకటేశ్వరా! 103

మ॥ చదువున్ సంధ్యలు పాటవంబున ప్రశంసా పాత్రులైఁగాన, పె
ద్దది పద్మావతి దావులూరునకు నుద్వాహంబు గావించె! న
య్యదునున్ జానకి నారసింహులకు కళ్యాణంబు, దుర్గమ్మ చి
న్నది యోగ్యుండు భుజంగరావు కయె నన్నా! వెంకటేశా ప్రభో! 104

ఉ॥ అన్నయు నాటకానుభవ మందున పిల్లల పెంపుఁజూడ వా
రన్ని విధాలచేతి కటు నందిన వారయె! పెండ్లి కార్యముల్
మిన్నగఁజేసి నౌ దలకు మించిన భారముఁ గాగ చింతతో
పన్నిన పోకడన్ నడచె! బంధమునై చన! వెంకటేశ్వరా! 105

మ॥ విధి వక్రించగ తాపమున్ బొగిలె! భావిన్ శూన్యమై కాన దు
ర్విధి నారోగ్యము రాచపుండు కతనన్ పీడించ శయ్యా గతుం
డ ధి దైవంబుల కావు మంచు తపనా యాసంబు హృద్రోగ మ
త్యధికంబై చనె నాక లోకము నకయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 106

చం॥ వెదకి సుతాసుకుల్ కటుల పెండిలిఁజేయ, గతించె యన్న! మా
వదినె రవీంద్రు సీతల వివాహ మొనర్చి, గతాసుపయ్యె! యా
హృదయము రక్తపోటులను నేగె యమాంతికమున్ నృసింహుఁడున్
నెదురనులేదు దుర్విధికి నేమిహొనర్చిన! వెంకటేశ్వరా! 107

కర్త బాల్యము

- శా॥ శ్రీ సిద్ధాద్రిని కృష్ణపాడ్యమి తిధిన్ జ్యేష్ఠంబు మాసంబునన్
వాసిం గాంచిన కర్తపాలె మను నా వంశంబునన్ జన్మమై,
భాసిల్లొ హరితాంబరీషు యవ నాశ్వాదుల్ ఋషుల్ గోత్రమై,
వ్రాసెన్ సిద్ధులు రాధకృష్ణుడని పిల్వన్! వెంకటేశా ప్రభో! 108
- శా॥ రాధాకృష్ణుడునున్ కనిష్ఠుడయి గారాబయ్యె! నారాయణ
ప్పాదీశండును లక్ష్మీబాయియును నా ప్రియంబుగా పెంచగన్,
నాధిక్యంబగు మాతృవత్సలత బాల్యంబాది చూపించగన్,
వేధించండట తల్లిదండ్రులటు లొప్పెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 109
- శా॥ గోక్షీరంబుల గుమ్మపాలు తనిపెన్ గోశాలలో త్రావగా,
యక్షయ్యంబగు యోచనాధృతినినిన్ నాయున్ను పెంపారగన్,
దీక్షన్ నొజ్జలు నోనమాల నిడి దిద్దించంగ మేధస్సుతో
శిక్షన్ బాలున కిచ్చి చాతురుని పెంచెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 110
- శా॥ అక్కలు నిర్వరున్ వెడలె నత్తల యిండ్లకు, యన్నవృత్తికిన్
నక్కమలయ్య విద్యలకు నాత్మతనేగగ, సుబ్బమాంబ చి
న్నక్కయు రాధయున్ మిగిలె నా తలిదండ్రులు సాకిరంత నా
తెక్కలు రానిపక్షులను తెప్పగ కంటికి! వెంకటేశ్వరా! 111
- శా॥ మురిపెము పెంపునన్ సవర ముంగురులన్ తిసె గోటిముద్దలన్,
పరుగిడు నాతడంతటను పల్కుమటంచును నేర్పపల్కగన్,
సరస పరుండబెట్టుకొని చక్కగ జోలల నిద్రపుచ్చగా
వెరవుగ పాడుతల్లియును వేల్పుల గాధలు! వెంకటేశ్వరా! 112
- శా॥ వంచ వసంతముల్ గడచె పట్టుమనంగను విడ్డకంతటన్,
గాంచెను లక్ష్మీబాయి తన గర్భము మోయగ మాసముల్ పదిన్,
గాంచెను నాడు విడ్డ నదికాలము జేసెను పుట్టి పుట్టగన్,
వంచకుడా విధాత తన వంతును దీర్చెను వెంకటేశ్వరా! 113
- శా॥ అందిన విడ్డ పోవగ నహర్నిశలేడ్వగ గర్భవాతమై
మందులు మాకులెవ్వియును మాన్పని రోగము నాటు వైద్యుడా
సందునవాడ మందులను, శాంతి నొసంగక తీవ్రఘాతి యా
క్రందన చేసె బాధ నధికంబయి నోర్వక, వెంకటేశ్వరా! 114

- ఉ॥ అ నడురేయి దేవశము నందున పూజలు కాగ రోదనా
ధ్యానము మిన్నముట్ట విని, తద్దయ దూరమునుండ పంచగ్గన్
గానఁడు దైవమున్ కనుల కార్చెడు నీరు, నకారణంబుగా
రానని మొండికెత్త చనె రాతిరినెట్టులొ? వెంకటేశ్వరా! 115
- చం॥ ఉదయము మేల్కొనన్ శవము నొక్కటి వాహకు లెత్తఁబోవగా
హృదయము చెక్కలై (బొగుల నేడ్పుల బొబ్బల మమ్ము గాంచి త
న్నదునున నెత్తుకొంచు మము నక్కలు మూపునవై చు సందడిన్
నిదియని చెప్పలేక మనసెంతయొ క్రుంగెను! వెంకటేశ్వరా! 116
- ఉ॥ అమ్మను గాన! నామె నొడియన్నిదురింపమి, గోటిముద్దలన్
కమ్మని గుమ్మపాలును, సిగన్ దులుమన్ నెటులొను? నెవ్వ రీ
బొమ్మనుఁ జూడనేర్తురా? పుణ్యవతీసతి! అమ్మ లక్ష్మి బా
యమ్మను కానరానిదయె నక్కడ! శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 117
- చం॥ దశదివసంబు కార్యములు తల్లికి జగ్గెను! పుణ్యమూర్తికిన్
దశవిధ కర్మలన్నియు యథావిధి నాయెను లక్ష్మిబాయికిన్,
శిశిరమునందు నక్కలునుఁ జేరగఁ దీసిరి మాతృహీనులన్,
వశమగునొనె చాట విధి వ్రాతలు తప్పవు? వెంకటేశ్వరా! 118
- ఉ॥ పుట్టితి కర్లపాలెమున పుణ్యవశంబున, తల్లిదండ్రులున్
పెట్టిన ప్రేమలాలసల పెంచిరి, సాకిరి పంచవర్షముల్,
కట్టిన కాలదోషమది! కర్మయె? గొడ్డలిపెట్టు చందమున్
నిట్టులె అమ్మనంత హరియించెను దుర్విధి! వెంకటేశ్వరా! 119
- ఉ॥ పంచ వసంతముల్ గడచె! బాల్యము తల్లితొ కర్లపాలెమున్
పంచనుదైవదత్తముగ పాడినపాటగ నాడినట్లు రా
ణించగ తల్లిపాల నికనెచ్చట లభ్యమునొను గ్రోలగన్?
సంచిత పాపకర్మమును చాలునె పొందగ? వెంకటేశ్వరా! 120
- ఉ॥ పంచగ నుబ్బులక్కలట వర్తని తోడ్కొనిపోయె! నన్నునున్ (రాధనున్)
పెంచగ పెద్దదొ పరదవీటిని జేరెను! విద్యబుద్ధులున్
కొంచెము పాటిగన్ బ్రతుకు కోసము నేర్పిరిఁ చేతనైనటుల్,
పంచనలేక పాడుపడు భంగిమ నయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 121

చం॥ ఋతు మతికాలమంచనుచు యెంచిరి సుబ్బుకు పెండ్లిజేయగన్,
పతి హనుమంతరావనుచు బాధ్యత నగ్రజుఁ డక్కలిర్వరున్
నతివ వివాహమున్ జరిపి రంతట నంపిరి కాపురంబుకున్,
సతతము మాతృహీనులకు పౌఖ్యము నబ్బునె? వెంకటేశ్వరా! 122

ఉ॥ పెద్దది అక్కబావలటు పెంచిరి నోర్పుగ రెండు వత్సరాల్,
యొడ్డికొడ్డి విద్యయును నొజ్జగ నేర్పుచు తీర్చిదిద్దగన్
“వద్దనె నీదు తమ్ముఁ డిట” వాదన బావయు నక్కతోడనై
నిద్దటు శండ్రి, నన్నకడ నెట్టరి నంతట! వెంకటేశ్వరా! 123

ఉ॥ అన్నకువారు దత్తుఁగొన యైహితవాంఛ, నపత్యమందునన్
తిన్నగ బావగారు నను దిక్కు దివాణములేని తండ్రికిన్
కొన్ని దినాలపాటు ననుకొన్న విధంబున నుండనివ్వగన్
పన్నుగడన్ విధించిరయె! భావిక నెట్టులొ? వెంకటేశ్వరా! 124

చం॥ తనయుని బాధ్యతన్ తుదకు తండ్రి యుపాయముచే నృసింహుఁడున్,
ననుపు మటంచు రాధయను నక్కయ వర్ధని జేర్చిరంతటన్,
పనిచిరి నొక్క వత్సరముపాటుగ! వర్ధని బావ లిర్వరున్
కనికరముంచి నన్నటులగత్యము సాకిరి? వెంకటేశ్వరా! 125

ఉ॥ అన్న నృసింహుఁడున్ వదినె లాదరణంబున బావ పంపగన్
చిన్నతనంబటంచనుచుఁ జేర్చెరి! సంతతి అన్నకుండగన్
కన్న విధాన మెవ్విధిని కాదనలేరొకొ? నెంచిచూడగన్
యున్నది చాలు తండ్రి యని యూరటఁ జెందెను! వెంకటేశ్వరా! 126

ఉ॥ తల్లి గతించినన్ మొదట తప్పదు తండ్రికి సాక సంతతిన్,
యెల్ల విధంబులన్ తరుణ మెంచి కనంగను సోదరుండునొ,
నెల్లరు-నోర్వఁ బోరు? తమకెందుకు కర్మమటంచు తప్పకోఁ
జల్లగ జారుకొందురు విశాలమనంబున? వెంకటేశ్వరా! 127

చం॥ వదినె నృసింహుఁడున్ తమరి బాధ్యత వంతుగనెంచి పోషణ
కొనువయులేక రాధయను కూర్మితొఁ జూడగ వత్సరంబయెన్,
హృదయమునందునేమిగల దింతకు? బైటపడంగఁ బోరుగా?
సదలము కాపురంబునకు వత్సియె సఖ్యత! వెంకటేశ్వరా! 128

- ఉ॥ అవిధి బాల్యమంతయును నక్కల నిద్దటివద్ద నుండగన్,
భావలు విద్యకొంతవడి ప్రాప్తమొసంగగ మూఁడు వత్సరాల
జీవితరేఖ మార్పునతి శీఘ్రముగన్ పరవళ్ళు త్రొక్కె! నా
భావి నిగూఢ సంపదల బంధన మెయ్యెదో? వెంకటేశ్వరా! 129
- చ॥ అనయము భార్యభర్త లదుసాజ్జల వర్తనమందె నుండనో?
దినములు నొక్కరీతి చనదెప్పుడు? మాతృవిహీను సంగతిన్
తనయుని బాధ్యతన్ కలదు తండ్రికి! జూడగ నెల్లకాలమున్
చనునొకా? కోడలందున నిజంబును నారయ? వెంకటేశ్వరా! 130
- ఉ॥ శక్రమహాదశన్ జరిగె శోకము! మాతగతించె! సూర్యునిన్
వక్రత సంతరర్థశ వివాదము లందున నూళ్ళు త్రిప్పగా
సక్రమమైన మార్గమును శాంతియుతంబుగ నిల్వనియేకే
చక్రము వోరె త్రిప్పె నను చంద్రకుజుల్ నిక! వెంకటేశ్వరా! 131
- ఉ॥ వచ్చినవారు నన్నడుగ వచ్చిరి! దత్తత పొందఁగోరగన్,
“మచ్చిక మాలిమిన్ బుధుఁడు మాతృవిహీనుడె నబ్బునింటికిన్,
నిచ్చమెయిన్ జరించినచో నిష్ఠమునుండఁడు మాదు పంచనున్,
నిచ్చిన పుచ్చుకొందు”మని నిచ్చను దెల్పిరి! వెంకటేశ్వరా! 132
- మ॥ “అది ప్రాప్తంబయి ధర్మబద్ధ మగుచో యాచించగా నొప్పెడున్,
పదికాలాలపుపాటు వర్తిలగ నావంశోన్నతే ముఖ్యమై
మది కార్యార్థులమైన హెచ్చరిక! సామర్థ్యంబునన్ జెప్పగా
హృదయంబందున వీడె ముఖ్యుఁడని”రోయా! వెంకటేశ్వరప్రభో! 133
- ఉ॥ “యెన్న చరిత్రఁదెల్పు విధమైన్ది యనంగను భాగ్యమబ్బుచో
చిన్నతనాన కష్టముల, చింతలపాలగు నట్టివారలే
యెన్నగ నర్హులౌదురన నెందుకు కొందల మందమాకునున్
నున్నది కాకపోదని”నియోగముఁ దెల్పిరి! వెంకటేశ్వరా! 134
- ఉ॥ “అట్టి మహామహుల్ చలువ నబ్బునో? నబ్బదో? యెంచిచూడగన్
పట్టుదలన్ గ్రహించి తమ భావిపునాదులు విద్య సంస్కృతుల్
గట్టిగ వేయువారె తగు కార్యపుసాధకులౌదు” రంచనెన్,
“నిట్టి వివాదమేల? తమనిష్ఠమదేమనె”? వెంకటేశ్వరా! 135

ఉ॥ అన్నమతుండు బ్రహ్మయగు నర్థుడటంచును భార్యభర్తలున్
విన్నప మందఁజేయ విని "వీడయె మాతృవిహీనుఁ డందుకే
యెన్నడు నెవ్వరున్ తనకు నెక్కడ లేరని వానిబొందగన్
మన్నన బొందు"నంచనిరి మక్కువకొద్దియు! వెంకటేశ్వరా! 136

చం॥ "జనకునికన్న బంధునివిశాంపతికన్నను దేవునిన్ ధరన్
గన" మను నానుడిన్ నిజమె? కానిచో తండ్రియె దిక్కులేకనే
తనయుని పోషణంబయెను; తండ్రిగ చూడగ చిన్నపిల్లలన్
ననుజుని వాని జూడమనుటన్నది సాధ్యమె? వెంకటేశ్వరా! 137

చం॥ సవతి సహౌదరున్ తనదు సంతతి బాటుగఁ జూడ నేర్తురే?
అవసరమైనచో తనకు అర్హతలేనిదె బిడ్డలన్ గనన్,
చివరకు యెవ్వరో నొకని చేర్చుట తప్పదటంచుఁ జూతురే?
అవిటియునైన బిడ్డలను అక్కున జేర్చరే? వెంకటేశ్వరా! 138

మ॥ పది వర్ణంబుల ప్రాయమందుననె సంప్రాప్తించె కష్టంబులున్
నెద మార్దవ్యము మాతృప్రేమ యని నూహించంగ తప్పైనచో
మది నోర్వంగని జీవితానుభవ సన్మానంబు కన్నబై! న
య్యది నే దారిని దీయునో? తెలియదయ్యా! వెంకటేశాప్రభో! 139

చం॥ అనుజుని, అగ్రజుండు పితలంపిరి, దత్తుకు అన్నభార్యయున్,
కనెనట దత్తు 'తండ్రి'యని గౌరవముంచి నమస్కరించగన్
విని హనుమంతరావుయును "పిల్వము పిన్నిగకాదు ముందు "భా
ర్యను"నిక యమ్మయే యగును" నంచనె శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 140

చం॥ వితతము సేయనేల! విధివిత్తిన బీజము నాటకుండునే ?
సతతము పోషకాదులను సవ్యమునొనని నెంచనోపు? వ
క్రతగని హీనపర్వ తగుకాలము దాపురమైనచో నికన్
చతురతమై మెలంగవలె సామము ముఖ్యము! వెంకటేశ్వరా! 141

చం॥ ఇదియొక మాతృహీను కథ! యిందలి పాత్రలు వాస్తవంబునై
పదిలము మానసంబునను ప్రస్తుత కావ్యకథావిధానమున్
నొదవెడు సూత్రప్రాయముగ నోర్పు వహించి చరించ బూనగన్
హృదయము తత్తరంపడ సహేతుకమయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 142

ద్వితీయ చరణము దత్తప్రసాదము

- ఉ॥ అరు శతాబ్దముల్ మునుపు అన్నలు తమ్ములు భాగ పంపిణీ
దారుల లింగరాజు తనదైన విభాగము చేతనంది తా
క్షీరపురీ నివాసుడయ్యె! చేసెను నొకరి రాజెదారుగా
నేరుపుమీర తాను కరణీకముతోడను! వెంకటేశ్వరా! 143
- శా॥ చీరాలన్ కరణీక మందగను నాశ్రీ లింగరాజుండునున్
చీరాలాన్వయ వంశమై పఱగె సుశ్రీలన్ ప్రకాశిల్లగా,
వారంతన్ హరితాంబరీషు యవ నాశ్వాదుల్ ఋషుల్ గోత్రమై
పారం పర్యము సాగె నేటి కటులప్పా! వెంకటేశాప్రభో! 144.
- శా॥ ఆ వంశీయులు దానధర్మపరులై ఖ్యాతీ పరాకాష్టయై,
దైవంబౌ ప్రభు వెంకటేశ్వరునినే ధ్యానామృతాతత్వమై
సేవందామరతంపరై మనుగడన్ జీవంబు నిండార యిం
టన్వేల్పించును సుప్రతిష్ఠమయె నిష్ఠన్ వెంకటేశాప్రభో! 145
- శా॥ పాతివ్రత్యము శ్రీల సొమ్ముయని సంభావింపగా చేరువై,
శ్రీతత్వంబున పెన్నిటిన్ తనదు ప్రత్యేకంబుగా స్థానమై,
యాతత్వంబు శరీరమున్ చితినిపై నర్పించ సిద్ధంబున,
యాతృత్వంబును నే మనంగ వలెనయ్యా? వెంకటేశాప్రభో! 146
- చం॥ సహగమనంబు పూర్వమున సాధ్యి పతివ్రత ధర్మబద్ధమై
విహితము నయ్యె పత్ని పతిప్రేమల బంధము తెంచరానిదై,
దహనము భర్తతోడ సహధర్మిణి నాచితి దహ్యమానయై,
సహగమనంబు శాంతి సుఖ సంపద వర్జిత సంస్తుతీయమా; 147.
- ఉ॥ మూడు తరాల పూరుషుడు ముందు గతించెను! రామయార్యుడున్,
తోడయ జీవితాంతమును దుఃఖసుఖంబుల తోడు నీడ, కా
పాడిన భర్త పోవగను పత్ని పతివ్రత త్యాగమందునన్
పాడెతో పాటునేగె ననుబంధము మీఱగ! వెంకటేశ్వరా! 148
- చం॥ సహగమనా ద్విధుల్, తనుగ సాధ్యి హరిద్రయు, కుంకుమల్ ఫలాల్
బహు సుమ తమ్ములంబులను పంచె సువాసను కిచ్చి నేగె నా
విహిత పత్తి చితిన్నెరగ వీడ్కొలు పల్కుచు నెల్లవారికిన్,
దహనము నయ్యె పుణ్యవతి ధర్మపతివ్రత! వెంకటేశ్వరా! 149

శా॥ ఆ యిల్లాలు మహా పత్రివతయె! యూహాతీతమై వెల్లగన్,
తా యూరేగె హరిద్రకుంకుమ ఫహల్ తమ్మాకులున్ పంచుచున్
యాయు త్తంబయె భర్తతో చితిపయిన్ యాత్మార్పణంబంచునున్
జేయంగన్ నది పూర్వజన్మ సుకృతా! శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 150

ఉ॥ రామయతోపునాబటగె రమ్యతరన్ చితి భర్తచోటునన్
మామిడి జీడిమామిడులు మంచి రసాలపు వృక్ష సంపదన్
రామ తటాకమున్ నట విరాజితె యిన్నిదినాల దాకనున్,
రామయ పత్ని కీరితివిరాజితమయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 151

శా॥ చీరాలాన్వయ వంశమై హరిత సాశ్రేష్ఠంబగున్ గోత్రమై,
శ్రీరామయ్యను దత్తుఁ జేసుకొనె నా శ్రీవేదయామాత్యుఁడున్
ప్రారబ్ధంబు నపకృత్యఁడైఁ బొగులుచున్ వంశార్థమై తెచ్చెనా
శ్రీరాముండను కర్లపాలెపు ఘనున్ శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 152

చం॥ ఉపనయనాది కృత్యములు యోగ్యతకై చను కర్మబద్ధుగా,
సుపకరణాది విద్య లుపయు క్తములై చను వ్యావహారమున్,
సుప్రచయ వాక్య సంఘటితయుక్తుల సాంఘిక న్యాయమార్గ మం
దుపపథమందు నేగు పలుత్రోవలు నేర్పును! వెంకటేశ్వరా! 153

ఉ॥ రామలలామ రామ! యనురాగ విరాజిత ధర్మవర్ధనీ
భామ! కులాంగనా విహిత పావనశాంత! సుశీల! సంపదా
రామ! వివాహబద్ధయయె! రాజ్యణి కావుమ ధర్మపత్ని శ్రీ
రామునకయ్యె! దంపతులు రాజిల శోభను! వెంకటేశ్వరా! 154

మ॥ కనెశ్రీరాములు దంపతుల్ సుతుల, సంస్కారంబునన్ వేదయన్,
హనుమంతుండును, సుబ్బరావు, సుతలా యందాల సుబ్బమ్మనున్,
హనుమప్పా, రమణప్పలన్; జరిపె విద్యాబుద్ధులున్ వారికిన్,
ననుకూలించెను పెండ్లికిన్ సమయమయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 155

ఉ॥ నుందరి రత్నవేదయకు, సుబ్బమ వెంకట సుబ్బయ్యార్యు, కా
నందము నంద వారు రమణప్పను రంగయ కిచ్చె నంతటన్,
అందపు బొమ్మయైన హనుమప్పను రాఘవరావు కీయగా
నందడి పెండిలుల్ఁ జరిగె శాంతియుతంబుగ! వెంకటేశ్వరా! 156

- ❖॥ ఆ హనుమంతరావునకు నయ్యెను సుబ్బమతోడ పెండ్లి, ను
ద్వాహము సుబ్బరావుకయె ధర్మయతంబుగ నాయరుంధతిన్,
యైహిక వాంఛలన్ వదలి నా జనకుండు గతించె! తప్పదో
దేహమనశ్శరంబను! విధించిన వ్రాతలు! వెంకటేశ్వరా! 157

వేదయవంశము శ్రీరాముల జ్యేష్ఠపుత్రుడు

- ❖॥ ఆ మణి రత్నమాంబకనె నాత్మజ దుర్గను; పుత్రుడంచు శ్రీ
రాముని! వియ్యమందగ పరస్పర, మేనరికంబునై జమై
మామ భుజంగరావుకు కుమార్తెను దుర్గను, జానకమ్మ శ్రీ
రాముల కిచ్చిపుచ్చుకొనె రత్నమకోరిక! వెంకటేశ్వరా! 158

- మ॥ వరలక్ష్మమ్మ సరోజసుల్ గలిగె నా వంశంబునన్ దుర్గకున్,
వరు నాగేశ్వరు నీదుమూడి ఘనుకున్, వర్లక్ష్మికిన్. జూడ మే
నరికంబంచు, సరోజకున్ వెదకి కన్యారానమున్ జేసె న
త్తటి వల్లారను నాగభూషణము కంతన్! వెంకటేశప్రభో! 159

- ❖॥ కాంతగు దుర్గమాంబకును కాంతలు పుట్టగ రత్నమాంబయున్,
సంతసమంది పుత్రునకు జానకి నిచ్చెను మేనకోడలిన్,
యంతయెచాలు నాకని, యమాంతకమున్ చనె! వేదయార్యుకున్
సంతతి భారమయ్యెను! నిజంబును నారయ! వెంకటేశ్వరా! 160

- ❖॥ వేదయజన్మ ధన్యమనిపించగ పొందెను పౌత్రిపౌత్రులన్,
యాదిగ రత్నమాంబయయె, అక్కగ. రత్నప్రసాదుడున్ మరిన్
వేదగిరీశ తమ్ములయె! విద్యల బుద్ధుల పెద్దలయ్యె! నా
వేదయ భాగ్యమయ్యె కనపిల్లల నాటల వెంకటేశ్వరా! 161

- ❖॥ అందిన పౌత్రిపౌత్రులను నాతృతకొద్దియు నాటపాటలన్
సందడనంగ దుర్గయును, సంతతితో చనుదేర తండ్రి నా
నందమునందగా గడిచె నాత్మజా పంచను, వృద్ధుడౌచు నా
బొందినివీడి నేగె దివి పుణ్యఫలంబున వెంకటేశ్వరా! 162

- ❖॥ పుత్రికరత్న పెండ్లినయె! బుద్ధుడు వాణి కుమారు కివ్వగా
పుత్రిక లిర్వురన్ సుతులు మూవురు గల్గిరి వారికంత! దా
పౌత్రుల రాము జానకియు నింపుగ నామము లిచ్చె గీత సౌ
మిశ్ర యనంగ, గీతనిడె మేనరికంబుకు! వెంకటేశ్వరా! 163

❖ జానకి, రాములిచ్చెరి ప్రసాదును దత్తత సుబ్బరావుకున్,
కానఁడు పుత్ర సంతతిని గౌరవమున్ నడుగంగ నొప్పెనో
పూనిక "బూచి"యున్ తమకు పుత్రుఁడు నొక్కఁడు చాలనంగనున్
జానకి గీత కోడలిగ సమ్మతమయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 164

❖ "బూచి"కి పెండ్లియై సుతయు పుట్టెను మాధవినామ మందగన్,
యాచినదాని చూచి ముదమందుచు జానకి కన్నుమూసెనో,
వేచిన కాలమంతయును వేదన పాలయి పక్షవాతమున్
దాచిన ప్రాణముల్ కడకు ధర్మపుగైకొనె! వెంకటేశ్వరా! 165

❖ అంతము జీవితంబునకు యావిధి వ్రాసిన తప్పదంచు నా
వంతని వ్యాధిగ్రస్తయయి బాధతో గీతయు కుందుచుండె నా
సంతతి, మాధవిన్, పతి విషాదమునొందగ తాతకిచ్చుచున్
శాంతిగ కన్నుమూసి చనె చావునుపోరుచు! వెంకటేశ్వరా! 166

❖ మాతృవిహీనయై పసిది మాధవి చూచె కుటుంబ బాధ్యతన్,
తాతకు తండ్రికిన్ విధివిధానము సేవలునెల్ల జేయుచున్,
పాతకమేమో? కర్మయమపాశము నెత్తుకుపోయె తండ్రినిన్,
మాతపితా విహీనయయె మాధవి వత్సరకాలమందునన్; 167

❖ హృదయము వ్రయ్యలయ్య గతియించిరి కోడలు కొడ్కు ముందుగన్,
యెదిగినవారు పోవగని నేడ్చుచు పొత్తిని నొంటిజేసి తా
వదలెను ప్రాణముల్ ముసలివగ్గు, కుమారుని ముందుపోవ న
య్యది దురదృష్టమయ్యె, పునరావృత మయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 168

❖ అవిధి వంశమంతమయె! నందరి చావు ఘటించె దుర్విధిన్
దైవము! వారసత్వమున తద్దయు మాధవి బొందె నాప్తినిన్,
బ్రోవగ కన్యదానమయె పుణ్యముకొద్దిగ పూరుపుండునో
పావన పుణ్యమూర్తి వరు భర్తగ పొందెను! వెంకటేశ్వరా! 169

శ్రీరాములు స్త్రీ సంతతి జ్యేష్ఠపుత్ర

❖ చెల్లెలు పుత్రు దత్తుగొన జీరిరి సుబ్బమ సుబ్బయ్యారులున్,
పిల్లల నల్లరిన్ నొకని వేడగ రాఘవహన్మహంబ రం
జిల్ల నొసంగె! నారమణ జెందెను రంగయందు పుత్రునిన్
తల్లిగ వంశమున్ నిలిపె ధర్మముకొద్దియు! వెంకటేశ్వరా! 170.

- మ॥ నరసింహుండును దత్తుగా నరిగి పున్నామన్ నివారించగా,
వరుడై అక్కకుమార్తె హేమ నటు వైవాహంబయెన్! దుర్విధిన్
మరణించెన్ సతిహేమ, శోకమున నమ్మమ్మంత దాహిత్రికై
పరలోకంబున కేగె సుబ్బమయు! దేవా వెంకటేశాప్రభో! 171
- చ॥ ప్రథమ సతీవియోగము, దివంగత తల్లి విషాదబాధ లం
దధిక విచారమందున సహాయ మొనర్పగ మేనమామయున్
విధిగను నాత్మబంధుగల పిల్లను నివ్వగ నిష్టమై రమా
వధువును పెండ్లియాడి తన పత్నిగఁ గైకొనె! వెంకటేశ్వరా! 172
- ఉ॥ సుబ్బలు, లక్ష్మి నాబరగు సూనుని సూన నృసింహు పొందగన్,
సుబ్బలు-శాయి పెండ్లియయి సూనుని క్రాంతుని గాంచె సంతటన్,
సుబ్బయ పొత్తునిన్ గనుచు శోక మెటుంగక సంత్యమందునన్,
నవ్వె శివుండనుగ్రహము నై కృమునయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 173
- ఉ॥ అక్క కుమార్తె హైమవతి నాతఁడు పొంద వియోగకారణం
బక్క కుమారు రామునకు నాత్మజ లక్ష్మిని పెండ్లిఁ జేయగా,
మిక్కుటమైన సంతసము మేనరికంబుకు బంధువర్గమున్
దక్కెను బాంధవంబనుచు తమ్మునుతించిరి! వెంకటేశ్వరా! 174
- ఉ॥ సంతతిఁ గాంచె లక్ష్మియు వసంతుని బోలిన కొడ్కునల్వరిన్,
సంతసమంది తల్లి రమ శాశ్వత నిద్రను జెందె! భర్తయున్,
వితగ తద్దినాదులను వేదవిధానము కర్మలోక్కటిన్
సుంతయుఁజేయఁబూనఁడయె? చోద్యముగాదొకా? వెంకటేశ్వరా! 175
- మ॥ నరసింహుండును దత్తుడైనెఱపె పున్నామంచు శాస్త్రంబు! నా
పరి మేనత్త కుమారుడై తగనిదొ బాంధవ్య స్నేహంబునై
తరువాతం డవసాన కాలమున రాధన్ జూడ కాంక్షింప నె
వ్వరు నాకున్ తెలుపంగరైరిగద! దేవా! వెంకటేశాప్రభో! 176

శ్రీరాములు ద్వితీయ కుమార్తె

- మ॥ కనె హస్తంతుని నొక్కనిన్ రమణరంగయ్యార్య వంశంబుకున్
జనియించెన్ సుతయున్ సుతుల్ నిరువురున్ సంతాన మాతండుకున్
పనిచెన్ పెండ్లిఁజేసి కూతునొక సంబంధంబు యొన్నత్య మ
ల్లని నాచార్యునిగా ప్రసిద్ధుఁడన జెల్లున్! వెంకటేశాప్రభో! 177

చం॥ కొడుకులు నిర్వురై నొకడు గొప్పగ పశ్చిమదేశవాసియై
తడయకనేగె వృత్తిని, నతండాక నున్నత శాస్త్రవేత్తగా,
వడివడి గాంచె వృద్ధినట! బావమరందులు నున్నతోన్నతిన్!
కొడుకులు కన్నతండ్రి కది గొప్పయె నెంచగ? వెంకటేశ్వరా! 178

శ్రీరాములు తృతీయ కుమార్తె

మ॥ హనుమాయమ్మయు రాఘవయ్య కనిరా హన్మంతు సింహయ్యలన్
పనితల్ సుందరి భాగ్యలన్, సుతలుసున్, వైవాహమై వారలన్!
పనిచెన్ నత్తల యిండ్లకేగిరట! సుబ్బాయమ్మకున్ దత్తు న
య్యెప్పసింహుండును పెద్దతల్లికడ పోయెన్! వెంకటేశాప్రభో 179

శ్రీరాములు కనిష్ఠ కుమారుడు

ఉ॥ ఆయన సుబ్బరావు కొక నాత్మజ (గాంచె యరుంధతందునన్,
తాయమ నామమై బరగె! తామరసంబన నొక్క కూతురై,
సోయగమందునన్ తరుణి శోభనుఁ జూడగ యద్వితీయమై
కోయిల కంఠమా స్వరము కోమలి గాత్రము! వెంకటేశ్వరా! 180

చం॥ తలచి భివాహమున్ జరిపె తాయమ నిల్లరికంబు నల్లతో,
కలిగెడు సంతతిన్ వలన గాంచగ వచ్చని వంశవృద్ధికిన్,
తలపులు భిన్నమై సుతలు తాయమ కన్నది మూపురిన్ నికన్,
ఫలితము దత్తతే శరణు భావ్యమనెంచిరి! వెంకటేశ్వరా! 181

ఉ॥ తాయమ కృష్ణశర్మలకు ధాత లిఖించగ కల్గె భారతి
బాయియు, పద్మ, కాచియను బాలికలంతట మూపురన్, యెదో
పోయెను భాగ్యమంచు తలపోసిన తాతకు సుబ్బరావు కా
ధ్యేయము వంశవృద్ధికిని యొంచెను దత్తత వెంకటేశ్వరా! 182

ఉ॥ యిల్లరికంపు టల్లునికి యిష్టమెఱుంగుచు సుబ్బరావుయన్
పిల్లఁడులేఁడుఁ గానతన్మ పైంచుకొనెన్ తనయన్న పాత్రు, నా
తల్లియుఁ దండ్రియున్ తలచె తాతకు రత్నప్రసాదు పుత్రుడై
నల్లని భాగ్యమర్థమున నర్హుడు నొనని! వెంకటేశ్వరా! 183

ఉ॥ అత్రమునన్ ప్రసాదు నట నందిరి పుత్రుగ! పెద్దదైన దొ
హెత్రిని భారతిన్ సుతున కిష్టమనంగను పెండ్లి జేయగన్
పాత్రుడు పుత్రుడై మనియె భారతి కోడలు సుబ్బరావుకున్
పుత్రియు నల్లఁడువ్ శ్లోకరుబోలె మెలంగిరి! వెంకటేశ్వరా! 184

- ❖ *తానొకటిన్ దలంచ నది దైవము వేటొకటిన్ విధించుగా,
మానసమందు తోప దణుమాత్రము కార్యము రూపమందునో?
మానవమాత్రు లా తెలివిమాలిన నైజము తప్పు దిద్దరో?
యీ నిజమున్ గనంగనది నెంతటివారము? వెంకటేశ్వరా! 185
- చం॥ తమదగు యోచనాధృతిని తర్జనభర్జనఁ జెంది వారస
త్వము సుతకీ దలంచెనన, దత్తుని కిప్పుడుఁ జెందు నర్థ భా
గము, నిక తాయమే నిప్పుడు కన్నది పుత్రుని కామరాజునిన్
నమలుపఱంచ భాగమెటు లాస్తిని నిత్తురో? వెంకటేశ్వరా! 186
- మ॥ వ్యవహారంబున కృష్ణశర్మ తన వ్యాపారంబు విత్తంబునున్,
యవివేకంబున దుష్టమార్గ పథమున్ నర్పించగా నష్టమై,
భవితవ్యంబు నెఱుంగ కాతఁడటు దావా వ్యాజ్యమున్ నోడగా
వ్యవహారుల్ విజయంబు గాంచిరయె! దేవా! వెంకటేశాప్రభో! 187
- ❖॥ కొన్నితరాల సంపద నకుంత దీక్ష గడించె సుబ్బరా
వన్నచో భోగభాగ్యముల వర్తిలె! భావితరంబు వారికిన్
నెన్నికఁజేసి తామనుభవించగ నెంచగ, వ్యాజ్యమందునన్
నన్నియు కోలుపోయె తన యల్లుని ధర్మము? వెంకటేశ్వరా! 188
- మ॥ తన హస్తంబున యన్నదానమిడినో దాతృత్వ మిన్నంటగా?
తన బాంధవ్యము తృప్తిజెందగను వాత్సల్యంబునన్ జూచెనో?
తన భాగ్యంబును వృద్ధిఁజేసి తన సంతానంబు కీనెంచగా,
తన పత్నిత్వమ రుంధతీ నెరపె సంతన్ వెంకటేశాప్రభో! 189
- మ॥ తను నిర్మించిన సౌధమే శతనమై దౌర్భాగ్యమున్ గాంచుచున్,
తన యల్లుండు విదేశయానమయె సంతోషంబునన్ క్రుంగుచున్,
తన జాడ్యంబొక పక్షవాతమున బాధాతప్తయై సంతటన్
చనె నాకంబునరుంధతీ సతియె! యీశా! వెంకటేశాప్రభో! 190
- ❖॥ సర్వము భ్రాంతియయ్యె, సహచారిణి పత్ని గతించె! దత్తుఁడా
నోర్వఁడు! యాస్తియంతయును యూరివశంపదమయ్యె నప్పుగా!
గర్వమె పోవగా నిపుడు గ్రాసము నల్లునినింటనే నికన్
సర్వము పూర్తిఁజేసి యమపాశము గైకొనె! వెంకటేశ్వరా! 191

- మ॥ తన యర్థాంగి గతింపె! దత్తుడును బాంధవ్యంబు పాటింపఁడే? తను వాంఛించిన నార్ద్రతాఫలము నింద్యామాత్రమైనుండ, నల్లుని నింటంబడి ధర్మమోక్షములు కోల్పోవంగ రోదించుచున్ చనె నాకంబుకు సుబ్బరావు లటుతీశా? వెంకటేశ్వరభో! 192
- ఉ॥ పాపము పుణ్యమో? కలిగె బాలిక వేదగిరీశ కొక్కతై, శాపము సుబ్బరావు కొక చానయు కల్గియు దత్తునిన్ గొనెన్, శ్రీ పరమాడు బిడ్డలకు జెల్వుగ సంతతి నుండిలేనటుల్ యేపరమార్థ తద్దినములెవ్వ రెఱుంగరు? వెంకటేశ్వరా! 193
- ఉ॥ పుత్రుడు కామరాజునకు ముద్దుగ పెండిలొనరెన్ నుందరిన్, పుత్రిక కాచినిన్ నొసఁగె బుద్ధివతంసుఁ డటంచు మూర్ఛకున్, పుత్రిక పద్మ బాధ్యతను పోవణ నెంచఁడు? పెండ్లి మాటయే మాత్రము కృష్ణశర్మ మనమందున తోపదు? వెంకటేశ్వరా! 194
- ఉ॥ యెంచి వివాహమున్ జరుప యేగెను కాచియు నత్తయింటికిన్, చంచల చిత్తుఁడా మగఁడు సంశయమందుచు బాధపెట్టగన్ మంచితనంబు కానమిని మానినిఁ జేరెను తండ్రిపంచకున్, వంచిత కృష్ణశర్మ యమపాశముపాల్పఁడె! వెంకటేశ్వరా! 195
- ఉ॥ తాయమ, తండ్రి భర్తలు గతాసువులై చన పద్మ తోడనున్ ప్రాయముఁ దాటగన్ కొడుకు పంచను నుండి విషాదమూర్తియై కాయము రుగ్మతన్ వధిత కాలముఁజెల్లగ పుత్రు ముంగిటన్, పోయెను, ధన్యజీవి! గతభోగమురాదిక? వెంకటేశ్వరా! 196
- ఉ॥ రత్నప్రసాదుఁ గాంచె ననురాగమువర్ణిల భారతందునన్, రత్నము తాసుతల్ సుతులు రాజులు నాగయ, త్యాగయంచనన్, రత్నమరుంధతీయనగ రాణి యనంగను వాదిలక్ష్మీలా పత్నికి మాతృపర్వమను బంధము పెగ్గెను! వెంకటేశ్వరా! 197
- ఉ॥ శాంత యరుంధతీ, పిదప, చక్కని చుక్కను నాదిలక్ష్మీకిన్, సంతట పెండ్లిఁ జేసి తన నల్లర లాంఛన వై భవంబులన్, సుంతయులోటుఁ జేయకయె శోభకాపుర మత్తయిండ్లకున్ శాంతల సంపె! భాధ్యతగ గౌరవమొప్పుగ! వెంకటేశ్వరా! 198

వం॥ తనయులు నాగరాజుకును, త్యాగయ కంఠట పెండ్లి జేయగా
వనితలు కోడలిద్దఱును "బాంకుల" భారత యాజమాన్యమున్
పని కలుగంగ పుత్రులును బాధ్యత తండ్రికి తోడునీడయై
చనిరి! ప్రసాదు భారతియు సౌఖ్యము నుండిరి! వెంకటేశ్వరా! 199

శ్రీరాములు ద్వితీయ కుమారుడు హనుమంతరావు

మం॥ తన వంశంబును నిల్పుగోరి ఘను వేదయ్యార్జ్య చీరాలవం
శనరేడుం డొక కర్లపాలె మను వంశంబందు బాలుండునిన్,
గొనె, శ్రీరాములు నామమై హరితసా గోత్రుండు దత్తుండయెన్,
అనపత్న్యండు యపత్న్యడై తనరెనయ్యా! వెంకటేశప్రభో! 200

కా॥ చీరాలాన్వయ భూషంబుడు ఘనుడా శ్రీరాముకున్ పుత్రుడై,
గారాబంబున మధ్యముండునయి సత్కార్యాధురీణుండునై,
ధీరుండా హనుమంతరావునకు నుద్దేశించె నొప్పించె ను
బ్బారాజన్ సుత సుబ్బమాంబ వధు వివస్వన్ వెంకటేశప్రభో! 201

కా॥ బందా వంశము సుబ్బరాజు సుత సుబ్బమ్మన్ వధూ లక్ష్మీ నా
ప్పందంబై హనుమంతరావు వరునుద్వాహంబు గావింప నా
నందంబై జరిపించ యంతటను కన్యాదాత మూర్తంబునున్
సందేశంబును బంపె క్షీరపురి కీశా వెంకటేశా ప్రభో! 202

మ॥ సుముహూర్తంబున వేటపాలెము వధూ సుబ్బమ్మకున్ నివ్వ నా
సుమనోజ్ఞున్ హనుమంతరావునకునున్ శోభాయమానంబుగా
రమణీయంబగు మంటపంబునను నార్చాటంబు రాణించగన్
అమితోత్సాహ పురస్కరంబుగను కళ్యాణంబు గావించెనున్; 203

మ॥ హనుమంతార్జ్యుడు నొకకీకతన కళ్యాణంబునై వెంటనే
వెనువెంటన్ తలిదండ్రులనుమతి రైల్వే ప్రాంతదేశంబుకున్.
చనె, కాపుమ్మయు కొంతకాల మట సంసారంబునున్ చక్కగా
కనులారన్ సరిదిద్ది చేరె పతివంకన్ వెంకటేశప్రభో! 204

చ॥ నొకరి కారణాన పతి నమ్మిన నాధుని కాపురంబునన్
చాకిరి కష్టమున్ నెఱిగి సంతతి పొందక యేకజీవితై
సాకెను కుక్క నొక్కటిని సాయమునుండగ నొంటినుండకన్
ప్రాకిన తీగవోలె యనురాగము వర్ధిల వెంకటేశ్వరా! 205

చం॥ సమయము రానిదెవ్వరికి సంతతిఁ గల్గదు నెంతఁ జేసినన్
అమృతము సేవనన్ గలుగు ఆయువు వృద్ధియై! పోలిరెడ్డి పా
లేము బదులాయె వారలకు లిల్లియు తోడుగ నేగియుండగన్
భ్రమరమువోలెనై బ్రతుకు బాటలు చేరును! వెంకటేశ్వరా! 206

మ॥ అలవాటున్ హనుమంతరావునకు తా అన్నంబు వడ్డించగన్,
పలికెన్ స్థేషను గంట! రావు చన నాశ్వానంబు వెంటాడ, లో
పలి సుబ్బమ్మయు కుక్కతెచ్చుటకు పోవన్ రైలురా, డీకానెన్,
బలిగొన్నెన్ శనకంబు సేమమెయి నిల్వన్ వెంకటేశా ప్రభో! 207

ఈ॥ అవిధి క్రూరకర్మరుడు అన్నెముపున్నె మెలుంగనైన దా
జీవిని అల్పప్రాణి శుని సేమము నారయ ప్రాణమంత కో
లోపవగ తప్పదయ్యె! తన లోపము లేకయె నోరులేని దా
జీవికి రక్షణం బిడెడు చింతతా శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 208

మ॥ అనపత్యుండయి భార్యపోవగను నా హన్మంతురాయుండునున్
తన యుద్యోగము ధర్మమాయనుచు చింతాక్రాంతుడైయుండగా,
విని పత్ని అనుజుండు శంకరుడునున్ విజ్ఞాపనన్జేసె "నా
యనుగున్ సోదరి రంగనాయకిని, కళ్యాణంబునన్ నెంచితిన్; 209

మ॥ "అనుమానించక నీయకోమనుచునున్ నర్థించ హన్మంతుడున్,
తన మాతానుమతిన్ అగ్రజానుజులు బాంధవ్యంబు చెప్పంగనున్,
మనసాఁ గైకొనె రంగనాయకిని సన్మానించె కళ్యాణమై
చనె యుద్యోగము బాధ్యతన్ సతితానీశా! వెంకటేశాప్రభో! 210

చం॥ ప్రథమసతీ వియోగ మన పత్యుడు, భార్యయునై ద్వితీయమున్,
వెధివగ రుగ్మతన్ పదవి వీడుచు చేరెను యింటికంతటన్,
మధన పడంగ సంతతికి మాత్రము నోచదు రంగనాయకిన్
అధమము దత్తతే శరణమంచని యెంచెను! వెంకటేశ్వరా! 211

ఈ॥ క్షీర పురీశమధ్యముడు భిన్నుడవత్సము వాంఛితుండు శా
రేరిక రుగ్మతన్ బొగుల రెండవ భార్యయు వంధ్యయై చనన్
గోరెను దత్తుగా హరిత గోత్రజు పిన్నవయస్కు రాధనున్
అధమమై మృత్యుహను తను పెంచగ నెంచెను! వెంకటేశ్వరా! 212

- శా॥ రాధాకృష్ణుడు నామధేయుడు దశప్రాయుండు నారాయణ
పాదార్మీకు కనిష్ఠ పుత్రుడును యాపై మాతృహీనుండు నే
యాధారంబును లేనివాని హనుమంతార్కుండు దత్తున్ గొనెన్
తా ధర్మంబని యెంచి చేర్చె తన చెంతన్ వెంకటేశా ప్రభో! 213
- ఉ॥ చర్విత చర్వణంబనుట సార్థకమై చనె! తండ్రి అంశమే
పూర్వపు వారసత్వమును బొందుట సవ్యమే? వ్రాసియుండగా
దుర్విధి తల్లిపోయె మును దుఃఖితుఁ డెవ్వరి నండలేని తా
నోర్వక దత్తుగాఁ గొనెను! యుక్తమటంచును వెంకటేశ్వరా! 214
- మ॥ క్షయవ్యాధి ముదురంగ జీవితపు నాశన్ లేక వంశంబు సం
శయ వృద్ధిన్ కనుపింప భార్యయును నిస్సంతై గతించన్ ద్వితీ
యయు రంగమ్యయు వంధ్యయై మనగ నభ్యర్థించి రాధయ్య రా,
పయనంబై చనె నాకలోకమున కప్పా! వెంకటేశప్రభో! 215
- ఉ॥ పుట్టెను కర్లపాలెమును పుణ్యవశంబున పంచవర్షముల్
నెట్టెను మాతృహీనుఁడయి నీ దయయంచు సహౌదరిండ్ల నె
ట్టెట్టులో కాలమున్ గడువ నియ్యది జీవిత భాగ్యమంచనన్
పెట్టగ పాదమున్ పితృఁడు వెంటనెపోయెను! వెంకటేశ్వరా! 216
- ఉ॥ పొండనె జన్మభూమి! తలపోయగ మాతృదయామృతంబు లే
కుండగపోయె! సోదరి సహౌదరులిండ్లకు దూరమయ్యె! నిం
దుండగవీడు, కీడగు! నయొగ్గుఁడు ప్రేమ పరామరాగము
న్నిండని తల్లిబాసె! పితృనెట్లు గతించెను! యేమిచేయుదున్?; 217
- ఉ॥ “నా జననీ వియోగమయె! నాదగు సోదరి నిండ్ల చూడనే?
నాజనకుండు కానఁడయ్యె? నాశ్రయమిచ్చిన దత్తు తండ్రి దొ
భాజన మబ్బదయ్యె? కడుపారగ నోగిరమబ్బదయ్యె? నే
నాజవరాలు రంగమను నమ్మితి అమ్మగ”? వెంకటేశ్వరా! 218
- ఉ॥ “నాయన దత్తుతల్లియెయనాదరణీయయు, మాతృవర్గ మా
త్మీయత ప్రేమఁ జూపరయె! మెచ్చరు, అన్నలు నుండనీయరే
అయమ చేరదీయదయె! అగ్ని పరీక్షగ నెట్లు నిల్వ నా
ధ్యేయము కాతువో”? యనెను దీనముఖుండయి దత్తుతండ్రియన్; 219

- మ॥ తన పత్నీవిముఖత్వమో? సతిసఖాంధవ్యంబు నిష్కారమో?
తన శారీరిక రుగ్మతో? ముడివడన్ ధర్మంబుగా "విల్లు"నిన్
ననుజున్ పాలకుఁజేసి బాలునకు వ్రాయన్ భార్యపుట్టింటి వా
రనుయాయుల్ పెడమోము పెట్టిరట! నౌరా? వెంకటేశాప్రభో! 220
- మ॥ అదుగుల్ వేయుట అమ్మనేర్చె! పలుకన్నాడించ చెప్పించెబో?
వడిపోదత్తుని గోటిఁదెచ్చె? శనదౌ వంశాంకురంబబ్బెబో?
చెడిపోకుండ నరుంధతి ద్వయము కాచెన్ నన్ను రక్షించిరో?
చెడునే భాగ్యపదంబు ధర్మమగుచో? శ్రీ వెంకటేశాప్రభో! 221
- ఉ॥ "పుట్టిననాడె పెట్టుకొనె పొట్టను తల్లిని! నిప్పుడందుమో
పెట్టిన పాదమున్ ననిపె పెంపుడుఁడండ్రీ! నదృష్టహీనుడే?
నిట్టుల మృత్యువాత నితఁడివిధి నెందఱి సంపబోవు? ని
ప్పట్టిన నుండఁబోతగఁడు! పాపియనం"చనె! వెంకటేశ్వరా! 222
- చం॥ గవదకు గ్రంథు లేర్పడగ గడ్డముక్రిందట "లూటి"కల్లగన్,
వివరము కాంచినమ్ముమయు "వీడికినాక్షయవచ్చె! యైననున్
నవనరమేమి? వాడిచటనర్దుఁడు నుండతగండు" నంచనెన్,
నవునని అమ్మయేవెడలె నన్నలవద్దకు వెంకటేశ్వరా! 223
- ఉ॥ పంచను జేరఁగాంచియు, నభాగ్యుఁడు వచ్చెనటంచు లోన తా
వంచిన మస్తకంబు తలుపడ్డము వై చుకొనంగ, మ్రింగుచున్
మించిన వేధన త్తఱిని మెల్లగఁజూచియుఁ జూడనట్లుగా
పంచిరి వేటపాలెపుర ప్రాంతమువీడగ! వెంకటేశ్వరా! 224
- ఉ॥ పెంపుడుతల్లి పోషణము విద్యకు పొత్తు పొసంగబోదు! న
న్నంపెను సుబ్బరావు పెదయన్నకడన్ చదువబ్బునంచు తా
నెంపికఁజేసి బత్తెమును నేర్పఱచెన్, నిక అక్కయింటనే
సొంపుగ సాగె జీవితము చూపిన మార్గము! వెంకటేశ్వరా! 225
- మ॥ అటు శ్రీరాములు పాఠశాలకడ విద్యాబోధనన్ జూడగా,
నిట సుబ్బక్క గృహంబునన్ చదువు సాగించంగ, భాతుండునున్
నటు బత్తెంబున నోగిరంబిడగనాహా! సత్రమందన్నమున్
మఠమున్ నిద్రయరీతి సాగెనట సుమ్మా! వెంకటేశాప్రభో! 226

ఉ॥ అక్కయు వర్ధనమ్మపతి నాయువుతీరి గతించె! రంగమాం
బక్క సుతుండుకున్ "వడుగు"నంచన వెళ్ళితి! "వడ్డు" కంత నే
నక్కజమంద దొంగతన మావిధినాకును నంటగట్టగా
మిక్కిలి కుందుచుండ తుది మేలమునాడిరి! వెంకటేశ్వరా! 227

ఉ॥ యే మహనీయురాలు ముఖమెప్పుడు జూడగ ముచ్చటయ్యెడున్?
యే మహిళామతల్లి నిలువెప్పుడు సంపద నోలలాడునున్?
నే మహిషీలలాచు కమనీయ కనుల్ కరుణాంతరంగమో?
యామె నరుంధతీసతియె! నందటిబంధువె! వెంకటేశ్వరా! 228

చం॥ ఒకసతి మాతృమూర్తి నొడి నుయ్యలలూగగ నెందఱుందురో?
యొక తలి చన్నుబాలకును యోగ్యత త్రాగనదెంత భాగ్యమో?
యొక తలినార్ద్రతా ఫలమునొందగ నోచుకొనంగ నానా? నా
సకల గుణాన్వితా మహిళ చారునరుంధతి! వెంకటేశ్వరా! 229

చం॥ ఉపనయనాది కార్యములు యోపినరీతి విధానమార్గమున్
జప నియమాది కృత్యములు సాధనకర్మల కాలవాలమై
సుపకరణీయమౌ వడుగు యోగ్యత భాసిలజేసిరంత! భా
విపథము పోషణార్థమున వీలగునట్టుల వెంకటేశ్వరా! 230

ఉ॥ ఆమెది మాతృప్రేమయె! యయాచితమైనది పంచె నాకునున్!
భామిని నొక్కనాడది వివస్రగ నన్నముపెట్ట మంగయున్
"నేమది? నవ్వరే? యనగ" నీతఁడుపుత్రుడె చిన్న బొట్టె తా
నేమెఱుగున్ సుమీ!" యనుటయేనదిచాలును! వెంకటేశ్వరా! 231

ఉ॥ నా పినతండ్రి భార్యయగు నామెయె సాధ్యయరుంధతీసతీ
యోపినరీతి కూతునను నుల్లమునందున నొక్కరీతిగన్
జూపెను పెట్టుపోతలలఁ జూచెడు భాగ్యము విన్నవారికిన్
నాసని నవ్వులాట యగునొనని తోచెడు! వెంకటేశ్వరా! 232

ఉ॥ విద్యయు సంస్కృతిన్ పెనగవేయును, మానవుఁడున్నత స్థితిన్,
విద్యయు లేనిచో పశువె! వృత్తిని నమ్ముచు జీవితంబు, నై
వేద్యమిడంగ వచ్చును? అవేగద! సంపద భోగభాగ్యముల్?
అద్యము నంతమున్ వలకు నబ్బును! నిల్చును! వెంకటేశ్వరా! 233

శా॥ ప్రారంభించిన విద్యయై వడుగు సంప్రాప్తించ యాచార సం
స్కారాదుల్ హనుమంతరావునకు సంక్రమించు కర్మాదు లా
ధారంబై చన పుణ్యలోకములకున్ ధర్మార్థ కళ్యాణమున్
శ్రీరాం శర్యకుఁ జేయ నిశ్చయమయెన్ శ్రీ వెంకటేశాప్రభో! 234

మ॥ చదువున్ సంధ్యలు పూర్తియయ్యె నికనున్ సంపాదనే ముఖ్యమై
యది సుద్యోగము తండ్రిగారి పరమైయత్నించ రైల్వేలలో
యది లభ్యంబయె! జీవితాశయము సిద్ధ్యర్థంబు గూడూరుకున్
పదిలంగా చనె రామశర్మ కడ కప్పా! వెంకటేశాప్రభో! 235

శా॥ యే సంస్కారము కోసమై ననుజుకున్ నిచ్చెన్ గదా! నాజ్జలన్
నాసంబంధపు దత్తతన్ వడుగునున్ నాచారమైఁ జేయగా,
తా సంసిద్ధుఁడు పూర్తిగా వదినె బాంధవ్యంబు కల్పంగ, తా
నాసంస్కారమె పెండ్లికిన్ గడగెనన్నా! వెంకటేశాప్రభో! 236

మ॥ అది ధర్మంబని సుబ్బరావు తలచెన్, నాశాలతా లబ్ధియై,
మది ప్రేరేపణజేయ రంగమను సన్మానించ సంబంధమున్!
వదినే కోరగ తప్పదంచు నిక వైవాహంబుకున్ పూనె! న
య్యదునున్ మేనరికంబుకేఁ గడగెనయ్యా! వెంకటేశాప్రభో! 237

శా॥ కాగలకార్యమంతయును కానగపట్టములేకవచ్చె ను
ద్యోగము! రూప్యముల్ నిరువదొక్కటి? జీతము, జీవితంబుకున్
నేగతిచాలు? జాతకము నీగతినుండ డిపార్టుమెంటు రై
ల్వేగలదయ్యె! నేత్రమయులేక లభించెను! వెంకటేశ్వరా! 238

శా॥ చిన్నతనాన పెంచినది చెల్మికతంబున "ముంజె"వీడగన్
పెన్నిధివోలెవచ్చి విడిపించగ సాయమొనర్చె! తోటి వా
రన్న విధాన రాఘవయె నాలిగ నిర్ణయమయ్యె! ముందుగన్
పన్నిన వ్రాతమార్పుటకు పద్మజుకెట్లగు? వెంకటేశ్వరా! 239

శా॥ చేరగనాటు మాసములుఁ జెచ్చెరనయ్యె! వివాహవార్తయున్,
సారము మేనమామ సుత శాంతగుణాన్విత! సౌమ్యశీలియున్,
చారువిభూషణాంగియనఁ జాలెడు రాఘవరత్నమున్ వధూ
సౌరభమంచు పెర్కొనిరి చల్లటివార్తగ! వెంకటేశ్వరా! 240

ఉద్యోగ వివాహ సంస్కారాలు

- శా॥ భారద్వాజస గోత్రియై ఘనుఁడు సుబ్బారాజుకున్ పాత్రియై,
క్షీరాబ్ధిన్ గలనాదిశేషునకు లక్ష్మీదేవిగా పుత్రియై,
పారావార యశోవిశాలమగు నా బందాన్వయా వంశమై,
యారత్నంబగు రాఘవాంబ వధువయ్యా! వెంకటేశాప్రభో! 241
- శా॥ అశ్వీజంబున శుక్లపక్ష విదియన్ నారూఢమైనాఁడు జ్యో
త్స్నాశ్వారూఢుఁడు మానుఖాను భవజ్యోత్స్న ప్రాప్తికిన్ మొక్కుయై,
శశ్వత్కిర్తి కుమార చంద్రముఁడు రాట్సామ్రాట్టు నాశీసులన్
నైశ్వర్యంబు యశస్వీలై మన వివాహంబట్లు శోభిల్లగన్; 242
- ఉ॥ నాతి చరామి యన్న వచనాంతరసత్య పథైక వర్తనం
బేతటి నిల్పుకోవలె సుమీ? మనమైకొనితెచ్చు సంఘ దు
ర్నితులుగా మతంబును గణింపక సర్వసుఖాను ప్రాప్తి భ
ద్యోతములై వెలుంగగ నహో యని లోకులు మెచ్చునట్లుగా; 243
- మ॥ పదమూడేడుల ప్రాయమున్ చెలియనవ్యాజాను రాగంబుగా
మదిలో జన్మపురాకృతంబనగ సన్మానార్హ భావంబునన్,
మదిరాక్షి మధురాను రాగయన జన్మాంతాను బంధంబునన్
హృదయాధిష్ఠిత దేవతై విదితమయ్యెన్! వెంకటేశాప్రభో! 244
- ఉ॥ విద్యయు వృత్తియున్ నొకటి వెంబడి నొక్కటి నాశ్రయించు, నై
వేద్యము జీవితంబనగ వేల్పులనన్నిధి పెండ్లికాగయున్,
చోద్యముకాని యున్నతిని శోభ దలిర్పగ నాచరింప సం
పాద్యము భోగ్యమై వెలయు భావిసుఖించగ! వెంకటేశ్వరా! 245
- ఉ॥ పెండిలి మూఁడునిద్రలును, పిల్వ పదాటవరోజునందు, నా
పండుగ సంప్రదాయమగు నై భవ“మోజులు” నేనెఱుంగ; నా
యండగ వృత్తియుండెగద! అసతి పుష్పవతయ్యె, నంచనన్
మెండుగ రాఘవాంబకయె మించినవేడుక! వెంకటేశ్వరా! 246
- శా॥ కౌమారీదశ మొగ్గయౌను; ననలాకారంబు పుష్పంబు, శో
భామాధుర్య వితాన సంజనిత ప్రాధాతారుణారాగ తే
జోమోహాకృతి రాఘవమ్మ మనసా సుస్థాపితంబయ్యెనో?
యామాణిక్యము దీప్తివంత మయెనయ్యా! వెంకటేశాప్రభో! 247

- చం॥ వరదమ పెద్దయక్కయు వివాహపువేశను సూచితంబుగా
మరదలు పేరు మాత్రము సమంజసమందదు "మో"టనంచు నిం
దిరయని నామముంచిడుచు దీవెన లిచ్చెను! నాతికప్పడున్
వరుసకు వైశ్యనామమని వాడుకనందెను! వెంకటేశ్వరా! 248
- ఉ॥ చేరిన వత్సరాంతమున శిక్షణనిచ్చు నెపంబుమీద గూ
డూరున తాడిపల్లికికడున్ దరిజేరగ మార్చిరంత! నా
చేరువ సర్వశిక్షణల శ్రేష్ఠుడనంగ సహాయకుల్ ఘనో
ద్ధారుడనంగ నాటకము తద్దయు వ్రాసితి! వెంకటేశ్వరా! 249
- ఉ॥ ఆ దశసాహితీప్రియులు యాంధ్రపదంబున "నవ్య సాహితీ"
వేదిక విశ్వనా ధడవి, వేదుల, నాయని, రాయప్రోలు, శా
స్త్రిదులు, నోరివారి పరిషత్తున భావకవిత్వ పోషణం
బాదిగ కంకణంబయె సభాస్థలియందున! వెంకటేశ్వరా! 250
- ఉ॥ ఆదరణానుభూతి, పఠనానుభవంబును గ్రంథమందు భా
వౌదుల శర్మ సంకలిత వాదవివాద వితర్క తర్క సం
పాదిత తత్వమున్ తెలుగు పండితపూజ్యులు సాహచర్య మా
పాదితమై కవిత్వమున బంధురమయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 251
- శా॥ విద్యా సంస్కృతి పాటవంబు బహుధా విర్భూత ప్రాచుర్యమై
నుద్యోగంబున యా విధానమొకచో యుక్తానుసారంబుగా
విద్యార్థుల్ గురు సాహచర్యమున వైవిధ్యంబు సాహిత్యమున్
నుద్యంబించి కవిత్వమల్లనయె, కాదో? వెంకటేశాప్రభో! 252
- చం॥ అదియొక సంస్తుతీయ గమనార్హ మనోజ్ఞము సాధనంబుగా
మది భరితంబుగాగ, నసమానప్రదర్శన సూచితంబుగా,
మెదిలె తెలుగు నాంగ్లమున, మిత్రులు కోరగ నాటకంబులన్,
వెదరక "దీక్ష" "షెక్స్పియరు" ప్రీతిగ వ్రాసితి! వెంకటేశ్వరా! 253
- ఉ॥ తీయని నూహలన్ మధుర దివ్యమనోహర రూపకల్పనన్
పాయకనిల్చె నా హృదయపద్మమునన్ సతి ముద్దుమోము, శో
భాయతమానయై స్ఫురిత వత్సరకాలవి లంబనంబు, వా
జేయని నేరమైపరగ శిక్ష విధించెను! వెంకటేశ్వరా! 254

- మ॥ సతి నాలోకన మత్సుకత్వ మదినాశా ప్రేరితంబై సమం
చిత ప్రేమార్ద్రత సార్థకంబుగ ఫలించెన్, నాసుధాసాగరో
ద్భుత మాణిక్య విరాజితంబుగనో? యేదోనప్పరోభామ మో
శితలాలంకృత పారిజాతసుమ వోలెన్! వెంకటేశాప్రభో! 255
- చ॥ గురుఁడను వాఁడు నొక్కఁ డనుకూల్యత నాదరణీయ గౌరవుం
డరుదుగ లభ్యమౌను గద! యమ్మయె కోడలి కాపురంబుకున్
త్వరితము తేగలందులకు తామొక నిశ్చయమంద పల్కగా
గురుఁడు సుమూర్తమున్ నిడెను, కోడలి రాకకు! వెంకటేశ్వరా! 256
- చ॥ ప్రథమ సమాగమంబు పరివర్తన జీవిత భాగ్యరేఖకున్,
మధుర రసానుభూతి రతిమన్మథకేళి వితానమై చనెన్,
విధి యనుకూల్యమై ననుభవంపగవచ్చు సుఖానుభూతినిన్,
నధరితమైనచో నరకయాతన తప్పదు! వెంకటేశ్వరా! 257
- చ॥ ప్రథమ సమాగమంబు సముపార్జిత జన్మ వివాహబంధమై,
ప్రథమ దినంబునన్ తెలియపర్చెడు మోహము పెంపుమీరగన్,
మధుర రసానుభూతిగల మానసమందున కాంక్ష యుక్తమై,
వ్యధ నెఱుగంగ తా బ్రతుకు నాశలఁ జూతురు! వెంకటేశ్వరా! 258
- చ॥ చెలి దరహాస చంద్రికలు చిప్పిలు శోభ రసానుభూతినిన్
చెలువము మీఱునో వినయశీలత ముగ్ధ మనోహరాకృతిన్,
లలితమృణానుతంతుసు విలాస విరాజిత పాణిపద్మముల్,
నలరెడు మోహభావ హృదయంగమమయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 259
- ఉ॥ నిండుగ మూఁడు రేఖలు నిర్దుర ముగ్ధత మొక్కటై, సుధా
భాండము మ్రోలనుండ ప్రతిభావిత చుంబ కపోలచుంచితా
కాండ ప్రకర్షితాభరిత కాలవిచక్షణ శూన్య భావమున్,
పండిన కేళిలోలిత విభాసితులై తిమి! వెంకటేశ్వరా! 260
- మ॥ సతి మందారవనాంత లభ్యసుమమో? సాగంధ పుష్పంబయో?
సతి మందాకిని తీర నప్పరస సంచారార్థ మేతెంచెనో?
అతివాలోకన నాగకన్య నిలవాహ్యశీన్! కనన్ వచ్చెనో?
సతి సేవార్థమె నేగుదెంచెనాకా? దేవా! వెంకటేశాప్రభో! 261

- ఉ॥ కాలమతిక్రమింప చిరకాంక్షిత వాంఛనుదీర్చ సిద్ధమై
పాలసముద్రమున్ సుధసభాండవ ముద్భవ మోహనాంగి శో
భాలలితాంగి వాఙ్మధుర భావవిలక్షణ భూషితాంగి, ప్రే
మాలత కాపురంబునకు మాలతిమాలగ, వచ్చె సంతటన్! 262
- ఉ॥ యే నవమోహనాంగి తన యింటను కాలును మోపనోచెనో?
యే నవనీత మానస మభీష్టపుసిద్ధికి నేగుదెంచెనో?
యే నశినాక్షి వీక్షణ మమేయ కృపా కరుణాంతరంగమో?
యా ననలావిభూషణ సుఖావహమయ్యెమ! వెంకటేశ్వరా! 263
- చం॥ గడచెను కొంతకాలము సుఖంబుగ కృష్ణకెనాలునందు, నే
బెడదయులేక భార్యయు నభీప్సిత సిద్ధికి తోడ్పడంగ, తా
కుడియెడ మాభిజాత్యము చిగుర్చగ ప్రేమలతాంగివోలెనున్
నెడనెడయత్త చిత్తమలరింపగ తోడ్పడె! వెంకటేశ్వరా! 264
- ఉ॥ క్షీరపురీ నివాసమగు కేంద్రము, చెన్నపురీప ధాది వా
ల్లేరుకు రైలుమార్గ సరళిన్ చరియింపగ యుక్తమైన సం
చారము వృత్తిగాగలది జాతకరీతి నొసంగ నయ్యెనో?
చేరి విధాయకంబు నివసించితి నచ్చట! వెంకటేశ్వరా! 265
- ఉ॥ తంతి సుశిక్షకున్ నియమితంబయి నేనటు చెన్నపట్టణం
బంతటనేగు దెంచగ సహాయము ప్రాప్తము నయ్యె నాకునున్,
కొంతకు కొంత మేలనగ కూర్చెను మిత్ర సమాగమంబునున్,
నంత సుఖావహంబయెను! నాదర మందగ! వెంకటేశ్వరా! 266
- ఉ॥ మిత్రుడు సాంబమూర్తియును మిత్రుడు నాతడు పద్మనాభుడున్,
నాత్రత సూర్యనార్యుడు మచాగ మనంబున హర్షగాత్రులై,
చిత్ర మనంగ నొక్కయెడ జేరితి మంతట! పద్మనాభుతో
మాత్రము వాసమయ్యె మదిమంచితనంబున! వెంకటేశ్వరా! 267
- ఉ॥ మాసము లాయె మూడు, నియమంబుగ తంతికలాప శిక్ష మ
ద్రాసున పూర్తియయ్యె! విహితంబుగ నాలుగు వత్సరంబులున్
వేసినచోట నెప్పుడును వెళ్లుచు మండలమంత తప్పకన్
చేసితి యంత్రమో యనగ జీవిత చక్రము(వృత్తిని)వెంకటేశ్వరా! 268

చం॥ సమయము వచ్చినన్ నెవరు చావును తప్ప కొనంగలేరు! ప్రా
యము సతి వృద్ధయై తనువు నందలి మోహము వీడబోరు? న
మ్ముమ ముదివగ్గు ప్రాణముయముండు హరించెను! తప్పదంచునో
సముచిత రీతి కర్మల విషాద సుఖాంతమె! వెంకటేశ్వరా! 269

చం॥ అరువదియై దువత్సరములన్న నృసింహుడు రాచపుండుతో
కరుణను వీడి నేగెదివి కర్మము మీదియటంచు తండ్రినిన్
నరకపు యాతనన్ మునిచినాదురదృష్టపు జీవి కర్మలన్
జలుపక ముందు పోయెను! విచారము ముంచుచు వెంకటేశ్వరా! 270

చ॥ తొంబది యేండ్ల వృద్ధుడయి దుఃఖపు మూర్తిగ మారి కొద్దుము
ఖ్యంబుగ పోవగన్ యముని కర్మను దూరుచు నాకమేగె! తా
సాంబశివున్ దలంచుచు! సశౌచపు కర్మలనున్ ద్వితీయుడే
వెంబడిజేసె ధర్మయుత వేదవిధానము! వెంకటేశ్వరా! 271

చం॥ అయిదున కన్నతల్లి చనె! అస్తగతుండయె దత్తు తండ్రి నా
పయి దళ ప్రాయమందునను! ప్రాణము వీడెను కన్నతండ్రి నా
వయసది యిర్వ దొక్కటిన! పాపమె! యిందటి చావుకెల్ల నా
కయిదురదృష్టమున్ గనగ కాదాకా? శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 272

చం॥ అది యొకలోతు కాలువ భయానక వేగము, చాట కష్టమో,
హృదయము మత్సరంబునను నేగితి మిత్రుడు నీదులాడగన్,
కదలెడు వేగమున్ మునుగ కట్టె దురన్చను నావగాంచి నే
నెదురుగ నేగి మున్నితిని నీదగ లేకయె! వెంకటేశ్వరా! 273

చం॥ పడవను జేరబోయినొక పట్టున మున్నితి! పైకి లేచినే
తడబడ తీరమున్ గనక తాకుచు మున్నితి రెండుసార్లు! నా
పడు దురవస్థ గాంచివను బైటకు లాగగ భగ్నయత్నులై
నడరెడు మానసంబు తుది యత్న ఫలంబయె! వెంకటేశ్వరా! 274

చం॥ మరణము తప్పెనో! సతిసుమంగలి సూత్రము గాచె సన్నునున్,
నెఱుగఁడె దైవమాతులసి నెప్పుడు పూజలు సల్పునాతికిన్
కలువొన రించునే? సతులకావదె మంగళగౌరి నెప్పుడున్?
వెఱపది యేల నందగను వేల్పులు నుండగ! వెంకటేశ్వరా! 275

- చం॥ ప్రథమము మున్న నావ గడ పట్టును తప్పితి! రెండొసారినున్
విధివను మున్న నాకు కనిపించెను మంగళసూత్రమున్ స్మృతీ
పథమున! మిత్రుడున్ పరులు పాంథులు లాగిరి నొడ్డు పైకి! నా
విధమున కాచె పత్ని తన వేల్పు వరంబున వెంకటేశ్వరా! 276
- చం॥ పటుతర బాధ్యతన్ పెనగవైచెను బందుగు లాదరింపగన్,
నటునిటులెట్టులో రవి మహాదళ చంద్రదశాంతరంబునన్
దిటవుగ ఖాయమయ్యెను! విధించిరి మార్పును "రోడ్డువాను" నం
తటనది ప్రాప్తమై తనరె దైవకృతంబుగ! వెంకటేశ్వరా! 277
- చం॥ సతతము భర్తదేశమున సంచరణంబున, సత్తయింట నా
యతివయు నొంటినుండ తగదంచును తండ్రితొనేగె యిందుయున్,
హితవుగ మాసముల్ పదియు నిట్టులె సాగెను! తప్పదంచునున్!
వెతలు పడంగ నోర్పును వివేకము ముఖ్యము! వెంకటేశ్వరా! 278
- చం॥ యిరువదియైదు రూప్యములు యింపుగ జీతము కాపురంబుకున్
పరువము నిల్పుకొంచునటు బందు సమాదర పెట్టుపొతలున్,
నెఱుగక కాలమున్ గడపి నిత్యము తృప్తి బొందితింతకున్,
మఱపుకురాని రోజులవి మానస మందున! వెంకటేశ్వరా! 279
- చం॥ మఱునటి వత్సరంబు "చిన మాష్టరు" శిక్షణ నివ్వనెంచి నం
పిరి నను చెన్నపట్టణము; పిమ్మట నల్వదియైదురోజులై
పరగె పరీక్షకున్ క్రమము పద్ధతి సాగ, జయంబుగాంచి నే
నరిగితి నింటికిన్ విజయునై సతిచెంతకు! వెంకటేశ్వరా! 280
- ఉ॥ చెన్నపురీ నివాసమున శిక్షణ కాలము పత్నియిందుయున్
యన్నుల మిన్నయో యనగ నప్పరనంగను బోలు చానినిన్,
మిన్నగ చెల్వమిఱగను మేను పసిండిది కాంతి దేహమున్
కన్నది పాపనున్ గృహము కాంతి వెలుంగగ! వెంకటేశ్వరా! 281
- ఉ॥ రెండవ యుద్ధకాలము పరీక్షగవేసె జపాను బాంబులన్,
దండిగ చెన్నపట్టణము తల్లడిలంగగ; కాలమయ్యె నే
నిండు మనంబునన్ బదిలినేగితి నాజ్ఞల నివ్వగన్ నెదో
కొండొక కాలమున్ గడుప కోర్కెమనంబున! వెంకటేశ్వరా! 282

- శా॥ తాడేపల్లికి నేగితిన్ మరొక నధ్యాయంబు సాగించగన్,
నీడల్ తేలగ పంచమాసముల ప్రాణిన్, నిందిరాదేవి నా
తోడై రాగనుమాతనున్, కలిసి నుద్యోగార్థమై జేరగా
నాడే లక్ష్మీప్రసూన నామమిడిరన్నా! వెంకటేశాప్రభో! 283
- చం॥ ఒకరికి నల్లురంబగుట నొద్దిక చాలని జీతమైచనన్,
నికరము జీతమేబదికి నిండని భృత్యము, గడ్డురోజులున్,
వికలచునస్కునై మది, "డిఫెన్సు"నైన పథంబు జేరగా
సకలము సవ్యమై పఱగె! సంతసమందితి! వెంకటేశ్వరా! 284
- మ॥ అడుగుల్ వేయగ తొట్రుపాటు గమనీయార్నంబునై, పల్కు సం
దడి నస్పష్టతతోప, నల్లరియు, చెంతన్ జీర నాష్టాదమై,
గడుపన్ పిల్లల సందడింటికి వెలుంగై కంటికింపై, పరం
గెడు లక్ష్మీమమ పుత్రియయ్యె మహాలక్ష్మే! వెంకటేశాప్రభో! 285
- ఉ॥ జీవితమందు మార్పు నతిశీఘ్రతనున్నదిఁ బొంద మార్గమౌ
దైవముఁజూపగన్ బదిలి తప్పదటంచును రాగ మూఁడు మా
సావధి కాలమున్ గడుప జంపని నేగితి, చిన్న మాష్టరై
యావిధి నిల్లుజేర్చెనట నందల మెక్కగ వెంకటేశ్వరా! 286
- ఉ॥ క్షీరపురి నివాసమది కేంద్రము నింకొకసారి నయ్యె! నా
తీరు "ప్రొమోషనున్" గలిగి తిర్గిచు వెప్పడు మారి మారికిన్
చారము త్రొచ గాలిపట ధర్మము రెండు వసంతముల్ సదా
భారము మ్రోయుచున్ గడుపు భాగ్యము నందితి! వెంకటేశ్వరా! 287
- మ॥ లొల్లిపేమావధి సుధృతంబగును పుత్రోత్పత్తి నందాకనే,
మిలిమోహంబును రాగవల్లరులు సామాన్యంబుగా తక్కువై,
వలపున్ మత్సరమివ్వ సంతతికి సౌభాగ్యంబు నా తల్లిదొ,
తలపున్ బిడ్డల సౌఖ్యమందిడును కాదా? వెంకటేశాప్రభో! 288
- చం॥ మునుపొక నీటిగండమున ముప్పును తప్పెను! భార్య భాగ్యమై,
మగగును రైలు గంకమును మినిని నిందిర కుంకుమంబునై,
చని ప్రాణింబు పూజ మనసా నిడనా పులివాత తప్పెనో,
యనయము భర్త రక్షణము నామెకు తప్పెనె? వెంకటేశ్వరా! 289

మ॥ ప్రతిభావంతము రెండు వత్సరములా పర్యాటనన్ తిర్లగన్!
పతి సంపాదన నార్జనావృతము సౌభాగ్యంబునై పత్ని సం
తతికిన్ జెందును యందురే గద? ప్రమాదాదుల్ నివారింపగన్
సతికేజెల్లు! నామమాత్రమగఁ డీశా! వెంకటేశాప్రభో! 290

ఉ॥ భోజన మివ్వనద్ది విషపూరితమయ్యె నటంచు తల్లి నా
రోజున నిందమోప నతిరోషమునంది, నరుంధతీ మదిన్
“వ్యాజముతోడు కోడలిడ నాతఁడు నెట్టులనమ్మెనో? విషం
వీజమువై చె? తెచ్చె చెడు పేరును” నంచనె! వెంకటేశ్వరా! 291

ఉ॥ యిందిర గర్భధాత్రియయినేగెను తండ్రితొ పుట్టినింటికిన్,
పొందుచు శాంతి సౌఖ్యముల పుత్రునిఁగాంచెను! అదిశేషుఁడున్
“ముందుగ తాతనైతి”నని ముచ్చటతీరగ నుండనంతనా
నందముజెందె నెల్లలును నాత్మజుఁ గాంచుచు! వెంకటేశ్వరా! 292

ఉ॥ ఆ దశయిందు గర్భవతియౌట, మహేశ్వరు దర్శనంబు, భా
గ్యాదుల లాభమున్, పదవి యందలి మార్పులచే గడించు సం
పాదన వృద్ధిపొంది ధన భావము సౌఖ్యము, శాంతిఁ గూర్చి పు
త్రోదయ భాగ్యమున్ గలుగ తోడ్పడె నంతట! వెంకటేశ్వరా! 293

ఉ॥ చంద్ర మహర్షా ఫలము, సంపద, యున్నతి, సౌఖ్యమున్, యశ
శ్చంద్రిక గాంచి జీవితము శాంతిపథంబున బోవుచుండ నా
చంద్రుఁడు లగ్న భావమున సంస్థితుడైనచో జాతకుండుకున్
చంద్రుని చల్లచూపులను సత్ఫలమిచ్చును! వెంకటేశ్వరా! 294

మ॥ హనుమంతార్యుఁడు దత్తపుత్రుని వివాహంబాది కార్యంబులున్
ననుజుండన్నియు నాచరింప తనవంశార్థంబు పున్నామకై,
యనపట్నుండునపత్యుడై గనుటయున్ యాశాలతా పాత్రుడై
జననంబై తనును త్తరింప నయెనీశా! వెంకటేశాప్రభో! 295

శా॥ చీరాలాస్వయ మందువృద్ధి కయి తా శ్రీరామశర్మాఖ్య, నా
చ్చారిక్రిన్ గొనితెచ్చె! నేటికది వంశాకూరమున్ గాంచగన్
వారాశించిన పుత్ర పాత్రమును సంప్రాప్తంబు నొందంగ గా,
యా రంగమ్మయు సంతసించె నటయోనా? వెంకటేశాప్రభో! 296

కా॥ పున్నామన్ నరకంబు నుత్తరణకై పుత్రుండు నాశింతురో?
యెన్నో యాశల తండ్రి పుత్రులును నొక్కే వంశమున్ జెందగన్
తన్నా కర్మల నుద్ధరింపగను దత్త స్వీకృతంబయ్యె! నే
నున్నానంచు జనించె పాత్రుడిపుడొనో? వెంకటేశ్వరా! 29

చం॥ ప్రథమ సతీవియోగమనపత్యత, సార్థక మందెనోయనన్,
విధివశమున్ ద్వితీయమునభీష్మిత సిద్ధినిగాంచడయ్యెనే?
సధమము దత్తతే శరణు వంచును రాధయతే నవత్యుడ
వ్విధముననయ్యె పాత్రుగని పెంచగమేలయె! వెంకటేశ్వరా! 29

కా॥ "హూవర్హ" పురమందురాక! దశయున్ శోభిల్లె! పుత్రుండుతో
దైవానుగ్రహ మార్జనన్, ధనము నాదాయంబు రెట్టింపయెన్
వైవాహికలు యన్న పుత్రికకు నాప్యాయంబుగాఁ జేయగన్
యావంతేని ఫలించదయ్యె? నెటులయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 29

ఉ॥ పాడియు పంటలున్ గలిగి భాగ్యము నన్వరియించెనంచనన్,
పోడిమకొద్దినే నిడదవోలునకేగితి నాజ్ఞపాలనన్,
మూడు వసంతముల్ పిదపముచ్చటఁ దీఱగ కాపురంబుకున్
యాడిన యాటపాటలుగ నందలమెక్కితి! వెంకటేశ్వరా! 30

ఉ॥ పోయినచోట నానిడదవోలునమిత్రులు తోడివారునున్,
సాయ మొనర్పవారటుల, సంపద సౌఖ్యము మూడు పూవులున్
కాయలు నాటునై పరగ కాలము శాంతి సుఖంబులన్ సదా
యా, యను భూతి తోఁగడచె నాదరమొందుచు! వెంకటేశ్వరా! 30

ఉ॥ ఇంద్రియ లోలతన్ వెలుగనీయని నాటకరాజమా హరి
శ్చంద్ర యనన్ ప్రదర్శితము, చంద్రమతిన్ సుతులోహితున్, హరి
శ్చంద్రుడు విక్రయించె నన సత్యము వాక్పరిపాలనన్ యశ
శ్చంద్రిక వ్యాప్తిఁ గాంచెనని చాటిన గాధయె! వెంకటేశ్వరా! 30

ఉ॥ సుందర నాటకంబున వసూలయె సొమ్ముననుంగు సోదరుం
డందిన యా ధనంబునను నాత్మజ పెండిలి వైభవంబుగా
బంధు సమాగమంబున శుభాక్షిత లివ్వగ చేసిరంతటన్
విందయె చూడ ముచ్చటయె వేడుకమీఱగ! వెంకటేశ్వరా! 30

- ఉ॥ మానవుఁ డెప్పుడున్ కలుష మార్గము డబ్బును పొందఁగోరుచో
కానగరాని వక్రగతి కార్యము తీర్చును, తప్పుతోవలన్
బానిసయౌచు తుచ్చుఁడయి భ్రష్టుఁడు నాను నభోగతిన్ చనన్
తేనియ పూతకత్తులుగ తేలుదురంతట! వెంకటేశ్వరా! 304
- ఉ॥ పూజలకొద్ది పూరుషుఁడు పుణ్యముకొద్దియు కల్గు సంతతిన్,
నాజవరాలు నిందిరయు నాత్మజాఁగాంచె తృతీయ కాన్పునన్
నాజననంబు తాతయన నాతఁడు శంకరు నామధేయుఁడ
వ్యాజపరంపరన్ పెటిగె బాలుఁడు నంతట! వెంకటేశ్వరా! 305
- మ॥ అది ప్రారబ్ధమొ? పూర్వజన్మ కృతశాపార్థంబొ? వైధవ్యమే
పది కాలాలపుపాటు భర్త సుఖమున్ ప్రాప్తంబు లేకుండగన్
విదితంబయ్యె జయప్రదన్ యజుఁడు నిర్వేదంబుపాల్చేసి భ
ర్తదివంగత్యుని పాలుఁజేసెగద నారా? వెంకటేశ్వరప్రభో! 306
- చం॥ పతిగతియించ పుత్రికలు పాపలు నిర్వూర చిన్నవారితో
సతి, తన తండ్రితో నరిగె! శాంతి సుఖంబులు దూరమైచనన్
వెతలు మిగిల్చె నా విధియు వేదన పాలవ పుట్టినింట, జీ
వితము నిరర్థకంబుగను విహ్వలితయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 307
- ఉ॥ అకమలాక్షి యిందిరయు బెరసుగాంచె తృతీయపుత్రునిన్
బాకియంగ శంకరుకు వత్సరమున్ గడువంగ మున్నె? యౌ
గాక, ఋణానుబంధమనగన్ పశుదార సుతాలయాగదా?
సొకగ సుబ్రమణ్యుఁడనసార్థకనామమె! వెంకటేశ్వరా! 308
- ఉ॥ అప్పయశాస్త్రి నా బరగు నల్పుఁడు దుష్టుఁడు పెద్దమాష్టరై
అప్పనమున్ ధనంబునట అక్కఱకొద్ది గడించ సంపదన్
చెప్పుడు మాటలన్ వినుచు స్నేహితు మధ్య విరోధముంచుచున్
యొప్పెను యున్నతాధిపతులొద్దిక బానిస! వెంకటేశ్వరా! 309
- చం॥ చటుల వివాద సంకుచిత శాస్త్రియు నప్పుడు సృష్టిఁజేసెనో
యెటులను తప్పిదంబు తన యిష్టము మీఱ, నవాంఛనీయమౌ
కరినపు నాజ్ఞలన్ నిడుచు కక్ష్యను సాధన మానసంబునన్
పటిమనునెంచి తానమలుపర్చెను చాతురి! వెంకటేశ్వరా! 310

- మ॥ తన దుష్కృత్య దురాశలో భగుణ మాత్సర్యంబు పెంపారగా,
తన యుద్యోగులమీద తప్పుల నిరాధారంబుగా మోపగా,
తనయుద్యోగ "రిటైరుమెంటు" దినమున్ దాక్షిణ్యమున్ లేక శా
స్త్రినిభృత్యుల్ నవమానమున్ పఱచిరంతే! వెంకటేశాప్రభో! 311
- చం॥ గుణదలకంత మార్చననుకూలపరిస్థితులందుఁ గానకన్,
ననువగు స్వగృహంబునకు నాలిని బిడ్డల సంపివచ్చిపో
వ, నిజ గృహంబు నొక్కటి నివాసమునుండగ కట్టిచేర నా
యెను గద! కంటకంబున, నయిష్టమె తల్లికి! వెంకటేశ్వరా! 312
- ఉ॥ యెంతటి జాతకంబు నను యేమియుఁ దెల్పుదు భావి! శాస్త్రియున్
కొంత రచించె! పొందు ననుకూలపు వృత్తినినున్నతంబునో?
కొంత ధనంబు "లాటరీ"ని గూఢముగన్ నరుదెంచు నంచనన్,
నంతట కాకినాడ విధియైనటు మార్చిరి! వెంకటేశ్వరా! 313
- మ॥ అదియానందమె! కాకినాడపురమాహ్లాదంబు సౌజన్య సం
పదయో? సంతత నాట్యగానముల సంప్రాప్తించె వీక్షించగన్
పదవిన్ నున్నతి కోసమై చదువ లభ్యంబైన సాఫల్యమున్,
నొదవెన్ నాకట చెప్పుకోని ఫలమో? వెంకటేశాప్రభో! 314
- మ॥ యెపుడో వ్రాయ తిరస్కరింపబడి "సీకేయోగ్యతే లేదనన్"
నపుడద్దానిని విస్మరించితి! పరీక్షార్థంబుకున్ వ్రాయగన్
నిపుడాజ్ఞల్ తగపంప, రాయపురమున్ నేనేగి "కంఠోలరా"
నపురూపంబగు వృత్తికిన్ గడిగితన్నా! వెంకటేశాప్రభో! 315
- ఉ॥ అట్టి పరీక్షలో విజయమందిన ముప్పదిమంది నర్దులన్
గట్టిగ ప్రశ్నలందు నుముఖంబుగ యోగ్యతనొంద నెన్నిదిన్
నెట్లులొ నెంచగన్ ప్రకటనేమరి చూడగ నందొకండనై
పట్టుదలంది నేనొకడు బ్రాహ్మణునైతిని! వెంకటేశ్వరా! 316
- చం॥ విజయము నన్వరించెనన వింతయె? ముప్పదిమందిలోననున్
నిజముగ నెన్నిదింట తగనిశ్చయ మంచును నిల్చి వచ్చితిన్,
విజయపురీ నివాసమున వేల్పు కృపాంబుధినున్నఁ జాలునో!
సజుఁడు లిఖించ నెన్నోపట, నబ్బకపోవునె? వెంకటేశ్వరా! 317

మ॥ మదరాసందున ద్రావిడుల్ తమిళ సన్మానార్లులై హిందగా,
పదవుల్ మాత్రము వారికియ, మతమున్ బ్రాహ్మణ్యమున్ హీనప
ర్చు దినాలందును బాపనుండనగు పేరున్ మాచనన్ జేయగా
నదియే దైవము సంఘటించె నటులయ్యా! వెంకటేశ్వరభో! 318

ఉ॥ వ్రాసిన పక్కిశాస్త్రి తన వాదన "జాతకుడొందు రెంటిలోన్,
భాసిలు లక్షరూప్యముల భాగ్యము" "లాటరి" పొందు కానిచోన్,
వాసినిగాంచి నున్నతిని వర్తిలు వృత్తిని తప్పదంచు" యా
శాసనమయ్యె నిక్కముగ శాస్త్రమునట్టిది? వెంకటేశ్వరా! 319

ఉ॥ వచ్చెను నాజ్ఞ నూత్నపదవందున జేరుమటంచు, భార్యయో
వచ్చిన చేతికిన్ నరపువాపున బాధపడంగ తల్లి తా
నిచ్చిననింటినద్దెకిని నింటికిపోవగ నిశ్చయింపగా
తెచ్చితి పెద్దయత్తనిక దిక్కయె! మాకును! వెంకటేశ్వరా! 320

ఉ॥ ఆ విధి అంచలంచలుగ నా విధి చూపిన మార్గపర్తిని,
పావన కృష్ణవేణి తట పర్వత రాజమునిండ్రకీలమున్
దేవత దుర్గ దర్శనము తీర్చును కోర్కెల నంచుఁగాంచితిన్
భావి సుఖంబునా విజయవాడ లభించెను! వెంకటేశ్వరా! 321

ఉ॥ సంపదకోసమై వలయు సాధన మార్గము నేర్పుకావలెన్,
సంపద ప్రాప్తమున్న సిరి సంభవితంబయి కూడు తానుగన్,
పెంపుపహింప విజ్ఞతనభీష్టతసిద్ధికి దోహదంబునై,
సొంపుగనెంచె మార్గమును శోభను కూర్చెను! వెంకటేశ్వరా! 322

దత్తత స్థానము విజయవాడ నివాసము

మ॥ తన మేనల్లుడు రామకృష్ణుడును వృత్త్యర్థంబు గూడంగనై
యను బంధంబున మైత్రియున్ నెఱపి నత్యంతాను రాగంబునన్
పెనవేయంగల బంధమై గృహములే వేరే, మనంబొక్కటై
యనిపించంగ మెలంగ నేగితిమి "అహా!" వెంకటేశ్వరభో! 323

ఉ॥ సంతతికల్గగా చదువు సంధ్యలోసంగుటపాడి తండ్రికిన్,
నంత ప్రసూన విద్యయయి నామెను దూరము పంపలేక, ర
వ్యంతయు హిందియున్ చదువ వచ్చని తెల్పుగ చేరిపొందె నా
కాంత విశారదన్ తనకు కాంక్షితమైనది! వెంకటేశ్వరా! 324

చం॥ వలసిన లక్ష్మ్యసాధన కవశ్యము పొందగ జీవితంబునే
ఫలమును సుస్థిరత్వమును ప్రాప్తమొసంగునటంచుఁజేర, యా
శలు యడియాశలై తుది విచారము తప్పదా? రేఖమార్చనా
నలువకు సాధ్యమౌనె? మరణాంతముదాకను? వెంకటేశ్వరా! 325

చం॥ విజయుని వాటికన్ నడుగువెట్ట నరుంధతి నస్తమించె! పు
త్ర జననమై చతుర్థుఁడుగ రాముని జన్మము, భారసాలయున్,
స్వజనుల కోర్కెమేఱకు వివాహము పుత్రికి నిశ్చయంబయెన్,
యజుఁడు లిఖించె నోయనగ యన్నియుఁగూడెను! వెంకటేశ్వరా! 326

ఉ॥ అమెనరుంధతీ సతియు నాటవ ప్రాణము సుబ్బరావుకున్,
ప్రేమతో పిల్వనంపె బహువేదనపాలయి నన్నుఁ జూడ, బా
ధామయ ప్రాణముత్క్రమణతన్ తులసీదళ తీర్థమివ్వ, గం
గామృతపానమై తుదకు అస్తమయంబయె! వెంకటేశ్వరా! 327

మేనమామ కుదురు

ఉ॥ ఆయన ఆదిశేషుఁడట అమ్మకు అన్నయు, మేనమామయై
అయన తల్లి అదెమయు, అగ్రజ శంకరరావు, భార్య అన్
సూయమ, నల్వరక్కలును చూడగ చెల్లెలు రంగనాయకై
అయన కైదుకూతులును నాత్మజుఁడొక్కఁడు సుబ్బారావునున్; 328

ఉ॥ ఆయన భార్య శాంతగుణ మందున నా వరలక్ష్మి నామమై
ఆయన వేటపాలెము గృహంబున కాపురముండి రెల్లరున్,
చేయగ పెండ్లి అక్కలకు, చెల్లెలు రంగమ, అన్న చేయగా
పాయని ప్రేమవల్లరుల పాలును పంచెను! వెంకటేశ్వరా! 329

ఉ॥ ఆ హనుమంతరావునకు అంతట అక్కను సుబ్బమాంబ వై
వాహము చేయగన్ నసుపుబాసెను కుక్కను కావబ్రోవ, సం
దేహము వీడి చెల్లెలు ద్వితీయముకున్ హనుమంతరావుకు
ద్వాపా మొనర్చె తీర్చె తన బాధ్యతమేఱకు వెంకటేశ్వరా! 330

ఉ॥ మేనరికంబుకివ్వగ నిమిత్తము రాఘవ, రామశర్మకున్
మానిని రంగమాంబ నొకమాటను పొందిరి నిశ్చితార్థమై;
యానన పెండ్లి యాయెనట యందఱికన్నను పెద్దదైన యా
ప్రాణ సమాన శంకరుఁడు భార్యకునిష్ఠమే! వెంకటేశ్వరా! 331

- చం॥ కమలను మేనయల్లనకు, కా, జయయున్, నరసింహరావుకున్,
సమవయసంచు నాల్గవది, శారద లక్ష్మి నృసింహరావుకున్,
శ్రమతో సరోజ కృష్ణులనురాగవివాహము నాదిశేషు, తా
సముచిత రీతిఁ జేసెను విశాల మనంబున; వెంకటేశ్వరా ! 332
- ఉ॥ ఇందిర సోదరుండునకు నిచ్చిరి మేనరికంబు రాజ్యమున్,
పొందెను కూతు నల్వరను, పుత్రుల మూపురి సుబ్బరావునున్,
నందడిఁగాగ నా గడప శాంతి సుఖంబుల చూడ ముచ్చట
నంద పయోధినిన్ మునిగె! నై జము కాదొకొ! వెంకటేశ్వరా ! 333
- చం॥ కమలయు పుత్రు లిర్వురను కన్నది, మూపురి పుత్రికల్ నికన్,
యముఁడు హరించె భర్తను జయప్రద కిద్దరు కూతు లిచ్చుచున్,
సముచితమంచు నాల్గవది శారద నొక్కతెఁగాంచె, నంత, పా
పమన, సరోజివోయె, తన భర్త విసర్జిత ! వెంకటేశ్వరా ! 334
- ఉ॥ రాము చతుర్థ పుత్రుఁడుగ రాఘవ కన్నది ! తల్లి విద్వలున్
నేమమె ! పిల్ల లందఱును జేరిరి విద్యకు పాఠశాలలో,
నీమము తప్పకన్ జనుచు నేర్పుగ, ఘోషుగ వచ్చి రందఱున్,
కామితసిద్ధిఁ గాంచితి, సుఖంబుగ నుండితి? వెంకటేశ్వరా ! 335
- ఉ॥ పెండిలి చూపులై తన యభీష్టము తెల్పెను రాఘవేంద్రుఁడున్,
నిండు మనంబునన్ తమరి నిర్ణయ మందగఁజేయ, నేనున్,
వెండిలి పిన్నతండ్రి నిక పెండిలి నిశ్చయ సంప్రదింపులన్
యుండి సుమూర్త మున్నిడిరి! యుత్తమమైనది! వెంకటేశ్వరా! 336
- శా॥ శ్రీ కౌండిన్యసగోత్రజుండు, వరుఁడా శ్రీ రాఘవేంద్రుండు, వం
శాకూరుండయి, దేశరాజు, ఘనుశేషిరావుకున్ పుత్రుఁడై,
యా కామేశ్వరరావు దంపతుల కాప్యాయంపు దాహితుఁడై
స్వీకారంబయె, యిచ్చి పుచ్చుకొనగన్ శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 337
- శా॥ చీరాలాన్వయమందునన్, హరిత గోత్రీయై, ప్రసూనాంబయున్,
శ్రీరామయ్యకుసున్ ప్రహేత్రియయె, హేత్రిగా హసూమంతుకున్,
శ్రీరాంశర్మకు పుత్రిగా వధువు లక్ష్మీయంశ సంభూతియై,
యారామామణి పెండ్లియున్ కుదిరె నయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 338

ఉ॥ జ్యేష్ఠుఁడు, రాఘవేంద్రుఁడును, శేషగిరీశుని పుత్రుఁడై చనన్.
జ్యేష్ఠయై రామశర్మసుత శ్రీ మహాలక్ష్మి ప్రసూనయై చనన్,
యిష్టమునయ్యె నందఱకు, యిట్టి వివాహముఁజేయ నయ్యెడన్,
శిష్ట విశిష్టతన్ జరిగె, శ్రీ విలసిల్ల గ! వెంకటేశ్వరా ! 339

ఉ॥ బంధు సమాగమంబునను, పండిత మిత్రులు కూడియుండ, క
న్విందుగ శాస్త్రులున్, వరుఁడు వేదిక యందు నలంకిరించెగన్,
సందడి వాద్యఘోషలతో శాస్త్రులు మంత్రము లుచ్చరింప, నా
నందము వేదమంత్రములనన్ చెవి శోకెను; వెంకటేశ్వరా! 340

శా॥ ఆ కళ్యాణము వేదమంత్రముల మధ్యన్, మంగళా ధ్వానముల్
యాకాశంబును మిన్నుముట్టగను, కన్యాదానమున్జేయ, శో
భాకారంబయె సూత్రధారణ తలంబ్రాలున్ శుభశేస్సులన్
శ్రీకారంబయె కన్ను పండువయెన్ ! శ్రీ వెంకటేశ ప్రభో ! 341

ఉ॥ అవిభు వెంకటేశ్వరుని నానతి దర్శన మందఁ గోరగన్,
భావన యోఁటయున్, మొదటి 'ఫస్తు' తరంగతి 'పాసు'నందునన్,
దేవుని జూడనేగితిని దిట్టతనంబున రూప్యముల్ పదిన్
సేవకు చేత నుంచుకొన సిగ్గయె చెప్పగ ! వెంకటేశ్వరా! 342

చం॥ ఎఱుగను వెంకటేశ, మునుపెన్నడు కానను? నిష్ఠ "ఫస్తునా"
తరంగతి యందునన్ వెడలి దర్శనమందగ రూప్యముల్ పదిన్
మురిపెము తోడ పూజలను ముచ్చట కొద్ది సహస్ర నర్చనల్,
తిరుమలవాసు సేవల యధేచ్ఛగఁ జేసితి! వెంకటేశ్వరా ! 343

ఉ॥ కాలము దాట నల్లునకుఁ గల్గెను వృత్తియు "బాంకు"నందునన్,
లాలిత మొప్ప కాపురము లొక్కమునన్ పినతండ్రి చెంతనే
చాలనిజేరె ! నయ్యడల చయ్యన "భాయము" నయ్యె! తండ్రియున్
మేలుగ తోడు నీడ యయె! మెప్పుఁ దలిర్పగ ! వెంకటేశ్వరా ! 344

చం॥ సహజ మపోహలన్ వనిత జాతికి వెంటనె గల్గు నెందుకో?
సహనము రాఘవాంబయునశాంతికి పాలయె! రక్తపోటుతో
విహితము నందదయ్యె ! మరి వేదన మాత్రము, మందు మాకులున్
సహితము మాన్పవయ్యె? తన జాడ్యము పోవగ! వెంకటేశ్వరా! 345

- ఉ॥ కాలము మాన్పనాను? నవకాశము వచ్చిన గడ్డు జాడ్యముల్,
యానికి దర్శనంబు భ్రమరాంబకు పూజలు సేవఁజేయ శ్రీ
శైలము నందునన్ గలిగె శాంతియు, రోగ నివృత్తి నొంది తా
చూలి ధరించె, నంతట శిశోదయ మయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 346
- ఉ॥ చేసిన తీర్థయాత్రలును, సేవలవల్లను, దైవ ప్రార్థనన్,
చూసిన యాలయంబులను, సుంత నొసంగెను మానసంబునన్,
యా సుఖశాంతులున్ షడసి యామెకు కూర్చెను సుస్థిరత్వమున్,
వ్రాసిన తప్పనే నొసట వ్రాలును మార్చగ? వెంకటేశ్వరా! 347
- ఉ॥ రాహు మహాదశన్, ధశను రాహువు రాజ్యసుఖంబునొనా? వై
వాహిక యుత్పమో? పదవి బాధ్యత విస్తృత మొందఁ జేయునో?
యేహితమోనా? సంపదా? యధేచ్ఛ విహార మొనర్చుటో? యెదో
యూహకు నందరానిది ధయోద్ధిత మయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 348
- ఉ॥ పాలనముద్ర ముద్రవపు పావనలక్ష్మియొ? బాల్యమందు, తా
బాలుని వీడి పోతినని వచ్చిన యమ్మయ్యో? లక్ష్మిబాయియే,
లాలనజేయ వచ్చినది లక్ష్మిభవానిగ జన్మమందగన్
నాలన పాలనన్ జరుప నాటవకాన్పున! వెంకటేశ్వరా! 349
- ఉ॥ కొమ్మయు, బిడ్డలున్, పుట్రియు, గొడ్డును యింటికి వచ్చువేళ, వే
గమ్మగు భాగ్యముల్, సిద్ధులు, కల్మియు, శాంతిసుఖంబు లందు, పా
దమ్మును మోప కొన్ని యెడతల్ల టిలంగగ తాడుమారగున్,
బమ్మ తిఖింప మట్రియును బంగర్లు నొగద? వెంకటేశ్వరా! 350
- ఉ॥ భాగలుపూర్ణు "యం.పి." నను ప్రాజ్ఞుని జేసెను పట్టభద్రుగా!
యాగిన జీవితాశ పరమార్థపు భింతను ప్రోత్సహించగన్,
సాగెను యున్నతిన్, పదవి సత్ఫలస్తుంధుచు యేటికేటికిన్!
యేర్పిన మూర్ఖమే సరిగ నెంచితినిదయ! వెంకటేశ్వరా! 351
- ఉ॥ భాగలుపూర్ణు ఘోషగను పంపిరి యత్త గతిచె వార్తనున్,
సాగితి గంగ తర్పణము శాంతికి నాత్మకు నీయ విచ్చితిన్,
వా గతి సాగెయున్ బ్రతుకు వాగదు నెంతటి వారికిన్ పతిన్
"నీ గతినిదె" యంపుతః నేగెను వాకము! వెంకటేశ్వరా! 352

మ॥ నవమాసంబులు మోసి కన్నది ప్రమానాంబంత సత్పుత్రునిన్,
భవబంధంబుల దేశిరాజు కులమున్ వంశోద్భవంబయ్యె! రా
ఘవు బాంధవ్యులు భారసాల యను సంస్కారంబు నామంబునన్,
జవరాలున్ నిడె నుబ్రమమ్యుడని నిచ్చన్! వెంకటేశా ప్రభో! 353

చ॥ జరిగె వివాహమా సరళ, సాధు, సుశీలయు, శాంతి సీతకున్,
మరదలు, భర్తృహీనయు కుమారిత కిచ్చెను సారె! నంత కా
పురమున కంపెతల్లి! విధి పుట్టెడు దుఃఖము నంద సీతయున్
మరణము పాలయెన్ ప్రసవమందగ లేకను! వెంకటేశ్వరా! 354

మ॥ అది "తైం తేబిలు" రూపకల్పనలజేయన్ బూన నుద్యోగమై,
మదరాసందున కానమానమున ప్రామాణ్యంబుగా దిద్దగన్,
మొదటన్ వ్రాసిన పట్టికన్ సవరణన్ ముద్రింప నాజ్ఞల్ నిడన్,
యది నారంభము "యేప్రియల్" మొదటనయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 355

ఉ॥ "దక్షిణ మధ్యరైల్వే"యని తద్దయు నూతన మండలంబుగా
యా క్షణమందె నేర్పడెను యాంధ్రము నందు పికంద్రబాదునన్!
రక్షిత రాజధాని నగరంబున కార్యకలాప కేంద్రమై,
పక్షము నాల్గు భాగముల పంపిణిజేసిరి! వెంకటేశ్వరా! 356

ఉ॥ నూతన "జోను" నేర్పడగ, నొక్క విశేషము, ముఖ్యపాత్ర నా
వాత పడంగ నా విజయవాడను నూతన మండలంబు, నా
చేతనె జేయగన్ మొదటి "శ్రీ"యని చుట్టితి! నా యదృష్టమో?
నే తిలకించనా దినము నెంతటి భాగ్యము? వెంకటేశ్వరా! 357

ఉ॥ సంచిత పాపకర్మ యన, శాపవిధంబో? మదగ్రజుండు, జ
న్మాంచితయన్న, యాకమల నాథుడు, నార్దుర తండ్రి, దుర్విధిన్
వంచిత జీవితాశకల భ్రష్టుడు, వీపున రాచపుండు బా
ధాంచిత మూర్తియై తుదకు తమ్ముని జూడక నోచుకోకయున్, 358

ఉ॥ పొంచిన మృత్యువాత పడిపోయెను నక్కట! వెంకటేశ్వరా!
కంచెను చేనుమేసెనన, కర్త గతింప, కుటుంబ భారమున్
యుంచె నృసింహు బాహువుల యుంచిన బాధ్యత నెత్తిపై పడన్
యంచలు యంచలన్ బ్రతుకు నప్పల తీర్చెను! తప్పదయ్యెనో? 359

- ఉ॥ అంతటి దుఃఖవార్త మొదలంటగ కూకటివేళ్ళ త్రుంచెనో?
చింతితమాననుండనయి చిత్తము వృత్తినిఁ జొప్పదయ్యె! నా
దెంత నికృష్ట జీవితము? తృప్తిగ కన్నులఁ గాంచనైతివో?
నెంతనదృష్ట హీనుఁడ భరించగ దుఃఖమ్ము వెంకటేశ్వరా! 360
- ఉ॥ నా పినతండ్రి నుత్తముఁడు! నన్నొక నింటి కుటుంబ మానిగన్
యోపిన రీతిఁజేయగ మహాన్నత రీతి వెలింగె నంచు తాఁ
జూపిన సంతసంబు నెద శోభిల, నాత్మయు తృప్తి నొందగన్,
తాపయనించి ముక్తిపథ ధామముఁ జేరెను! వెంకటేశ్వరా! 361
- చం॥ తనదగు యాస్తి నంతటినిఁ నల్లుని, దత్తుని కిచ్చె దాత! తా
ననుభవమందు, గుడ్డకును, నన్నముకున్ కడుపాటలేక, తా
మనగను కూతుఁజేత తుది మన్నన పొందగ లేకపోయెనో?
వెనుకటి వై భవంబు తన వెంటనె తోడ్కొనె! వెంకటేశ్వరా! 362
- ఉ॥ “దక్షిణ మధ్యరైల్యె” నవతారణ మవ్వమ నూత్న “జోను,” ను
త్రేక్షణ సత్ఫలంబు వినుతింపగ నిర్ణయమందు, పాలనన్,
శిక్షణ నున్నతాధిపతిఁజేరువ కంటకమయ్యె! తోడి వా
ర్దీక్షతో భంగపాటనగ తెచ్చిరి చేటును! వెంకటేశ్వరా! 363
- చం॥ జరిగెను రెండు వర్షములు శాంతియుతంబుగ “టైం టేబులన్,”
పరగితి దూర దేశముల బాధ్యత మేలుకు శిక్షణా స్మృతిన్
విరిసిన వెన్న లై పరిధ విల్లెను, విజిత వృత్తి యందునన్
నెఱపితి నుత్తమోత్తమ వినిన్మయ పట్టిక! వెంకటేశ్వరా! 364
- చం॥ అదియొక కారణంబుగ, పరాన్నపు భుక్తులు, యీర్ష్య కుత్పితుల్,
మది నెవమూని నెట్లు లభిమాన పురస్కృత దోష కల్పనన్,
పదవిని మార్పునన్ విజయవాడకు పూర్వ పధాను వృత్తి, దో
హద మిడిరయ్యె! నెంతటి దయాంబుధివో గద? వెంకటేశ్వరా! 365
- ఉ॥ చేసిన సేవకున్ తగిన శిక్ష లభించె! శరీర రుగ్మతన్,
వ్రాసిన హస్తమున్, నడువ పాదములందునవాచె! జాడ్యమే
యా సమయాన ప్రాప్తమయె! ఔషధ సేవయు, విశ్రమించగన్,
నూసము లెన్నిదిన్ గడువమానని మచ్చయె! వెంకటేశ్వరా! 366

- శా॥ గాయత్రీ జపమంత్ర సాధనము రోగార్తుండు జామాతకున్,
పోయెన్ జాడ్యము! పత్ని గర్భవతియై పుత్రీమణిన్ గాంచగన్,
గాయత్రీ యను నామము న్నిడిరి, సాక్షాత్కారమైనట్లుగా!
న్యాయంబై నది సత్ఫలంబుగనె! నౌనా? వెంకటేశ్వరప్రభో! 367
- ఉ॥ శాయయు "యం యే" పాసయెను, సర్వవిధంబుల వృత్తి వేటకున్
పాయని శక్తియుక్తులను, భావ్యమనంగను సవ్యసంస్థలన్
జేయగ యత్న సత్ఫలముఁ జెందెను! భృత్యము ప్రాప్తమున్న, నీ
సాయము నున్ననెట్టిది, న సాధ్యముఁగాదుగ? వెంకటేశ్వరా! 368
- ఉ॥ వ్యాధి నయంబుసేపి, ఘనవైద్యుఁడు సూచనచేయ చరమమున్
బాధ నివారణంబునకు భావ్యము మాటుపు వృత్తి యందనెన్,
"వేదిత కార్యమెల్ల విడిపించగ మార్గమటంచు" పేర్కొనెన్,
యాధృతి నందె నా పదవి యాజ్ఞల నిచ్చిరి! వెంకటేశ్వరా! 369
- ఉ॥ యే ఫలమాశయంబయెనా? యీ తనిఖీ యధికారి నైతినే?
"ట్రాఫికు" బాధ్యతాయుత పరంబగు నాజ్ఞల పంపి ధంతటన్,
సాఫిగపోవు మార్గము ప్రశాంతిగ కొన్ని దినాలనేగ, యీ
నా ఫల లబ్ధి ప్రాప్తమయె! నాది యదృష్టమే? వెంకటేశ్వరా! 370
- చం॥ తిరుచిరపల్లి శిక్షణతా తీర్థము దర్శనకాంక్షయున్, మదిన్,
పరిసర దేవళంబులను భక్తితోఁ జూడగ వచ్చునంఘ, నే
నిరువుగ పత్ని పుత్రికతోనేగితి! వ్యావృత్తి కావలెన్ గదా?
మరువగ బాధలన్ నిదియె మార్గము నొగద? వెంకటేశ్వరా! 371
- ఉ॥ నా పదవీ ప్రమాణ పరిణామము, ముచ్చట మూఁడునాభ్యుదా
కాపురమున్న రీతి నధికారము సాగె నిరంకుశంబుగా,
ప్రాపుఁడ లిర్పగన్ సరిగ రాజిలె! యోర్వని చీపులందునన్
నా పని జేయుగా వలసె. నాజ్ఞల పాలన! వెంకటేశ్వరా! 372
- చం॥ ముగురధికారు లుండిరట పూర్వము వత్సర కాలమందునన్
సగటు జవాను పాలన ముజాగ్రత చూపియు చూడకుండ న
ట్లుగ నటియింపగన్ సరిగ లోపము దిద్దగ, దూయుబట్టిరే?
యగణిత సేవకైప్పుడు నర్హతఁ బొందడు! వెంకటేశ్వరా! 373

చం॥ పనిచిరి వృద్ధిఁ జేయుమని, పాలన, వేగము గూడ్పు బండ్లకున్,
నను దొనకుండకున్ మిగుల నవ్యవిధానము త్రొక్కుమంచు! యా
పనిచిన కార్యమెల్లరు "శబాస"నిపించగ, అష్టమాసముల్
కనులను బాష్పముల్ నిడుచు కాలముబుచ్చితి! వెంకటేశ్వరా? 374

ఉ॥ ప్రాజ్ఞుడనైతి నన్నిటకు పంపిన కార్యము చక్కదిద్దగన్,
"విజ్ఞతఁ జూపెవీడు నిక విశ్వసనీయుఁ డటంచు మెచ్చుచున్"
నాజ్ఞల నంపె నా ప్రభువు నర్హుడనంగను "సేష్టి కౌన్సిలర్,"
ప్రజ్ఞను జూపగా విజయవాడకు రమ్మనె" వెంకటేశ్వరా! 375

చం॥ తనయే ప్రసూన గర్భమును దాల్చిన తొమ్మిది మాసమందునన్,
జననము నిచ్చె బాలికను, చక్కని రూపము ముద్దుమోమునున్,
పనిచెతి వార్త నల్లనకు, బంధువు రాకతో భారసాలయున్
వినయముమేటి సంస్కరణ పేరు నొసంగిరి! వెంకటేశ్వరా! 376

శా॥ శైవాంశీరబస సుబ్రమణ్యసుతుగా సంతానమున్ నొక్కడై,
దేవీ మంత్రముపాసనా మహిమచే శ్రీమూర్తి గాయత్రియై,
భావం బరిదున పార్వతిన్ గొలువ సాఫల్యంబు రాజేశ్వరై
యా వంశంబు పునీతమయ్యెగద, నయ్యా! వెంకటేశా ప్రభా! 377

చం॥ అయితిని "సేష్టి కౌన్సిలరు" నందటి మెప్పువడంగ సూత్రముల్,
నియమ నిబంధ నా విధుల నిత్యము నెల్లరు నాచరింపగన్,
నయము భయంబునందు నధునాతన రీతుల తెల్ప బోధనల్,
చెయిదము నేరమైన తగు శిక్షణ తెల్పితి! వెంకటేశ్వరా! 378

చం॥ ఒటొలోనరించు నొగ్గులకు యోర్మివహింపక, నెగ్గుఁసేయుటే
తఱుచుగ సంభవించుటది ధర్మ పథంబు కానిదయ్యు తా
మెఱిగియు "నెద్దనీనెనన నిట్టులె కట్టుఁడు దూడ"నన్నటుల్
పఱగెడు ధూర్తు లేమనగ వచ్చునా? తెల్పవె? వెంకటేశ్వరా! 379

చం॥ చతురత శక్తియుక్తులతో సాధ్యముఁజేయగ "సేష్టి" నొకరిన్,
నితరులు ద్రోహచింతనతో, నీర్వ్య, యనామక లేఖ లంపగన్,
హితవు నపేక్షఁబూనుచు నహింసక నిల్పెను సుబ్రమణ్యుడే,
సతతము సామిసేవకు నొసంగెడు భాగ్యము! వెంకటేశ్వరా! 380

చం॥ ఉపనయనాది కార్యమొక టుత్తమ కర్మప్రయోజనంబు! దా
న పురుషుఁ డర్థమున్ వడయు నాలుగు ధర్మము, అర్థ, కామ, మో
క్షపు, పలు సాధనాదికము కర్తుని జేయుట పాడియోను! తా
విపినము లందునై న నుపవీతమొనర్తురు! వెంకటేశ్వరా! 381

ఉ॥ జ్యేష్ఠుఁడు శాయికిన్ వడుగుఁసేసితి హైందవ ధర్మమార్గమున్,
నైష్ఠిక సూత్ర ధర్మముల నాదరణంబున నాచరింపగన్,
నిష్ఠమునైన రీతుల సహేతుక యోగ్యుఁడనంగఁ జెల్లు, క
ర్మిష్ఠుఁ డనంగ వంశకుల శ్రేష్ఠు నొనర్చితి! వెంకటేశ్వరా! 382

శా॥ అ రోజే యుపవీత ధారణము గాయత్రీ మహా మంత్రమున్.
పారోహిత్య వశిష్ట భూవరునిచే బ్రహ్మోపదేశంబునున్,
వాచాశిష్యు లిడంగ శాయివటుఁడై బ్రాహ్మణ్యమున్ పొందె! నా
శ్రీరామాఖ్యుని వంశ వృద్ధి కలుగన్ శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 383

ఉ॥ చారు, సుశీల, కౌశికన, సాంబయ పుత్రిక, నాగమల్లికిన్,
కోరి వివాహమున్ హరిత గోత్రజు రామయపుత్రుశాయి, కా
చారము చొప్పనన్ జరిగె శాస్త్రవిధానము యిచ్చిపుచ్చుటల్,
జేరువలగ్న నిశ్చయముఁజేసిరి పెద్దలు! వెంకటేశ్వరా! 384

ఉ॥ శ్రావణ సస్యవంత ఫలశ్యామల మాసమునందు నిండు శో
భావహమైఁదలిర్ప పదునైదు నగస్తున, భారత స్వతం
త్రావనియైన రోజునను, దాస్యవిమోచన వేశనయ్యె, సం
భావితమై వధూవర వినాహము లగ్నము! వెంకటేశ్వరా! 385

చం॥ తరలెను పెండ్లివారలము దర్పమెలర్పగ, సాంబరాయుఁడున్,
విరిసిన బంధుజాలమును విందుల వేడ్కల తృప్తిఁజేయగన్,
మురిపెమునన్ కరింపగరు మూఁడు దినాలుగ వియ్యమందగన్
స్ఫురితము పెండ్లి వేదికటు శోభను గూర్చెను! వెంకటేశ్వరా! 386

శా॥ చీరాలాస్వయ వంశమందు వరుఁడా శ్రీరాము పుత్రుండునై,
శ్రీ రాజా హనుమంతరాయనికినున్ చెప్పంగ పాత్రుండునై,
శ్రీరామయ్యప్ర పాత్రుకున్ జరిగెనా శ్రీరస్తు కళ్యాణమున్,
గౌరీపుత్రుని పూజ సత్ఫలితమేగా ? వెంకటేశా ప్రభో! 387

- చం॥ అరిగితి మెల్లరున్ తడయ కంతట, రాముసుతుండు రామచం
దురుని వివాహవేశకు, యధోచిత రీతిని కట్టుకానుకల్
జరిగె, నరుంధతీ వధువు చక్కని చుక్కయె! రామచంద్రుడె
వరునకు నీడు జోడునయి వర్ధిలె! శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 388
- ఉ॥ కూడెను లక్ష్మియానమటు కోరిక తీరిక 'సేష్టి శిక్షణన్'
కోడలురాక తోడ; నటఁగూడిరి మిత్ర సమాగమంబు! నే
వేడితి విశ్వనాథుని నభీష్పిత సిద్ధికి దర్శనంబు! పో
కూడగ తంతిపంపనిని, గూటికిఁ జేరితి! వెంకటేశ్వరా! 389
- ఉ॥ కోడలు, రా, గృహంబు ననుకూలత మార్చిరి; ఆసుపత్రియున్
కూడలి యందు సామిగుడి కూడను, ప్రక్కన, నాంజనేయుఁడున్
వేడగ దర్శనంబయెడు వేల్పుల సన్నిధి! రాకపోకలా
నాఁడుగ సాగె, బందుగు, లనారతమందున! వెంకటేశ్వరా! 390
- చం॥ వదినయు, జానికమ్మయె, దివంగతురాలయె నన్న వార్త, నా
పదియవ రోజు తర్పణము బాధ్యత మేఱకు నిచ్చి వచ్చితిన్,
ముదుసలి రంగమాంబకును ముఖ్యము తెల్పిన చాలునన్న, నా
కదియును చోద్యమై వినగ నయ్యెను! శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 391
- మ॥ పినతండ్రీ సుతునయ్యు నింటికిని, నే పెద్దైన వాఁడై ననిన్,
అనుజున్ బోలిన వాఁడనై, తుదకు, కర్మాదుల్, తిలోకాదులై
నను, నర్పించగ వేఱుఁజేసెగద, నజ్ఞానంబు శ్రీరాములై
నను దాయాదుఁ డనంచు నెంచఁడయె! నానా? వెంకటేశా ప్రభో! 392
- ఉ॥ ఇందిర పెద్దతల్లి తన యింటనె నుండుచు, వృద్ధురాలునై,
యెందఱు నున్ననున్, నిపుడు నెవ్వరు లేనటు, లేమి మాత్రమే
పొందుచు, పేదరాలుగను, మోయగ పీనుగు దిక్కులేక తా
నిందిర చెంతనుండ, గతియించెను పాపము! వెంకటేశ్వరా! 393
- ఉ॥ ఇందిర చెల్లెలా జయము, నెందువరున్ సుతనాది లక్ష్మికిన్,
పొందగ కాకపోయె, తన పుట్టిన యింటి జనంబు, నత్తవై
పందఱు నుండియున్ నెటు సహాయ పడంగగనోపరైరి! నా
బందువు నారసింహుఁడు వివాహము నీకొనె! వెంకటేశ్వరా! 394

- చం॥ జయ, సుత పెండ్లిజేయ, మనసార, మఱిందినివేడ, కన్యదా
రయయె, అతండు మాధవు, వరంబని యెంచె వివాహకార్యమున్;
ప్రియమున కాపురంబునకు వీడ్కొలు పల్కిరి నత్త యింటికిన్,
జయయును నిచ్చి పంపినది సారెను కూతుకు! వెంకటేశ్వరా! 395
- ఉ॥ శాయి వివాహమై నరిగె సాంబయ మామకు వృత్తి యందునన్
సాయపడంగ, వృద్ధి పఱచన్, తగు భాగము నీయఁజూపగా;
పోయెను గర్భమున్ శిశువు పుట్టియు పుట్టకమున్నె భార్యకున్;
నాయఁజుఁడట్లు వ్రాయ సమయంబయె నా విధి! వెంకటేశ్వరా! 396
- ఉ॥ జీవిత మాధురీ ప్రణయ సింధువు నీదగు; ప్రాప్తమున్నచో
దైహము సంఘటించు గద! ధర్మమే? ధర్మము కాదాకో? నడె
యా విధి వ్రాసినన్ జరుగు! యైనచో నాతిచరామి సత్యమా?
పావులమే గదా బ్రతుకుబాటల యంచున? వెంకటేశ్వరా! 397
- చం॥ కుడువగఁ బెట్టవచ్చును వృకోదరుకై నను తృప్తిఁజెందగన్,
నడిగిన వానికివ్వఁదగు నర్థము నున్నచో దాతకేతగున్,
కడివెడు దుఃఖమున్న సహకారమునన్ తొలగింప నొను! కా,
కుడిచియు లేదనన్ నతఁడె ఘోరకృతముుడు వెంకటేశ్వరా! 398
- ఉ॥ పిల్లలు పట్టభద్రులయి వేటకుఁబూనిరి వృత్తి కోసమై,
యెల్లవిధంబులన్ నడుగ నెందుకు కానగరైరి నొకరిన్, ?
కల్లకబుర్లతోడ పని కాలముఁ బుచ్చిరి వట్టి చేతులన్,
చెల్లెను సుబ్రహ్మణ్య కటు చేతులుఁ జూపగ! వెంకటేశ్వరా! 399
- మ॥ ఉప వీతంబును నా ద్వితీయ సుతుకున్ యుక్తంబు, నా వెంకటే
శు పదంబందు, పురోహితుండునిడె! శాస్త్రోక్తంబు గాయత్రినిన్
నుపదేశంబును జేసె శంకరుకు బ్రహ్మోపాసనా మంత్రమున్!
అపవిత్రుండు పవిత్రుఁడై మనగనయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 400
- చం॥ నలువది యేండ్లుఁ జేసితిని నొకరి యుక్తిగ రైల్వె యందునన్,
సలిపిన సమ్మె కాలమున చాటిన యోగ్యత కిచ్చు వృత్తినిన్
ఫలమునఁ జెప్పనయ్యదియు ప్రాప్తమొసంగక పుత్రు శంకరున్
వలసిన దివ్యకన్ జరిపె వ్యర్థము కాలము! వెంకటేశ్వరా! 401

- మ॥ కల రూపెన్నడు చెప్పినన్, యడిగినన్, కష్టంబు నీ కాలమున్,
ఫలితం బావిధి దూరమై చనును! నా ప్రారబ్ధమే నింత? యె
గిలి కాకంబులదే బలంబునుట యంగీకారమౌనా ప్రభో!
కల సామర్థ్యము వారకేమి తెలుసింకన్? వెంకటేశా ప్రభో! 402
- మ॥ ఎదురీదంగ ప్రయాసయే మిగులు? 'నేనీ సేష్టి' వీడంగ, నా
పదవీ బాధ్యత పూర్వ "డెప్పుటి"గ భావ్యంబంచు నివ్వంగ, చే
రి దినంబొక్క యుగంబుగా మనసు ప్రేరేపింప కాలంబునున్,
పదిలంగా సెలవీకొనన్ వలసె దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 403
- ఉ॥ ఆమెయె పెద్దయక్క వరదమ్మయె! చిన్నతనాన సాకెనన్
ప్రేమతో! మాతృహీనుడని! పెద్దది నందటి కండనయ్యెనో?
తాముదిగారు! యైన యమధర్ముడు రుగ్మతలేని నామెకున్
నా మృతపాశమున్ నిడుచు నాయువు తీసెను! వెంకటేశ్వరా! 404
- ఉ॥ సోదరి వీడి పోవమును జూడగనైతిని పాప కర్ముడన్,
నా దినమందె నేగితిని హైదరబాదుకు; వచ్చినంత నా
బోదెను మాత్రమే గనగ పుణ్యము దక్కెను? మించిపోవగన్,
నా దురదృష్టమే మిగిలె? నాగద? నేడ్వగ! వెంకటేశ్వరా! 405
- ఉ॥ ముందుగ, మేనమామయె! పుత్రిక నిచ్చుచు నా దిశేషుడా
యిందిర తండ్రి మామయయె! యిప్పుడు నాతడు పోయెనన్న వా
ర్తందిన వెంటనే గనగ రక్తపు చారలు వీపునందునన్
కందిన చర్మమున్ దెలిపె కష్టపు చావును! వెంకటేశ్వరా! 406
- ఉ॥ ముందె, నెటింగియున్ నతని మూర్ఖత, నా కడ నుండ గోరితిన్,
కొందల మందుచున్ తనకు కొడ్కు గృహంబున యుండ ధర్మ మి
బ్బందులపాలునొచు, కడుపాట భుజింపగలేక నింతలో
బొందిని వీడె ప్రాణములు? పుణ్యుడు కాదాకా? వెంకటేశ్వరా! 407
- చం॥ ఆలయక నిన్ని నాళ్ళు పనియందున దోషము కానరయ్యె! నా
సెలవు దినంబులన్నియు విశేషము మిక్కుటమై కనంగ, కా
వలసె "రిబై రుమెంటు"నకు; భావి కుటుంబపు కార్యభారమున్
కొలదియొ గొప్పగాను సమకూర్చవలెన్ గద! వెంకటేశ్వరా! 408

- మ॥ సెలవున్ గైకొని పోతిమానమని! కాశ్మీర్ చూడ బృందంబుతో,
లలితంబై బహు రమ్యమై వెలయు వెలక్ష్యణ్య సౌందర్యయై,
తలమాణిక్యము భారతావనికినై, తాదాత్మ్యమున్ హిందగన్.
నిలయంబై నది పండితావనికి వన్నె! వెంకటేశా ప్రభో! 409
- శా॥ నానాసూన వితాన వాసనల నానందాబ్ధి ముంచె త్తగన్
నానా రమ్య ఫలంబులన్ దినగ విఘ్నాయాస సంతృప్తులై,
నానాగంధ, సుగంధ సౌరభములన్ నాఘ్రాణ మేమోహమై
యా నా దేశ శిరోమణి మకుట మయ్యెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 410
- ఉ॥ భారతదేశ మానికము, భారతమాత కిరీటమైన, కా
శ్మీరు, మనోజ్ఞమోహన విశిష్టత ప్రాంతము రామణీయశృం
గారవనాంత భూములు, ప్రకర్షిత కుంకుమ పువ్వు, యాపిలుల్
దోరపు పండ్లు తోటల, యెదో విహరించితి! వెంకటేశ్వరా! 411
- చం॥ అనయము నొకరీ చరితమైన మనంబును నన్యమార్గమున్
వినిమయపర్చఁ జాలగద? విశ్రమ మివ్వ "రిటైరుమెంటు" భా
వన యధికార నిర్ణయము! ప్రాయమెఁ జూతురటన్న యేబడీ
యెనిమిది వత్సరంబులయె! యింతయెఁజాలును! వెంకటేశ్వరా! 412
- ఉ॥ ఏబది యెన్నిదేండ్లు నయెనేమొ? నవంబరుముప్ప దవ్వగన్!
నా బహిరంగ వృత్తికిక నయ్యెను కాలము! విశ్రమించ నొ
నే? బిడియంబునున్ పడగనేలనో? సర్దిఫికెట్టు నివ్వ, యిం
కే, బులబాటమున్ వదలి యింటికఁజేరితి! వెంకటేశ్వరా! 413
- చం॥ నలువదివత్సరాలఁగడచె! నొకరి యందు "రిటైరునైతినే?
పలువిధ శాఖలన్ పరగె బాధ్యతమేఱకు-త్వప్తి నిచ్చితిన్,
పిలిచిన బానిసైతికద! వేలును జూపుచు దోష మివ్వరే?
అలుసున కంటిలో నలుసునైతిని! శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 414
- ఉ॥ "రామసుయుల్ని" తెల్పె, తన తప్పిదమున్ ప్రభుసేవఁ జేయగన్,
నా మరణాంత శిక్షకును నాతఁడు బాల్పడె!" పూర్తి సేవలో
నేమి సగంబుదై వపర మిచ్చిన ధన్యుడ నొచునుందునే?
స్వామిని సేవలేకయె సశాంతుడ" నంచెనె వెంకటేశ్వరా! 415
- శా॥ వంశోద్ధారకు పుత్రుఁడున్ కలిగె, నా వంశంబు నిల్వంగనై,
వంశంబున్ హనుమంతరావు కనుచున్ హేత్రుండు పుట్టంగ, నా
యంశంబందున భారసాల విధులన్, యాశీస్సులన్ నామమున్
యం శున్మంతు, కిశోరుఁ డంచనిరటయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 416

తృతీయ చరణము (పదవీ విరమణ, శుభకార్యములు
గృహచ్చిద్రము కోర్టు వ్యవహారములు)

- ఉ॥ వృత్తిని విశ్రమించ, నను పిల్చిరి, నా యదనంపు వృత్తికిన్,
యుత్తమ మార్గమంచనియు, యూరక యుండగ నేల భావనన్,
మొత్తము రెండువత్సరములు మోసితి బాధ్యత శాఖలందులన్,
సత్తువకొద్ది కార్యమును సాధ్యమయెంగద ! వెంకటేశ్వరా! 417
- మ॥ నిలువన్ నీడ గృహంబు కావలయు, మున్నేనాది చీరాలలో
పలుమారమ్మనడంగ వృద్ధి పఱుపన్, "పాపాత్ముడా హిమ్మనెన్,"
కలదా పాతది తాను నివ్వననగన్ గత్యంత రంబందగన్,
వెలకున్ నింటిని విల్చిచేకొనగ పర్వెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 418
- ఉ॥ ముందు బయాన, వేలు పది, మూల్యము నిచ్చితి, వ్రాతకోతలన్,
యందు నదృష్టమేమొ? నతఁడంత "రిజిష్టరు" చేయకుండ, నా
ప్పందము మీద కోర్టునకు పర్విడఁజేసెను, వ్యాజ్యమాడ, నా
కందెను యైదువత్సరముల కావలసర్వము! వెంకటేశ్వరా! 419
- చం॥ యెవరికి ప్రాప్తమో? నెఱుగనెట్లగు? నీళ్వరుఁడేమి చేయునో?
యవధులు మించినన్ ఫలితమందదు, నెంత తపంబుఁసేసినన్,
నవిరళ యత్నమందు పురుషాయత పాత్రము కాకపోవునే?
నవునని, కాదనంగ తుదకాతఁడె దిక్కుగు! వెంకటేశ్వరా! 420
- శా॥ మ్రోగెన్ బంగళఘాతవాయు, వలలుహ్నింగంగ, కల్లోలమై,
వేగంబైన సమీరముద్భృత, మహా భీభత్స సంక్షోభ భూ
భాగంబెల్ల జలాశయంబగుచు నా వర్షంబు ధారాకృతిన్
సాగెన్ నిల్వగ నీడలేకనయె! నీశా! వెంకటేశా ప్రభో! 421
- ఉ॥ పండిన పంటలా మునిగి, పాటిన నీటిమయంబునయ్యె! నా
రెండు వసంతముల్ దనుక రేగడి భూములు వట్టిపోవ, నే
యండతొ పంటరానిదయె! యాశ్రయ మందక విక్రయింప, రా
కుండగ రైతు లాక్రమణ కోర్కెలు మెండయె! వెంకటేశ్వరా! 422

- ఉ॥ చెంపలు పాలు(గారునది, చిన్నది, లక్ష్మీభవాని యెంతయో
సొంపులు మీఱగన్ తనువు శోభనుజెందగ నిన్నడించు ప్రా
యంపు వయస్సునన్ బుతుమతయ్యె! ప్రసూనయు, నాత్మబంధుగుల్,
యింపుగ వేడ్క, బంతి జరిపించిరి నంతట! వెంకటేశ్వరా! 423
- మ॥ పదవీ త్యాగమనంతరంబు, వివిధంబౌ చిన్న యుద్యోగముల్
ముదమారంగను జేసితిన్; మనసు నామోదింప భర్తంబుగా,
యదె వన్నీళ్ళకు వేడిసీరునయి తోడై రాగసంసారమున్
పదిలంగాఁ గడుపంగగా వలెసె! దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 424
- మ॥ ఉపవీతంబును సుబ్రమణ్యుకిడగన్, యోగ్యంబునౌ మూర్తమున్,
యుపదేశంబును బ్రహ్మచంద్రమును, సర్వోత్కృష్ట గాయత్రినిన్,
జపియింపన్ పరిషేచనాదులను, సంస్కారంబు బోధించగా,
నపుడే బ్రాహ్మణుడయ్యెనా సుతుడు! నానా? వెంకటేశా ప్రభో! 425
- ఉ॥ వచ్చిరి నాప్తబంధువులు, బావయురాజ్యము పిల్వరారయెన్,
తెచ్చిరి కట్టుకానుకలు, దీవన లిచ్చిరి సంతసంబుగన్,
వచ్చిన రాఘవేంద్రుడును వ్యాధి నెఱుంగక భోజనంబునున్,
నిచ్చిన వన్నియున్ తినెను! యిష్టము లేకయె! వెంకటేశ్వరా! 426
- కా॥ నాజామాతగు రాఘవేంద్రుఁ డటులన్ నాహారమున్ గైకొనన్,
నా "జొండీను"ను సోకి తీవ్రమగుచున్ నాస్పృతి పాల్జేయగా,
నా జాడ్యంబతి ఘోరమై తుదకు ప్రాణాపాయమై, వెంటనే
యా జీవన్ బలి తీసుకొన్నదటులయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 427
- మ॥ అతి సామాన్య పురోగమిట్లు జనులా వ్యాధిన్ బలై పోవగా,
గతియించున్, ప్రతిచర్య వైద్యవిధ మిక్కాలంబునన్ నుండ, బా
ధ్యతలేక, పదమూడు మార్చినను, వైద్యంబుండియున్ నాతఁడా
సతి నాత్మీయుల వీడినేగెదివిశిశా! వెంకటేశా ప్రభో! 428
- చం॥ దహనము సంచయంబులు, ప్రధాన విధానపు కర్మలయ్యె, నా
సహనములేని తండ్రి సుతుచావుకు వచ్చియు, కర్మకర్తయై,
విహితపు శాస్త్రధర్మమును వీడి దశావహమందు రాక పో
యె! హితవు దూర దయ్యెచెవి! నేమనవచ్చును! వెంకటేశ్వరా! 429

మ॥ దుహితన్ వెక్కడఁజేర నీయకతనన్, దూరంబుపో నొల్లకన్,
గృహమావశ్యక తెంతయో ప్రబలమై గేహంబునున్ విల్పితిన్,
సహవాసంబున శోకముల్, దిగులునున్ చక్కంబడన్ జేయగా,
స్పృహతో వారలు కాచిగూడ కరిగెన్ శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 430

ఉ॥ పిల్లలు భార్యయున్ నతని ప్రేమకు నోచిరి! మానసంబునన్
తల్లడిలంగ "యం.డి." తన ధర్మము మేలుకు వృత్తి నాజ్ఞలన్
తల్లి ప్రసూన కివ్వనది దైవ లిఖిత్వమటంచుఁ జేరగన్,
పిల్లలు పాఠశాలలో ప్రవేశ మొనర్చితి! వెంకటేశ్వరా! 431

వ్యాజ్యములు ప్రారంభం

శా॥ నా సంపాదనచే, గృహంబుకొనగా. నా కష్టమే దక్కెనో?
నా సంసారము చక్కదిద్దనదియే న్యాయంబునన్ నిర్వేనో?
వాసంబై, భవనంబునై, మిగుల శోభావంతమై, సుస్థిరా
వాసంబై, నయె యోగ్యతన్ విడిది! దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 432

ఉ॥ శాయయఁగాంచె పుత్రి నొక చక్కదనాలపు నాగకన్య యే
మోయన, సౌకుమార్యమును, ముద్దుల మోమును, చిన్న మూతియున్,
జేయగ భారసాల యయె? శ్రీకరమైనది నామమంత వ
శ్రీయన నొప్పె, బాలసకలేంద్రియ శోభతో! వెంకటేశ్వరా! 433

చం॥ గృహము ప్రవేశ మా మనసు కెంతయుఁజేకుటె, శాంతిసౌఖ్యముల్,
అహరహమున్ స్వబంధు జన మాదరణంబు లభించె తృప్తిగన్,
సహితమునయ్యె నల్లుని వసంతపు యాబ్దిక వత్సరీకమున్,
సహచరులెల్ల కోరిక శంకరు పెండిలి! వెంకటేశ్వరా! 434

ఉ॥ పెట్టిన డబ్బు నా గృహపు విల్వకు కోమటి కోర్టు కీడ్చె! తా
కట్టును పెట్టి యమ్మె! తుదకా గృహమున్, బుణదాత వ్యాజ్యమున్
నట్టులగెల్చె, నా తగవు న్యాయముచేత జయంబుఁ గాంచితిన్,
కట్టిన పాపమే కుడువ కార్చెను నాతని! వెంకటేశ్వరా! 435

శా॥ శ్రీవత్సాన్వయ, రామచంద్రసుత, ఝాన్సీరాణి, మత్పుత్రుకున్,
వైవాహికయె! వెంకటేశ్వరుని దేవస్థానపున్ వేదికన్,
యావాసిష్ట, పురోహితుల్, బుధులు నున్ యాశీస్సు లందివ్వ, శో
భావంతంబున నొప్పె పెండిలటు దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 436

- ❖॥ మానవుడెప్పుడున్ పనిని మానడు! జేయగ నూరకుండఁడో?
యా నిజమున్ కనఁబడె! ప్రయత్నము లేకనె పెండ్లియైన ద
య్యా నిముసంబు పంచనొక యాకృతిఁ దాల్చగ పైన వాసమై
మానసమందు శాంతియను మందిర మేర్పడె! వెంకటేశ్వరా! 437
- ❖॥ ఖమ్మము వాసమంట! తమ కార్యము కూతురు పెండ్లికోసమై,
మమ్ములవేడ వచ్చిరట! మామక పుత్రుఁడు సుబ్రహ్మణ్యుకున్,
రమ్మని, పిల్లఁజూడమని, వ్రాసిన నెప్పుడు వత్తురంచు, చూ
తమ్మని, తెల్పుజాలునని, తద్దయువేడిరి? వెంకటేశ్వరా! 438
- ❖॥ తూమువరాన్వయా వధువు, దొడ్డపరాశర గోత్రి, వెంకటే
శామెకు తండ్రి, చూడవరుఁ డామెకు నీడును జోడునై చనన్,
క్షేమమటంచు జాతకము జీవితమందు సుఖానుభూతియున్,
ప్రేమ పరస్పరంబు కనుపించెను జూడగ! వెంకటేశ్వరా! 439
- ❖॥ తరలిరి పెండ్లివారలు యథావిధిగన్ నెదురోచ్చినారు! నా
దరణము పెంపుమై విడిది ధామము, విందు నొసంగి రంతటన్,
మలునుదయంబుఁజేయగల మంగళ కార్యకలాప చర్చలన్
పరగెను! కన్యదాత తన బాధ్యత కొద్దియు! వెంకటేశ్వరా! 440
- ❖॥ స్నాతక, కాశియాత్రలు వినమ్రతఁ జర్చగఖమ్మ మందునన్,
దాత తెలంగణా క్రమవిధానము గంపల, కన్యదానమున్
చేతునటన్న పల్కుల, వశిష్టలు పీటలమీద నుంచని
కూతుకు కన్యదానము నగున్, యని తెల్పెను! వెంకటేశ్వరా! 441
- ❖॥ అనగను కన్యదాత వధువంతట పీటల కూరుచుండ లాం
ఛనముగ కన్యదానమయె! శాస్త్ర విధానము మంత్ర, తంత్రముల్
పనస పురోహితుల్ పలుక, వాద్యపు హోషలు మిన్నముట్ట, బ్రా
హ్మణులటు మంగళాక్షతల హోయని చల్లిరి! వెంకటేశ్వరా! 442
- ❖॥ ఇల్లును గట్ట నా గృహము నెన్ని శుభంబులు, మంగళాక్షతల్,
చల్లిరో? వృద్ధిఁగాంచనది, సంపద, సంతతి, శాంతి, సౌఖ్యముల్,
యెల్ల విధంబులన్ నదియు నింపును, సొంపును గూడ నందునన్,
పిల్లల పెండ్లి యయ్యె! కనుపించెను శోభయు! వెంకటేశ్వరా! 443

మ॥ సతి రూప్నీ కనె పుత్రికన్ పదవ మాసంబందునన్, నామనో
గత వాంఛా పరిపూర్తియై, తనకు నా కామేశ్వరీదేవియే
సుత నిచ్చెన్ గదయంచు, నామమును సంస్తుత్యంబునై పర్వనా
పతి చైతన్యయు రేఖ నామమిడె దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 444

చ॥ మొదట గృహంబు నిర్మితము, ముచ్చట బుజ్జి వివాహమయ్యె! నే
సదనుగ పంచపై నిడగ, నప్పుడె బాజికి పెండ్లియయ్యె! నా
సుదతలు కోడలిర్వరు ప్రసూతి సుఖంబుగఁ గాంచగన్, శుభా
స్పదమగు కార్యముల్ నెఱుప సంతసమయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 445

ఉ॥ అన్ని విధంబులన్ గురుసుహర్దశ నెంత విశిష్టమైనదో?
నన్నిట రాహువే పదవి నంత మొనర్చెను, కోర్టు పాలునున్
మున్నె నొనర్చె! యిప్పుడిక ముందు గురుండరు దెంచె! యేమిటో?
యన్నియగోచరంబయెను! అపదమొక్కల వెంకటేశ్వరా! 446

చ॥ ఇదివఱకే గృహంబొకటి నీడెను వ్యాజ్యము సంతదాకనున్,
పదిలమనంగతోట కథ పాలొనరించెను తల్లి కోర్టుకున్,
ముదమున వచ్చు సొమ్మును ప్రభుత్వము కిమ్మతు తక్కువయ్యె, నా
కొదవెడి దేమినున్నదిక? నోర్వగ నెట్టుల? వెంకటేశ్వరా! 447

ఉ॥ కోరెను పాటిబండ్ల తన కోసము బొగ్గును బెంగుళూరునన్
భారి పరిశ్రమల్ కొనగ పంపెను నార్దరు తేవనట్లు! వ్యా
పారముఁ జేయ, పట్టు విడువన్నది కావలె! కాని యాతఁడా
బేరము సాగనివ్వఁడయె, బేలుఁడు నయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 448

ఉ॥ చేరి వృథా ప్రయాసలకు చింతిలె చిత్తము! యెందు కొచ్చెనో,
దారిన పోవు తద్దినము దాపురమయ్యెడు రీతిఁగాంచ నా
ధారము ఖర్చు మాత్రమును ధర్మపు బిచ్చము నిచ్చెనన్న యా
ధోరణి నెట్లు లుండునిక? తోచదు మార్గము! వెంకటేశ్వరా! 449

ఉ॥ భూములు నిమ్మ జొతికిడ, భుక్తి నొనర్పగఁజేయు నాజ్ఞలన్
శ్రీముఖ మిచ్చి నొక్క పరిఁజేర్చెను తోట గవర్నమెంటులో!
"యేమన గిట్టుబాటు ధర నిచ్చితి పొమ్మనె" భాగ మివ్వకన్
నామెయు మాతృమూర్తి తన హక్కును కోరెను! వెంకటేశ్వరా! 450

చం॥ అదియొక సాకుగాను పరిహారము కోసము కోర్తున్నాడె; నా
ముదుసలి న్యాయమున్ విడచి, మూర్ఖత, మోసము పాల్పడంగ, దా
వదరెడు తల్లికేగతి నిబద్ధమే? ధర్మమెటుంగ మానసం
బొదవెడు దుఃఖ వీచికల నోర్చుచు నుండితి! వెంకటేశ్వరా! 451

మ॥ వ్యవహారంబును కూలమై గృహముకై వ్యాజ్యంబునున్ గెల్వ, నా
ల్గవ పుత్రుండును రాముఁజేరె ననుకూలంబైన నుద్యోగమున్,
భవబంధంబులఁ ద్రెంచి "చిన్న"యము నిన్ పాశంబుకున్ పాల్పడెన్,
నవధుల్లేవయె దుఃఖమాజయకు, అన్నా! వెంకటేశా ప్రభో! 452

అయ్యప్ప దీక్ష శబరి యాత్ర

ఉ॥ మండలదీక్షఁబూని మణిమాలయు నీలపు వస్త్ర ధారణన్,
పండుకొనంగ భూస్థలియు, భక్తిప్రపత్తుల నేకభుక్తమున్
యుండుచు "నవ్య పాశరణయో శరణన్న"ది ఘోషపాదుచున్
వెండిలి సామి సేవలతో వెళ్లెను కాలము! వెంకటేశ్వరా! 453

ఉ॥ వచ్చె ధనంబు నా విజయవాడ గృహంబు వివాద తీర్పుగా;
తెచ్చిన యప్పుగా సుతకుఁ దీర్చితి! వ్యర్థ చికిత్స కంటికిన్,
మచ్చగ చూపు లోటునయె! మత్సుకురాము ప్రభుత్వ కొల్వనన్
వచ్చె ననంగఁజేర నభివందనమే గద? వెంకటేశ్వరా! 454

ఉ॥ జీవిత సత్యమింతె! జయ చీల్చెను బంధము, రాకపోకలన్
భావము తెంచెఁబో? జనని వ్యాజ్యము కోర్తును పాలుఁజేసెనో?
భూ విషయంబు న్యాయ పరిపూర్ణ విచారణ కాలయాపనై
పోవగ నెట్లు దారి నిడు పోల్చగ నైతిని! వెంకటేశ్వరా! 455

ఉ॥ బాజీకి పుత్రుఁడున్ గలిగె; వంశము వృద్ధిలఁ జేయువాఁడునై,
"రాజ"ను నామమంద, ననురాగము "నన్ననురాగ కృష్ణుడై,"
రాజితె! భారసాల ననురక్తిగ దానజపాదు లివ్వగన్,
బాజి పురోహితాదులకు పంచెను దానము! వెంకటేశ్వరా! 456

మ॥ అనుకూలంబుగ నన్నియున్ జరుగు సవ్యంబైన కాలంబునన్,
చనె ఝాన్సీ నట రామగుండమున "టీచర్" నొకరీ, జేరగన్,
తనదే యాస్తి యటంచు తల్లి మరలన్ దావాను తోడ్పొడగా
యెనలేవీ కడగండ్లు నెన్నటికి నయ్యెన్? వెంకటేశా ప్రభో! 457

ఉ॥ రెండవసారి కాంచగ తరించితి నయ్యప దర్శనంబు! నీ
రెండల కాంతులీను "పడి" రెండవ పాదము నెక్కిఁ జేరితిన్,
పండుగ నయ్యె, కన్నులకు బంగరు విగ్రహ మట్లు కాంచగన్,
మండల దీక్షతోడ మణిమంగళ విగ్రహు! వెంకటేశ్వరా! 458

చం॥ దినములు దొర్లుచుండె నతి తీవ్ర గతిన్; మనసా పదే పదే
యనుసరణీయ మార్గము నహర్నిశలున్ పరిశీలనాంత మ
య్యె; నథుమ తల్లి నిష్ఠురత నెక్కువ నయ్యె! విచారణీయమై
చన దగు త్రోవనున్ గనగ సాధ్యము కాదయె! వెంకటేశ్వరా! 459

చం॥ పలువురుఁజేయు యత్నములు వాదవివాదము పెంచఁజూతురే?
తలపరు తల్లి పుత్రులను ధర్మము! నామెయు వాస్తవంబునున్
దలపదు! న్యాయసమ్మతము తావును వీడు, వయస్సు మీఠగన్
నిలువదు సామరస్యమును నిర్దుర మధ్యను! వెంకటేశ్వరా! 460

ఉ॥ నమ్మిన వానికెప్పుడును నమ్మకద్రోహ మొనర్పఁడన్న దై
వమ్మును వేడికొంటి! సమభావముఁ జూపుమటంచు తల్లి వ్యా
జ్యెమ్మును సంధికిన్ కలుగఁజేయగ వేడగ తాను "చాలు పో
పొమ్మన!" నవ్వలాటనయె! పొక్కితి నెంతయొ! వెంకటేశ్వరా ! 461

శా॥ భారద్వాజసగోత్ర జాత! ముదిగుండ్యంశీయ! శైలాంబకున్
చీరాల్లాన్వయ వంశజున్ హరితసా శ్రీరాము గోపాలుకున్
పొరోపొత్తులు వేదమంత్రముల వైవాహంబుఁ జేయించిరా
శ్రీరామాలయమందు దీవనలిడన్! శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 462

మ॥ ఇవ టూర్వంశజు కాశ్యపాన్వయపు గోత్రీకుండు నారాధ్యుఁడున్
శివదీక్షాపరు రామకృష్ణుఁడును తాఁజేసెన్ వివాహంబునున్,
యవధుల్ మేఱక్తు శైలజాఘణిని కన్యాదానమున్ రాముకున్,
భవబంధంబున మేనకోడలిని, దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 463

ఉ॥ శైలజరాము దంపతులు సాగిరి వెంకటసామి మ్రోలకున్
నాలయ మందు శోభ ప్రభు నాభరణంబు నలంకరించగన్,
మేలుగ లక్ష్మీదేవి నలిమేలును మంగళ దివ్యమూర్తులన్
జాలిగ తమ్ముకావుమని సాగిల మ్రొక్కిరి వెంకటేశ్వరా ! 464

ఉ॥ బాజిని కాకినాడ కని పంపగ మార్చిరి బెంగుళూరుకున్,
యాజవరాలు భార్య విజయన్ ప్రసవంబుకు తండ్రి తోడ్కొనెన్,
మోజుపడంగనో యనగ ముద్దుల కూతురుఁ గాంచె! నామమున్
బాజియు భారసాల కడ వందన పేరిడె! వెంకటేశ్వరా! 465

మ॥ అది యారంభము కీశ్వనొప్పులకు, ప్రాయంబంతఁ గాకుండగన్,
ముదివిన్ పైఁబడు నప్పుడే కలుగునే మోకాళ్ళలో నొప్పి? అ
ర్వది నేడేండ్లకు నీ వయస్సు నను సంప్రాప్తంబయెన్, నెట్టులో
హృదయంబందు భవాని పెండ్లి తలపయ్యెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 466

ఉ॥ కాలము కర్మమున్ కలసి కార్యము చక్కబడంగఁ జేయునున్,
పాలనొ నీట ముంచెదవా? ప్రాప్తము నెట్లు లిఖించియుండెనో?
యేలోకొ పెండ్లి చూపులకు యెన్నగ నొక్కడు రాఁడు ముందుకున్,
తాలిమి తప్పచుండె నొక దారిని కానను! వెంకటేశ్వరా! 467

చం॥ కమల కుమార్తె హేమ "మనకయ్యెడు నుప్పలపాటి వారి వి
య్యము ననుకూలమౌ మనువు" నంచన పెద్దల సంప్రదింపులన్
సమయము నిర్ణయంబగుట సత్వర చర్యగ పెండ్లి చూపులై
కొమరులుఁ జూచి నొప్పె ననుకూలము నొననె! వెంకటేశ్వరా! 468

చం॥ ఇరువురి జాతకంబులు సహేతుకమై కలియంగ, నావధూ
వరులది నీడు జోడన, వివాహపుయోగము కాలమౌన, నా
గురువుల దీవనల్ వడసి కూతురు పెండిలి నిశ్చయంబునై,
సరిగి సుమూర్తమున్ నిడగ నానతి పొందితి! వెంకటేశ్వరా! 469

కా॥ భారద్వాజస గోత్రుడై బుధుఁడు గోపాలార్యకున్ హిత్రుడై,
నారాయణును పెద్ద పుత్రుఁడయి ప్రజ్ఞన్ నింజ నీరుండునై,
గౌరవ్యండు ప్రకాశరావు వరుఁడా కళ్యాణ మాడంగనున్,
పేరే నుప్పలపాటి వంశజగ నొప్పెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 470

కా॥ చీరాలాన్వయ గోత్రియాహరితసా శ్రీరాం ప్రహిత్రీయునై,
ధీరుండా హనుమంతరావునకు హిత్రీరత్నమై, దత్తుఁడా
శ్రీరాం శర్మకు పుత్రియై వధువు లక్ష్మీదేవి రూపంబు, చి
న్నారీ లక్ష్మీభవాని నాబరగె నన్నా! వెంకటేశా ప్రభో! 471

శా॥ వై శాఖంబున శుక్లపక్ష దశమిన్ హిరోహితుల్ రాకతో,
ప్రాశస్త్యంబగు లగ్నమందునను వై వాహంబు గావింపగా
యాశాసిద్ధి వధూవరుల్ శుభముగన్ యాశీస్సులన్ తృప్తిగా,
యాశించన్ తగుదీవనల్ నిడిరటయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 472

చం॥ అయినది లగ్నశుద్ధి, ఫలితాంశము సర్వవనూహ్య రీతులన్,
ప్రియనుత లక్ష్మీకిన్ కలిగె వీడగ వాంతులు? గ్రీష్మమయ్యెన్,
బయటను తప్తనుష్ణమును పాలగుతాపము నింటిలోననున్
యయినను పెండ్లియయ్యెను ప్రయత్న ఫలంబుగ, వెంకటేశ్వరా! 473

శా॥ యే దుష్టగ్రహ వీక్షణో? పయనమా, యే పాప హోరందునో?
యే దైవంబు దురాగ్రహంబుకతనన్ యీలాంటి చేటాచ్చెనో?
యే దోషంబును కానిపించదు కదే? యే నెంత పాపిష్టినో?
నే దూరంబని లేదు! కర్మఫలమేనే! వెంకటేశా ప్రభో! 474

ఉ॥ సంచలితంబయెన్ మనసు సంక్షుభితంబును హిందె! యత్నమా
అంచన మేఱకున్ జరిగె! యన్నియు సవ్యమే? హేతువేది, యో
చించిన మాత్రమే తెలియరాదుగ? యీర్ష్యయు మత్సరంబులున్
యెంచగ తావులేదు? మరి యేమన నయ్యెడు? వెంకటేశ్వరా! 475

మ॥ మనసా పెండిలి వారి వాంఛలను సన్మానార్హ వైవాహికా
త్వన సత్కారము నాద్యమంత మనురాగా శోభితంబై నిడన్,
కన తత్కాల పరీక్షగా వధువు రోగాత్కారణం బెద్దియో?
అనుమానాస్పద రీతితో చెనుకదయ్యా? వెంకటేశా ప్రభో! 47

ఉ॥ "ఔ గద? అన్నియున్ కలవు అల్లుని నోట శనుండు సామెతన్"
వాగిన దుష్ట వాక్పటిమ వాస్తవమై నొనరించె దైవమే?
నేగు తథాస్తు దేవతలు నింగిని వాక్కు తథాస్తు నందురే?
యే గుణ మెట్టిదో పలుక నెప్పుడు! గూడదు! వెంకటేశ్వరా! 477

ఉ॥ అ సుముహూర్త మెట్టిదియో? యందఱు విందును నారగించిరే!
చేసెను సూత్ర ధారణము, జీరక బెల్లము నెత్తి నుంచగన్,
వేసిరి మంగళాక్షతలు. వేడుక పట్టిరి మంగళారతుల్,
వాసిలె సర్వమంత నపవాదుకు లోబడ! వెంకటేశ్వరా! 478

ఉ॥ ఆ సుముహూర్తమున్ బలము నాత్మజ మంగళసూత్ర ధారణన్,
నా సతికంత సప్తపది నంత సదస్యము, సంపకంబులున్
నా సుత సత్తమామలకు నాత్మవిభుండుకు నాడ పర్చుకున్,
జేసితి! వంగవోలునకు సేమమె చేరిరి? వెంకటేశ్వరా! 479

ఉ॥ ఆ సమయాన మానసము, నాత్మయు ఘోషిలె! బంధుజాలమున్
చేసిన పిండివంటలు, విశేషము పాయసమన్న పానముల్
వాసన గట్టి యుంచెనను భావన తోచగ మేము మాత్రమా
గ్రాసము ముట్టలేదు కద రాతిరి నంతయు? వెంకటేశ్వరా! 480

మ॥ అవలోకించగ వాక్కుశుద్ధి గల వేదాభ్యాస సంపన్ను రా
ఘవ నారాయణ శాస్త్రిగారు నిడె లగ్నంబున్ సుమూర్తంబు, వ్రా
సె వివాహంబుకు పత్రికన్, గణపతీ సిద్ధాంతి యుక్తంబుగన్,
అవరోధంబులు లేని దాని నటులయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 481

చం॥ ఒక నిమిసంబు కాలమున యూహకు నందని భ్రాంతి లోసుగా,
వికల మనస్కునైతి, పరివేదన పాలవ; కాని మౌనసం
బిక సరిచేయు నాశయయె! పిచ్చుకపై నిడు బ్రహ్మ అత్రుమా?
సకల చరాచరుండు నిక సవ్య మొనరెచ్చెడు! వెంకటేశ్వరా! 482

చం॥ అయినను నయ్యెగాక! హృదయంబున గాయము నయ్యె! కాని బా
జియు, చని వంగవోలునకు సేమమె చెల్లెలు నంచు చెప్పగన్,
భయమును వీడి మ్రొక్కితిమి! పావనదుర్గకు, వెంకటేశుకున్,
దయగని కావుమంచు మమతన్ ననురాగము పొంగిపొర్ల గన్, 483

చం॥ సుతసుతు వేధమేలనా? ప్రసూన వరంబిడె చెల్లి పెండ్లికిన్,
సుతుసుత లిర్వూరున్ కనులఁ జూడగ రెండుగ కాని ప్రించగన్,
సుతులును యోపినంత తగు శోభను గూర్చిరి సాయమిచ్చుచున్,
మతిగతిలేని మాటలు ప్రమాదమె కాదొకొ? వెంకటేశ్వరా! 484

ఉ॥ న్యాయము వాదనన్ గెలువ నాదు వకీలును కోర, సత్యనా
రాయణ వాద మెల్లను పరాజయ మొందగ దారితీసె, నా
ధ్యేయము "కోర్టు వ్యాజ్యమును" తీర్చును కూలము నెంచబోవ, న
న్నాయత కాలవాలమయె! నా బ్రతుకంతట! వెంకటేశ్వరా! 485

- మ॥ అధికామోదము పొందువేళ తుదక న్యాయంబు పాలై తినే?
విధి దూరంబని లేదు, కాని నొసటన్ విక్రీడితంబై చనన్,
వృధ! ఆయాసము తప్ప నేమి మిగులున్? వృద్ధాప్యమో వేళ నా
పథకంబెల్లను తారుమారు నయె! దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 486
- మ॥ మొదలే వేడితి కావుమంచు శబరిన్ మోకాళ్ళు నొవ్వంగనో?
పిదపన్ వెంకటసామినిన్ గనుచు తృప్తిన్ పూజలన్ సల్పితిన్,
నెది ధర్మంబది దాని నివ్వమని ప్రార్థించంగ భంగంబయెన్,
యిదియే ప్రాప్తము? నిందవేయ పనియేమి? వెంకటేశా ప్రభో! 487
- మ॥ ప్రతిభావంతుడు చల్ల పూర్ణయ మహాప్రాజ్ఞుండు వాదంబునన్,
గతి హైకోర్టుకుఁబోవ తప్పదయె! సాంగత్యంబు నారాయణే!
బ్రతిమాలంగను పూర్ణయార్జునకు తీర్పొ పత్రముల్ఁ జూపగన్,
ప్రతినిన్ దాఖలుచేసె కోర్టుకడ! దేవా వెంకటేశా ప్రభో! 488
- చ॥ అతి ముదమాయె, శైలజయు నాత్మజఁ గాంచె సుఖంబుగన్, యదే
అతివలు మన్మలన్ గనగ అందల మెక్కగ ధర్మమే గదా?
సతతము తాత నవ్వలను సంతస మివ్వగ బిడ్డలే గదా?
సతియు సుతుండు నామము "విశాల"ను వ్రాసెను! వెంకటేశ్వరా! 489
- ఉ॥ పెండిలివేళ తీవ్రమగు వేదన పాలొనరించె! నాతఁడే
వెండిలి మానసంబు మురిపించు విధంబున పుత్రికన్ సుఖం
బుండు మటంచు నిచ్చెనొక పుష్పము లక్ష్మి భవానికంత! వా
డండగ నుండ నిచ్చె కమలాక్షి నలేఖ్యను! వెంకటేశ్వరా! 490
- చ॥ అదియునసాధ్యమంచు తుది యత్నముచేత ఫలించు నంచు, నా
హృదయము తెల్పు, అమ్మనిక నెట్లులొ తోడ్కొని కోర్టు కెళ్ళగన్,
మదిముద మందరాజిపడె మంత్ర భుజంగము రీతి తాను, త
ప్పదనుచు నాదు వెంట నిక వచ్చెదనంచనె! వెంకటేశ్వరా! 491
- ఉ॥ కత్తులు రెండు నొక్క పొదికంతలొ దూరపు! యైననున్ యెదో
పొత్తు కుదర్చవచ్చని నపోహతొ నిప్పటికైన సాధ్యమం
చ త్తను కోడలిన్ నొకట నల్లుకు పోగలరంచు భావనన్,
చిత్తము శుద్ధిగన్ గృహముఁజేర్చితి అమ్మను! వెంకటేశ్వరా! 492

ఉ॥ వచ్చినవేళ యెట్టిదియో? బాధలు నొక్కట వెంట రెండునై,
తెచ్చెను గుండెపోటు నతి తీవ్రమునై, తుద కానుపత్రినిన్,
జెచ్చెర భార్య నిందిరను జేర్చితి! కొన్ని దినాలు నుండి రా
వచ్చని అమ్మ నంపితి నవశ్యము పుత్రితో! వెంకటేశ్వరా! 493

మ॥ “పని చేయంగల భారమే తగదు నీ భార్యమణి యిందుకున్,”
యని వైద్యుండన శాయి తోడ్కొని చ వెన్, “అమ్మా”యటంచా ర్తినిన్,
పని విశ్రాంతియు నిచ్చె పుత్రుడును సాఫల్యంబుగా కోడలున్,
చనె కాలంబులు నారుమాసములు యీశా! వెంకటేశా ప్రభో! 494

ఉ॥ అలన భార్యవంతుయన యామెకు వచ్చెను రోగమివిధిన్,
పాలన భర్తవంతుయన భావ్యమె, డబ్బును మందు లివ్వగన్,
పాలన అలనన్ సుతుల భాగ్యమె! తండ్రి సమర్థుడైనచో,
కాలము చక్కదిద్దనది గౌరవ సూచన! వెంకటేశ్వరా! 495

ఉ॥ కైలజ, రాము భార్య, కనె చక్కని పుత్రుని తండ్రి నింటనున్,
పోలిక యన్న రూపమున పుత్రుని నామము భారసాలలో,
బాలుని కిన్ యశస్వియని భావ్యమనంగను నామ మివ్వగన్,
బాలును నిర్వ్వరయ్యెనని సంతసమందిరి! వెంకటేశ్వరా! 496

ఉ॥ నా పని సర్వమున్ జరిగె, నన్నియు సవ్యము నైన దింతకున్,
నోపదుకాలయాపనము, యుక్తమునైనది జూడ బేలికిన్
చూపులు పెండ్లి వారలను జోడును నీడును నెంచుకోవలెన్,
పాపము తండ్రిలేని పసివారలు కాదొకా! వెంకటేశ్వరా! 497

ఉ॥ ఎవ్వరు పిల్చినన్ పరుగు లెత్తగ సాయమొసంగ న్యాయమే?
దవ్వననై న తప్పదు గదా? దరిజేరగ విడ్డకోసమై,
త్రవ్వకొనన్ గతంబునిక తల్లియె మమ్ముల నీసడించగన్,
నవ్వనివారు నుండరాకొ? నాత్మకు శాంతియె? వెంకటేశ్వరా! 498

చం॥ దినములు, మాస, వత్సరము తీవ్రగతిన్ చన, కానదయ్యెనే?
చన నొకదారి సాయమిడు సంతతి వత్తురు తల్లి కోసమై,
జననిని కాదనంగ నది సవ్యమె? భావ్యమె యాపెపంతమే
అనువుగ సాగెనే? వృధ ప్రయత్న మొనర్చిన! వెంకటేశ్వరా! 499

- ఉ॥ కాలము దొర్లిపోవ నతి కష్టము నయ్యెను! పుత్రులిండ్ల మా
ర్జాల కిశోర న్యాయమును సాగెడు, నొక్కొకచోట నుండగన్,
నాలన పాలనన్ జరుగు! నాశ్రయ మిచ్చెడు దాతలుండగన్,
చాలదు మానసంబటుల సంచరణంబున! వెంకటేశ్వరా! 500
- ఉ॥ పుత్రిక పెద్దదానికడ పూర్వమె తల్లిని నుంచనయ్యె! దౌ
హిత్రుడు చిన్నవాడగుట నింగిత మెంత నెటుంగఁదోడు, గా
యత్రి వివాహమే కద ! ప్రయత్నము లోపము నుండఁగూడదే
మాత్రము నాల సింపనిక మంచిదిఁగాదుగ ? వెంకటేశ్వరా! 501
- శా॥ పుత్రుం డొక్కఁడు చాలు వంశమునకున్ పున్నామ దాటింపగా,
పుత్రాన్వేషణ దత్తతే శరణు కాబోలంచు భావింప, దౌ
హిత్రుల్ నున్నచో జాలునన్న నిజమున్ నేనాఁడొ చాటంగ, నీ
యాత్రంబంతయు యాస్తికోసమె గదయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 502
- మ॥ అనపశ్యుల్ విపాతాను రక్షులయి వంశాధారు కోసంబు, ద
త్తుని వాంఛించి యపిశ్యులౌ దురట! పుత్రుండంత పుట్టంగ, ద
త్తు నుపేక్షింతురటన్న సత్యమునునే దోషంబు కాన్పించ ద
న్న నిజంబంతయు రూపు కట్టికద ! నానా ? వెంకటేశా ప్రభో! 503
- ఉ॥ హైందవ వారసత్వమున నాస్తికి వారసురాలు భార్యయే?
స్పందన న్యాయశాస్త్రమయె! వంధ్యగ భర్త గతించ భార్యయున్
హిందిన నాస్తియున్ తనకు పుత్రులులేక ననామధేయులన్
నందిన నాదరింపకననాధులజేయును! వెంకటేశ్వరా! 504
- ఉ॥ న్యాయముచేత సంక్రమిత మాస్తిని పుత్రుని కివ్వ నొప్పుదే?
న్యాయ మటంచు పుత్రికకు నల్లని నిల్లరికంబు జేయ తా
జేయు విచారమే తనకు చేటునుఁదెచ్చును, పుత్రుఁడన్నచో
యాయితమౌను కర్మలకు నాదుకొనంగను ! వెంకటేశ్వరా! 505
- ఉ॥ మోదముచేత సత్త్వగుణ మూర్తులు శీలవతంసుఁ డల్లుఁడొ,
సాదు ప్రకాశరావు, సతి సాధ్వీ భవాని, నలేభ్యఁగూడి నా
మోదము చేసె సంబరము, పుట్టిన రోజున పెండ్లియైన ద
య్యాదిన మందు మూడవది యయ్యె వసంతము! వెంకటేశ్వరా! 506

- మ॥ మరణాసన్నము ముక్తువుల్ మహిని ప్రేమాశాధనా కాంక్ష త
త్పరు లాధ్యాత్మిక చింతవీడి మది కాంతామోహ పాశంబునన్,
పరకాంతారతి సౌఖ్యమే తమకు సంప్రాప్తంబుగా స్వర్గమున్
సరచేతన్ కలదంచు నెంచురు కదయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 507
- ఉ॥ దుర్భర జీవితంబనగ దోసిలి యొగ్గి నమస్కరింతు ! నే
గర్భ దరిద్రుకాన్ మొదట! కాంక్షతో దత్తుకు పెంచుకున్ననే
సర్పకుఁడన్, మనంబునిక నాగదు! వ్యాజ్యము మీది కోరికన్
నిర్భయమందగా జయము నిచ్చును సత్యము! వెంకటేశ్వరా ! 508
- చం॥ గత జలసేతు బంధనము కాదిది, కర్మను దూర లాభమా?
మితముగ పూజసేసితి! నిమిత్తపు మాత్రుఁడ! పూర్వజన్మ సం
చిత మదికాక పోవునె? విచిత్రము? జీవితశేష భాగమున్
సతమతమౌచుభారమును చాలువహింపగ! వెంకటేశ్వరా ! 509
- మ॥ మునుపుద్యోగము కాలమున్ జరిగె నా పుణ్యంబునన్ యాత్రలున్
కని సేవించితి! నిష్పాదో హృదయ రోగంబంచు నడ్డంకి, యో
చన మార్గంబును కాననైతి! సతితో సాధ్యంబు కావోదుగా?
అనుమానాస్పద పత్ని జీవితము నయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 510
- చం॥ వివిధ పురాణ శాస్త్రములు వీనులవిందొ నరింప, బాష్యముల్
సవరణంబునన్ నుపనిషత్తులు నర్థము రామకోటిలో
నవిరళ ధారలన్ నుడువ, నాప్తులు మిత్రులు నేగి విందురే?
శ్రవణము నాకు దక్కదయె! సాధ్యము కాదయె! వెంకటేశ్వరా! 511
- చం॥ జననము సార్థకంబగుట, శక్తి సమర్థత కాశు కన్ను లుం
డిన, నడువన్ స్వశక్తియును డీలువడన్ చన నోపనైతినే?
అనయయు కార్యసిద్ధిగన, అంగవిహీనున కెట్టులొను? నే
ననిశము నండదండలకు నాశ్రయమౌ గద? వెంకటేశ్వరా! 512
- చం॥ గురుదశ రాహువున్ విదశకున్ విపరీతము సంభవించునా?
యెరిగియు శస్త్ర వైద్యము విహీనుఁడ నేత్రుఁడనైతి నంతటన్,
నొరులును వెంట లేక చననుద్యతి శాస్త్రి నొసంగె దైవమే?
పరులను నిందవేయగల పాపమునౌ గద? వెంకటేశ్వరా! 513

ఉ॥ కిళ్ళకు నొప్పులంచనగ కీలుకు వాతయె మందు నందురే?
కాళ్ళకు సంక్రమింప పడుకట్టము చెప్పగ రానిదయ్యెనే?
యొళ్ళది యెంత యున్ననది నోర్వగ వచ్చును బాధలన్నిటిన్,
కాళ్ళకు వచ్చినన్ నడువ కట్టము నొగద? వెంకటేశ్వరా! 514

చం॥ తెలియదా? కన్ను, కాలుచన దెంతటి వానికినిన్ ప్రధానమే?
వెలితిని పడ్డ వానిగతి, వేటుగ చెప్పగనేల? యెల్ల వే
శల పరు నాశ్రయింపనది లొక్కమె? యాదరణంబు కోరగన్
నలయక సాగునే? మనము నందిది చింతయె? వెంకటేశ్వరా! 515

ఉ॥ అతని నేత్రముల్ ముఖము అంగములాక్ష్మి, వెండిబంగరున్,
నాతని కిచ్చినన్ నయము నొనను నానుడి? జాడ్యమంతమా
నాతడె వెంకటేశ్వరుడు, నవ్యయు, వైద్యుడు నంచు యెన్నగా
నాతడె దిక్కుగా నగు, ననారతమున్కన! వెంకటేశ్వరా! 516

ఉ॥ చూసిరి దేవునిన్, చదివె నుందరకాండను భక్తితోడనున్,
వ్రాసె పరీక్షలన్ ఫలము వచ్చెను, వారలు రాజ బేబియున్,
పాసయె నంచు నమ్మలును, బాబు కిశోరును తంతి వార్తనున్
చేసిరి, సంతసం బొదవె శీఘ్ర ఫలంబుకు! వెంకటేశ్వరా! 517

ఉ॥ వారలు "బేబి రాజ" తమ వంతు పరీక్షలు వ్రాసి గెల్వగన్
కోరిన సత్ఫలంబుగనె! కూతులు గెల్వగ తల్లి, తాతలున్,
భారము తీరినట్లు నిరి బాధ్యత మేఱకు! శ్రంధిరేని కా
ధారము తల్లికూర్చెగద? దైవము తోడయె! వెంకటేశ్వరా! 518

చం॥ యొకరిని మించినన్ మరొక రుత్సుకతన్ జయమున్వరించగన్,
వికసిత నానందంబుల వివేకమునుట్టి పడన్ పరీక్షలన్
ప్రకటిత సత్ఫలంబులను వాంఛిత రీతిని పొంది గర్వమున్
నొక పరిగాంచి తీరవలెనో గద! శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 519

చం॥ విదిత పరీక్షలన్ ఫలము వీనుల విందొ నరింప, సప్తమున్,
పదియవ తర్గతిన్ వరుస బాబు కిశోరులు, పల్లి చేరగా,
మదిముదమాయె నందులకు! మన్మలు కిచ్చితి దీవనల్ నికన్,
ఘడుగురు యన్నమాట నది బాసిలె సవ్యము! వెంకటేశ్వరా! 520

- ఉ॥ వార్తలునున్ ప్రసారమయె! వానలు, యుష్పెన, భీకరంబుగా,
నర్తన మౌతరంగ పరిణామము, నెత్తగు తాళవృక్షముల్,
పూర్తిగ తీర ప్రాంతముల ముంచు నటంచును హెచ్చరించగన్,
నార్తిగ చెట్టుకొక్కరుగ జనావళి పారిరి! వెంకటేశ్వరా! 521
- శా॥ గంభీరార్థవ పొంగుపోటులతో మేఘావృత్తమౌ వీచికల్,
నంధోవీధిని నంటుచున్, నెగురుచున్, నాభీల కాలాగ్నినౌ
స్తంభించన్ బడబాగ్నితో చెలియలిన్ సంద్రుండు దాటంగనౌ,
జంభారీ నిలముంచి యెత్తగద! సీశా! వెంకటేశా ప్రభో! 522
- ఉ॥ భోరున వర్షపాతము, నభోస్థలి మేఘము కుండపోతగా,
దారుణ కుంభవృష్టియయె! తల్లడిలన్ ప్రజ, నిల్వనీడయున్,
చారెడు గంజి లేకయును, జానెడు గుడ్డకు నోచుకోకయున్,
పాటిరి చీనులై బ్రతుకు ప్రాణభయంబున! వెంకటేశ్వరా! 523
- ఉ॥ వైకృతమయ్యెనో ప్రకృతి? ప్రాభవ మారుత వై పరీత్యమే.
కాకృతి భూనభోంతరము లాశ్రిత మేఘము కుండపోత దా
రాకృతి వానవెల్లువ నిరాశ్రయ భూ ప్రజఁ గాంచ వారికిన్
నేకృతమున్ సహాయ మొనరింపగ నొనాకొ? వెంకటేశ్వరా! 524
- చం॥ తలలును వీడె కొబ్బరులు, ధారుణి కూకటి వేర్లు వెల్పుడెన్,
ఫలము తుపాను వాయువు ప్రభావము హెచ్చయి చెట్లు కూల్చుచున్,
అలగు జనావళిన్ గుడిసె హర్యము, కుడ్యము నేలమట్టమై,
విలపిత నార్తనాదములు వీనుల మ్రోగెను! వెంకటేశ్వరా! 525
- చం॥ చెలియలి కట్ట దాటెనట సింధువు! ధర్మవిదూరుఁ డయ్యెనే?
విలయము తాండవించె ననవీచెను గాలులు వేగవంతమై
అలలును నుద్భృతంబగుచు అంబుధి నంతటి పొంగె, భూస్థలిన్
జలమయమై తనరెన్ను, ప్రజల్ విలపించగ! వెంకటేశ్వరా! 526
- చం॥ కనికరమున్ ప్రధాని, తను గాంచిన భీషణ గాలివాన, వే
దన, విలపించు ప్రాణితతి, దారుణ మారణకాండ, రోదనల్
ననునయ వాక్యమందు పరిహార సహాయ ధనం బొసంగఁ గాం
చిన ధన మార్తు లెవ్వరికిఁ జెందక పోయెను? వెంకటేశ్వరా! 527

- చం॥ కలుషిత మార్గమందు, నధికారులు, నాశ్రిత పక్షపాతులై,
విలపిత నార్తనాదములు, విన్నపముల్ వినిపించుకోక, తా
తెలివిగ సాక్ష్యమెల్ల సరిదిద్దుచు మార్చి యధేచ్ఛ వ్రాసె, కా
వలసిన వారికిన్ మిగుల వంచన బుద్ధితో! వెంకటేశ్వరా! 528
- చం॥ నలువురు పుత్రులున్ మరియు నల్వరు కోడలు, పట్టభద్రులై
తెలివిగ కాపురంబులను దిద్దుకొనంగను, నత్త మామలున్,
నలరగ ప్రీతిపాత్రులయి నాశ్రిత కోటికి, బాంధవంబుకున్,
మెలగిరి కీర్తిదెచ్చునటు మెట్టిన యింటికి! వెంకటేశ్వరా! 529
- చం॥ జరిగెను డెబ్బదేడులును, శాంతిసుఖంబుల మిట్టపల్లముల్,
చెరగిన గాలివానవలె, జీవితనౌకయు కొట్టులాడుచున్,
కరగెను మంచుగడ్డవలె, కర్మకు బద్ధునుజేసి బావినే
పరినిక తీర్చిదిద్దెదవా! భారము నీయడె! వెంకటేశ్వరా! 530
- శా॥ ప్రారంభించితి రామకోటియని ముప్పైలక్షలన్ వ్రాసితిన్!
మారీచున్ బలె వచ్చి దూరెనను దుర్మార్గంబునన్ ధూర్జుడై,
శారీరంబుకు చేటులేదు! రచనా శక్తిన్ కొలుంతయ్యెనో,
నేరం బేమిటా? యాగనే రచనలన్నీ? వెంకటేశా ప్రభో! 531
- ఉ॥ యే విధి శాపమో? నిదియు నెందుకు సంభవమయ్యె? నాతడున్
దైవము పంపెనో యనగ దాపురమయ్యె? నుపక్రమింపగా,
దేవుడు సాగనీయడయె? తీరుగ తృప్తిగజేయ నీయడె ?
జీవితకాలమే గడుప శేషము స్వల్పము! వెంకటేశ్వరా! 532
- మ॥ పదునాల్గేడుల నాటి గాధ యిది! సంప్రాప్తించె దుఃఖంబు, నా
మది, సంపూర్ణముజేయ నుత్సుకత వమ్మై తోచె! యత్నంబు లె
న్ని దఫాలో విఫలంబు నయ్యె! రచనల్ నీ సన్నిధానంబునన్,
పద పద్యంబుల నుంచి పూజ లొనరింపన్! వెంకటేశా ప్రభో! 533
- చం॥ అడిగిన లేదనన్ యనెడి అమ్మను గానము లోకమందునన్!
నడుగనిద్దైన పెట్టదను నమ్మయు నానుడి సత్యమైనచో,
యడిగిన లేదు పోయనెడు నమ్మలు నెందతా? కొందఱుందురో?
యడుగక యుండు కంటె పరిహాసము లేదుగ? వెంకటేశ్వరా! 534

చం॥ అడుగిడె ముందుగన్ సిరియు నాశ్రిత మిమ్మునికోరి వచ్చెనే?
అడుగులు మూడు మాత్రమును నాతురతన్ నిడి నాగిపోయెనే?
అడిగితి యుండు మంచనుచు నక్కటి కంబుగ మందిరంబునన్
తడయక "నాగు మాగుమని" ధైర్యముజెప్పెను! వెంకటేశ్వరా! 535

చం॥ వివిధపు యత్నముల్ సలుప వెక్క సమాయెను రామకోటికిన్,
వివిధ సుపాసనా ఫలము వేష్టను బుట్టెను! వ్రాయఁబోవగన్,
కవిత రచించఁ బూనగను కాదని రాముఁడు నొప్పుకుండునే?
చివరకు నీదు సేవకును సిద్ధమునై తిని! వెంకటేశ్వరా! 536

చం॥ యిదియె మదీయ జన్మదిన మిచ్చిన కానుక! దివ్యబోధనల్,
మదియును మోదమందగ సమంజసమైనటుల్ ప భావనన్,
మృదువుగ దేశభాషలకు మించని మాటలు వ్రాయనయ్యె! నా
చదువులరాణి నానతిగ చక్కని యోచన! వెంకటేశ్వరా! 537

చం॥ విభవము లిచ్చు తల్లియని వేడితి శారద! నానతీయగన్
నభయ మొసంగె కావుమని నాత్మ ప్రభోధ నమయ్యె నేటికిన్,
త్రిభువన మేలు మాతయె పరీక్ష నొనర్చక వాక్కు యండునన్,
శుభముగ నిల్చి బ్రోవమనుచున్ మదిమొక్కితి! వెంకటేశ్వరా! 538

ఉ॥ సంపద కావ్యమై, కవిత సాహితీ వ్రాయగ మంటమందునన్,
సొంపులు మీఱగన్ రచన శుద్ధ తెనుంగున దేశ్యమందునన్,
పెంపు పహింప యూహలలో ప్రేరణ సల్పగ భావ్యమయ్యె! నా
యోపిక ధన్యమైనటుల "యెంచుమనంటిని" వెంకటేశ్వరా! 539

ఉ॥ రాముఁడు వెంకటేశ! డొకరై కనుపించగ రామకోటినిన్,
నామము వ్రాయలేకను ప్రణామ మొనర్చి త్వదీయ నామ, ము
న్నే మకుటాయ మానముగ నిల్చి కవిత్యము నల్లఁబూనితిన్,
స్వామి, నుపాయ మివ్వ తగు సారధి నొదువు! వెంకటేశ్వరా! 540

ము॥ ప్రతి సంవత్సర మందు సల్పనగు దైవారాధనా కృత్యముల్,
ప్రతి రోజునకన నేత్రపర్యమగు శోభావంతమా సృష్టినిన్,
ప్రతిభావంత విశేషముల్ జరుగు సంప్రాప్తాను సందర్శముల్,
అతిమోహకృత వర్ణనల్ కనుదునయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 541

మ॥ ఒక పంచాంగము కాలమందునను నిత్యోత్పన్నమౌ పండుగల్,
సకలేంద్రియము తృప్తినిన్ బొదవ ప్రాశస్త్యంబగున్ పర్వముల్,
ప్రకృతానందపు పారవశ్యమున సంపన్నంబు సౌందర్యమున్,
సకలంబట్లు మనోగతంబయెడు ! నీశా! వెంకటేశా ప్రభో ! 542

శా॥ భారద్వాజన గోత్రమున్ కులము నుప్పల్ పాటివాడౌ ప్రకా
శారావుండు భవానీ దంపతులకున్ జన్మించె సత్పుత్రుడున్,
గోరీదేవి వరంబునో మరియు భాస్కర్యాంశ సింహంబునన్,
యారాశీమఘ కృష్ణనామమయె! నయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో ! 543

శా॥ చైతన్యంబగు వేళఁ గాన సుతుఁడౌ చైతన్య కృష్ణుండయెన్,
నూతాపై తృణుణంబు దీర్చుటకు నన్మానార్లుడై పుత్రుడై
తాతల్ వంశము నుద్ధరింపగను సత్పుత్రుండు పుట్టె, ము
త్రాతానంద సుఖాద్రి ముంచుచును! కాదా? వెంకటేశా ప్రభో ! 544

ప్ర మో ద వ త్స ర ము

చం॥ అదియె ప్రమోదవత్సరము ఆశలు మెండు ఫలింపఁబ్రోవగన్,
ముదమున నూత్నవత్సరపు మోజులుఁ జూడగ కాపురంబునన్,
సుదతులు పండుగంచు తగు శోభన లలికరణం బిడంగ, న
య్యదునున విందు వేడుకలు హర్షము నయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 545

ఉ॥ వేదము చెప్పెనంచు వినిపించె ప్రమోదయనంగవత్సరం
బాదిగ చాంద్రమానమున వత్సర నామము నీ ప్రమోదయే
వాదన చేయ పండితులు భావము తెల్పగ చీకులేక నే
మోదము నందు వత్సరము పొందు శుభంబులు! వెంకటేశ్వరా! 546

ఉ॥ మోదము నంద వచ్చెను ప్రమోదము నూతన వత్సరంబు, నా
మోదము నంద జీవితము, ముగ్ధులుఁగాగ, జనంబు నెంతో భా
గ్యాదులు కాంక్షితంబగుట నాశలు పెంచుకొనంగ వత్సరం
బాదితలంప భావ్యమగు నందురు! శ్రీపతి! వెంకటేశ్వరా! 547

చం॥ అరువది వత్సరంబులలో నయ్యది నాల్గవ వత్సరంబు నం
దురన ప్రమోద వత్సరముతోచెడు ధాన్యము దానమివ్వ, వ
త్సర ఫలితంబు నందు రనసత్యమె? కాదొకా? దానమన్నచో
జరుగును, మంచిదే యనుట శాస్త్రవిధానము ! వెంకటేశ్వరా! 548

- శా॥ అంగంబందున పండితుండు తన వ్యాఖ్యానంబు చెప్పంగ, పం
చాంగం బందిడు నామముల్ ద్వివిధ మిష్టంబౌ ప్రమోదూత, వే
దాంగంబున్, శుడువన్ ప్రమోదయన సత్యంబందురో? విజ్ఞానున్
సాంగో పాంగపు రీతులన్ చనుదురీశా! వెంకటేశా ప్రభో! 549
- ఉ॥ అదియు నంశ్యమున్ వరుస నర్వది వత్సరముల్ ప్రభావమే
యాదిలో వచ్చు నా ప్రభవ, నంశ్యము నందున నక్షయంబు, ర
వ్యాది నవగ్రహంబు పరివారము, తారక లిచ్చు కాలచ
క్రాది గతుల్ వలించుచు పరంగెడు! నా విధి వెంకటేశ్వరా! 550
- మ॥ తొలి సంవత్సర మందునన్ ప్రభవ సంతోషంబు నివ్వంగనున్,
నెలలందున్ తొలి చైత్రమై పరగు వన్నెల్ దెచ్చు వాసంతమున్,
కలకాలంబటు తిర్గుచుండు గద! చక్రంబోలె సృష్ట్యందునన్,
వలయంబౌ ఋతుమాసముల్ దినములాపై! వెంకటేశా ప్రభో! 551
- చం॥ అరువది యేడులన్ ప్రభవ నాదిగ వచ్చెడు కాలచక్రమున్,
అరువది యేడులన్ మొదటిదౌ నెల చైత్రము ద్వాదశంబులన్,
అరువది యేడులన్ ప్రథమమౌ దినమౌచు యుగాది పర్వమై,
పఱగెడు సర్వశోభితపు పండగనొగద? వెంకటేశ్వరా! 552
- ఉ॥ వచ్చె ప్రమోద నూతనపు వత్సరమయ్యె యుగాది యంచనన్,
తెచ్చును చైత్రమాసమున తేనెలు సోకి వసంతమప్పడే
నిచ్చును, నూత్న వస్త్రములు నింబకుసుంబమునౌ ప్రసాదమున్
మచ్చుగ భావిజీవితపు మర్మము దెల్పుచు! వెంకటేశ్వరా! 553
- ఉ॥ చైత్రము తెచ్చె తోడుగ వసంతుని చైత్రరథంబు నందునన్
చిత్రము! చెట్లుచేమలును చేతనమయ్యెడు పచ్చ పచ్చగా
పత్రము పుష్పముల్ ప్రకృతి వన్నెల జీవము పొందెదోలు, స
ర్వత్రత నేత్రపర్వమయి రాజిలు శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 554
- శా॥ శాంతి సౌఖ్యము, సర్వతోముఖము, నే సంవత్సరాంతంబుగా,
కాంతల్, బిడ్డల, యోగసేమములనే కాంక్షించుచున్ భూజనుల్
యెంతో కొంతయు దానముల్, నిడుచు సాహిత్యంబు వేదాంగ మా
వంతై కాలము పుచ్చు వత్సరము! దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 555

చతుర్థ చరణము - ఆధ్యాత్మికము - సంప్రదాయములు

శా॥ జ్యేష్ఠంబందున కృష్ణపాద్యమితిధిన్ చీరాల శ్రీరాముకున్
స్వప్తంబైనది అర్వదేండ్ల వయసున్ సాదించె దైవాంశ స్వా
ధిష్ఠానాంబుజ మోహనాకృతులనున్ దేవిన్నుపాసించగన్
యిష్టంబొవిధి నర్చనాది విధులయ్యెన్ వెంకటేశా ప్రభో! 556

చం॥ యిహపరమైన సాధనమునీశ్వరు చింతన పూజలందునన్,
సహచరి ధర్మపత్ని యిహశాంతి సుఖంబులు పారలౌకికా
స్పృహహాత దేవతాయనపు సేవల తృప్తిని బొందఁగోరుచున్,
విహతపులైన మార్గముల ప్రేరితునైతిని వెంకటేశ్వరా! 557

ఉ॥ దెబ్బదిరెండుదా కనువడిన్ గతియించెను జీవితంబునున్,
నబ్బరమేఁగదా? వయసునందున పెద్దతనంబు నందునన్,
నిబ్బరమైన మానసము నిత్యము కన్నడు మిట్టపల్లముల్,
దెబ్బను తీయకుండగను దీక్షతాసాగితి! వెంకటేశ్వరా! 558

పత్నరాంత పండుగలు, పబ్బములు:- చైత్రము, వసంతము

మ॥ మనసావాచ నిరంతరంబునగు ప్రామాణ్యంబునొ పండుగల్,
కనగన్ నిత్యవసంత మాగమన మౌకాలంబు నందుండి ఘ
ల్లుణ పర్యంతము వచ్చు పబ్బములు లోకోన్నత్య కళ్యాణముల్,
అనిశంబాచరణంబునన్ నిడితినయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 559

ఉ॥ హైందవ నాగరీకతను హైందవ ధర్మము సాంప్రదాయముల్,
హిందుమతానురక్తి, పరమేశ్వరు, నీశ్వరి, దేవతార్చనల్,
విందొనరింప వ్రాయ, నిటు వేడుక నయ్యెడు, సేవ, పూజలం
దిందుపచారమాచరణ మిచ్చిన సంపుటి! వెంకటేశ్వరా! 560

మ॥ ఋతువారంభము చైత్రమాసముతో నేటేటన్ వసంతంబునా
తత వైశాఖము రెండునున్, హరితపత్రాచ్ఛాదితం బొచు, సం
తత మానందము నెల్లెడల్ ప్రకృతి నేత్రానందమై పర్యగన్,
ఋతు సౌందర్య మతీతమౌ రచనకయ్యెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 561

ఉ॥ చైత్ర వసంతమున్ ప్రకృతి సంపద శోభను చాటుచుండ, స
ర్వత్రత రమ్యమౌ హరిత పత్రము పుష్పఫలంబు నెల్లెడల్,
నేత్రపరంబు నొప్పిదము, నిన్నటి ఘల్లుణ మెండుటాకులన్,
చైత్రము నేడు పచ్చ ఫలసార మొసంగెడు! వెంకటేశ్వరా! 562

- ఉ॥ చూతము పల్లవారుణపు చోదితకోయిల సొక్కిసోలుచున్,
కూతకుహూకుహూ స్వనము కోమల గాత్రమునన్ ధ్వనింప, వే
పూత ప్రసాద భక్షణము, ముంగిట మ్రుగ్గులు చైత్రమాస ప్రా
భాతపువర్జనల్ తెలుపు భాగ్యమె భాగ్యము! వెంకటేశ్వరా! 563
- ఉ॥ చైత్రముతోడ వెంటనె వసంతమువచ్చు యుగాదిరాకనున్,
చైత్రరథంబునన్ నవవసంతుడు పల్లవకోమలంబులన్
పత్రము పుష్పముల్ ప్రకృతి పచ్చదనంబున రామణీయమై
చిత్ర విచిత్రమై పటగు సృష్టికనంబడు నేత్రపర్యమై; 564
- చం॥ అదిగో! శకుంత సంతతి కిలారవముల్ తగదెల్పు నామనిన్,
రొదలను, పుష్పమాధురిని గ్రోలుచు ఝంకృతి లిచ్చుచుండ, ష
ట్పుడులు, పికంబు లామ్రమును పల్లవగాదిలి యోచు సొక్కుచున్
నదలుకొనంగ కూజితములయ్యెడు చైత్రము! వెంకటేశ్వరా! 565
- ఉ॥ తూరుపు తెల్లవాటగను తోయజబాంధవుడుద్భవింప సిం
దూరము దిద్దిమోమునట, తొయ్యలి నంతట ధౌతవస్త్రయై,
కోరెను, నూత్నవత్సరము కూర్మిదలిర్ప వసంతరాకనున్
కీరమునట్లు స్వాగత సుభీభవయంచనె! వెంకటేశ్వరా! 566
- ఉ॥ అంతట నూత్నవత్సరము నాగమనంబును భావనంబునన్,
కాంతలు, నిండ్లు, వాకిళు, లొకంతట శుభ్రమొనర్చి, తామె సా
యంతనమందె విల్పురు యుగాది సమగ్ర ప్రసాదముంచగన్,
సంతతితోడ పూజపతిసల్ప భుజింతురు! వెంకటేశ్వరా! 567
- ఉ॥ మామిడి తోరణంబు శుభమంచు హరిద్రకుంకుమల్పిడన్,
గీమున మండిగంబుల నొకేవిధముండ నలంకరించగా,
ప్రేమతో ముంగిటన్ మెఱయు, బేర్చిన మ్రుగ్గులు రంగవల్లికల్,
యేమని చెప్పనొ గృహములెంతయొ శోభిలు! వెంకటేశ్వరా! 568
- ఉ॥ మామిడి పిందెలున్ యొగరు, మాసము కాలము లింగమాకృతిన్,
యామిని వచ్చెబో, నిక, యుగాదికి బెల్లము తనెతేటలున్,
వేమును, పూవుచేదుయగు వేపపు పూవును తింతిణీకమున్,
ప్రేమతో నివ్వజీవితపు విల్పులు దెల్పును! వెంకటేశ్వరా! 569

ఉ॥ అంగనలంత వేకువన, అల్లనలేచి తలంటులైన, న
భ్యంగన మాచరించి, కడుభక్తి నివేదనమౌ ప్రసాదముం
చంగ భుజించగన్ మొదట, చయ్యన, నూత్నపు వస్త్రమందు పం
చాంగము శ్రోతలై చను, యుగాది ఫలంబుకు! వెంకటేశ్వరా! 570

ఉ॥ సుంతనలంకృతంబగుచు, శోభతౌ నూత్నపు వస్త్రమందునన్,
నెంతయు వేడ్కజేయగను, నిత్యమదేవిధ మెల్లకాలమున్
సంతతి పిల్లపాపలతో, సందడి నుండగ కోరుకుందురా
శాంతిసుఖంబులన్ సిరులు సంపదలందగ! వెంకటేశ్వరా! 571

చం॥ శుభములు, శోభనంబులును జూతురు చైత్రమునందె, లగ్నముల్
విభవముకొద్దిగన్, వడుగు, పెండిలి, వాస్తుపరంబు కార్యముల్,
శుభసుముహూర్తమంచనుచు, శూన్యము యోగ్యమునెంచి జేతురా
విభుడు గురుండు సప్తమ నివేశన ముండగ! వెంకటేశ్వరా! 572

శా॥ ప్రాభాతారుణ బింబమే తిలకమై, ఫాలంబునన్ దిద్దగా,
ప్రాభాతారుణ కాంతిపుంజములు, నివ్వఁగిన్ సమర్పించగా,
ప్రాభాతంబు శకుంతలారవము నాహ్వానింప చైత్రంబు, ప్రా
దుర్, భావంబుయుగాదినిన్ నదివసంతోద్ధూత సంరంభమా; 573

మ॥ ప్రతి సంవత్సరమే యుగాది యగుచున్ ప్రారంభమున్, వచ్చు, నా
ప్రతి చైత్రంబున శుక్లపాడ్యమి తిథిన్ ప్రాశస్త్యమున్ పొంద, జీ
విత చక్రంబున శాంతి సౌఖ్యముల వైవిధ్యంబు నందంగ, సంత
తి, సౌఖ్యంబును సంపదల్ నిడును నంతన్ వెంకటేశా ప్రభో! 574

ఉ॥ అంతము లేనిదై యుగము యాగమనంబు వసంతుతోడనున్,
సంతియకాదు, వత్సరమనాదిగ చైత్రము శుక్ల, పాడ్యమిన్
సంతతిగూడియున్ ప్రజల సంపద సౌఖ్యము, వృత్తి భాగ్యముల్
శాంతియుతంబులొదురు, విశాలమనంబున! వెంకటేశ్వరా! 575

ఉ॥ ద్వాదశ మాసముల్, మొదటవచ్చెడు చైత్ర వసంతమాసమై,
ద్వాదశ రాశులన్ మొదటి దయ్యెడు మేషము కాలచక్రమిం
పాదిగ తిర్గుచుండు ఋతువాది వసంతః, శోభతోడ, ర
వ్యాది నవగ్రహంబులును ద్వాదశరాశుల కాధిపత్యులొ! 576

- ఉ॥ చైత్రము శుక్లపక్షమున జన్మమునందె పునర్వసందు, స
ర్వత్ర త శోభచెందగను, రాముడు పుట్టినవేళ నట్టిదా,
నాత్రిజగంబులన్ నురలు నాకసమందున పుష్పవృద్ధినిన్
నేత్రము పర్వమౌగురిసె నిండుతనంబున! వెంకటేశ్వరా! 577
- శా॥ శ్రీరాముండవతారమూర్తి యనగన్. శ్రీవిష్ణు వంశంబునన్,
యారామామణి లక్ష్మీసీతయన, నాయంశంబునన్ పుట్టె, సీ
తారాముల్ జననంబు లోకము నిమిత్తామాత్ర కళ్యాణమై
యారాధ్యంబయె శిష్టరక్షణకు నయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 578
- శా॥ శ్రీరామాభ్యుదయం బనంతగుణ సుశ్రీయాభిలాషంబునై,
ధారత్యావని మానవాళికది శోభావంత జీవంబునై,
పారావార యశోవిశాల నృపుడే పాలించు మార్గంబునై,
చారిత్రాత్మకమూర్తియయ్యెగద! సీశా! వెంకటేశా ప్రభో! 579
- మ॥ పదునాల్గేదుల బ్రహ్మచర్య వనమున్ వాసంబు త్యాగంబునై,
పదికాలాలుగ ధర్మకార్యనిరతిన్ పాలించు సందేశమై,
ముదితాసీత పతివ్రతాచరణమున్ ముల్లోక సాదృశ్యమై,
చదువన్ రామకథామృతా మధురబాషా! వెంకటేశా ప్రభో! 580
- ఉ॥ ధర్మము న్యాయమంచు తలఁదాల్చిన రామవిభుండు, లోకస
త్కర్మల భాత్యబంధురతి ధార్మికుఁడున్, పురుషోత్తముండునై,
నిర్మలసీతి మార్గమున నిత్యము పల్కెడు సత్యభాషనన్,
పేర్చినికీర్తిఁగాంచె నిలవేల్పుగ నీనిల వెంకటేశ్వరా! 581
- ఉ॥ యెన్నగ రామనామ మెపుడేని తలంప హరించు కష్టముల్,
కన్నులఁగాంచ నుందర ముఖాబ్జము, వీడును సర్వపాపముల్.
సన్నతి నాంజనేయుకది సద్విదితంబగు మంత్రరాజమై,
మిన్నగ తారకంబనగ మించిన దెయ్యది? వెంకటేశ్వరా! 582
- శా॥ సంతోషంబున మానవుల్ నవనినిన్ చైత్రంబునన్ జేయ, న
త్యాంతానందము మానవాళికు సీతారాము కళ్యాణమున్,
సంతానంబును, ఆయువున్, సిరులునున్, సౌభాగ్యమున్, వృద్ధినిన్,
శాంతిన్, సౌఖ్యమొసంగు నంచనెదగీశా! వెంకటేశా ప్రభో! 583

- శా॥ భారత్యావని యెల్లరున్ జరుపు వైవాహంబు, ప్రాశస్త్య, సీ
తారామాధిమనోజ్ఞ దంపతుల, నేతానందమై పర్యగన్,
శ్రీరామున్ పరిపాలనన్ యశము తెచ్చెన్, రామరాజ్యంబనిన్
శ్రీరామార్చిత పాదపద్మ యుగళా, శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 584
- శా॥ సీతారాము చరిత్రమున్ ప్రజకు యోచించంగ నాదర్శమో,
పాతివ్రత్యము, నేకపత్ని, నిరతిన్, పాటించి పిత్రాజ్ఞులన్,
భాతృప్రేమల, సత్యనిష్ఠగరిమన్ బాసెల్లె ధర్మంబుగా
ఖ్యాతిన్ బొందెను, రామరాజ్యరనిరయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 585
- శా॥ సప్తాహంబగు నాంజనేయునకు పూజారాధనల్ జేయగా,
లిప్తనీకాలము కన్నమూయుచును చాలీసా పఠించంగ, నే
యాపుల్, భక్తులు, నెల్లరున్ కపిని నాప్యాయంబుగాఁ గొల్పి, సం
తృప్తిన్ జెందును సామినిన్ బొగడ భక్తిన్! వెంకటేశా ప్రభో! 586
- శా॥ కల్యాణాత్మక రాముసీతకథ లాకర్ణించుచున్, ముక్తి వై
కల్యంఁడెవ్వఁడు గాంచగన్ ప్రభువునిన్ కళ్యాణమున్ జేయ, సా
కల్యంబంది తరించఁగో రఁడొకా? తద్దానామృతాధార, సా
ఫల్యంబంద వినంగ మానఁడొకా? దేవా? వెంకటేశా ప్రభో! 587
వైశాఖము :
- శా॥ వడగాడ్పుల్, సుడివారుచున్, చుర, చురన్, వైశాఖమున్ వ్యాప్తమో,
వడిఘర్మాంబువు నాసికాగ్రమును నాస్వాదించు జిహ్వాంబునున్,
నిదు నిట్టూర్పులు, నుప్పు, నుప్పు, రనుచున్ నిండైన గీష్మంబునున్,
గదురుద్దంబగు కంఠనాళ మొకవంకన్! వెంకటేశా ప్రభో! 588
- శా॥ నాలుకనెండిపోవ, తడినార్యెరు తిక్ష్ణము, నెండతాపమున్,
కాలువడంక, బొబ్బలతో, కన్నులు మూతవడంగ, ధూనిన్,
కాలము దాటిపోవ నతికష్టముఁ దాటగ నెల్లవారికిన్,
చాలదు యెండవేడిమిని సౌఖ్యమొసంగదు? వెంకటేశారా! 589
- శా॥ వైశాఖంబునవచ్చు పర్యములు, దేవారాధనాకృత్యముల్,
యాత్రైవాంశఁడు నాంజనేయుఁడు నృసింహ జామడగ్గి సుతుల్,
రాశీభూత జయంతి సుత్సవము లార్చాటంబునన్ జేయగా,
ప్రాశస్త్యంబగు నర్చనల్ జరుగు! దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 590

- శా॥ వైశాఖంబున మామిడుల్, రసము, నావాలున్, రుచిన్, కారమున్,
ప్రాశస్త్యంబగు నావకాయ యయి నాస్వాదించ, మాగాయయున్,
దేశంబందున ఖ్యాతిగాంచె, నిది, ప్రత్యేకంబుగా నూరుగల్,
యేశాకంబులు సాటిరానిదనివయ్యెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 591
- ఉ॥ రోహిణికార్తె యెండలకు రోళ్లును బద్దలు నొనటంచనన్,
బాహిర తీక్షణతాపముల, పల్లెల పూరిగృహాలు దగ్గమౌ,
గేహము మంటలార్పగ నొకించుక సాయమునంద దప్పుడున్
వ్యాహృతి నందదా ప్రజల నార్తినినాదము! వెంకటేశ్వరా! 592
- ఉ॥ దాహము దాహమంచనుచు దొడును తీయుజనంబు కోసమై,
బేహర సాయమంది చలివేంద్రము, చల్లయ్యె, మంచినీరునున్,
దోహదమిచ్చి పాంథులకు తోయము, త్రావగ పల్లెలందు, న
వ్యాహృతమైనదీ చలువ పందిరులందున! వెంకటేశ్వరా! 593
- ఉ॥ పున్నమినాడు దేవళము పూజలు సల్పి విశాఖమాసమున్,
గ్రన్నన విప్రులన్, విసనకట్టల వీచుచు, వేదఘోషలన్,
కన్నులపండువొపగిది గంధమలందుచు పండితాశిక్,
మిన్నగ గౌరవింతురట మెచ్చగ విజ్ఞులు! వెంకటేశ్వరా! 594
- శా॥ అరంభంబగు చైత్రమాసముననున్ నామంబు లింగాకృతిన్,
ప్రారంభింతురు, నావకాయ, రసముల్, రంజౌ, గులాబీ, జలాల్,
నోరూరంగను, తుమ్మిమామిడులు, ఎన్నో, కొన్ని, మాగాయకున్
కారాల్ సుప్పను, అవనూనె కలుపంగొ, వెంకటేశా ప్రభో! 595
- శా॥ వైశాఖంబున సింధుస్నానమునునున్ పాటించ, నాచారమౌ,
యాశించన్ నొక సంప్రదాయ పరమౌ యభ్యాస, మొప్పంగ, హ
రాశిన్ముగ్ధ నివారణౌ, ననెడు చర్మంబందు వ్యాధుల్, నికన్
యా శాస్త్రంబు విధించ సమ్మతమునయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 596
- ఉ॥ అమనిరాక నుద్యవము, అంద్రపదంబున, ఎన్నియో రకాల్,
మామిడిపండ్లు జిహ్వకును, మంచిరసంబు, లిహంపసందు, నై
నేమి జహంగిరుల్, కరిసె, ఇత్తురసాల్, బనగానపల్లియల్,
యీ మధురంబు లౌఘలములెందునుగానవు! వెంకటేశ్వరా! 597

గ్రీష్మఋతువు జ్యేష్ఠము :

శా॥ తప్తగ్రీష్మము రెండు మాసములు, నంతన్, జ్యేష్ఠమాషాఢముల్,
వ్యాప్తిజెందుచు, సూర్యరశ్మి, నధికాయాసంబుఁ గావించ, సం
తృప్తిన్ జెందని జీవరాశి, తను, నింద్రీయంబు శోషించగా,
సుప్తిన్బొందు శరీరమున్ వడఁకుఁజొచ్చున్ వెంకటేశా ప్రభో! 598

మ॥ చెమటల్ గ్రక్కగ యెండవేడిమిని, నా జ్యేష్ఠంబు నాషాఢ, తా
పము నింటన్ బయటన్ వెలార్చు, వివిధంబౌ ప్రక్రియల్వాడ, సా
యము, పంకాలను, విద్యుదీకరణమౌ, యంత్రాంగమంతన్, శర
ణ్యము, నావాసములందు బాధలకు! నొనా? వెంకటేశా ప్రభో! 599

చం॥ అయినను, పుణ్యకార్యములు నొను, శుభంబని, మూఁడు మాసముల్,
బయటను వాద్యనాదము వివాహములన్, నుపవీత కార్యముల్,
నయెడు, గృహప్రవేశములు, నచ్చట దీవన మంగూక్షతల్,
నియమము తప్పకన్ జరుగనిత్తురు! శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 600

ఉ॥ తాపము, తృష్ణ రెండు వివిధంబగు ఘర్మము మేనిముంచగా,
నాపవనుండు వీవకను, నార్తులు నుస్సూరౌ! నుస్సూరౌ! యనన్,
తాపము నెట్లులైన రతి ధర్మము దంపతు లందునుండు, కా,
దాపరికంబు, నెక్కడ? యధార్థమునొగడ? వెంకటేశ్వరా! 601

ఆషాఢము :

శా॥ ఆషాఢంబును శూన్యమాసమగుచున్ "అకావవై" చూడగన్,
పాషండుల్నిక, వైష్ణికుల్, జలధినిన్ భాగ్యంబుగా మున్నగన్,
దోషజ్ఞుల్ మరినాచరించెదరు చాతుర్మాసముల్ నిష్కతో
వేషంబుల్నిక వేయుకొందరిల తృప్తిన్! వెంకటేశా ప్రభో! 602

ఉ॥ అత్తలుకోడలున్, గడపనానెల దాటననర్థమాసనన్,
క్రొత్తగ పెండ్లి నత్తకడ, కూతురు నల్లుఁడు నుండగూడదై
పుత్తడిబొమ్మ దంపతుల ముచ్చట నెట్టుల తీరునోగదా?
యత్తలులేని కాపురము హాయిగ నుండును! వెంకటేశ్వరా! 603

మ॥ కడుచోద్యంబది నూత్నదంపతులు, సౌఖ్యంబుండ నాషాఢమున్,
నడుమన్ వచ్చెడు కోడలల్లరకు యన్యాయంబుగా, యత్తలే
గడపన్ దాటగ నాంక్షలివ్వ, విధి, సంఘంబందు నాచారమై,
విధిగా దంపతులుండ సౌఖ్యమగు తృప్తిన్! వెంకటేశా ప్రభో! 604

శా॥ చాతుర్మాస వ్రతంబు, శుద్ధమున, నాషాఢాది కార్తీకమున్,
ప్రాతిన్నిధ్యము భోజనాదికములన్ పాటించగన్ దీక్షతో,
ప్రీతిన్ జెందును, నిష్ఠతోనిరతి, సర్వేశండుకున్ నిష్ఠ, సే
వాతత్వంబె మహాభీషేకమగు దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 605

శా॥ చాతుర్మాసము పౌర్ణమాదిగను, నాషాఢంబు శాకంబునున్,
ప్రీతిన్ నొదది శ్రావణంబు, శుభవర్తించంగ భాద్రంబు, ని
ర్జీతం బాశ్వయుజాది సూపమును, కార్తీకంబు దానంబులున్,
యేతత్ భోజ్యము వర్జితంబగుటనయ్యెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 606

మ॥ వ్రతమాగేస్తులు, పండితుల్, యతులు, నున్ పాటించు దీక్షాకృతిన్,
యతి, సన్యాసులు, తీర్థయాత్రలను చేయన్ జాలు నిర్జీతమా!
అతి కష్టంబగు నాల్గమాసములు ధర్మార్థంబు నూరేగగా,
హితమాగేస్తులయంటనే జరుగునోయా! వెంకటేశా ప్రభో! 607

మ॥ శయనించున్, రమ, శౌరి, నేకదశి నాషాఢంబు ఫాల్గాభినిన్,
నియమంబైనవి నాల్గమాసములు నిర్జీతంబులౌ సేవలన్,
క్రియతోడన్, నభిషేకముల్ (జరుపగన్ క్షీరాభినౌ ద్వాదశిన్,
దయతోడన్ నభయంబు నిచ్చునట! కాదా! వెంకటేశా ప్రభో! 608

శా॥ "అకామావయి" పౌర్ణమిన్ జలధిస్సానారంభ మాషాఢమున్,
శాకంబౌ వ్రతమాచరింప మొదటన్, చాతుర్నెలాషాఢమున్
నేకాగ్రతత శిష్యుకున్ గురువుతానేర్పంగ, పూజించ, గు
ర్వున్ కిచ్చే ఫలవ్యాసపౌర్ణమగుటాప్పున్! వెంకటేశా ప్రభో! 609

ఉ॥ వ్యాసుని పౌర్ణమన్న గురుపౌర్ణమియేగద! శిష్యకోటికిన్,
చేసిన బోధకున్ గురుని శిష్యుడు పూజనుసల్పపాడియా,
యాసమయాన దక్షిణ ఫలానుమతంబుగ గుర్వుకివ్వగన్,
దాసుని దీవనల్ నిడుట ధర్మము గుర్వుకు! వెంకటేశ్వరా! 610

శా॥ శున్యంబౌ, నది మాసమై, శుభములన్ శోభించు వైవాహముల్,
అన్యంబౌ సుపవీతముల్, గృహము లన్నారంభముల్, చేరుటల్,
అన్యాయంబు, నిషిద్ధమున్, వ్రతము, విద్యాభ్యాస, సీమంత, జా
తౌ, న్యస్తంబులు ధర్మమే జరుగునయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 611

- ఉ॥ శ్రావణ నీలమేఘములు సస్యఫలంబుగ వర్షమివ్వగా,
జీవనదీనదంబులును, చెంత తటాకము పూరితంబులై,
భూవని పాడిపంటలతో భూములు పండగ, ధాన్యమెల్ల నాం
ద్రావని సర్వశోభితమునై విలసిల్లెడు! వెంకటేశ్వరా! 612
- ఉ॥ మంగళగౌరి నోములను మంగళవారము నోచుకోవ, పు
ణ్యాంగనలాచరింతురు, వ్రతానుఫలంబును బొందఁగోరి, క
న్యాంగనలున్, వివాహితులు, నైదువసంతము లాచరింపగన్,
మంగళగౌరినిచ్చును సుమంగళి ప్రాప్తము! వెంకటేశ్వరా! 613
- ఉ॥ పండుగ పబ్బముల్ పడతిపాలగు, శ్రావణ నోములందునన్,
నిండుగ నోమునోచుకొన, నిత్యసుమంగళి కావపూజలన్,
ధండిగ సంతతిన్ సిరులు, ధాన్యము, భర్తకు శాంతి సౌఖ్యముల్,
నుండగ వేడుకొందురట, నోముఫలంబుగ! వెంకటేశ్వరా! 614
- ఉ॥ శ్రావణ శుక్రవారము ప్రళస్త్యము అంగన లెల్లవారికిన్,
శ్రీ వరలక్ష్మి నోముల విశేషము పౌర్ణమిముందువారమై,
యావనితల్ స్వశక్తియుతమైనవి సంపద భర్తకోసమై,
దేవిని పూజఁసేతురు యథేచ్ఛగలక్ష్మిని! వెంకటేశ్వరా! 615
- మ॥ పరలక్ష్మివ్రతమాచరింపఁ గలుగున్ భాగ్యంబు, సంపత్తులున్,
పరఁగన్ శ్రీలు శుభంబు కోరెదరు యావైవాహికానంతరాం
తర దాంపత్యనురాగ జీవితము సత్సంతాన, సౌభాగ్యముల్,
వరమివ్వంగను నోచుకొందురట దేవా! వెంకటేశ ప్రభో! 616
- మ॥ శనగల్, వక్కలు, అకుపండ్లు, నొకహస్తంబుంచి, వక్షోపరి
స్తన చేలాంచల సిగ్గుదొంతరల దాచన్ వ్యర్థయత్నంబుగా
తన పాదాంచల చీరయంచులను తందానంచనన్, నందెల
క్వణ శబ్దంబిడు శ్రావణీ నతివ శోభా! వెంకటేశ ప్రభో! 617
- ఉ॥ శ్రావణమాస జల్లాలకు చానలు వీధుల పేరటంబునన్,
పావడ పట్టుయంచులను, పైకి కనంబడ, పాద, పిక్కలున్,
తా, వడిపర్చిడన్, తడియ, తత్తరపాటున పైఠ (వోణి) జారగన్,
శ్రావణ అందముల్ కనగ చక్కదనాలవి! వెంకటేశ్వరా! 618.

- ఉ॥ గౌరి వరంబుకై పడుచుకాంతలు నోతురు, సూత్రరక్షణన్,
వారిజనేత్ర లక్ష్మీభృగువాసర నోములపంట సంపదన్
కోరి, చరించనిచ్చును, నకుంఠిత దీక్షతో సల్పువారికిన్,
భారమునొనె? దేవికది భాగ్యమునివ్వగ? వెంకటేశ్వరా! 619
- ఉ॥ మంగళగౌరి దేవతల మానికమందురు దేవతాళిలో,
మంగళదాయియై పడతి మంగళసూత్రము రక్షణంబు ని
వ్వంగను నోమునోతురట! భర్త సుఖంబుకు కాంక్షతో జగ
న్మంగళదాయినిన్ కొలువమానరు కాంతలు! వెంకటేశ్వరా! 620
- ఉ॥ శ్రావణ వర్షధార జవరాండ్రల కోకలు నార్చిమై తడిన్,
పావడలడ్డమై నడువ, పాదము తొట్రీల, పైఠ జారిపోఁ
బోవ. కుచద్యయంబు, నునుపొంగుల, పిక్కల నందచందముల్
కావ ప్రయత్నహీనులగు కాంతల అందమె! వెంకటేశ్వరా! 621
- ఉ॥ అంగన లెల్లరున్ కొలుతురాదిమశక్తి సుమామహేశ్వరిన్,
మంగళగౌరి నోముల, నమంగళ దోషనివారణంబు, పు
ణ్యాంగన జీవితంబులను, ఆయువు, సౌఖ్యము, పొందఁగోరుచున్
భంగముపాటులేక తమ భర్తలకావగ! వెంకటేశ్వరా! 622
- శా॥ శ్రావణాసము పౌర్ణమిన్ వటువు శాస్త్రార్థంబుపాకర్మనున్,
దైవత్వన్నిధిఁజేయగన్ జరుగు ప్రాధాన్యంబుగా నూతనో
పొవీతంబు పురోహితుండు మునునాముంజన్ విసర్జించి పు
చ్చన్, విధ్యుక్తపుకర్మగానగును! నీశా! వెంకటేశావ్రభో! 623
- ఉ॥ శ్రావణ కృష్ణపక్షము, నిశావధి, లోకము సుప్తినుండగన్,
దేవతలున్ మునుల్ వినతి, దీనుల నార్తరవంబు బ్రోవగన్,
దేవకి గర్భమందు వసుదేవసుతుండు జనించె, విష్ణువే,
భూవని భారమున్ తొలగఁబుచ్చ కృపాబ్ధిని! వెంకటేశ్వరా! 624
- ఉ॥ దేవకి కన్నపుత్రు, వసుదేవుఁడుఁజేర్చె యశోదపంకమున్,
త్రోవను నిచ్చెనాయమున తోడ్పడె దారినిడంగ నంతటన్,
బ్రోవగ కాళియున్ ఘణముఁబూనెను ఛత్రమువోలె పుత్రునిన్
కావ యశోదప్రక్కనిడి కార్యముఁ దీర్చెను! వెంకటేశ్వరా! 625

ఉ॥ అష్టమి రోహిణి జననమందెను కృష్ణుడు వైష్ణవాంశమున్,
దుష్టుల దైత్యులన్ దునిమిధూర్తుల గర్వమడంచితాచెన్,
శిష్టులరక్షణన్ జనుల చిత్తము, కర్మము, భక్తిమార్గమున్
దృష్టిమరల్పజేసె, నుపదేశము గీతతో! వెంకటేశ్వరా! 626

చం॥ జననము దేవకీకడుపు చల్లగనౌ, వసుదేవ పంటయై,
చనిపెరిగెన్ యశోదకడ, సార్థకజన్ముడు కృష్ణమూర్తియై,
పనివిని పొందునందనుల బాధ్యతబ్రోచెను కష్టమందు, భూ
వనియు సుబిక్షమై వెలసె వైష్ణవమాయగ! వెంకటేశ్వరా! 627

మ॥ తన గీతామృత బోధనల్ వినిచె తత్వంబైన యోగంబునున్,
తనుకొంతేయుల రక్షణంబ భయహస్తంబిచ్చి కాపాడెబో,
తను గర్వాంధుల కొరపుల్ చెనగుచున్, ధాత్రీఫలన్ బ్రోచెనో,
అనఘంబైనది ప్రేమ, భక్తియనెనయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 628

శా॥ శ్రీకృష్ణాష్టమి కాలహండియనగన్ శ్రీకృష్ణపూజించ, సం
ధ్యాకాలంబున కోవెలన్ నెదురు దాదాపున్, ప్రజా, భక్తులున్,
నాకోలాహల సందడిన్ మనసులో నానందసందోహమే,
నాకైంకర్యము గోపకుల్ జరుపునొనా? వెంకటేశా ప్రభో! 629

శా॥ ముంతన్ నీరును రూకలున్ ప్రతిమనున్ మూయించి గట్టంగ, దా
న్నంతన్ యుట్టికి, నడ్డకర్రలను వ్రేలాడంగ జేయించగన్,
చెంతన్ బిందెవసంతముంచి జనులాపించంగ నూగించుచున్,
సంతోషంబున చల్లబూనెదరు యీశా! వెంకటేశా ప్రభో! 630

శా॥ ఉట్టిన్ పైకికి క్రిందలాగగను నాయుట్టుట్లు నూగించ, య
ప్పట్టున్ బిందెవసంతమున్ విసురగన్ వారంతపర్వెట్టగా,
పట్టున్ వీడక చేతఁజిక్కికొను నాపంతంబునున్ గెల్వగా,
యుట్టిన్ పట్టుట కాలహండి యగునొనో? వెంకటేశా ప్రభో! 631

శా॥ వానల్ శ్రావణ ఛాద్రముల్ కురియగన్ వర్షర్తువున్ నయ్యెనో,
దోనెల్ పెట్టుచు సేద్యమున్ జరుపగన్ తోయంబునున్ పన్నయే
వైనన్ భూముల కర్షకుల్ పదునుచే పండించగా పంటలన్,
ప్రాణాధిక్యత పంటభూమిలవి నొరా! వెంకటేశా ప్రభో! 632

రా॥ స్వాతంత్ర్యంబు లభించె మాకునపుడా పద్దెదునాగష్టనన్,
నాతండే ఘనసూత్రధారి యయి దివ్యాస్త్రంబు సత్యాగ్రహం
బొ తంత్రంబున సత్యసాధనమునన్ ప్రాప్తంబొనర్చెన్గదా?
నాతండేమన గాంధీ జాతిపిత! అన్నా! వెంకటేశా ప్రభో! 633

చం॥ నలువదియైదు వత్సరమునాడు స్వతంత్రమువచ్చె మాకునున్,
తలపస్వతంత్రమేమిటది దాపురమైనది నేమినిచ్చెన్?
తెలియదు నేటికిన్ ప్రజల దీన, కథల్ విన, తీర్చలేరుగా?
కలియుగ పండుగై తనరెకవైమెదుర్కొన! వెంకటేశ్వరా! 634

ఈ॥ పోలికి స్వర్గమిచ్చెనట పూర్వసుకృత్యమునంద, మామెకున్,
నాలలితామణిన్ శివుడు, నర్తశరీరియు, మోక్షమివ్వ, పో
లాలమవాశ్యయై పఱగె, యాదినమందున కాంతల్లె, దీ
పాల జలంబులందునిచిపంపెడు వేడుక! వెంకటేశ్వరా! 635

రా॥ చాతుర్మాస ద్వితీయమున్ దదిని బోజ్యంబందు వర్ణించ, ని
ర్ణీతంబయ్యెడు శ్రావణంబునను, శాస్త్రీయంబుగా నొప్పెడున్,
యేతత్కాల గృహస్థులున్ యతులునున్ యిండ్లందునున్ యాత్రలున్
ప్రాతిన్నిధ్యమునన్ వ్రతంబున తలంపన్! వెంకటేశా ప్రభో! 636
భాద్రపదము :

ఈ॥ భాద్రపదంబు మాసము శుభాస్పద మంగళకార్యమేమిసే
క్షుద్రుడుజేయబూనఁడట శూన్యమనంగను, వర్ణితంబునై,
ముద్రనువేయు మాసమది, పూజలునున్ వ్రతమాచరింపగన్,
భద్రత భారసాలలనివార్యమొనర్పగ! వెంకటేశ్వరా! 637

చం॥ ప్రథముడు విఘ్నరాజునకు భాద్రపదంబున శుద్ధమందునన్
విధిగ చతుర్థినిన్ వ్రతము ప్రీతిగ పుష్పఫలంబు పత్రినిన్,
నధమము మృత్తినిన్ ప్రతిమ నర్చన సల్పిననంతరంబు, గా
ధ ధృతిగ నక్షతల్తలను చాల్తురు శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 638

ఈ॥ ఘోరతపంబునన్ భవుని కుక్షినినిల్పె, గజాసురుండు, నా
గారి, పతి స్థితిన్ తెలియకన్ హరికిన్ మొరవెట్ట, నంత, దై
త్యారి, గజాసురుండుదరమందున దాచిన శంకరుండునిన్,
ప్రేరిత నాట్యఘోష వినిపించగనెంచెను! వెంకటేశ్వరా! 639

- ఉ॥ పారిషదుల్, విరించి, హరుబంటువు, నందియె గంగిరెడ్డుగా,
శొరియె, సూత్రధారుడుగ, శ్రావ్యము, దృశ్యము నాట్యమాడగన్,
హూరుగ సవ్వడిన్ ననురుఁడొద్దిక ప్రీతివరంబునివ్వ, దై
త్యోరుదరంబు శంకరునితోయజనేత్రుఁడుకోరె, నంతటన్! 640
- ఉ॥ నందియు, విష్ణుపేరితమునన్, దనుజోరుదరంబు చీల్చగన్,
పొందె విముక్తి శంకరుడు మోక్షమొసంగ గజాసురుండుకున్,
వందిగణంబుతోనరిగె, పార్వతి చెంతకు వెండికొండకున్,
తొందరపాటు బాలుతలద్రుంచెను పాపము! వెంకటేశ్వరా! 641
- చం॥ సతిపతులా ప్రసంగపువశంబున, ద్వారపుబాలు చావురా,
ప్రతిమను స్నానమున్ నలుగుబాలుని జీవముపోసి తంచనన్,
ప్రతిహతు ప్రాణమున్ గజశిరంబును తెచ్చి ప్రతిష్ఠజేయ, నా
ప్రతిమ గజాన నుండనుచు భాసెనంతట! వెంకటేశ్వరా! 642
- ఉ॥ పట్టముగట్టె నాభవుఁడు పార్వతినందను, విఘ్నరాజు, క
ప్పట్టన, నాట్యమాడెతిని, పాదము తొట్టిల, నవ్వె చంద్రుఁడున్,
పొట్టయుబద్దలై కుడుము భూమిపయిన్బడ, నాగ్రహంబునన్,
తిట్టి, భవాని చంద్రుకు విధించెను శాపము! వెంకటేశ్వరా! 643
- ఉ॥ పట్టిననంతటన్ శివుఁడు ప్రాణమిడన్, సతి, చంద్రుఁజూడగన్
పట్టునునింద తప్పగను, పాల్పడువారలకంచు తెల్పగా,
యెట్టులొనిందయున్ హరిహరింపగ నాఁడుపూజలక్షతల్
గట్టిగదాల్చినన్విసగ గాఢభభంబనె! వెంకటేశ్వరా! 644
- చం॥ ప్రథముఁడు విఘ్ననాయకుని భాద్రపదంబు చతుర్థిపూజనీ,
నధమము ధ్యానమందునను, నర్చనసేయనాసంగు, సంపదల్,
విధిగ ప్రయత్నమందు నెఱవేర్చు నభీష్టము, నెప్పుడైననున్,
వ్యధలను బొపు విఘ్నమునివారణొనర్చును! వెంకటేశ్వరా! 645
- ఉ॥ ద్వాపరమందు కృష్ణుఁడును, భాద్రపదంబు చతుర్థి శుద్ధమున్,
తా, పొరపాటునన్, కనె, సురాంబని బింబముపాల, పాత్రలో,
యాపురమందు మున్నెశశి నాదినమందున చూడరాదనన్,
శ్రీపతిఁగాంచె నింద గురిచెందినవాడయె! వెంకటేశ్వరా! 646

- మ॥ తపమందున్, వరమున్ శ్యమంతకము సత్రాజిత్తుకున్, అర్కుడి
వ్య, పరామర్శన, నిత్యమున్ మణులు నిర్వైమేల్మి బంగారమున్,
నపురూపంబుగనిచ్చె, "నా ప్రజల కళ్యాణార్థమై నివ్వఁ"గో
రె పరంధాముఁడు సత్యజిత్తును "భళారే నిట్లనన్ పాడియే"? 647
- మ॥ ననెభూమిశుఁడు, నేగెరాజ్యముకు; కొన్నాళ్లై, ప్రసేనుండునున్,
చనె, రత్నంబుతో వేటకున్, నచట, మాసంబంచు సింహంబు, నా
తని జంపెన్, మణిగైకొనెన్, ఎలుగునద్దానిన్ వధించంగనున్,
మణిపుత్రీ వినియోగమైనిడెను సుమ్మా! వెంకటేశా ప్రభో! 648
- మ॥ తన తమ్మున్ వధించె కృష్ణుఁడని సత్రాజిత్తు చాటించుచున్,
మణికూడన్ నతఁడే హరించెననె; నమ్మాటన్ నసత్యంబు, మే
ర నిరూపించె; ప్రసేను, సింగము, శరీరంబున్, నెలుంగున్ పదాల్
కనిపోవన్, గుహలోశ్యమంతకమునున్ కన్పించ యుద్ధంబునన్, 649
- ఉ॥ జాంబవతున్ జయించి, మణి, జాంబవతీ, సహితంబు పొందగన్,
సంబరమంద సత్రజిత్తు సన్ముఖమందున కృష్ణుఁడంత, స
త్యంబును నిందనున్ తెలిపి, హరముతో మణినిచ్చె, నిందనున్,
సంబుజనాభుబాపుకొనె, నందఱి ముందర! వెంకటేశ్వరా! 650
- ఉ॥ "మీరు సమర్థులొకతన మీకపనింద తొలంగనయ్యె! సా
ధారణుమమ్ముబోంట్ల కదితల్పగ సాధ్యమెఁజూడ?" విన్నదై
త్యార్కి "వినియకున్ గొలిచియాకధించును, నక్షతల్, తలన్,
వారలు(దాల్చు, రాదునపవాదనె" వారితో! వెంకటేశ్వరా! 651
- ఉ॥ నోములనంతటన్ వ్రతము నోతురు శుద్ధచతుర్దశితిధిన్,
దోముడి నాల్గినిన్ పదియు, తోరము, భక్ష్యములందునుంచి, త
న్నామనసార(గొల్వ పదునాల్గవసంతము పాటుతప్పకన్
బాముల పద్మనాభుఁడును బాపును కాచును! వెంకటేశ్వరా! 652
- ఉ॥ యెయ్యది హున్యమాసమె? నదేజననంబయె, విఘ్నరాజుకున్,
నయ్యదె పైతృకంబునకు యాకరమైనది పిండతర్పణన్,
నయ్యదె కర్షకావళుల కాధరువై, నిడుదాన్యరాసులున్,
నయ్యదె పాడిపంటలకు నర్ధవిహిత్యము! వెంకటేశ్వరా! 653

ఉ॥ వచ్చె మహాలయంబునది భాద్రపదంబున కృష్ణపక్షమున్,
నిచ్చిన పిండతర్పణమునేనియు తృప్తులు, "పైతృకంబునున్,
అచ్చహిరణ్యమున్ నిడిన నయ్యదెచాలును తద్దినంబుగా,
మెచ్చుచు వంశవృద్ధియగు, మేలగునందురు!" వెంకటేశ్వరా! 654

ఉ॥ వచ్చును దక్షిణాయనము వానలు వెల్లువ పొంగిపొర్లగా,
నిచ్చును సస్యశ్యామలము నిండుగ పాడియు పంటలెల్లనున్,
హెచ్చుగ దేవపూజలకు నియ్యదెనాందియె, విఘ్నరాజుయే
నిచ్చును సౌఖ్యసంపదల నింకొకతీరున! వెంకటేశ్వరా! 655

చం॥ పితరులు నేతిధిన్ చనిరొ, పిండహిరణ్యము తర్పణాదులున్,
హితవగు పాడ్యమాదిగను యిచ్చుటపాడి, నదీనదంబులన్,
హుతవహు బ్రీతిఁజేసినను, యొప్పుపదైదు దినాలలోన, ను
వ్రతుడగు నేడతరాలకును వర్తిలునందురు! వెంకటేశ్వరా! 656

ము॥ అదియే భాద్రపదంబు కృష్ణము, తృతీయన్ వచ్చు నుండ్రాళ్లత
దై, దినాత్పూర్వమె భోజనంబిడగ, మధ్యాహ్నంబు నాతిధ్యమున్,
కదిలేనుయ్యెలలాపి వస్త్రముల సంస్కారంబు ము తైదుకున్,
ముదుకల్ భర్తలభించ కుండగను నోముల్ నోయగా నొప్పునా! 657

శరదృతువు, ఆశ్వయుజము :

ఉ॥ మాసములన్నిటన్ ప్రముఖమందురు నాశ్వయుజంబు, దేవతా
వాసము, చేలకున్, ఫలము, పంటల పండును! పండుగల్ సదా
జేసెడు మాసమై ప్రజలు జీవితమార్దవ మాధురీప్రభా
భాసిత శారదాముతువు వర్వముఁజూతురు! వెంకటేశ్వరా! 658

శా॥ ఆశ్వజంబున శుద్ధపాడ్యమి తిధిన్ నారంభమౌ పూజలన్,
విశ్వాసంబున బమ్మ, విష్ణు, శివదేవేర్లన్ ప్రతిష్ఠించుచున్,
విశ్వంబున్ నవరాత్రి పూజలతో సేవించంగ కాంక్షించుచున్,
నాశ్వాసింతురు సంపదాదులకు! నొనా? వెంకటేశా ప్రభో! 659

ఉ॥ వానలు తగ్గి పైరులును పంటకువచ్చిన, విశ్రమింతురా
జానపదంబు, రైతులు. ప్రశాంతతనండగ భక్తియుక్త గ్రా
మాణులు, నాదిశక్తి పరమేశ్వరి నాశ్వయుజంబునందు నా
హ్వనముఁ జేసికొల్తురట! యాశయసిద్ధికి! వెంకటేశ్వరా! 660

- ఉ॥ అశ్వయుజంబునన్ లలితనాదిమశక్తి యటంచుఁగొల్తురా
విశ్వమునందు, దుర్గయని, వేవిధరూప దశావతారముల్,
యీశ్వరికిన్ నిడంగ, పరమేశ్వరి, లక్ష్మియు, వాణి, రాజరా
జేశ్వరి యన్ననామములఁసేతురు పూజలు! వెంకటేశ్వరా! 661
- ఉ॥ శారద నీలమేఘము ప్రశాంతత నిర్మలమంబురంబునన్
ధారుణి సస్యశ్యామల కృతార్థత పుష్పఫలానువంతమై,
యారమణీయమౌ ఋతువునందున భూప్రజ దుర్గమాతమన్,
భూరినలంకృతంబులను పూజలుఁ సేతురు! వెంకటేశ్వరా! 662
- మ॥ నవరాత్రుల్ దసరామహోత్సవములున్ నారంభమౌ దేవికిన్,
భువిశాక్తేయులుఁ సేవలన్ జరుప దేవ్యోపాసనారీతులన్
నవిరామంబుగ, కుంకుమన్, కుసుమ గంధాక్షంతహరిద్రమున్,
నవతారంబుల పూజలన్ జరుగునయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 663
- చ॥ దినమొక రూపమున్ నిడుచు దేవినలంకరణంబుఁసేయగా
కనగను మోహనాకృతులఁ గాంచగ దేవిని, నిత్యమయ్యెడన్,
వినగ సహస్రనామముల వేవిధరీతుల పూజఁసల్పుచున్
తనుపుదురంత, రాయమను, తద్దయు భక్తితో! వెంకటేశ్వరా! 664
- చ॥ లలితయెనాదిశక్తియన, లక్ష్మి, సరస్వతి, కాళిరూపులన్
కలయిక దుర్గమాతయయికావగలోకము, శిష్టరక్షణన్,
నిలచెను దుష్టశిక్షణకు, నిత్యమునొక్కొక శక్తియౌచు, తా
నలరె, దశావతారముల, నాపదిరోజులు! వెంకటేశ్వరా! 665
- ఉ॥ బాల, కుమారియున్, లలిత, భావన, చండిక, అన్నపూర్ణయై,
శూలము హస్తమున్ త్రిపురనుందరి, లక్ష్మి, సరస్వతీయనన్,
కాళియు, దుర్గమాతయనగన్ మహిషాసురమర్దనంచు, నా
వేలుపుమాత భాసెలెడు విశ్వమునందున! వెంకటేశ్వరా! 666
- ఉ॥ అదిలొపాడ్యమిన్, నవమివంత్యమునొను, ననేకమూర్తి, వే
షాదులనేకరూపముల నర్చన, సేవలనిత్యమున్ నిడన్,
నేదురితంబులైనను మహేశ్వరిఁగొల్వగ, రాదటంచునున్,
నీదసరామహోత్సవము నింపుగఁజేతురు! వెంకటేశ్వరా! 667

- ఉ॥ దేవినుపాసనల్ తగుప్రతిష్ఠ, నఖండము దీపముంచగన్,
దేవి సహస్రనామముల త్రింశతి ఖడ్గము మాలయందునన్,
నావిధి నూటయొన్నిదిన సర్పన, పూజల, సేవజేయుచున్,
కావుమటంచు వేడెదరు కామితసిద్ధికి! వెంకటేశ్వరా! 668
- ఉ॥ ఈశ్వరితత్వమే భువినినేర్పడె! నాలలితాంబయయ్యె, మా
హేశ్వరనంగపిల్వ, భువనేశ్వరి నామమునింక, రాజరా
జేశ్వరి యంచుకొల్వ పరమేశ్వరి నింకొకపేరునందు, కా
మేశ్వరి రూపమున్ నిలచెనిట్లుల శాంభవి! వెంకటేశ్వరా! 669
- కా॥ అదీన్ పీఠమునందునన్. ప్రతిమనాహ్వనంబ ఖండంబునన్,
వేదోక్తంబుగ మంత్ర, యంత్ర, కలశోపేతంబు నారాధనల్,
యాదేవిన్ నిక తంత్రయుక్తముగ వామాచార నైపుణ్యమున్,
వైదీకంబుగ పూజలొనునట! దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 670
- కా॥ అంతన్ శ్రీలలితాంబ పూజలను వామాచార మార్గంబొ? వే
దాంతార్థంబుగ, శాస్త్రరీతిగను పూర్వాచార యుక్తంబొ? సి
ద్ధాంతార్థాది విశేష మంత్రముల, తంత్రంబందు, సాధింప, సే
వాంతార్థంబున నాచరించెదరు! దేవా వెంకటేశా ప్రభో! 671
- చం॥ దినమొక వేషమున్, ముఖము దిద్దగ, దేవిమనోహరాకృతిన్,
కనుల దయార్ద్ర వీక్షణము, కాంతులు, లీనగ కానుపింపగన్,
మణిమ యభూషణాంబరము, మౌళిని రత్నకిరీటమందునన్,
జనులు తరించ చూచెదరు! సార్థకమొందగ! వెంకటేశ్వరా! 672
- ఉ॥ తూరుపు గోమయంబలికి, తోరము, మామిడి, దండలుంచగన్,
భారియలంకరాకృతిని, పద్మదళాయతపీఠముంచి, వే
ర్వేరు హరిద్ర, కుంకుమల, రీతిగ చక్కగ రంగవల్లికల్,
నేరుపుమీఱ దిద్దుదురు నిండుతనంబిడ! వెంకటేశ్వరా! 673
- కా॥ అ పీఠాన లిఖించ అష్టదశ పద్మాలంకృతాకారమున్,
యాపై నూత్నపువస్త్రముంచి నటుపైనంతంత తండులమున్,
యాపై, తామ్రపు, పాత్రనున్, జలము, వియ్యంబుంచగన్, పల్లవం
బా పాత్రన్, నిక, నారికేళ సహితంబొ, కంచుకంబుంచగన్, 674

మ॥ ప్రతిమన్ బంగరొ? తామ్రమో? రజతమో? పత్రానునిక్షిప్తమై,
ప్రతిమారూపము, తంత్రమాద్వివిధి నారాధించగా నొప్పునో,
ప్రతివారున్ ఘనపూజలన్, గృహమునన్ రంజిల్ల, నీరాజనాల్,
స్తుతిధృత్యానుమతిన్ నివేదనము కస్తూరీసహ తమ్మయున్, 675

మ॥ గృహమందా పదిరోజులున్ ప్రతిమ సాక్షిభూతమో, జర్పగా
యిహమందున్, పరమందు పుణ్యమును, నున్యేకొంత సాధించగన్
స్పృహణీయంబు ననేకరూపములనున్ సేవించ సంతృప్తినిన్,
బహుమానంబుగ హిందెతీరెదరు! అప్పా వెంకటేశా ప్రభో! 676

చం॥ మొదటి దినంబలంకరణమున్ కన, ముద్దుల "బాల" రూపమున్,
చిదిమినపాలుగారు నునుచెక్కిశులందలి కోమలత్వమున్,
మృదుమధురంబుగన్ ముఖముమించిన సోయగ సౌకుమార్యమున్,
నది తిలకింప పల్మలుమనంబునుకోరెడు! వెంకటేశ్వరా! 677

ఉ॥ "బాల" నుకన్యరూపమున పావడగట్టిన కంచుకంబునన్,
యాలలితా మృణాళతతి హస్తము పాదము పల్లవారుణం,
బోరెడు; చంచరీక, కనుబొమ్మలునున్, బహులేత కేశపా
శాలత ముంగురుల్, ప్రభవశాబక, సుందర, నందమారుచిన్, 678

చం॥ యెనిమిదియేండ్ల, బాల, హసితేక్షణ, కోమలగాత్రి, మినలో
చన, కరుణాసముద్ర, ప్రసన్నవదనాంబుజ, మేల్మిదేహమున్,
ప్రణవశివోహమంచనగ, పార్వతి, భాసిత అదిమశక్తియే
తను చనుదెంచె, బాలయవతారమునందున వెంకటేశ్వరా! 679

మ॥ విసియాలంకృతమో "కుమారి" నట దేవీ రూపలావణ్యమున్,
పదవిన్యాసము ఘల్లు ఘల్లు మన, నాపాంజేబు, పట్టాలతో,
కదలేపట్టు, జరీ, బుటంచులతో, లంగా, చోలమున్, చూడగన్,
హృదయానందము, తన్మయత్వమగునోయీ! వెంకటేశా ప్రభో! 680

ఉ॥ హారము, నూపురాల్, మణిమ, యాంగద రత్నవిభూషణంబులన్,
శ్రీరమణీయ మౌక్తికము, చిత్రితమై మెరయంగ, చూడ, కే
యూరములందునున్ పరగు, యుజ్జ్వల ముక్కట నీలకాంతి, కౌ
మారి ప్రభాసితంబయె సమంచితమో ప్రభ! వెంకటేశ్వరా! 681

శా॥ కౌమారీ ధృతిముగ్ధమోహనము. సంకల్పానురాగంబునున్,
యామోదంబున 'బాల' మొగ్గ ముకుళీయారంభ పుష్పంబునౌ,
యామేయా లలితాంగి భావపటిమన్ నయ్యాది మాశక్తియే,
క్షేమస్తైర్య వివేకమున్ మదిలొనిల్చెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 682

మ॥ లలితాదేవి తృతీయమైనది మహాలంకారమున్ దివ్యమై
విలసిల్లెన్ పరమేశ్వరీ విభవ వైవిధ్యంబుఁ గాన్పించగన్.
కలరూపంబు నిరూపితాప్రతిమ సాకారాంత రూపంబు, క
న్నులకన్నతైడు దేవియందమది! యానో? వెంకటేశా ప్రభో! 683

ఉ॥ దేవి విశాల ఫాలమును దీప్తివతంసము, కన్నుదోయి, ప్రా
భావిత తేజమున్, ముఖము పద్మము. నాసిక సంపెగంచనన్,
శ్రీవినువీనులన్ చుబుకశ్రీల. విరాజిత చెక్కుటద్దముల్,
దావిలు కంబుకంఠ రుచిదంత ప్రకాశము! వెంకటేశ్వరా! 684

చం॥ శిరము కిరీటమందున విశిష్టతభాసిత సూర్యచంద్రులున్,
కర, కమనీయరత్నమణి కంకణభూషణ భూషితంబునై,
శరనిశితాస్త్రఘట్గ కరచాప కఠారి, త్రిహులపాణియై,
మఱపుకురానిదై వెలసె మందగజానన! వెంకటేశ్వరా! 685

మ॥ మొల నూల్మత్యము కట్యభాగము, జరీబుట్టంచు, చీనాంబరం
బులు, మంజీరపు నిస్సనంబుల పదాభోజంబు. కన్ఠూరికా
తిలకోల్లాస లలాటరేఖ లలితాదేవీ స్వరూపంబునన్.
నలరారంగ ప్రభాసితంబునగు, నయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 686

చం॥ లలిత, ముఖాంబుజంబును, విలక్షణ లక్షిత సౌమ్యమూర్తియున్,
లలితయె యాదిశక్తియన లక్ష్మ్యమునన్ మహాదివ్యమూర్తియై,
లలితయె మూఁడు మూర్తులుగ. లక్ష్మి, సరస్వతి, కాళిదేవతల్
విలసిత అంశముల్ వెలసె వేల్పులమాతగ! వెంకటేశ్వరా! 687

ఉ॥ చూడ చతుర్థమౌ త్రిపురసుందరినంత నలంకరింపగా,
వేడుక చూడముచ్చటగు వేల్పులమాత యనంగనీశ్వరిన్,
వేడిరి యన్నపూర్ణయని, వేవిధపూజల, సేవలందు, కా
పాడుమటంచు మ్రొక్కులిడి పాదములంబడి! వెంకటేశ్వరా! 688

- ❖ చూసిన రూపమా త్రిపురసుందరి నాల్గవదొ మహేశ్వరీ
బాసితనామముల్, లలిత, పార్వతి, శాంభవి శాంకరీయనన్,
దోసిలయొగ్గి మొక్కుటకు దూరమయెన్ త్రిపురాంతకంబునన్
వాసినిగాంచె దైవము; ప్రభావమహాత్యము! వెంకటేశ్వరా! 689
- చం॥ త్రిపురపురాధినేత, త్రిపురేశ్వరి, సుందరి, సార్థకంబుగా
త్రిపురపురంబులన్ లలితదేవియె, పాలన. జేసి(గాచెనో,
త్రిపురపురాంతకంబునను తీక్షణత, దృక్కుల శక్తిరూపిణిన్,
నపకృత చూడదగ్ధమగు నానుడి(గాంచెను! వెంకటేశ్వరా! 690
- ❖ అ త్రిపురాంతకంబున మహామహిమాన్వితమూర్తి శక్తియే
స్తోత్రమునన్ మహాత్రిపుర సుందరినచ్చటనే ప్రతిష్ఠయె.
నేత్రములందు తీక్షణతను, నిష్ఠులురాల్చెడు దృష్టిదోషమై,
చిత్రము నిల్వగన్ నెదుట చేటగునందురు! వెంకటేశ్వరా! 691
- చం॥ జనని ప్రభావమున్ దెలిసి శాంభవి(గాంచగ దృష్టిముందరన్
జనులును, భక్తులున్, నెదుట సంచరణంబునహాని నొందగా,
కనులను నడ్డమోవిధము కట్టిరికుడ్యము లాంఘనంబునన్,
తనియగ భక్తులున్ కనిరితల్లినిచాటుగ! వెంకటేశ్వరా! 692
- ❖ పంచమరూపమో, లలిత, పంచమి నాడవతారమేకనన్,
నెంచగ దుష్టదైత్యులటు నిత్యము చేయుదురాగతంబులన్,
ద్రుంచగ చండియైనిలచె, దుష్టులనిర్వర చండముండులన్
పంచేయమాంతికంబునకు భక్తులుకావగ! వెంకటేశ్వరా! 693
- గా॥ చాముండిగిరి యందునన్ నిలచె. సంస్థాపింపగా దేవినిన్,
చాముండేశ్వరి దేవతైవెలసె సంస్థానంబు కర్ణాటకన్.
నామైసూర్ దసరా మహోత్సవము ప్రఖ్యాతంబయెన్ చూడగా
చాముండిమరు(గూడ(గొల్తురట! యీశా! వెంకటేశా ప్రభో! 694
- ❖ వెండిలి దుష్టశిక్షణము, వేల్పుమొరల్, మునులార్తివింపు, చా
ముండి, నిశాచరాధముల మొగ్గరమందున ద్రుంచెనంత, చా
ముండి యవంగ పిల్వబడె, ముష్కరులందఱి రూపమాపగా,
చండికదేవిని భువిని శాక్తులు(గొల్పిరి! వెంకటేశ్వరా! 695

- ఉ॥ చండప్రచండ ముందుల నిశాచరనాథులభండనంబు, చా
ముండి మహేశ్వరీ ప్రళయమూర్తి భయంకర తాండవంబునన్,
ఖండిత ఖండ ఖండములుగా దనుజేశ్వరు చీల్చిచంపె, నా
భండనమందు లోకము శుభంబుగనుండగ! వెంకటేశ్వరా! 696
- ఉ॥ షష్టితిథిన్ నలంకృతము, సంపదలిచ్చెడు నాదిలక్ష్మిగా,
యష్టవిధంబులన్ సిరుల కాకరమైనది, యష్టలక్ష్మి, సం
తుష్టిగ పూజనల్పగను, తోయజవాసిని లక్ష్మి తృప్తియై,
పుష్టిగ తీర్పు కోర్కెలను భూరిధనంబుల! వెంకటేశ్వరా! 697
- శా॥ శ్రీలక్ష్మి యవతారమునకనగ, వాసింపంగ పద్మంబునన్,
కేలందున్ కనపద్మమున్, నలర సాక్షిభూతమై నొప్పగా,
మాలాలంకృతయై గజంబులిడు నా, మాలన్ మనోజ్ఞంబునై,
లాలిత్యంబగు నందమయ్యె నిలువెల్లన్! వెంకటేశా ప్రభో! 698
- మ॥ శిరమున్ పాపిటచేటు, కర్ణములనో శ్రీకారమున్ నొప్పగన్.
సిరిముంజేతుల రత్నకంకణముకై సేయంగ వాకిలునున్,
మెఱయన్, నాసికనీలరత్న రుచియున్, మినగబుకన్తోయియున్,
దరహాసంబున, మోవికెంపురుచి నందన్! వెంకటేశా ప్రభో! 699
- శా॥ హారంబుల్, ఘనరత్న భూషణము వజ్రాలంకృతంబై కనన్,
చీరన్పట్టు, బుటాజరీమయము, కాసెన్పోయ దట్టించగా,
తోరంబుల్ సరిముత్యముల్ వరుసమాధుర్యంబుఁ గాన్పింపగా,
కారుణ్యామృత వీక్షణంబు బలుపంగన్! వెంకటేశా ప్రభో! 700
- ఉ॥ అంబుజనాథ వక్షమున యామహలక్ష్మి ప్రతిష్ఠితంబయెన్,
అంబుధి తండ్రిగా హరిని అల్లునిజేసి తరించెనందుమో?
సంబరమంద సోదరుఁడు చంద్రుతలన్ నిడ శంభుఁడుండె నో
వెంబడి తామరంబు నుపవిష్టతమయ్యెను? వెంకటేశ్వరా! 701
- ఉ॥ అదిమశక్తి యెవ్వరన నందఱునేనును, నేనహోయనన్,
వేదపురాణ శాస్త్రముల వేల్పులుకొల్పెడు నద్దులంచనన్,
కాదగులోకమాతలగు గౌరి, సరస్వతి, లక్ష్మిమూపురున్.
నొదల భాగ్యమందిరట నర్చనసల్పగ! వెంకటేశ్వరా! 702

- చం॥ లలితయె సంపదన్, సిరుల లక్ష్మియునుండెను విష్ణువక్షమున్,
 లలితయె, గౌరి, కాళి, నిటలాత్తుని అర్థము పంచుకోవగన్,
 లలితకళామతల్లిగ, విలక్షిత, వాణిగ, ధాతజిహ్వనున్,
 కలికి త్రిమూర్తిదుర్గయె జగన్నుతశక్తియె! వెంకటేశ్వరా! 703
- మ॥ సిరులున్ సంపద, భోగభాగ్యములు, సాక్షిభూతమై నొప్పగా,
 కరుణాసింధు కటాక్షవీక్షణము భక్తాభీష్టమున్ బ్రోవగా,
 సురగంధర్వులు భూజనుల్ కొలువగా చూడఁమణిన్ లక్ష్మినిన్,
 వరలక్ష్మిగవరంబు లివ్వగను! దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 704
- మ॥ భృగువారంబు, త్రిలోకనాయకల, సేవింపంగ, ప్రాశస్త్యమౌ,
 ద్విగుణీకృత్యమునన్, విశేషముగ, ప్రార్థించంగ, పూజించగన్,
 సగుణాకారమనంత, రూపముననున్, సౌభాగ్యముల్, నివ్వగా,
 నగు, లక్ష్మినిల శుక్రవారమగునయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 708
- చం॥ సహజము శుక్రవాసరము, సంపదలక్ష్మియె, చూడువారికిన్,
 విహితమటంచునున్ పసుపువీధుల గుమ్మము కుంకుమంబిడన్,
 సహితము రంగురంగులతో, చక్కగ దిద్దగనింట ముంగిటన్,
 గృహమున లక్ష్మియుండునని గేహినులందురు! వెంకటేశ్వరా! 706
- ఉ॥ నమ్మకమందునన్, వనజనాభుని, పత్నిని, లక్ష్మిదేవినిన్,
 రమ్మని యింటికిన్ మనసు రంజిలదిద్ది యలంకరించ, శు
 భ్రమ్మగు శోభితంబునగు పాడియు పంటలు నుండనింట, నా
 యమ్మను శుక్రవార నిలయంబని నెంతురు! వెంకటేశ్వరా! 707
- ఉ॥ అట్టిది, శుక్రవారము, మహాద్భుత దివ్యదినంబు, లక్ష్మికిన్,
 నట్టిదినంబె, ముఖ్యమగు నాశ్వయుజంబున శుద్ధషష్ఠినిన్,
 పెట్టిన కాలుసీయదని వేయివిధంబుల నాశ్వసింతుర
 ప్పట్టున నర్చనలోనిడ శుభంబులుకోరుచు! వెంకటేశ్వరా! 708
- ఉ॥ లక్ష్మిని పూజకున్, ప్రతిమలాంభన పూర్వమఖండదీపమున్,
 లక్ష్మి సహస్రనామము విలక్షణపూర్వక ఖడ్గమాలతో,
 లక్ష్మిపదాంబుజంబులను లక్ష్యము శుద్ధిగ పూజఁసేయగా
 లక్ష్మిభవాని తీర్చును, లలాటలిఖితము! వెంకటేశ్వరా! 709

- ఉ॥ కుంకుమ, నర్పనాదుల, నకుంఠిత దీక్షతా, పుష్పగుచ్ఛముల్,
పంకజమల్లయల్, పసుపు, పంటజవాదియు, గంధమక్షతల్,
సంకలితంబుఁ సేసి సహజమ్ముగకన్తురి పూజఁసేయ, యా
పంకజనాభుపత్నికి, శుభాస్పదమౌచను! వెంకటేశ్వరా! 710
- శా॥ శ్రీలక్ష్మీ పరమష్టమూర్తియుతమా శ్రీవిష్ణువక్షస్థలిన్,
నాలంకార సువర్ణరత్నమణిభూషాలంకృతా భూషితే,
బాబుండే శశిసోదరీ కమలమున్ వాసించు సంవర్ధినే,
శ్రీచాలిత్యపు ఆదిలక్ష్మీయగునా! శ్రీవెంకటేశా ప్రభో! 711
- ఉ॥ క్షీరసముద్భవంబు, సురసేవిత పాదపదాంబుజంబునై,
వారిజనేత్ర, సర్వగుణభాసిత, శాంతసముద్ర శోభితై,
యారమణీయ, రమ్య, మధురానన, దివ్యమనోజ్ఞమూర్తి, నా
ధారపు, సస్యశ్యామలపు ధాన్యపులక్ష్మీయే! వెంకటేశ్వరా! 712
- ఉ॥ ధైర్యము సాహసంబును, ప్రధానము జీవనయాత్ర సల్పగన్,
కార్యము సానుకూలమగు గౌరవభాజన యోగ్యతంబు, నా
స్థైర్యము నాలవాలమగు సజ్జన సంస్తుతమానవాశి కా
హార్యము ధైర్యలక్ష్మీనిడు నర్చనసల్పగ! వెంకటేశ్వరా! 713
- ఉ॥ పంకజమందు వాసితము, పద్మము మాలవిభూషితంబునై,
అంకిత తామరల్ గజము లాయిరువైపుల తొండమెత్తుచున్,
కింకరువోలె నిల్వగను, ఘంకృతి, సత్వవిధాన చాతురి
ర్వంకల భాసితంబునగు, నాగజలక్ష్మీయే! వెంకటేశ్వరా! 714
- శా॥ సంతానంబునుపొంది పైతృకము, వంశంబంత నిల్వంగనున్,
సంతోషంబున, భోగభాగ్యములనున్, సౌఖ్యంబు, సంవృద్ధినిన్,
శాంతిన్, గోరుచు, నిత్యమర్చనల, నాసంతానలక్ష్మీన్, సదా
సంతృప్తిన్ పఱుపంగఁ జేతురట పూజల్! వెంకటేశా ప్రభో! 715
- మ॥ తనకార్యంబులనున్, ప్రయత్నఫల యుద్ధంబందు వ్యాపారమున్,
తన యుద్యోగపు, వృద్ధి, వ్యాజ్యములనున్, ధర్మాసనాతీర్పులన్,
తన విద్యన్ విజయంబుఁ గోరుదురు నిత్యంబారమాదేవి గౌ
త్మిన, నారాధనజేయగా, విజయలక్ష్మీయే నాసంగున్ ప్రభూ! 716

- మ॥ చదువన్, విద్యయు, సంస్కృతిన్ తెలియ శాస్త్రభ్యాస మౌళక్తినిన్,
మదిప్రేరేపణ, యున్నతోన్నతపు, ప్రామాణ్యంబు నాశించ, సం
పద, ప్రాధాన్యము, భారతీ, చలువ నావశ్యంబు, కీర్తించ, న
య్యది, దేవీకరుణన్, లభించునట, విద్యాలక్ష్మిచేయాతనున్; 717
- మ॥ ధనమే, సర్వవిధంబులన్ వలయు, విద్యాయైక, సంతానమున్,
గన, ధాన్యాదుల, యుద్ధమున్, విజయ, సంకల్పంబు, ధైర్యంబు, జీ
వన సామ్రాజ్యము, నాదిలక్ష్మినిడ సంప్రాప్తంబునొ నన్నియున్
ననువొ, నా ధనలక్ష్మి నిచ్చునటనొనా! వెంకటేశా ప్రభో! 718
- మ॥ మహాలక్ష్మి, యవతారమెన్నిదియు, ప్రామాణ్యంబునొ, నొప్పు, ప్ర
త్యహమున్, పూజల సల్పగన్, నిడును అష్టైశ్వర్యముల్ నిండుగా,
స్పృహణీయంబగు వాటినిన్ మనసు నాశించంగ, దారిద్యమున్,
రహితంబయ్యెడు దేవి వీక్షణలు పర్వన్! వెంకటేశా ప్రభో! 719
- ఈ॥ సప్తసిూతి రూపమగు, శారద, వాణినలంకరించగన్,
సప్తమయ స్వరంబులకు సాక్షి, సరస్వతి సామగానమున్,
సప్తమియందునన్ గొలిచి, శాస్త్రపురాణము నాధిపత్యయో
సప్త నినాదవీణ సుతి సంహితమయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 720
- శా॥ నక్షత్రంబిది "మూల"యందునను ప్రాణాయామ గాయత్రినిన్,
యక్షయ్యంబుగ మంత్రరాజమయి, సంధ్యావందనాకృత్యముల్,
లాక్షజ్ఞుల్ కను మంత్రరాజమగు "మూలా"ధారమై నొప్పగన్,
సాక్షీభూతమనంగ సామ్యమగునంశన్! వెంకటేశా ప్రభో! 721
- శా॥ నక్షత్రంబిది "మూల" సంకలన నానారూప భావ్యంబు, సా
పేక్షాకార మనంతరూపమగుటన్ వేదాంత సంసేవ్యమై,
యాక్షోణీతల మంత్రరాజమగు గాయత్రి మహామంత్రమున్,
సాక్షీభూతము నొప్పుచుండును తదంశన్! వెంకటేశా ప్రభో! 722
- చం॥ లలిత మనోహరాకృతి, విలక్షణ, దివ్యమనోజ్ఞమూర్తియై
లలితరసానుభూతిగ, కళాపరిపూర్ణమయాధి దేవతై,
లలిత మధుస్వరంబున విలాసముగా పలికించువాణియే,
లలితకవిత్య సాధనకు లక్షణమైచను! వెంకటేశ్వరా! 723

- ❖॥ శారద విద్యకున్, సకలశాస్త్ర, పురాణము, వేదభాషకున్,
సారరసామృతాకలిత, సారసమాధురి గానమందునన్,
భారతి చిత్రలేఖనము, భాసిల శిల్పకళా విశేషమా
ధారము నొసమాణికపు దైవము! నొగద! వెంకటేశ్వరా! 724
- ❖॥ వాణి, సుధారసామధుర, వాఙ్మయమందున, నామెయే మహా
రాణి, విరించి సృష్టియది! రమ్యమనోజ్ఞవిలాస, లాస్యయై,
వాణి విపంచిబూని నెడపై నిడిమిబెడు వీణతంతులన్,
వేణి భరాలసాపిరుదు వేల్గసితానన! వెంకటేశ్వరా! 725
- ❖॥ వాణీ చేలముపస్థితాంబరమునన్, వక్షోపరీరమ్యతా
వీణానాదతరంగిణుల్ కదలునో? విశ్వంబు చైతన్యమౌ
వాణీస్రస్థ కరాంగుళీ న్యసితమై వ్యాపించు మాధుర్యముల్,
వాణీగానసుధారసంబదియె! దెల్పన్! వెంకటేశా ప్రభో! 726
- ❖॥ మనుజుఁడు పుట్టి నాలుకను మాటల కోసము తత్తరంపడన్,
“ఓనమలు”, పల్కదిద్దగను, నొజ్జ, సరస్వతి ధ్యానముద్రితన్,
ననయము నుత్తరోత్తరము “నక్షర” సంజ్ఞత, కావ్యసృష్టికిన్,
ననవరతంబుకోరనగు, నామెయనుజ్ఞయె! వెంకటేశ్వరా! 727
- ❖॥ ధాతసృజించె శారదను, తన్మయమందుచు భావమందునన్,
నాతని పత్నిగాపటగె, నాత్మజయంచును జూడనొల్లఁడే?
నాతఁడు వేదముల్ నిడెను, నామెయై వాక్కనుసారి ఐయ్యెనో?
రాతయెఁగాకయేమి? చతురానన సృష్టియె! వెంకటేశ్వరా! 728
- ❖॥ భారతి పూర్ణచందురు నిభానన, సర్వకళామతల్లియౌ,
శారద, సర్వశాస్త్రపు, విశారద, కన్నులఁ గట్టినట్లుగా
యారమణీయమూర్తి నటయచ్చ, సరస్వతి నిల్చినట్లు నా
కారము రూపమందునను కాంచగ ధన్యమె! వెంకటేశ్వరా! 729
- ❖॥ భాసర పీఠమున్ నిలిపె వ్యాసుఁడు, శారద సైకతంబునన్,
భాసిలె “అర్చ” దేశమున, భారతి, శారద, పీఠమందునన్,
వాసిలె, నాథిశంకరులు, ప్రాణముపోయ, ప్రతిష్ఠితంబయెన్,
భాసురమౌ సరస్వతి ప్రభావముకీర్తిల! వెంకటేశ్వరా! 730

- ఈ॥ శారద, శాస్త్రముల్, సుపనిషత్తులు, వేదపురాణ, సాహితీ,
సారరసామృతామధుర వడ్డమ, నాట్యము, వాద్య, గాన, మా
ధారము, శిల్పచిత్తరువు, తంత్రము, యంత్రము, మంత్రమందునన్
భారతి సామగానమున భవ్యసరస్వతి! వెంకటేశ్వరా! 731
- శా॥ మంత్రంబన్నిటికిన్ మహామహితమౌ మంత్రంబు గాయత్రియే,
తంత్రంబున్ గన మూలమైనదగు నాద్యంతంబు "మూలే"యగున్,
యంత్రంబో, వివిధార్థ, మంత్రముల మూలాధార నక్షత్రమే,
మంత్రంబేగద! వెంకటేశ! నదిముమ్మరైన సందింపగన్! 732
- మా॥ అతిలోకోత్తర సౌమ్యమూర్తియన గాయత్రీమహాదేవియా!
పతి సౌఖ్యంబును, నాయువున్ నొసగు సౌభాగ్యంబు, సావిత్రియే!
ప్రతివారున్, కరుణింప వేడెదరు నావాగ్దేవినిన్ భక్తితో,
సతులీమూవురి, వెంకటేశప్రభువా సంస్తుత్యమానంబగున్! 733
- శా॥ గాయత్రీయవతార పంచముఖ మాఖ్యాతంబుగా నొప్పగన్,
యాయాహస్తము, శంఖు, చక్ర, గదదివ్యాస్త్రాయుధాయత్తమై
సాయంసంధ్యుదయాది వందనల ప్రాశస్త్యంబు మంత్రంబునై,
గాయత్రిన్, మనసానలంకరణమేగా! వెంకటేశా ప్రభో! 734
- ఈ॥ రక్కసుమూక లాగడము రాయిడికయ్యెడ మిక్కుటంబునై,
మ్రొక్కుగ, దేవతల్, మునులు. ముందు నిలంబడి, విన్నవించగన్,
నక్కటికంబునన్, పనిచె, నాదిమశక్తియు వారినంతటన్,
"సుక్కడగింతు" నంచనుచు నూటడగించెను! వెంకటేశ్వరా! 735
- ఈ॥ చండుని, ముండునిన్ దునిమె, చండిక నాహవమందు గాంచె, చా
ముండి ప్రసిద్ధి, నంతకడు ముష్కరులైన, నిశంభ, శంభు, లు
ద్దండ పరాక్రమంబెనగ దాడియొనర్చిరి, దేవలోకమున్,
దండనల్ విధించిరతిదారుణ శిక్షగ! వెంకటేశ్వరా! 736
- ఈ॥ అష్టమి వేషమున్, తిథియు, అష్టమినాడు నలంకరింతురా
యష్టభుజంబులన్ కల మహద్భుతరూపిణి కాళిదేవినిన్,
దృష్టలవీజమున్ నణచ, తోడుగరాగను యష్టశక్తులన్,
దృష్టిని గుడ్చుచున్ చనెను! దేవిరణంబుకు! వెంకటేశ్వరా! 737

- ఉ॥ అష్టమినాడు కాళిక భయానక వక్త్రము, వాడికోరలున్,
సృష్టము విస్ఫులింగమయ పాపలనేత్రము ప్రజ్వలింపగన్,
అష్టమ బాహుపంక్తి వివిధాస్త్రము, శూలము, ఖడ్గముద్గరల్,
దృష్టికి భీకరంబగుచు దేవికనంబడు! వెంకటేశ్వరా! 738
- చం॥ పదనకరాళగహ్వరము, వజ్రనఖంబులు, వాడిదంష్ట్రమున్,
కదలు, కపాలమాల, లయకాలపు నృత్యము ప్రేతభూమినిన్,
పదములు పుట్టినన్, మొలను వర్తులకాలపు ఖండహస్తముల్,
యుదుటున కాళివచ్చెనట యుద్ధపుభూమికి! వెంకటేశ్వరా! 739
- ఉ॥ బాలికయై, పదంబిడెను, ప్రాంగణమందున, రామకృష్ణుడా
బాలనుకొల్చె, లాలనల, పావనమాతయటంచు నిల్పగా,
కాళి భయంకరాకృతియు, గజైల, మువ్వల, బాలయయ్యె, నా
బాలిక మందహాసరుచి భక్తిపరంబయె! వెంకటేశ్వరా! 740
- చం॥ కలకలహంసినీరవము, కాళిముఖాంబుజ మందహాసమున్,
లలితమనోజ్ఞ బంధురము, లాలిత, లక్ష్మణ, లక్ష్మితాంగిగా,
ప్రళయ భయంకరాకృతిని బాసెను కాళిక మందయానగా,
మలసెను, రామకృష్ణ కడమాధురి బాలగ! వెంకటేశ్వరా! 741
- ఉ॥ కాళి భయంకరాకృతిని, కాళిఘటంబున, చూడగా, మహం
కాళియనంగ రౌద్రమున కాకరమౌనట! భద్రకాళినే
వేళను దర్శనంబొసగు వేడగ యుజ్జయిసీపురంబునం
దాలయమందునన్ నభయహస్తము నందున! వెంకటేశ్వరా! 742
- మ॥ ఒక రూపంబు, ననేక భావనలతో, యోచింప, సౌమ్యంబు, వే
టొకచో, కాన, జగుప్సహేతుమయయై యొప్పంగనా! కాదువిం
కొక యాకారము, భీకరాకృతిని నిన్కొల్పిన్, భయోత్పాతమో!
సకల భ్రాంతియుతంబు కాళిగననీశా! వెంకటేశా ప్రభో! 743
- ఉ॥ శంభునిరాణి అష్టమయశక్తుల తోడ్కొని యుద్ధభూమికిన్,
జ్ఞాంభిత శౌర్యసంపదల, సింహికవాహిని నేగుదెంచె! కా,
దంభము ఘాటగన్ నెదిరిదానవవీరులు హుంకరించి పో
రన్ భుజదార్ఢ్యమున్ నెఱపిరారణ, మందున! వెంకటేశ్వరా! 744

- ఉ॥ చండుని, ధూమ్రలోచనుని, శక్తి వధించగ, రక్తబీజునిన్,
దండనచేత, దేవితన, దానినొనర్చగ, శంభుబంప, ను
ద్దండుత నాహవంబునను, దస్యుడు, రాక్షసపీరులందఱిన్,
భండనమందునన్ పనుపపాల్పడె నయ్యెడ! వెంకటేశ్వరా! 745
- గా॥ రక్తాక్షుండును, రక్తబీజుడును పోరాటంబుకైఁ బోవగా,
యుక్తంబంచును, దేవినంపె, తన మాయోపాయమున్, కాళినిన్,
శక్తుల్, పోరగ, రక్తబిందువులనున్ జన్మించె, నొక్కొక్కరై,
వ్యక్తుల్ నేలను రక్తబీజులయిరయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 746
- ఉ॥ ఒక్కొక బిందువున్, రుధిర మొక్కొకఁడయ్యెను, రక్తజిహ్వాగా,
రక్కసు లుద్భవించగ, కరాళి, యొకింత యోచనాధృతిన్,
నిక్కమెఱింగి, నాలుకనుపర్చెను (జాచెను) చాపవోలెనున్,
రక్కసుఁ జంపగా పడిన రక్తము జుఱ్ఱెను! వెంకటేశ్వరా! 747
- మ॥ వరమున్, బొందిన రక్తబీజుడును, చావన్, శంభుఁడవేళ, సో
దరుఁడుద్దండ పరాక్రముండు పురుషార్థంబం, దనధ్యుండునున్,
నరివర్గంబుల మార్కొనన్ ననిపె, యుద్ధార్థంబు, సైన్యంబుతో,
పరఁగెన్ నంత నిశంభుఁడున్ మదముతోపన్! వెంకటేశా ప్రభో! 748
- చం॥ అనికి, నిశంభుసైన్య, నివహంబుతోరాగను, కాళిదేవినిన్
కనగవె హుంకరించి పద, ఘట్టనసేయుచు, నారసంబులన్,
ననిపిన, నొచ్చియాయె, నిశితాస్త్రములేయగ శక్తులొక్కటై,
దునిమెను సేననుగ్గవగ, దోర్బలశక్తితో! వెంకటేశ్వరా! 749
- చం॥ అనితెగటార్చ, సేననిచయంబును, కాళి, నిశంభుఁడంతటన్,
కని, కరవాలముద్గర, నికాయశరంబుల పూనినేగెనో,
తన, పదఘట్టనన్ పుడమి దద్దరిలంగగ, హుంకరించుచున్,
పనిచెను వాడినస్త్రముల భామపయిన్ తగ! వెంకటేశ్వరా! 750
- మ॥ వరగర్వంబున, నారిచే, తనకుచావన్, వ్రాసియుండన్నదే,
మఱచెన్ నాతఁడు, శంభుఁడున్, విధియు, వమ్మైపోవునే వ్రాయగన్,
మరణంబట్టుల ప్రాప్తముండ సతిసామ్రాజ్యంబు కాంక్షింతురే?
దురదృష్టంబు? యజుండు వ్రాయనదికాదో? వెంకటేశా ప్రభో! 751

ఉ॥ అహవ భూమికిన్, గద, శరాస్త్రము, శూలము విల్లు, ఖడ్గమున్.
బాహుబలంబు, చాతురితొ, భైరవమూర్తి, కరాళిశక్తులున్,
వ్యూహముపన్ని రాక్షసుని యుగ్రరణంబున మర్కొనంగ, నా
వాహనమైన, సింహమున, వచ్చెను శాంభవి! వెంకటేశ్వరా! 752

ఉ॥ అంబ, నిశంభుడేసినవి, నస్త్రము త్రుంచుచు, నట్టహాసమున్,
వెంబడినారసంబులను వింటిని సందిల! జేసినాతనిన్,
నంబరమందు దేవతలు నద్యుతమంద, యమాంతికంబుకున్,
సంబరమంద, నంపెగద. శక్తితో కాళియు! వెంకటేశ్వరా! 753

గా॥ శంభున్ కంఠము శూలమున్దునిమె వక్షోజంబు చీల్చున్. భుజ
స్తంభంబున్ నటుకంగ, జుట్టుమనుచున్. రక్తంబెల్ల, జుట్టుంగ, నా
కుంభిన్ జీల్చగ రక్తమున్ హరియు తాగ్రోలంగ. ముల్లోకముల్,
స్తంభించెన్గద! వెంకటేశ ప్రభువా! దైత్యాంతమున్ జూడగన్, 754

ఉ॥ అంబ, నిశంభ, శంభులను నంతముసేసెను శక్తియుక్తులన్,
నంబరమందు దేవతలు అష్టమశక్తుల కాళిమాతపై,
సంబరమందుచున్ కొలిచె. చల్లుచు. వారలు, పుష్పవృష్టి, సో
హంబని పూజసల్పిరట! యాదిమశక్తిని! వెంకటేశ్వరా! 755

ఉ॥ దుష్టుల శిక్షణన్ జరిగె, ధూర్తులనుక్కడగించె దీక్షతో,
శిష్టుల రక్షణంబునయె, చింతలుబాయగ లోకమెల్లరున్,
అష్టమినాడు కాళికను, నన్నివిధంబుల పూజ సల్పగా,
కష్టములెల్లబాసె, కలకాలసుఖంబయె! వెంకటేశ్వరా! 756

ఉ॥ అష్టమినాడు కాళికను, అష్టభుజంబుల దేవి రూపమున్,
దుష్టులదైత్యులన్ దునుమ! దుర్గసునాదినమందు కొల్వ, దు
ర్గాష్టమలంకృతంబునయె! మహర్నవమిన్ తగదుర్గమాతనున్,
యిష్టముతోడ పూజలను నీయిలసేతురు! వెంకటేశ్వరా! 757

చం॥ నవమి దినంబునన్ కనగనమ్రత భక్తులు కొల్తారంత, శాం
భవిని, త్రిలోకనాయకను, పావనమూర్తిని, మూడుమూర్తులన్,
యవగత, లక్ష్మి, వాణి, జగదంబగు, కాళియు దుర్గమాతనున్,
యవిరళ భక్తిభావమున నర్చనసేతురు! వెంకటేశ్వరా! 758

- చం॥ నవమి నలంకృతంబు, బహు నాయుధముల్ ధరియించు దుర్గకున్,
దివిజాల కాచిబ్రోచెనన, దేవియు సింహము, వాహనంబు, నా
హవము నొనర్చు శక్తి, మహిషాసురమర్దని, రూపమందునన్,
వివిధములైన, సేవ, కనువిందొనరింతురు! వెంకటేశ్వరా! 759
- ఉ॥ దానవనాథులైన, మహితాస్త్విత శంభ, నిశంభు లిర్వురిన్,
మానిని కాశిఁ జంపెనట. మారణహోమమునందు నంచనన్!
యానినదంబు, శోక, మహిషాసురుఁడొక్కఁడు క్రోధమూర్తియై,
దానవ సైన్యమున్పిలిచె దాడియొనర్పగ! వెంకటేశ్వరా! 760
- ఉ॥ ఘోరతపంబునన్ నజుఁడు కోర్కెలుఁదీర్చి వరంబులివ్వగన్,
మారణ యుద్ధమందునను, మంత్రణ, నాకము నాక్రమించెనో?
యారడిపెట్టి, దేవతల నంగనలన్, నవమాన భంగమున్,
దారుణ హింసలన్, మునుల దైత్యుఁడుపెట్టెను! వెంకటేశ్వరా! 761
- ఉ॥ అదిమశక్తి, దేవతల నార్తినిబ్రోవగ, సిద్ధహస్తయై,
యాదను జాదినాథునను, నంతమొనర్పగ, నాహవంబునన్,
మోదమొలర్పగన్, ముదిత మూఁడును మూర్తుల, దుర్గదేవి భూ
తాది గణంబుతోడ, నవతారముఁదాల్చెను! వెంకటేశ్వరా! 762
- ఉ॥ అదనుజాదినాథు, మహిషాసురుఁడంపగ, శూల, ఖడ్గ, బా
ణాది గదంబు, ముద్గర, మహాస్త్రశరంబులు, పట్టికంబులన్,
చేదమొనర్చ రాక్షసుల, పింగము వాహనమందునేగె, న
య్యాదిమశక్తి, దుర్గయును, నాహవభూమికి! వెంకటేశ్వరా! 763
- చం॥ మహిషము వాహనంబుపయి మార్గముఁజేసెను, దైత్యానాథుఁడున్,
విహితము, సింహవాహనము, భీతి యొనర్పగ, గర్జనంబిడన్,
మహిత, శరాస్త్ర, సంతతితొ, మారణహోమమొనర్చ, దుర్గయున్,
యహమహామీకమున్ నరిగె నారణ భూమికి! వెంకటేశ్వరా! 764
- ఉ॥ పోరును ఘోరమయ్యె! రణభూమిని శత్రువు మస్తకంబులున్,
హేళిన, రక్తవాహనులు, పంక్తి, కశేబర, హస్తగుట్టలున్,
వారువముల్ ప్రచండకరవాలపు ఖండిత, దైత్య, హస్తముల్,
వారులుదీర్చె, గృధ్రములు, భక్షణఁసేయుచు! వెంకటేశ్వరా! 765

- ❖॥ దుర్గచతుర్భుజంబులతో, దుష్టుల, దైత్యుల, సంహరించగన్,
దుర్గత్రిశూలమున్, దునిమె, ద్రోహియునున్, మహిషాసురుండునున్,
దుర్గమూర్ధమున్ సుగమత్రోవను జేసెను, లోకమంతటన్
దుర్గమహేశ్వరిన్ గొలిచె దుర్గను, మాతగ! వెంకటేశ్వరా! 766
- సం॥ కరమున సిద్ధచారణులు, గానవిశారద కిన్నరాంగనల్.
సురలును, నంబరంబునను, చోద్యముఁ జూచుచు, పుష్పవృష్టినిన్,
కురిపెను, దానవాంతమునకున్, మహిషాసుర మారణంబుకున్,
విరులును దుర్గమాతయెడ విస్తృతమయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 767
- సం॥ అసురనిఘాదనంబు, మహిషాసుర మర్దనమయ్యెనంతటన్,
నసువులుఁగొన్న దేవిమహిషాసుర మర్దనియయ్యె. దుర్గయున్,
నసురకులంబు, నాశనము నాయమఁజేసెను! నాఘశూత్రమే
నసురులునుండగన్ విసరె నాలుగు మూలల! వెంకటేశ్వరా! 768
- ❖॥ అమృతవంగ, దుర్గయును, అంబయె, శంకరు వామభాగమై
అమృతయె, శారదాంబగ పితామహుజిహ్వను నుండె, ముద్దుగ్గన్,
అమృతయె, లక్ష్మీనుండెను మహాత్ముఁడు విష్ణువు వక్షమందునన్,
అమృతయె, దుర్గమాత ముగురమ్మల మూర్తియె! వెంకటేశ్వరా! 769
- ❖॥ లోకములులేలుతల్లియె, త్రిలోకమహేశ్వరి, కాళికాంబయై,
యాకమలంబు, వాసినియు, యంబుజనాభుని, పత్నిలక్ష్మీయై,
యాకమలాననుండు, సతియైన, సరస్వతి వీణపాణియై,
నొకద! మూపురమ్మల మహాత్యపు దుర్గయె! వెంకటేశ్వరా! 770
- ❖॥ అమృపురాణ దంపతుల, యంశమునందిన భద్రకాళియై,
బమ్మకుకూర్మిరాణి యనవాణియె, శారద, అంశమంద, ల
చ్చమ్మ శశాంకుసోదరి, యశస్విని వైష్ణవి అంశమంద, దు
ర్గమ్మయె మూపురమ్మల విరాజితయంశము! వెంకటేశ్వరా! 771
- ❖॥ ఈశ్వరి సన్నుతింప, పరమేశ్వరి! రూపమునందు, రాజరా
జేశ్వరి! అక్షశక్తుల, మహేశ్వరి, భక్తులు గొల్పి, సంప్రదా
యేశ్వరి! సింహ, వాహినియె, నీశ్వరి! హటకపీఠమధ్య, కా
మేశ్వరి! రాజరాజ, పరమేశ్వరి! గొల్తును! వెంకటేశ్వరా! 772

- చం॥ నవమితిధిన్, మహర్నవమినాఁడు, నాయుధ, పూజఁసేయ, నా
హవము, సమాప్తమయ్యెనని, యమ్మలగన్నది, అమ్మదుర్గకున్,
నవిరళభక్తితోడ, మహిషాసురమర్దని దుర్గదేవికిన్,
నవనిని గొల్తులెల్లరు మహాద్భుత సర్పన! వెంకటేశ్వరా! 773
- ఉ॥ అమ్మయనంగ బిడ్డలను అక్కునజేర్చును నాదరించునున్,
యమ్మయె, పాలుద్రావనిడు అంకముజేర్చును జోలపాడునున్,
యమ్మయెకొట్టుతిట్టునిక, నాగడమందున కోపగించునున్,
యమ్మయెదుర్గ ఘాతగద, నాలనపాలన! వెంకటేశ్వరా! 774
- ఉ॥ అమ్మలుమూవురందు, లలితమ్మయె, భక్తుల కోర్కెదీర్చు, ల
చ్చమ్మయు సంపదల్ సిరులు శాంతి సుఖంబుల నిచ్చుదేవియై
బమ్మకు రాణివాణినిడు వాక్కున విద్యకళాస్రవంతి, దు
ర్గమ్మ కవిత్వసంపద కృపాబ్ధి నొసంగును! వెంకటేశ్వరా! 775
- చం॥ ద్రుమతల శోభిసీ, కనక, దుర్గనివాసము, నింద్రకీలమున్,
సుమధుర మందహాసరుచి శోభిత, మానన, సూర్యచంద్రు, శీ
ర్షమున, వికాశమానయయె, సౌమ్యకటాక్షపు వీక్షణంబు, ర
త్నమణిమయాంబరాది, వసనంబు విరాజిత! వెంకటేశ్వరా! 776
- ఉ॥ దుర్గమహేశ్వరీ కనకదుర్గి, మహామహితాన్వియయ్యెనో?
దుర్గత్రిలోకపావనియె దుఃఖవిమోచని, దుష్టశిక్షణన్,
దుర్గమయంబు సర్వమును ద్రోహవినాశన శక్తియాను, నా
దుర్గసువర్ణ దుర్గయి ద్యోతనమయ్యెడు వెంకటేశ్వరా! 777
- ఉ॥ చేసిన పూజలన్ నవమి సేవయె, యంత్యము, దేవికంతటన్,
యాసుదినంబు షోడశపదార్థ నివేదనమిచ్చినంత ను
ద్వాసన జేతురాయమను, బంధుజనావళి విందొసర్పనం
తా సుఖశాంతులన్ వడసి, ధన్యులునొదురు! వెంకటేశ్వరా! 778
- చం॥ నవమి నలంకృతంబునగు, నామహిషాసురమర్దనంత, నా
హవము ననంతరంబునను, నాయుధపూజలు సల్పి, రోజునన్
యవనిలో శస్త్రమస్త్రముల నాయుధ మెల్లను భద్రపర్చదై
నవిధిగ పాండుపుత్రులును నాశమివృక్షము ప్రాప్తమయ్యెనా! 779

- చం॥ నవమితిధిన్, నలంకృతము, నాహవమూర్తిగ, సింహవాహినీ,
వివిధ శరాస్త్రమస్త్రముల, చేర్చు, చతుర్జు, దుర్గమాతయై,
నవనిలొ, దానవాంతకమునన్, మహిషాసురమర్దనీయనన్,
నవగతమైన రూపమది, యాయమగొల్వగ! వెంకటేశ్వరా! 780
- మ॥ విరటున్ గొల్వగ, వత్సరంబునను, వాభేతాశు ప్రార్థించిరా,
శరముల్, నాయుధమెల్లకావగను, భూజానుండు, కొంతయులున్,
పర, మజ్జాతము, పూర్తియైనతటి, దివ్యాస్త్రాలనున్ పూజచే,
తరుణంబౌ విజయంబుగొంచెరట నంతన్! వెంకటేశా ప్రభో! 781
- చం॥ దశమితిధిన్ ప్రశాంతయుత తాండవమొప్పెడునెల్లచోటులన్,
విశదము చేయగన్ విజయవేడుకలెల్లెడ కానుపింప, నం
త, శమని పారువేటగను ధర్మమటంచువేట నాడగన్,
పశుబలి నివ్వజూతురట! పాపమొ? పుణ్యమొ? వెంకటేశ్వరా! 782
- చం॥ అదియొక, సంప్రదాయ పరమాచరణంబు నసాధ్యమంచు, నే
డదియును, వామచారులును, తాంభికవృత్తిని, మాంసభక్షణన్,
మది, ముదమందజేతురట! మంత్రము, తంత్రముశాంకరీవిధం,
బొదవిన పుణ్యమే యనెడు యోచనతోడను! వెంకటేశ్వరా! 783
- ఉ॥ వేద, పురాణ, శాస్త్రమున, విస్తృతమైనది, ధర్మమార్గమై,
అదిననాతనత్వమును, నావిధజంతుబలిన్ విమర్శనల్,
కాదగు! చంపకుండగను, కారణమొక్కనహింసయేయనన్,
వాదన, రక్తబొట్టు కనవచ్చిన జాలనె! వెంకటేశ్వరా! 784
- ఉ॥ అశ్వయుజంబు శుద్ధమున అంతిమసేవలు దేవిరూప, కా
మేశ్వరి, శారదాంబ, పరమేశ్వరి, శాంకరి, కాళికాంబ, మా
హేశ్వరి, దుర్గదేవి, భువనేశ్వరి, యున్లలితాంబ, రాజరా
జేశ్వరి రూపమందున నభీష్టతసిద్ధికి పూజలయ్యెడున్; 785
- మ॥ కరుణాపూరిత, లోచనాద్యయి, యనన్కారుణ్యమేపర్వగా,
చరణంబున్ నభయంబు ముద్రనగుచున్, శాంతిన్ ప్రసాదించగా,
చిరునవ్వున్, మృదుమందహాసరుచి, సూచించంగ రాజేశ్వరీ,
పరగెన్ అమృలయమ్మ సుందరతరంబై! వెంకటేశా ప్రభో! 786

- ఉ॥ పంచదశాక్షరీ పరమపావన మంత్రము నాదిశక్తికిన్
నెంచగ మిన్నయోను! పరమేశ్వరి యాలలితాంబ దేవికిన్
పంచదశీ ప్రపంచమున భాసిలు యోగము, భోగదాయకం
బంచు జపించుచుందురు మహాత్ములు ముక్తికి! వెంకటేశ్వరా! 787
- శా॥ ప్రారంభించగ మంత్రరాజమదియే రాజేశ్వరీ ప్రీతియో,
శ్రీరూపంబుఁ దలంచినన్ లలిత సాక్షిభూతమై నొప్పెడున్,
నారాధుల్, పరమేశ్వరీ జపము వామాచార శాక్తేయమో?
పారంపర్యము శాస్త్రరీతులగు పూర్వాచారమో! చేయగన్! 788
- శా॥ శ్రీచక్రంబున మంత్రబీజములకున్ శ్రీరాజరాజేశ్వరీ
నాచారంబున యంత్రతంత్రమగు! నాహ్వానంబు కావించి, పూ
ర్వాచారంబున, శాస్త్రయుక్తముగ, సేవారాధనల్ సల్పగన్,
శ్రీచక్రాంకితమిచ్చు సంపదల శ్రీశ్రీవెంకటేశా ప్రభో! 789
- ఉ॥ యంతటి భావనన్ మనసుకిచ్చిన, వాణి, గణేశు, దుర్గకున్,
చింతయొనర్పగా రచనసేయ, కవిత్వపుధోరణిన్, సదా
చెంతన యున్నటుల్ కవిత చెప్పగ, ఘంటమునన్ రచింప, నా
వంతుగ నేర్పితిన్, నిడెదవందనలియ్యవె! వెంకటేశ్వరా! 790
- దీపావళి; నరకాసుర పథ :-
- మ॥ నరకుండొక్కఁడు దైత్యనాయకుఁడు నానాహింసలన్ బెట్టగా,
సురలోకంబును, మౌనులున్, నటిగి కృష్ణున్ దానవారీ, హరిన్,
శరణు జొచ్చిరి “కావుకావు” మనగన్, సాత్రాజితీవల్లభుం
డరిగెన్ సత్యసమేతుడై రణముకయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 791
- ఉ॥ “సాత్రజితిలలామ, శుక, శారిక, కీరరవంబులందునన్,
క్షేత్రపదంబు నర్తనల చిత్తమునిల్పు రజాంగమందునా
క్షేత్రగజాశ్వ భీకరపు ఘంకృతులెట్లుల విన్ననాను? నే
మాత్రముఁ జూడనోపు”ననె మాధవుఁడామెతో! వెంకటేశ్వరా! 792
- మ॥ “పద, విన్యాస, తరంగ, నర్తనల, సంభావించు వాసంబునై,
మృదు, మాధుర్య, మనోజ్ఞ, గీతికల, సమ్మేశంబునన్ ముగ్ధగన్,
మద, మాతంగ, తురంగ, సైన్య, పదసమర్థంబు నెట్లోర్తునో?
యదికంకాశమునెట్లు చూతు” వనెనయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 793

చం॥ అను హరిచెంతఁజీరి తమకంబున, "నేర్చితినయ్య విద్యలన్,
రణము విశేషముల్ నెఱిగి, రాణువకెల్లర విన్నవించునున్,
పనుపున గర్వమయ్యెడు, సపత్నుల ముందర చాటిచెప్పగన్,
నొనరగ వారలున్ మదినినోర్పు వహింపరు, చూడముచ్చటా?" 794

చం॥ అనవుడు కూర్మితోడ హరినక్కునజేర్చుచు లాలనంబునన్,
"చనుమికరాణ్మణీ! వనిత, సాయముఁసేయగ గొప్పఁగాదుటే?
తనరెడునీడు వీరమును తర్జనభర్జన నేటికమ్మ? క్ర
న్నన నరుగం"చనెన్ కమలనాభుఁడు సత్యతా! వెంకటేశ్వరా! 795

ఉ॥ ఉగ్రరణంబుసాగె, తన యోధులు మ్రగ్గ నిశాచరుండునున్,
నాగ్రహపూరితుండునయి, నమ్ముల మూర్ఖులజేసె కృష్ణునిన్,
యుగ్రమహోనుదగ్రయయి, యోర్మి నశించగ సత్యభామన
త్యుగ్రశరాస్త్రమందునను నొవ్వగఁజేసెను! వెంకటేశ్వరా! 796

శా॥ కోపోద్రిక్తత నాసికాగ్ర పుట, ముక్కుణంబు కెంపారగన్,
కన్పాపల్ కడుచింతనిప్పుకణ రక్తాంతంబులై వెల్లి, తొ
మ్ముల్ పూరించగ, కుంభముల్ పగిది నుప్పొంగంగ, నుచ్చాసముల్
యాపీనస్తనచేలమున్ కటినినాయత్తంబునన్ దోపగన్, 797

మ॥ శరమున్ బాధితబెబ్బులీవిధమునన్, చాపంబు సంధించగా,
కరమున్ గీలిత తీక్షణమౌ ఛురిక నాగాస్త్రంబు శస్త్రంబుగా
గురిచేసెన్, రిపుమస్త్రకంబునెడలన్, ఘోరాస్త్రమై వెల్వెడెన్,
నరకాంతంబయె లోకశాంతిఁగనెనన్నా! వెంకటేశా ప్రభో! 798

మ॥ ముదితల్ నేర్వగరాని విద్యకలదే, ముల్లోకముల్లందునన్,
నదిసాత్రాజితిచేసె సాధ్యమని! నభ్యాసంబునన్ యుద్ధమున్,
కదనంబుప్పుడు, నెప్పుడున్, నిపుడునున్ కాంతామణుల్ దూకగన్,
సదనంబున్ కదనంబునన్ సములె నెంచన్! వెంకటేశా ప్రభో! 799

ఉ॥ స్వప్తి జగత్రయంబులకు! శాంతియు చేకురె మానవాళికిన్,
స్వస్తతమౌనులున్, సురలు, సౌఖ్యమునొంది, సుఖాంతమయ్యె! వి
శ్వస్త నిలింప భామినులు, బాధలు నంతములై వెలంగగన్,
ప్రస్తుతిఁజేసిరయ్యెడల పంకజనాథుని! వెంకటేశ్వరా! 800

- మ॥ అమితానందమునన్ చతుర్దశిని నేనభ్యంగనా స్నానమున్,
అమవాస్యన్ నరకాంతమై వెలుగ దివ్యంబైన, దీపంబులన్,
కమనీయంబగు కాంతివంతము, నలంకారంబుగా, జ్యోతులన్,
విమలంబై, నరకాంత వేడుకలు పర్వెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 801
- ఉ॥ పండుగ, కృష్ణపక్షమున, వచ్చును, అశ్వయుజంబునందునన్,
దండిగ, బాణసంచులను దగ్ధముఁజేయగ, వేడుకై చనన్.
నిండుగ నీపకాంతులతో, నింటిని, తోరణ, పంక్తులుంచగన్,
నిండును సంపదల్ సీరులు నింట సమ్మద్దిగ! వెంకటేశ్వరా! 802
- మ॥ అమవాస్యన్ పగలెల్ల పండుగను నత్యంతాసుర క్తిన్ వగున్,
అమితంబౌ ఘృతశర్కరాను మిళితంబౌ పిండివంటల్ రుచిన్,
అమృతోత్పాదిత, బజ్జిగారెలును, నల్పాహార చేగోడులున్,
మమతల్ నిండగ వండి, వార్చెదరు, సుమ్మా! వెంకటేశా ప్రభో! 803
- గా॥ ఆదీపావళి, పండుగే, మమతలన్, నల్లుళ్లు, కూతుర్లనున్,
దేదీప్యంబుగ నిల్లువాకిలునున్, దీపాల వెల్గించ వ
స్త్రోదుల్, యాభరణాదులన్ నిడుచు, సత్కారంబులన్ జేయగా,
యాదీపావళియెంత పండుగగునయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 804
- గా॥ గోధూళిన్, ధనలక్ష్మి, పూజలను, కుంకుం, పూల, గంధంబులన్,
ప్రాధాన్యంబుగ విఘ్ననాయకునితో, ప్రారంభమౌ, లక్ష్మి, నా
రాధింపంగను సంపదల్, సుఖము, సంప్రాప్తించు భావంబునన్,
నాధన్యుల్ నటకొల్తురా యమను! నొనా! వెంకటేశా ప్రభో! 805
- మ॥ భగినీహస్తపు భోజనంబు తిన, ప్రాప్తంబౌను, నేడాదిపం
డుగ దీపావళి, వెళ్లగన్, విషియనాడున్ సోదరిసోదరుల్,
స్వగృహంబందున, విందునున్, గుడువనాప్యాయత్తతాతిధ్యమే,
యగు, వస్త్రోదుల యాదరించెదరటయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 806
- మ॥ అది అశ్వీజము అట్లతద్దెయన, ముత్తైదుల్ కిడంగనున్,
పదునొక్కండగు అట్లతోఁ జరుప, భావంబందు వృద్ధుండునున్,
ముదుకల్ భర్త, లభించకుండగ, వరంబుల్ పొంద, పూజింతురా
పదికాలాల సుమంగళీత్వమున నొప్పన్! వెంకటేశా ప్రభో! 807

కార్తీకము :-

చం॥ శరదృతువందు, కార్తీకము, శంకరుకర్పన ప్రీతిపాత్రమౌ,
యిరువుగన క్తముండనది నీశ్వరు నిత్యము, కంకితంబగున్,
పటగనుమాసమెల్ల కడుభక్తి ప్రపత్తులగొల్పు వారికిన్,
కరము నభీష్టసిద్ధినిడు, కార్తీకదేవుడు! వెంకటేశ్వరా! 808

శబరియాత్ర - అయ్యప్ప దీక్ష :-

ఉ॥ కార్తీకమాసమున్ శబరి కానన, యాత్రకు, భక్తులందఱున్,
మూర్తిని ధర్మశాస్త్రనును, ముక్తిని మోక్షమొసంగు, నయ్యపన్,
గుర్తుగ, నీలివస్త్రముల కొండకుఁజేరుచు, సామినిన్. మన
స్ఫూర్తిగ యిర్మడిన్ మరియు పూజలఁసేతురు! వెంకటేశ్వరా! 809

శా॥ కార్తీకంబున, శుద్ధమున్ చవితి విఖ్యాతంబు నాగేంద్రుకున్,
యూర్తిన్ దీపగ, పూజలన్ సలుపగన్యన్నాగు, గోక్షీరముల్,
కర్తవ్యంబుగ చల్మిడిన్, దనుప, భాగ్యాదుల్ సుఖాశాంతులున్,
నార్తత్రాణ పరాయణుండిడునునన్నా! వెంకటేశా ప్రభో! 810

ఉ॥ వృశ్చికమాసమున్ రవిప్రవేశము ముఖ్యము ధర్మదీక్షకున్,
నిశ్చితమార్గమందు, పదునెన్నిది మెట్లను పూజఁసేయగా,
నిశ్చయ నీలివస్త్రముల నిర్మడి నెత్తిన దాల్చువారికిన్,
వృశ్చికమందె దీక్షకు పవిత్రము నందురు, వెంకటేశ్వరా! 811

మ॥ అరుణుండున్ నుదయింప పూర్వముననే నాచారమౌ స్నానమున్,
గురుఁడివ్వంగను మాలదాల్చుచును, యుక్తోక్తంబుగా మంత్రమున్,
"శరణంబయ్యప, సామియే శరణ" ఘోషన్ మండలంబంతయున్
ధరియింపన్ కడు నీలివస్త్రముల, పాదాచారియై, చందనం, 812

చం॥ బునొసట కుంకుమంబిడి, విభూతిని, దాల్చుచు, నేకభుక్తమై,
అనిశముసామి ఘోషయతనర్చన జేయుచు, దేవశంబు, ద
ర్శనమొనరించుచున్, ధరణి శయ్యను, చాపలొపవ్యశించగన్,
చనునది దీక్షకాలమున సాత్విక భోక్తగ! వెంకటేశ్వరా! 813

చం॥ యెడనెడ నయ్యపన్ జరుగు నీశ్వరపూజల భిక్షపాల్గొనన్,
నడుమను తానునివ్వగ, ననాదరణంబును, సేయకెవ్వరిన్,
నడచుట మండలంబటుల నాచరణంబునపెట్టు భక్తులే
నడచెడు మార్గమయ్యడియె నమ్మకమందున! వెంకటేశ్వరా! 814

- మ॥ పరఁగున్ ముందుగ కన్నెసామియనగన్ ప్రాప్తంబు నొనయ్యపన్
నిరతిన్ నిర్మలనీతి దక్షతనుగా, నిత్యంబు సేవార్చనల్
జరుపన్ స్వామికటాక్షమందుకొన, చాంచల్యంబు లేకుండగన్,
చరియింపన్ నిజసామి భక్తులగునీశా! వెంకటేశా ప్రభో! 815
- ఉ॥ మండలకాల మిప్పగిది మౌనము దీక్షతో నాచరింపగన్,
పండిత సాహచర్యమున, ప్రార్థన సల్పి, సుమూర్తమందునన్,
నిండుగ నొదలన్ గురుఁడు నిర్ముడి వెత్తిన నుంచి, యాత్రకున్
హిందన, సాగునయ్యపలు, పూనిన భక్తితో! వెంకటేశ్వరా! 816
- ఉ॥ అండగ నిర్ముడిన్, గురుఁడు, నొదల నుంచగ, కాచుసాములన్,
వెండిలి భక్తిపూజపడి వృశ్చికమందున జేయ, కొందఱా
మండల పూజకొనరుగు, మార్గశిరంబున, కొందఱుండునా
పండుగ జ్యోతినిన్ మకరి హిష్యమునన్ కను! వెంకటేశ్వరా! 817
- ఉ॥ మండలదీక్షతో గృహము మందిరవేల్పులపూజ సల్పి, తా
మండపమందు దీపమును, మాతయుఁజూడ, గురుండు నిర్ముడిన్,
వెండిలినొదలన్ నిడగ, విక్షననంతరమందు సాములా
కొండకుఁ జేరఁబోదురట గుంపులు గుంపులు! వెంకటేశ్వరా! 818
- చం॥ యిరుముడికట్టి నొదలకు నెత్తగ, నిత్తురు నారికేళమున్,
గురువుల మార్గమున్ శబరి కొండకు సాగుచు, యాత్రకాలమున్,
“శరణము నయ్యపా శరణు సామియె నయ్యప” యన్న ఘోషతో
తరలెడు సాములున్ గుడుల దర్శనమందుచు! మధ్యమధ్యనన్, 819
- చం॥ కతిపయయానముల్ గడచి, గాంచుచు మార్గము నందునందు, దే
వతలను, “పేటత్తి”యును, వావిరి సామికి మ్రొక్కులిచ్చుచున్,
వెతలను నోర్చుచున్, “నకుద” వీడుచు, పంబనుజేరు, సాములా
బ్రతుకుల పాదయాత్రలతో, బాముల నోర్చుచు! వెంకటేశ్వరా! 820
- ఉ॥ స్నానమొనర్చి “పంబనది”, సద్ది, విశక్కితో, విఘ్నరాజు, రా
జానను సోదరుంగొలిచి, చారువిభూషణ పేటికంబులన్,
గాన, సుదూరమున్ గిరుల కర్పరజ్యోతిని దర్శనంబునై,
గానశరంబు గుత్తియును, కాంతురు నయ్యప, యాలయంబునున్, 821

- మ॥ "పదునెట్టాంబడి నిర్ముడి" సహితసోపానంబు నారోహణై,
నెదురన్, స్వామిప్రదక్షిణాంతరము "శాస్త్రేశ్వరు" దర్శించి, నా
పిదపన్ నెయ్యభిషేక నర్పనల నైవేద్యంబుఁ గావించి, న
య్యదె తీర్థంబు, ప్రసాదమైతనరు, నయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 822
- ఉ॥ ఒక్కొక్క వత్సరంబునను ఒక్కొక్కమెట్టును, నిర్ముడిన్సహా
నెక్కుచు, నారికేళములనిచ్చుచు, జీవిత శేషభాగమున్,
నిక్కువమైన యాపదియునెన్నిది మెట్లతో పోల్చిచూడగా,
చక్కటి మార్గమేనరయ సార్థకమయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 823
- ఉ॥ మాలవిసర్జనన్ శివసమక్షమునందు గురుండుఁజేయగా,
నీలదుకూలవర్జితము, నెత్తిన కేళము ముండనంబునున్,
మ్రోలను వెంకటేశ్వరుని మ్రొక్కి, ప్రసాద నివేదనంబునై,
యాలితోపూజ సల్పి, కడుపార భుజింతురు! వెంకటేశ్వరా! 824
- ఉ॥ అయ్యప దీక్షయాత్రయును. అంత్యము, మాలయు, నీలివస్త్రమున్
చయ్యన కేళపాశము విసర్జితమై, గృహమందు, నర్పనన్,
బియ్యపు, పాయసాఘృత నివేదన పిమ్మట నారగించగా
అయ్యప తీర్చుకోర్కెలు, కృపాబ్ధిని బ్రోచును! వెంకటేశ్వరా! 825
- గా॥ చాతుర్మాసము సంధ్రస్నానములు, వైశాఖంబు, నాషాఢముల్,
ప్రీతిన్ కార్తిక మాఘముల్, మునుగ, నర్పించంగ, దానంబులన్,
దాతల్ పాత్రలు, వెండి, పానకము, నున్ధాన్యంబు వస్త్రంబులన్,
దాతృత్వంబుగచేయ పుణ్యమగుకాదా? వెంకటేశా ప్రభో! 826
- గా॥ చాతుర్మాస ఫలంబు పౌర్ణమి సమాప్తంబు కార్తికమున్,
యేతల్ సూపము వర్జితంబగును; యాయామాస మంత్యంబునన్,
తాత్పప్తిన్ గనయాత్రలున్, సలిపి తద్దైవంబులన్ గొల్పియే
యాతర్వాత సుఖంబు నుండెదరు, అయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 827
- గా॥ సాయంసధ్యల, యాలయంబుల ధ్వజస్తంభంబు, నాకాశ, జ్యోతి
తిన్ యుంచంగను సాంప్రదాయమగు, కార్తికంబు మాసంబునన్,
యాయాజ్యోతి ప్రకాశవంతమగుచున్ వ్యాపించు నల్లిక్కులన్,
శ్రీయోదాయక దివ్యకాంతులవియే శ్రీవెంకటేశా ప్రభో! 828

చం॥ వనమున, విందుసల్పి, తమబందుగు, మిత్రులు యైనవారితో,
పనుపున పిండివంటలతో పంక్తి భుజింతురు వేడుకంచునున్
తనియగ నాటపాటల విధంబున కాలము బుచ్చుతీరునన్,
కనవనభోజనంబగును, కార్తికమందున! వెంకటేశ్వరా! 829

మార్గశీరము :-

శా॥ హేమంతర్తువు మార్గశీరమున, నయ్యెన్ శూన్యహిష్యంబుతో,
సామాన్యంబుగ, నాల్గదిక్కులనునున్, సాంద్రంబు హేమంతమై,
ప్రామాణ్యంబుది. రశ్మికానదయె ప్రాభాతంబు, ప్రొద్దెక్కిగా,
భూమిన్ దట్టముగా హిమంబు పడనొప్పున్! వెంకటేశా ప్రభో! 830

ఉ॥ మార్గశీరంబు పుష్యములు, మాసము రెండును శీతలంబునై
మార్గశీరంబునంత శుభమందురు శోభనకార్యమందునన్
మార్గమొసంగు లక్ష్మీవ్రత మాచరణంబున లక్ష్మీవారమున్
స్వర్గసుఖంబు సంపదలు శాంతి లభించును! వెంకటేశ్వరా! 831

ధనుర్మాసము :-

చం॥ “ధనువు” రవిప్రవేశమయి, దర్శనమయ్యెడు విష్ణువాలయం
బున, గృహంబునందు, హరిపూజలునర్చున, సేవలందునన్,
తనిపి, నివాళులివ్వగ విధాయకమైచను, కృష్ణమూర్తికిన్
కనెదరు లోకికంబులగు కార్యమొనర్చుచు! వెంకటేశ్వరా! 832

చం॥ “ధనువు”ను నాచరింప, తమ ధర్మమునయ్యెడు పుణ్యకార్యమో,
యనువుగ తెల్లవాట మునుపంతటనర్చున నిష్టమోను, వె
న్నునికిడ వెన్నపూస సుధనో? దధినో పులియోర యింకనున్
వినిమయ చక్రపాంగలి నివేదనమిత్తురు! వెంకటేశ్వరా! 833

ఉ॥ పండితులైనవారు, హరిభక్తులు, వైష్ణవులర్చనాదులన్,
పండుగ, పర్వమోయనగ పావనమూర్తిని కృష్ణమూర్తినిన్,
నిందుమనంబుతోడ నవనీతము, పాలును, యిత్తుశర్కరీ
ఖండము నిత్తురాధనువుకాలము నందున! వెంకటేశ్వరా! 834

ఉ॥ ఉత్తరగాడుపీచునట, యొత్తుగమంచు మునుంగవైచు! యే
సుత్తమకంబులల్ విలువనున్నిదుకూలము, సాలువుల్, మరే
ప్రత్తిని నేసినన్ వలువభారము తీర్చుదు! శీతలంబునున్,
నొత్తుగ నగ్నివేల్పుచలి, నూరటనివ్వదు! వెంకటేశ్వరా! 835

- మ॥ హరి సంకీర్తన పట్నవీధులనునున్ నారంభమౌ ధన్యునన్,
శిరమున్ కీలిత విక్షపాత్రలతో నాజియ్యర్లు నాధ్యాత్మికా
చరణాల్ పాడగ గేస్తురాండునిడు విక్షంబండు తండ్లాలముల్,
మరువన్ రానిది శ్రావ్యకీర్తనలు సుహృదాసమందీశ్వరా! 836
- మ॥ ప్రతి సంవత్సరమందు శూన్యములు సంప్రాప్తించు నాషాఢమున్,
ప్రతి బాద్రంబును, పౌష్యముల్ కనగ, సంక్రాంతిన్ ఘనంబై చనున్,
ప్రతి శూన్యంబొక శుద్ధమైచనెడు నేత్రానందమై కానగన్,
నతిమేలై నవి పర్వమౌదినములయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 837
- మ॥ ధనువారంభము శ్రీలకున్ గృహము నుత్సాహంబు మీఱంగ ప్రాం
గణముల్ గోమయమున్ నలందియుపయుక్తంబొనటుల్ మ్రుగ్గులన్,
కనువిందొనటు రంగవల్లిక, లలంకారంబుగా గొప్పియుం
చిన గ్రామంబుల సంపదే! మురిపెమౌ శ్రీవెంకటేశా ప్రభో! 838
- మ॥ శ్రీలును, వాకిళుల్, నలది, తీటుగదిద్దుచు గొప్ప మ్రుగ్గులన్,
బాలికలంత పోటిపడి పండుగరోజులు కుంకుమాన్నితం
బొ, లలితాహరిద్రము, వయారపు సొంపులు గుల్కుచుండగన్,
నేలను రంగవల్లికల నేర్చుగనలెడు! వెంకటేశ్వరా! 839
- మ॥ అగిజిగాడు గూళ్లవలె అల్లిక మ్రుగ్గులు చూడముచ్చటొ,
సాగును ప్రాంగణంబున, విశాలపు వాకిళు, ద్వారబంధముల్,
యోగిరమిచ్చు పాతరల, యుంచిన దాన్యపురాసులెన్నియో,
యేగృహమందు కాననగు యింపుగ నుండును! వెంకటేశ్వరా! 840
- ముక్కుటి - వైకుంఠ యేకాదశి :-
- శా॥ వైకుంఠేశుడు విష్ణుమూర్తి సిరితో వైకుంఠమందుండగన్,
లోకంబేలుచు భక్తకోటినిని ముల్లోకాలనున్ కావనా,
యాకంజాక్షుని దర్శనంబగుట నిత్యంబున్ సదాప్రాప్తమౌ,
శ్రీకాంతున్ గన ధన్యమేనగును! శ్రీశ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 841
- మ॥ సురలున్, సిద్ధులు, సాధ్యులున్, గరుడు, శుభ్రాషారతిన్, దేవతల్
పరంగన్ భూసుర, మౌని, తాపసులు, నావైకుంఠవాసిన్ గనన్,
పరమోధర్మము, వత్సరంబుదనుకన్ ప్రాప్తంబునొచూడ, న
త్తటివేల్పుల్ నట వేచియుండునది వింతా? వెంకటేశా ప్రభో! 842

- ఉ॥ ఉత్తమ దర్శనంబు, నదియొగ్యత కొద్దియు, మూర్తికాన లో
కోత్తరు సామిచూడగ, త్రికోటి సురల్ ముని బృందమంతయున్,
నత్తటి వేచియుందురట, నాకమలాక్షుడ, నంతు. వేకనుల్,
ఉత్తరపాటునన్ తమకు దర్శనకాంక్షతో! వెంకటేశ్వరా! 843
- శా॥ శ్రీవైకుంఠపురంబు, వైభవము, లక్ష్మీవాస యోగ్యంబునై,
దేవాదుల్, సనకాదియౌనులును, యాదేవేంద్ర దిక్పాలురున్,
శైవుండున్, కమలాసనుండునును, సాక్షాత్కార కాంతారతిన్,
యావేశన్ హరికాంచనేతురటులయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 844
- మ॥ గదయున్, శంఖము, చక్ర, శార్ఙ్గములనున్, కస్తూరికా చందనం
బెదపై కొస్తుభమౌక్తికాభరణముల్, యింపైన పీతాంబరం
బదికట్యంబున, నీలిమేఘతను, నాయబ్జాభి, నాభుండునున్
వదనంబుల్ దరహాస చంద్రికలు దివ్యంబైన తేజస్సునున్, 845
- చం॥ దరిశెన మందవారలటు, దానవవైరిని గాంచినంతనే,
సురగణ, దేవలోకమును సుందరమూర్తిని, దివ్యసామినిన్,
ఘరవశమందుచున్, పరమభాగవతోత్తము, విష్ణుమూర్తి, న
త్తటి తిలకించి జన్మమును ధన్యులునొదురు! వెంకటేశ్వరా! 846
- చం॥ వినగ పరించినన్ తెలిసె, వేద, పురాణము, కావ్యగ్రంథముల్,
యనునది విష్ణులోక మొకటచ్చట నుండెను, వైభవోన్నతం
బునయి, ప్రశాంతతన్ కలిగి పుణ్యప్రదంబయి, విష్ణుమూర్తినిన్,
ననయము సంస్తుతింపనగు నవ్యయుధామము! వెంకటేశ్వరా! 847
- చం॥ మునుపు పురాణకాలమున- మోక్షపదంబును, ముక్తిమార్గమున్,
కనిరట, విష్ణులోకమున, కంజదళాక్షుని, యోగనిద్రనున్,
చనగ, నిజానిజంబులు విచారణ సేయగ సత్యమంచు, తా
మనిశము సంస్మరించగ యదార్థమెఱింగిరి! వెంకటేశ్వరా! 848
- శా॥ వైకుంఠంబది, నెచ్చటుండునను. భావంబందు, యూహింపగన్,
సాకల్యంబుగ, గ్రంథవర్ణనల, సంజాతంబగున్ యోచనన్,
సౌకర్యంబున వైష్ణవంబనెడు సంస్కారంబునన్ నొప్ప, నా
యాకారంబును మోహభ్రాంతినగునయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 849

- ఉ॥ పాలసముద్రవాసమయి, పన్నగశేషుడు పాన్పునైనదై,
లాలితమై, ప్రశాంతత, నలంకృతమై, శ్రవణీయ, విష్ణుగా
ధాలహరిన్ వినంగ సతతంబును, వేదపురాణ శాస్త్రముల్,
కాలవిచారణన్ తెలియఁగానని లోకము! వెంకటేశ్వరా! 850
- చ॥ శుకములు, వేదగానమును, సుస్వరమందున వంతపాడగన్,
పికములు, కిన్నరాంగనలు, వేడుక గానము సంబ్రమింపగన్,
నొకయెడ, గానమాధురి, మయూరి పదంబుల నృత్యకేళియున్,
సకలచరాచరంబులట సంస్తుతిఁజేయును! వెంకటేశ్వరా! 851
- ఉ॥ కిన్నెర కీర్తనల్, మధురకింపురుషస్వన గీతమాలికల్,
సన్నుతమౌని దేవగణ సంస్తుత కీర్తనలెల్ల వ్యాప్తమై,
యన్నుల, మిన్నలచ్చరల, హావము, భావము, నాట్యభంగిమల్,
వెన్నునివాసమందిరము వేల్పుశరణ్యము! వెంకటేశ్వరా! 852
- ఉ॥ పన్నగశేషు పాన్పుపయి, పద్మజ, పాదములొత్తుచుండగా,
సన్నలయండజున్, గరుఁడు, సయ్యన, నచ్చట, వేచియుండగా,
మిన్నగ శంఖు, చక్రములమేషము సామిని కాచియుండగా,
సన్నగపాపా, పాపా, యను సర్పమునచ్చట! వెంకటేశ్వరా! 853
- చ॥ జయవిజయుల్ ప్రధాన ముఖసన్నిధి వాకిట కావలుండగన్,
భయమును, భక్తియున్ నెనలు భావనిరీక్షణ సల్పుచుండగన్,
దయయు, కృపారసంబుయుత దర్శనభాగ్యమునున్ లభించగన్
నియమితవేశక్తకనగ నిత్తురు భక్తులు! వెంకటేశ్వరా! 854
- చ॥ సనక, సనంద, నాదిముని, సంతతి, విష్ణువుఁజూడఁబోవగా,
యునికిని, యున్ జయుండు, విజయుండు, ననాదరణంబుఁ నూపగా,
మునులును, శాపమిచ్చెనిక భూమిని దైత్యులు కండనంచనున్,
వినయముతోప, తప్పలను విష్ణువుఁగాచెను! వెంకటేశ్వరా! 855
- చ॥ "పరబలమున్ నిశాచరులు, వైరముఁబూనుచు నన్నుదూరుచున్,
పరఁగను మూఁడు జన్మములపాటును తప్పదు! మిత్రతత్వమున్,
పరమ మునీంద్రలైమనుచు, భక్తియుతంబున నారుజన్మముల్
పరఁగెడు నంచుశౌరి"యన, వైరమెఁబూనిరి! వెంకటేశ్వరా! 856

దశావతారములు : మత్స్యము :

చం॥ జలమయమై ప్రపంచము, నిశాచరు, సోముఁడు వేదపొత్తులన్,
విలయమునన్ హరించెనట! విష్ణువు మత్స్యవతారమందునన్,
జలనిధిఁజొచ్చి సోమకుని జంపి, సుతుండగు బ్రహ్మకిచ్చుచున్,
బలయుత దైత్యబాధలను బాపెను శ్రీహరి! వెంకటేశ్వరా! 857

కూర్మము :-

ఉ॥ మందర పర్వతంబు, జలమందు, మధించిరి, దేవ, దానవుల్,
మందర కూర్మరూపుఁడయి. మాధవు మ్రోయగ, కాలకూటమున్,
నందె, శశాంక, లక్ష్మీయు, హయంబు, గజంబును, కామధేనువుల్,
మందర కల్పమున్ నమ్మతశోభ, జనించెను! వెంకటేశ్వరా! 858

ఉ॥ ముందు, హరుండు, మ్రింగె విషమున్, తనకంఠము దాలెదానినిన్,
నందు సురాసురుల్ కలహమాడె, సుధామృతకోస మొండొరుల్,
నందటి పంక్తినిన్ నునిచి, నాహరి, మోహిని రూపధారియై,
ముందుగ దేవతలకిడెను మ్రొక్కగవారలు! వెంకటేశ్వరా! 859

ఉ॥ కొందలమంది రాక్షసులు క్రోధము, వొందగ, రాహుకేతువుల్,
మందరినివ్వ త్రాగిరట, చోరులుగన్, సురపంక్తిఁజొచ్చుచున్,
చందురుఁడంశ మంతుఁడును, సైగలుజేయగ, విష్ణువార్తరి, నా
సందున కంఠముల్ దునిమె చక్రము చేతను! వెంకటేశ్వరా! 860

ఉ॥ మోహిని రూపధారి, హరి, ముగ్ధ, మనోహర, రూపసంపదన్,
నాహవమెద్దిసేయకయె, నానమ్మతంబిడె దేవతాకిన్,
సాహసమందునన్, సహనచాతురి కూర్మవతారుఁడౌచు, నా
శ్రీహరి దైత్యశత్రువయె శ్రీలభియించగ! వెంకటేశ్వరా! 861

చం॥ అమృతపు భాండమున్, సురలు. హాలహలంబును శంకరుండు, నా
కమలనివాసి, మాసిరిని. కంజదళాక్షుఁడు, కామధేను, క
ల్పము, గజ, పారిజాతములు. వారువ, మింద్రునిపాలవంగ, కూ
ర్మము నవతారమున్, హరివిరాజితే! శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 862

వరాహము :-

మ॥ అసురుల్, నిద్దలు, నన్నదమ్ములు, హిరణ్యాక్షుండ హంకారియై,
వసుథన్ చాపగ చుట్టెనంత, ప్రతిభావంతంబునన్ దాచగా,
కసిగన్జంపె వరాహరూపమున, శ్రీకాంతుండు భూదేవినిన్,
నసురుల్బారిని వృత్తిజేసె నటులయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 863

నారసింహము :-

మ॥ అనుజున్ జంప, హిరణ్యకశ్యపుడు, నత్యంతాగ్రహవేషఁడై,
వనిలో, ఘోరతపంబొనర్చి, వరగర్వంబంది, తానేవచ
క్షణ, శూన్యండయి, పుత్రునిన్ కఠిన శిక్షన్ బాధలన్, పెట్ట, నం
తను ప్రహ్లాదుడు, విష్ణుభక్తుడును, నిత్యంబాహరిన్నామునున్. 864

మ॥ జపియింపన్, సహనంబువీడి, తుదకాస్తంభంబు, భేదించగా,
యపురూపంబున, నారసింహుఁడట, సాయం సంధ్యనున్, ద్వారమున్,
నుపవిష్టుండు, నఖంబులన్, దనుజు నాయూరూద్యయంబుంచి, చీ
ల్చి, పునీతుండయిచేరె విష్ణుపథమిశా! వెంకటేశా ప్రభో! 865

క॥ శాపగ్రస్తులు. మూడు జన్మములకున్, శత్రుత్వ, మారంభమై,
యాపాపాత్ము, వరాహమౌచును, హిరణ్యాక్షున్ వధించగనున్,
యాపై, యన్నహిరణ్యకశ్యపు, నృసింహంబౌచు చీల్చంగ, నౌ,
యాపుణ్యాత్ముని ధామమున్ నరిగిరయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 866

క॥ క్షేత్రంబయ్యె. వరాహసామికచటన్, శ్రీసప్తశైలంబునన్,
పాత్రాచిత్యము, వెంకటేశ్వరుడు, దైవంబయ్యెనా తీర్థమున్.
యాత్రీకుల్, మును, చూడతప్పదు, వరాహరూపునిన్. పిమ్మటన్,
యాత్రైలోక్య, విభుండు దర్శనము, నయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 867

వామనుడు :-

మ॥ బలిదానంబున, త్యాగశీలి, నిరతిన్ పాటించు, నిత్యంబునున్.
ఫలితంబా, వటు, వేషవామనుడు, త్రిపాదంబులన్ నిమ్మనన్.
బలిమూఁడగుల, భూమి, నాకసము న్నాపైశీర్షమున్ జూపగా,
బలిపాతాళముఁజొచ్చె దానమహిమంబై! వెంకటేశా ప్రభో! 868

ఉ॥ దానము నివ్వబో, గురువదాన్యుడు, శుక్రుడు, వర్ధనంబు, నా
ప్రాణముకన్న మిన్నయవి, వ్యక్తత, తోడజలంబు, నూత్రమున్,
దానవనాథుఁడివ్వ, జలధారకమండలు కర్ణద్వార, మె
ఠైన గురుండు నేత్రమును నడ్డమిడంగను, దర్శకోపలన్, 869

ఉ॥ వామనమూర్తి. సూత్రము నిబద్ధిత, నేత్రము, గురువు, ధార్మిక,
సోమము, హస్తమున్, బడుట, శుక్రుడు నేత్రవిహీనుఁడౌటయున్,
భూమియు, నాకసంబు బలిమూర్తము, మూడుపదంబులుంచి, నా
సామి బలిన్రసాక్షల విశాంపతిఁజేసెను వెంకటేశ్వరా! 870

- ❖॥ వామనుడా త్రివిక్రముడు పంచమయో నవతారమందునన్,
సామమునన్ రసాతలము, శాశ్వతవాసమె దైత్యువాడుకున్,
నామిషమిద నేర్పటచె. నాఖిలయంతట దానమివ్వగన్,
ప్రేముడి భక్తుగా తలచి వేల్పువరంబిడె! వెంకటేశ్వరా! 871
- పరశురాముడు :-
- ❖॥ రాజులు దుష్టులై కడుదురాగతముల్ సలుపంగ, విప్రులన్,
నైజమునందు నోర్చి సహనంబునుబూనుదురంచువారలన్,
వ్యాజముమీద కష్టములఁ బొల్పడఁజేయగ పాడియందుమా?
యేజవసత్వమున్న నరుడెవ్వడు సైచునె! వెంకటేశ్వరా! 872
- ❖॥ రేణుక, జామదగ్నిసతి, తిప్పొకపాటున నాలసించెనం
చా, నదీ, తీరమున్, మునియు, నాత్మనెఱింగి, వధించ పుత్రులన్,
నానతి, నీయ, వార, లసహాయతఁజూపగ, భార్గవుండు. న
మ్మానిని తల్లిఁజంపి వరమందు సజీవినానరెనీశ్వరా! 873
- చం॥ పరశువు నాయుధంబునయి. భార్గవరాముడు దుర్నిరీక్షతే
జరిపు భయంకరుండునయి, వైష్ణవతారము వైష్ణవాంశనున్,
అరమరికంచులేక నృపులట్లు వినాశమొనర్చి, తా, తప
శ్శరీతమునందె, భూవనియు శాంతి లభించెను! వెంకటేశ్వరా! 874
- ❖॥ రాజగు కార్తవీర్యుడును, రాచరికంబున, కామధేనువున్,
నాజమదగ్గిజంపి, నపహర్యుడు గైకొనె, యాశ్రమంబునుం
చా జవరాలు నిర్వదొక సారులు నేడ్వగ భార్గవుండు నా
రాజుల నిర్వదొక్కపరి రక్తము ముంచెను! వెంకటేశ్వరా! 875
- ❖॥ రాజులఁజంపెనో? తన పరాక్రమ సంపద దీక్షఁబూనుచున్,
నాజిని శత్రువున్ పరశునాయుధమందున నిర్వదొక్కరిన్,
రాజిలె విష్ణువే పరశురామవతారము, లోకశాంతికిన్,
భాజనమై తనరెగద! వైష్ణవయంశము! వెంకటేశ్వరా! 876
- ❖॥ రాజుల పాలనావిధుల రాజ్యమవిక్షత, శాంతిభద్రతల్,
భూజనులెల్లనున్ సుతులవోలెను జూచుచు, దుష్టశిక్షణన్,
నీజగమందు పాలనలొనివ్వగ నాశితరక్షణంబునున్,
రాజుల ధర్మమై చనగరాచరికంబనె! వెంకటేశ్వరా! 877

శ్రీరాముడు :-

- వం॥ పుడమిని, రావణుం, డనుజు, భూరిపరాక్రమ, కుంభకర్ణులున్,
కడిమి నవగ్రహంబులను, కట్టడిజేసిరి, దేవతాళినిన్
నిడుమలపాలుజేయ, చనెనింద్రుడు. ధాతయు, విష్ణుపాలికిన్,
నుడివిరి పద్దపాట్లు, వినినూఱడగించెను! వెంకటేశ్వరా! 878
- క॥ పుత్రులులేక, వంశమును, భూవిభునిల్పగ, జేసె యజ్ఞమున్.
పుత్రకకామసిద్ధియని; పూర్తియొనర్పగ, వీతిహోత్రుడున్,
పాత్రతొ పాయసంబునిడ, పంచెను మువ్వర భార్యలందు, న
త్తుత్రుల నల్పురిన్ దశరథుండును గాంచెను! వెంకటేశ్వరా! 879
- ౧॥ సంతానంబును, రామలక్ష్మణ, భరత్శత్రుఘ్నులన్ గల్గగా,
సంతోషంబున, సంస్కృతుల్ జరిపె! విశ్వామిత్రయాగంబు, దై
త్యాంతంబున్, శిలనాతిగా, మిథిలకళ్యాణంబు, ప్రాప్తంబునై,
యంతన్ భర్గవు భంగపాటునయెనయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 880
- క॥ రాముకు గట్టపట్టమను, రాణులదెల్పగ, కైకమంధరల్,
రామునరణ్యవాసమును. రాజ్యమునున్ భరతుండుకివ్వగన్,
యామగనాలికోర, పితృనానతికానన, లక్ష్మణుండు సీ
తామణి తోడుగన్, చవిరి, ధర్మనిబంధన! వెంకటేశ్వరా! 881
- వం॥ భరతుడు రాముపాదుకల పట్టమునున్, ఖరదూషణాది సం
హరణము, శాస్తిహూర్వణఖ, కంతము బంగరులేడి, జానకీ
హరణము, అంజనేయుని సహాయమునన్ వెదుకంగ సీతనున్,
చెర విడిపించ లంకనికచేరుట వ్యూహము! వెంకటేశ్వరా! 882
- క॥ రాముడు విష్ణు అంశమున, రావణు జంపంగ, జన్మమెత్తి సీ
తామహిషాషణిన్వలచి, ధన్యును ద్రుంచి వివాహమాడి, తం
ద్రీమనమున్ గ్రహించుచు చరించెను, సీతయు లక్ష్మణుండుతో
యామహితాత్ముడేగెవని కయ్యరొనానతి! వెంకటేశ్వరా! 883
- వం॥ పదునాల్గేడుల వాసమున్ పనమునన్ వర్తించగన్వేగె, న
య్యది పూర్వోక్తపురావమై దశరథుండుర్తిన్ కనుల్ మూసెనో,
కదనంబున్ ఖరదూషణాదుల విక్రాంతుండునై ద్రుంచె, న
య్యదియే హేతువు చుప్పనాతికధకయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 884

ఉ॥ దండనజేసె లక్ష్మణుడు ధర్మముద్రప్పిన చుప్పనాతికిన్,
మండిపడంగ రావణుడు మాయనుపన్నెను మాయలేడితో,
అండగలేని సీతనసహాయను, దోడ్కొనె, దక్షిణాదికిన్,
పండిన పాపమోయనగ, పాటెను లంకకు! వెంకటేశ్వరా! 885

శా॥ సావాసంబును నాంజనేయకతనన్, సఖ్యంబు సుగ్రీవుతో,
యావాలిన్ వధియించి తమ్మునకు రాజ్యంబిచ్చె, శోధించె, సు
గ్రీవాజ్ఞన్ కనిసీతనున్. హనుమ, లంకేశుండు పట్నంబునన్,
దావాగ్నిన్ రగిలించె లంకకును వంతన్, వెంకటేశా ప్రభో! 886

మ॥ హనుమంతుండటు రామలక్ష్మణుల స్కంధాసీనులన్జేసి, చ
య్యన సుగ్రీవుని మైత్రి, వాలివధ, సీతాన్వేషణనన్, ఆయనే
యుని, లంకాదహనంబు, వారధియు, దైత్యుల్ కుంభకర్ణుండు, రా
వణు, లంతంబు, విముక్తిసీతకయి, నాపట్టాభిషేకంబయెన్; 887

చం॥ అని దశకంఠునిన్ దునిమె, అంత విభీషణరాజుచేసెనో,
పనుపగ హవ్యవాహనుడు పావని, సీతపతివ్రతంచనెన్,
చనియె, నయోధ్యకున్, నికప్రజాహితపాలన రాముడంతటన్
తనరగనేలె కోసలను ధర్మముతప్పక! వెంకటేశ్వరా! 888

ఉ॥ రాముడు దైవమంచని, పరాత్పరుడంచని, గొల్పుచుండ, శ్రీ
రామయనంగ ముందుగను వ్రాయగ, పాడియనంగనౌ, సదా
నామమె సుచ్చరింపగను, నయ్యది తారకమంత్రరాజమై,
కామిత సిద్ధిగూర్చు శుభకార్యములైచను! వెంకటేశ్వరా! 889

శా॥ శ్రీరాముండవతారపూరుషుడు, శ్రీ సీతామహాదేవి, సా
ధ్వీరత్నంబయె, భాతృవత్సలత ధాత్రిన్ నిండుగన్ సొంపు పెం
పారంగన్ కనుకార్యసాధనమునున్ ప్రాప్తించ, హన్మంతుడున్
దారిన్జూపగ మార్గదర్శితముకాదా? వెంకటేశా ప్రభో! 890

మ॥ అనురామాయణ గాధయున్, హరియె విష్ణ్వంశంబునన్ రాముడై,
జననంబందుచు, దుష్టశిక్షణము, శిష్టవ్రాతమున్, రక్షణనన్,
ధనధాన్యంబుల, శాంతిపౌఖ్యముల సున్ధర్మంబు న్యాయంబు, సున్
కనిపాలించెను రామరాజ్యము ననంగన్! వెంకటేశా ప్రభో! 891

ఉ॥ రావణ, కుంభకర్ణులును రాక్షస రెండవ జన్మమందునన్,
పావన విష్ణుదూషణము, వైరముపూనగ రామచంద్రుడే,
దైవము సప్తమైన దవతారమునందున సంహరించగన్,
భూవని వీడినేగిరటు పూర్వపుధామము! వెంకటేశ్వరా! 892

కా॥ శ్రీరామున్ వలె రాజు, భావితరమున్ సీతన్ వలెన్ సాధ్వియున్,
నారాధించెడు సోదరుల్ వలెను, హన్మంతున్ వలెన్ భక్తులున్,
దారింజూపెడు మైత్రినాజ్ఞలతో సంధానంబు సుగ్రీవుడున్
వేరే కానగఁబోము వారలనుభావిన్! వెంకటేశ ప్రభో! 893

శ్రీకృష్ణుడు :-

ఉ॥ ద్వాపరమందు రాజులును దస్యులు హింసలొనర్ప దేవతల్,
యాపరమాత్ము, వేడిరి, మహాపదలన్, తమరక్షణంబుకై,
"తాపుడమిన్ జనింతు, నవతారము, నెత్తుడు, కృష్ణమూర్తిగా,
పాపుల శిక్షణన్, నిడగ, భారతమందనె" వెంకటేశ్వరా! 894

ఉ॥ అష్టమిరోహణిన్ జననమందెను కృష్ణుడు వైష్ణవాంశనున్,
అష్టమగర్భశక్తియన యావసుదేవుడు, దేవకిసుతున్
కష్టముమీదజేర్చె, అనుకంపన కావయశోద పాలికిన్,
దుష్టుల శిక్షకై నటయదూర్వహుడయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 895

ఉ॥ పూతన, ధేనువున్, శకటమున్, బక, కాక, అహీసురుండునున్
యాతృణవర్తుడున్, అసురులందఱి బాల్యమునందె చంపగన్,
ఖ్యాతిని శైలమొక్క చిటికంతట వ్రేలున నెత్తిగోపర
క్షాతతికాచియింద్రు నపహాస్యముపాలొనరించె కృష్ణుడున్; 896

చం॥ పసితనమందు, కంసుడును, పంపిన దైత్యులరూపుమాపగన్,
కసిగను మేనమామయగు కంసువధించెను, కృష్ణుడంతటన్,
ముసలియు యుగ్రసేనుని విమోచనజేసెను, తల్లిఁడంద్రులన్,
ముసిముసి నవ్వులన్ చెఱవిముక్తులజేసెను! వెంకటేశ్వరా! 897

మ॥ గురుకట్నంబిడ విద్యయైనతఱి, యాగోపాలుఁడా గుర్వకున్,
పరలోకంబుననున్న గుర్వుసుతు, యబ్బాలున్ సజీవంబుగా,
కరపద్మంబుల గుర్వుపత్నికిడి, యోగ్యంబైన శిష్యుండయెన్,
పరమాత్ముడు కసాధ్యమేమికలదప్పా? వెంకటేశ ప్రభో! 898

- చం॥ ధరణిని రెండు వర్గములు, ధర్మజాలాదిగ, పంచపాండవుల్;
కురుకుల ధార్తరాష్ట్రులును, క్రోధమునందిరి. వందమందియున్,
పరగిరి శత్రుతత్వమున బాధలిడంగగ, భాగమివ్వకన్.
పరగెను యుద్ధభూమి కులపాంసను కౌరవుపాండవాళితో; 899
- ఉ॥ పాండుమహీశుడే మొదట పాలనజేసెను రాజ్యమంతయున్,
నండగనిల్చి గ్రుడ్డియని యన్నను తమ్ముడు తోడునీడయై;
వెండియు పాండవుల్ నడుగ, విజ్ఞతభాగము లేదనంగనున్,
పాండవె కౌరవుల్ తుదకు పోరిరి వారితో! వెంకటేశ్వరా! 900
- మ॥ హరిణీదంపతు శాపమివ్వ, అనపత్యంబందె. నాపాండుభూ
వరుడేగెన్ తపమాచరింపగను; దుర్వాసోపదేశంబునన్,
వశముల్ పొందిన కుంతి, యాయమునినున్, వాయువ్య, దేవేంద్రులం
దరి అంశంబునగాంచె పుత్రులనునంతన్! వెంకటేశా వ్రభో! 901
- ఉ॥ కుంతియు, మాద్రికిన్ పతియుకోరగ తానుపదేశమివ్వ, యా
మంతటగాచె నిర్వూరను అశ్వను లంశమునందు; భర్తతో
శాంతిగ కుంతిచూడమని, స్వర్గముచేరెను శాపవశ్యమున్,
కుంతియుచేరె హస్తినకు కొడ్కులతోడను! వెంకటేశ్వరా! 902
- ఉ॥ కౌరవులంపి వైరమున, కాల్చిరి పాండవు లగ్నియింటినిన్,
చేరిహిడంచినావనిలొ చేర్చె, హిడంబువధించి, భీముడున్
క్రూరుని యేకభత్రమున కూల్చె బకాసురు భీముడంతటన్,
హరమువైచె ద్రౌపదియు అర్జునుచేదన మత్యయంత్రమున్. 903
- ఉ॥ కోరి ఫలంబు తెచ్చితన, కుంతియునందఱి పంచుకోమనెన్,
వారలు యేగిరంతట, వివాహము కృష్ణును నాడిరందఱున్,
చేరిరి హస్తినాపురము, చిత్తముశుద్ధిగ రాజ్యభాగమున్,
కోరగ పెద్దతండ్రికడ, కోపమునందిరి కౌరవాదముల్; 904
- ఉ॥ అవిధి పంచపాండవులు హస్తినకున్ చనిరాజ్యభాగమున్,
దైవసహాయమున్ వడసె, ధర్మజాకృష్టుని మంతనంబునన్,
భావిపురంబు, పట్టణము, భావ్యమనంగను రాజధానిగా,
బావయు నానతిన్ మయుడు పట్నమునిచ్చెను! వెంకటేశ్వరా! 905

శా॥ యింద్రప్రస్థ పురంబు పాండవులకున్ నిచ్చెన్ మయుండంతటన్,
యింద్రున్ లోకము పోలివై భవమునున్ యివ్వంగ, కౌరవ్యురా
జేంద్రుండొడిన జూదమున్, విజయుడై నీర్వాళుడై, ధర్మరా
జేంద్రున్, తమ్ముల, కృష్ణ, కాననము పంచెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 906

చం॥ జరిపెను రాజసూయమును, శత్రుజయంబు నజాతశత్రువై,
పరగెను ధర్మనందనుడు, భంగముపాలయె కౌరవేంద్రుడ
త్తటి నవమానమాననుడు దాసులొనర్చగ పంతమానుచున్,
నరిగెను జూదపన్నిదము నాడగయత్నము! వెంకటేశ్వరా! 907

ఉ॥ ద్వాదశ. వత్సరాలు వనవాసము, నొక్కరహస్యవర్తనన్,
జూదమహాత్యమున్ గడపి శూరులు రాజ్యముకోరె, సంతదా
యాదుల చెంతకున్ హరిని సంపగ, వారలు భాగమివ్వకన్,
కాదని పోరునల్పి తుదకందలు నీలిరి! వెంకటేశ్వరా! 908

ఉ॥ పాండవరాజసూయమున, పండిత పూజ్యాని గౌరవింప, నా
తండును, భీష్మద్రోణులను, ధర్మము తెల్పుమనంగ, కృష్ణుడై
పండిత పూజ్యుడనన్, శిశుపాలుడు దూషణజేయ వెన్నుడున్,
దండనజేసె చక్రమున తప్పలనూటవ! వెంకటేశ్వరా! 909

శా॥ యాగార్థంబున, శత్రువంతమయె, నయ్యా, జరాసంధు; కా
రాగారంబు విముక్తుజేసెనట యారాజన్యబందీలనున్,
వేగంబునెను రాజ్యపాలనకు, చంపెన్ దంతవక్త్రుండునిన్,
యాగమ్యస్థలి, విష్ణుద్వారమయెనయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 910

ము॥ అవనిన్ కంసుని దంతవక్త్రు, శిశుపాలాదుల్, జరాసంధు, లా
హవమున్ జంపి విముక్తి రాజులకిడెన్, న్యాయంబుగా రాజ్యముల్
యవధుల్ మేరకు, దుష్టశిక్షణము, యన్యాయంబునున్మాపె, కౌ
రవ వంశంబు నశింపజేసె హరి! ఔరా? వెంకటేశా ప్రభో! 911

ఉ॥ భారత యుద్ధమాద్యమున, పార్థురణంబు నిరాకరింపగన్,
శౌరియు విశ్వరూపమున, సంస్కృతి, తత్వము, కర్మభావమున్
యారమణీయ గీతనటు అవ్తదశంబుల యోగబోధనన్,
కౌరవులన్ వధించుటకు కారణమయ్యెను! వెంకటేశ్వరా! 912

- ఉ॥ అష్టమిరోహిణీ, జననమందెను, కృష్ణుడు, వైష్ణవాంగమున్,
అష్టమభార్యలన్, పరిణయంబయె, సుందరమోహనుండునై,
అష్టమమావతారము, ననంతుడు, కర్మము, భక్తి యోగమా
దిష్టత గీతబాష్పముపదేశమొనర్చెను! వెంకటేశ్వరా! 913
- చం॥ జయవిజయుల్ తృతీయపుదశన్, శిశుపాలుడు దంతవక్త్రులొ
చు, యిలవిరోధమూని పురుషోత్తము దూరగ, రాజసూయమున్,
నియమముమీఱఁ, జంపె, హరి, నిండుసభందున, శాపముక్తులై
రయమున విష్ణులోకము పరంగిరి శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 914
- మ॥ అవతారంబున కృష్ణలీలలు నసాధ్యంబౌ పనుల్ జేయగా,
యవరోధంబగు దుష్టరాజకుల మాయంతంబు చేదింపగన్,
దివిజుల్ కానని విశ్వరూపమును ప్రత్యేకించి చూపంగనున్,
భవబంధచ్యుత మోక్షకాములయె! దేవా వెంకటేశా ప్రభో! 915
- ఉ॥ జ్ఞాన, విషాద, సాంఖ్యము, గుణత్రయ, కర్మ, విభూతి, భక్తి, వి
జ్ఞానము, నాత్మసంయమననన్, పురుషోత్తమ, విశ్వరూపముల్,
ధ్యానము, మోక్ష, మక్షరపదాదులు, నాపదునెన్నిదిన్ విభా
గానుమతంబు కృష్ణుడనె, నయ్యది గీతయె! వెంకటేశ్వరా! 916
- ఉ॥ న్యాయము ధర్మమున్ కలసి నాలుగుపాదము లంతరించ, లే
ద్రాయమునన్ వితంతువులు, పాలవ, ధూర్తులు, మానభంగముల్,
జేయగ, పూరుపుండునిల శీఘ్రము దుష్టుల శిక్షణంబు, క
ల్యాణవతారుడై భువినికాచెను విష్ణువు! వెంకటేశ్వరా! 917
- ఉ॥ హింసమయంబునై, జనులు హేయజరామరణంబు, బాధలన్,
హింసువు నిర్దయాకలిత పాపమొనర్చెడు ప్రాణికోటి, మీ
హింసము, (జూచి బుద్ధుడు నమాయక ప్రాణుల ధర్మమార్గమున్
హింసనువీడగా నిలచె నీయిల దేవుడు! వెంకటేశ్వరా! 918
- చం॥ జయవిజయుల్ వసుంధరను జన్మములెత్తిరి, మూడుసార్లు, నా
త్రయము హిరణ్యకశ్యపులు, రావణ తమ్ముడు కుంభకర్ణుల
పయినిక దంతవక్త్ర శిశుపాలురు, కంసుడు అంత్యమందగన్,
రయమున జేరిరంతట పరాత్పరుసన్నిధి! వెంకటేశ్వరా! 919

- ❖॥ ఈయవతారముల్ పదియు నెత్తెను విష్ణువు లోకరక్షణన్,
కూయిడు శిష్టరక్షణము, క్రూరుల దుష్టశిక్షణంబుకన్,
న్యాయము ధర్మమున్ కలసి నాల్గు పాదములుద్ధరింపగన్,
“నో”యను భక్తులశ్రీతుల నూటడగించగ! వెంకటేశ్వరా! 920
- ❖॥ యెందలు వ్రాసిరో? చదువనెందలు నేర్చిరో? విష్ణుగాధలన్
నందమునన్ కవిత్వమును నల్లగ, నేర్వగ నెందలుండిరో?
కొందలు సంస్కృతాంధ్రములకూర్చ సమాసపదంబు లల్లగన్,
నిందమొనర్చ రీతిగనునేర్చితి దేశ్యము! వెంకటేశ్వరా! 921
- ❖॥ భావప్రధానమై వెలయు భావకవిత్వము, యూహనాకృతిన్,
తావిహరింపగన్, కవిత దర్పణమందున పొందుపర్చగన్,
భావితరంబువారు సులభంబుగ పాఠ్యమొనర్చనేర్వగన్
కావున వ్రాసితిన్ కవిత గ్రాహ్యమనంగను! వెంకటేశ్వరా! 922
- ❖॥ పాలసముద్ర మాతనిదె పానుపు పన్నగశేషుడయ్యెనో?
లాలితమౌ పదంబులను లక్ష్మీయు నల్లనపట్టుచుండ, వై
తాళిక బృందగానములు దాసులు, శేషుడు పాహిపాహనన్,
మేలుకొనంగఁజేతురట మెల్లిన శ్రీహరి! వెంకటేశ్వరా! 923
- చం॥ సనక సనందలాదులును, స్వర్గసురాధిపు దేవతాళితో,
వినమధురాతి మాధురిమవీణ విపంచిరసామృతంబునన్,
పనివిని సామగానమున పాడగ నారద తుంబురాదులున్,
కననగు నేత్రవర్వముగ కాంతునిధామము! వెంకటేశ్వరా! 924
- ❖॥ జ్ఞానులు, మౌని, తాపనులు, నారద, అప్పరకిన్నరాంగనల్,
ధ్యానముఁజేయుచున్, హరిని దర్శనకాంక్షతో విష్ణుకిర్తనల్,
గానము సప్తమస్వరము గాత్రమునన్ మధురాతి మాధురిన్,
వీనులవిందొనర్చునట! విష్ణువృధామము, వెంకటేశ్వరా! 925
- ❖॥ సేవలు స్తోత్రముల్ పఱుగు శ్రీహరి ధామము చెల్వఁమీఱగన్,
నావిభు యోగనిద్రయు సహస్ర ఫణాంశుడు పాహిపాహనన్,
నావిభు వక్షమున్, మణిమయాంగ దకొమ్మభహరముండగన్,
పావనమైకనంగనది భక్తులభాగ్యమె! వెంకటేశ్వరా! 926

- శా॥ శ్రీ లక్ష్మీనిలయంబునై, సతతమున్ శ్రేయస్కరంబై, సదా
మాలాలంకృత, పారిజాత, సుమముల్, మందార, హారంబులున్
లాలిత్యంబగు వక్షమున్, తులసిమాలాభూషితంబై చనన్,
సౌలభ్యంబగు విష్ణునంత దరిసించన్! వెంకటేశా ప్రభో! 927
- మ॥ శుకముల్, శారిక, కీరికల్, కిలకిలన్ శ్రుత్వంబు శ్రావ్యంబునై,
వికసించన్ శిఖిపింఛమున్ నటన శోభిల్లంగ నాహ్లాదమై,
పికముల్ సవ్వడి క్రేంకణంబులను నావిర్భూతమౌ సవ్వడిన్,
సకలారాధ్యుని ధామమున్ వెలసెకాంచన్! వెంకటేశా ప్రభో! 928
- శా॥ సప్తాంబోధి పరీవృతంబయి, నివాసంబైన వైకుంఠమున్,
సప్తాశ్వార్కుని కాంతిపుంజముల తేజంబందు బాసించగన్,
సప్తర్షి పరివేష్టితంబునయి నాసంగీతనాదంబులన్,
సుప్తింజెందుచు శౌరినందు శయనించున్! వెంకటేశా ప్రభో! 929
- తిరుపతి క్షేత్రము - శ్రీ వెంకటేశ్వర స్వామాలయము -
వైకుంఠ ద్వారము :-
- మ॥ అలవై కుంఠము, విష్ణులోకమయి, యష్టైశ్వర్యముల్, బాసిల్న్.
యిల, వై కుంఠము, వెంకటేశ, నిలయంబే వెంకటాద్రీయనన్,
నలరన్, లోకము ధర్మరక్షణము, కళ్యాణార్థమైగానగన్,
కలికాలంబున భక్తకోటికది రక్ష! వెంకటేశా ప్రభో! 930
- ఉ॥ సప్తగిరింద్రముల్ నడుమశాంతి, ప్రశాంతత నెల్కొనుండగా
సప్తమయ స్వరంబులను చక్కని గానము శ్రావ్యమైవినన్,
సప్తమయారుకాంతులతో సన్నిధిపైన విమానగర్భమున్,
వ్యాప్తిని బొందునీనిలయమౌగద? వెంకటేశ్వరా! 931
- ఉ॥ పంచమ వేదముల్ స్వరము వ్యాపితమౌచను, నాలయంబునన్,
కాంచన సన్నిభంబగుచు గర్భము కాంచన సన్నిభంబునై,
మించిన తేజమున్ నధిగమించెడు దీపపు రత్నకాంతులన్
కాంచగ, జీవితార్థమున, గమ్యము, ధామము! వెంకటేశ్వరా! 932
- చం॥ తిరుపతి దేవళంబు నతి, దివ్యమనోహర, తీర్థరాజమై,
పరవశమంద, ప్రాంగణము, బంగరు వాకిలి శోభితంబునై,
తిరిపెము వద్దనంచనుచు, తిండియు, విద్యయు నిచ్చుచుండునై,
తిరుపతి వెంకటేశుడవు తేజము దివ్యము! చూడముచ్చటా! 933

- శా॥ క్షేత్రంబయ్యె, పవిత్రమై, తిరుపతీక్షేత్రంబు సామ్రాజ్యమై,
యాత్రీకుల్ నటవేచియుందురట నిత్యంబున్ నిగీక్షించుచున్,
నాత్రంబందున దర్శనార్థమునకై నానందధామంబునన్,
నేత్రానందము నై కనంగనగుదానిన్! వెంకటేశా ప్రభో! 934
- ఉ॥ శ్రీహరి నామసంస్మరణ చిత్తమునందునహర్నిశల్ యనన్
యాహరిసేవకై తహతహల్పడు భక్తుల బృందమెల్లెడల్,
పాహియె, పాహియంచనుచు పల్కెడు నాదము మిక్కుటంబునై,
“సోహ”మునై స్వనించునట సోకగవీనుల! వెంకటేశ్వరా! 935
- ఉ॥ అన్నమయార్యుకీర్తనలు నాలయమందు ప్రతిధ్వనించగన్,
సన్నగ “ఓం నమో”యనుచు చక్కని నాదము “వెంకటేశ్వరా”
యన్న వెలుంగు శ్రావ్యమయి హర్షమునై పులికింపమేనునున్,
విన్నది తత్వమంచనుచు, విష్ణువుజూతురు! నీదురూపమున్, 936
- ఉ॥ ప్రాంగణమందునన్ జరుగు పండిత సంస్కృతి చర్యనీయవ్యా
సంగ కథామృతంబులును, సామము వేదము, నాలపించగన్,
నింగిని, దాకనాస్వరము నిండునుమానసమెల్ల భక్తులు
హ్నింగెడు సంతసంబునట పుణ్యకథల్ విన్! వెంకటేశ్వరా! 937
- ఉ॥ క్షేత్రపు పాలకుండు నటసిద్ధి వరాహవమూర్తి, ముందుగన్,
యాత్రకు వచ్చువారు. తను నాలయ పుష్కరిణంచుగ్రుంకుచున్,
నాత్రిగుణాత్మినిన్ గొలిచి నాలయమందు ప్రవేశమందగన్,
పాత్రులు నొదురయ్యెడల, ప్రాప్తము కొద్దియు! వెంకటేశ్వరా! 938
- మ॥ అదికళ్యాణపుకట్ట యాతలలనీలాలివ్వ సంసిద్ధులై,
హృదయంబందున సంశయంబను నదిన్, యేమాత్రమున్ నుంచగన్,
“యదిదైవంబున కర్పితంబగును నంచానందమున్, నిత్తుర
య్యది సర్వశ్య శరణ్యమై పఱగునయ్యా వెంకటేశా ప్రభో! 939
- మ॥ అభిమానంబును వీడుచున్ తలనునీలాలివ్వ సర్వంబునున్,
“ప్రభువా నీవే శరణ్యమం”చు తుది నారాధించి నర్పించనా,
అభినీతంబగు గీతబాష్పముననున్ యాధ్యాత్మికానందమౌ,
శుభసంపన్నమునై వెలుంగునని తోచున్! వెంకటేశా ప్రభో! 940

- ఉ॥ నామము, శంఖు, చక్రము వనంబున నుండగ రెండుప్రక్కలన్,
రాముడు లక్ష్మణుండునును, రాజ్ఞియు సీతయు వాయుపుత్రుడున్,
మైమరపించు దృశ్యమది మానసమొక్కపరిన్ స్పృశించగన్,
నేమని చెప్పనోపగలదీ మహిమంబును! వెంకటేశ్వరా! 941
- ఉ॥ ఆపురి వెంకటాచలమునందు ప్రతిష్ఠితుడున్, శిరంబునున్,
తాపిత వజ్రరత్నమణి తాప్రభశీర్షము తేజరిల్లగన్,
చూపరి నూర్వ్యపుండ్రము విశోభితఫాలము నామముండగన్,
దోపగ కొస్తుభంబునెద ద్యోతకమయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 942
- ఉ॥ అంబుజ నాభవీతవసనంబులు మేల్మిజరీబుటంచు, పీ
తాంబర ధారణంబులును, యాపయి చేలము సుత్తరీయ, చీ
నాంబరమున్, కటిస్థలము, నావృతపట్టముయుండ, దివ్యవే
షాంబరధారియై వెలసె శౌరియువీవయె! వెంకటేశ్వరా! 943
- ఉ॥ హారములందు తాపితములై నవరత్నములున్ సువర్ణమౌ
తోరమునున్, ధరించ మహితోజ్వలనామము "వెంకటేశ"నన్
పేరు లిఖించదాల్చెనట వేయియునెన్నిది కాసులందునన్,
భారమునానె నీకు ధర భారముకంటెను! వెంకటేశ్వరా! 944
- కా॥ మందారంబులు, పారిజాతములు, చామంతుల్ గులాబీలునున్,
నందంబౌ కనకాంబరంబు, విరజాదాదుల్, మరిన్ జాజులిం
పొందన్ మాలతి మల్లెలన్, పొగడముల్ పున్నాగ సంపెంగలున్,
వందల్ నాదవనంబునున్ మరువమున్ వాసించ, మాలాదులున్,
- చం॥ తులసిదళంబు, ప్రీతియని, తోరములందున మాలలల్లి, చెం
గలువలు మధ్యమధ్య నిడికట్టగ "లిల్లి" కదంబమాలలున్.
నలరగ ముద్దబంతులుతో హారము పేరులు నేత్రవర్వమౌ,
గళమునలంకరించెదరు కాసులపేర్లతో! వెంకటేశ్వరా! 946
- అ॥ అవిభు వెంకటేశ్వరుని కాశ్రయమందిరి భార్యలంత, భూ
దేవి మహీతలంబు నధిదేవతయై విలసిల్లుచుండ, శ్రీ
దేవియనంత సంఘదల దివ్యమహోన్నత వైభవంబు ప్రా
భావితులై వెలంగిరట వక్షమునందున! వెంకటేశ్వరా! 947

- ఉ॥ అంతటలంకృతాప్రియుడు యాభరణాల్, నవరత్న వజ్రముల్,
కాంతులు లీనుచుండగను, గంధము, కస్తూరి చందనాదులున్,
సంతతమున్ విలేపనముఁజొర్పుచు నుండగ కప్పురంబునున్
వంతులవారి నిచ్చెదరు వజ్రకిరీటికి! వెంకటేశ్వరా! 948
- ఉ॥ అవిభు పూజలన్నియు లనంతములై యుదయాస్తమంబులన్,
నావృతమైన రేఖలు యంచువిచక్షణ లేకయుండగన్
సేవలు నిత్యమున్సలుప చిత్రము లోకములేలు నీకునున్,
నేవిధమైన విశ్రమము నేర్పడఁబోదుగ! వెంకటేశ్వరా! 949
- కా॥ ప్రారంభంబుణోదయంబు మునుపే ప్రాభాతమేల్కొల్పులున్,
నోరారంగను సుప్రభాతమట కర్ణోపేయమై విన్నలిన్,
చేరంబోదురు వేచియుండగను వీక్షించంగ సశ్రాంతమున్,
నారంభంబది నీదు దర్శనము కొనా? వెంకటేశా ప్రభో! 950
- చం॥ వరుసలుఁదీరి నిల్చురు ప్రభాతపువేళను సక్రమంబుగన్,
దరిశెనుమౌ నటంచు, తొలి దర్శనకాంక్షతో మూల్యమౌ ప్రవే
శరుసుమవశ్యమున్ నిడుచు సామిని కాంతురు వేనవేలుగా,
యరమరికేల భక్తతతికయ్యెది లెక్కయె? వెంకటేశ్వరా! 951
- చం॥ తదుపరి దర్శనంబు నుచితంబయి సామిని ధర్మధర్మనం
బదియు పదుల్ శతంబులు సహస్రములై పడికాపుఁగాయగా,
యొదవెడు భక్తిభావమున యొర్పున కష్టముతోపదయ్యెడన్,
నెదురుగ సామికిన్ ప్రణుళులిచ్చుటకంటెను? వెంకటేశ్వరా! 952
- చం॥ దినమభిషేకముల్ తనివిఁదీటగఁజేతురు నల్పసంఖ్యకున్,
యనయముఁజేయగా నడియునై దుశతంబుల మూల్యమైనదై,
కనగ, నపూర్వమైబఱుగు కంజదళాక్షు సమక్షమందునన్,
చనెదరు నెంతయైన, నికసామినిఁజేరగ! వెంకటేశ్వరా! 953
- చం॥ కొలువును దీర్చునావిభుఁడు కూర్చునియుండును రత్నపీఠమున్,
నిలయపు, పాలనాధిపతి నిర్వహణంబున, నర్చకోత్తముల్,
పలువిధ నర్చనల్, వివిధ పాలకవర్గపు ఖర్చులందునన్
కలిగిన పత్రికాపఠన కార్యము జర్గును! వెంకటేశ్వరా! 954

మ॥ అభిషేకంబును తైలసంస్కృతమునై, నభ్యంగసాస్నానమై,
విభవంబైనది తీవి దర్శమున నావేషంబలంకారమై,
యభయంబిచ్చెడు హస్తమున్, కనులనున్ నార్ద్రంపు గన్పీక్షణై
ప్రభువేసేవయ చక్రవర్తివయ! దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 955

శా॥ పన్నీటన్ జలకంబులన్ పరిమళంబౌ చందనాలేపనన్,
వెన్నల్, మీగడ, మోడికాయమునునున్ ప్రీతంచు నివ్వంగనున్,
వెన్నున్ నోష్టము కస్తురిన్ కురులముడ్వెట్టంగ చెంగల్వలున్,
నొన్నత్యంబెసగంగ తీవికననానా? వెంకటేశా ప్రభో! 956

మం॥ సభయందుండగ మోకరించుచును, పంచాంగంబు విన్పించగా,
యభిప్రాయంబుల, అర్థవిత్తములనున్ నాదాయముల్, ఖర్చులున్,
సుభయంబిచ్చెడు దాతలున్ నితర దేవోక్తంబు ధర్మంబులున్,
విభుకుందెల్పెడు కొల్వకూటమయిపర్వెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 957

మ॥ తులసీమాల దళంబులందు నిడగన్ తోమాలసేవై చనున్,
లలనాసౌరభ పుష్పసంచయము మాలాలంకృతున్ జేయగన్,
నిలువెల్లన్, మరువంబునున్, దవనమున్ నిండొనలంకారమున్,
విలసిల్లున్ నతివైభవంబుగను తృప్తిన్! వెంకటేశా ప్రభో! 958

మ॥ అటుపై నిత్యసహస్రనామముల మధ్యాహ్నార్చనల్ సేతురా,
వటువేషాంబరధారికిన్, తులసి పుష్పంబుల్, సుగంధంబులన్,
పుటలన్ భక్తుల నామగోత్రములకున్, పూజాక్షతల్ నుంచ, నం
తట సంతృప్తి నొసంగువారలకు! కాదా! వెంకటేశా ప్రభో! 959

ఉ॥ వేలకువేలు భక్తులట విశ్రమ మందిరమందు నుండి, తా
మాలయ ధర్మదర్శనము నాత్మతమీరిగ పోవకాంతురా,
వేలుపు విశ్వరూపమును విస్మయమందుచు నొక్కలిప్తయే,
చాలని తృప్తిచెందెదరు సామి సమక్షము! వెంకటేశ్వరా! 960

ఉ॥ ఆ మహితాత్ము ధర్మనము నందగ నొక్కనిమేషమైననున్,
ధామమునందు నిల్చినను, ధన్యతఁబొందును నీశరీరమం
చామనసార చూతురట, సామిప్రసాదము గైకొనంగనున్,
బాములకోర్చి పుణ్యసముపార్జన భావన! వెంకటేశ్వరా! 961

- కా॥ నైవేద్యంబు మహానివేదనలునున్, నామార్చనానంతరం
బా, వైభోగము, లడ్డు, గారెలును, నున్సప్పంబు, దధ్యాన్నమున్,
సేవించన్ పులియొర, పొంగలులునున్ క్షీరాన్నముల్ దోసెలున్,
దేవారాధన నిత్యమున్ జరుగు తృప్తిన్ వెంకటేశా ప్రభో! 962
- కా॥ పూలంగీయను నర్జితంబునయినాపుష్పంబులన్ సేవ, నా
మాలాగ్రంబున వెంకటాచలపతిన్ పూజించగా నొప్పెడున్,
మాలాలంకృత భూషణుండు సుమముల్ మాలార్చ నాస్వామివై
యాలోకించగ ధన్యమౌతనువు "నాహా?" వెంకటేశా ప్రభో! 963
- కా॥ సాయంకాలము అర్ధముల్ మహాలునన్ సంధ్యారుణాకాంతులన్,
నూయాలందున సామినుంచి నటులన్ నూగించ నిత్యంబునున్,
నాయింపైన మహోత్సవంబుగన డోలారోహణంబంచునా
వేయిదీపము బింబదర్శనము సొంపే! వెంకటేశా ప్రభో! 964
- కా॥ శ్రీకాంతున్ పవళింపు సేవకయి లక్ష్మీదేవి, భూదేవులున్,
నేకాంతంబున తూగుటుయ్యెలల నూగించంగ శోభిల్లెడున్,
నేకాంతంబగు సేవనయ్యదియెగా నిత్యంబుగా పర్వెడున్
శ్రీకాంతుండు సుషుప్తిలో మునుగునా? శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 965
- మ॥ కలశంబుల్ కమనీయమౌ కనకమున్ కాంతీప్రభావంతమై,
జల, నుందున్ నభిమంత్రణంబునగుచున్, సంప్రోక్షణాయుక్తమై,
విలసిల్లంగనదే సహస్రకలశాభీషేకమై నర్చనా
త్ఫల సౌభాగ్యము నిచ్చునయ్యదియునంతన్ వెంకటేశా ప్రభో! 966
- మ॥ శ్రవణంబయ్యది వెంకటేశ్వరుని నక్షత్రంబునన్ జన్మమై,
యవిరామంబుగ నాడు సేవలధికంబై, నర్చనల్ ముఖ్యమై,
యవధుల్ మేఱకు దర్శనంబునునసాధ్యంబై కనన్, మూల్యముం
చ విరాళాల్ యుభయంబు దాతలిడులక్షల్! వెంకటేశా ప్రభో! 967
- చం॥ నిదురకులోనుగాఢతఁడు, నేలగలోకములెల్ల కావగన్,
మదనునితాపమున్ సతులు మంత్రవిముగ్దులు, విశ్రమించగా
హృదయము దీనభక్తుల, నభీష్టము దీర్చగ, పాలకుండునై,
పదపధి సేవకున్ మఱలివచ్చు మహాత్ముడు! వెంకటేశ్వరా! 968

చం॥ త్రిజగములేలు నావిభుఁడు దీనశరణ్యుఁడు నిద్రనుండునా?
విజముగ విగ్రహంబునను నిగ్రహరూపుఁడనంగకావఁడే?
భుజముల మోయుభారమును పోషక దాతలుఁ దీర్చువారొ? భ
క్తజనవరేణ్యుఁడో ప్రభువ! ధార్మిక సత్వపు! వెంకటేశ్వరా! 969

చం॥ యిరువదినాల్గు గంటలును యీశ్వరుఁడేవిధి విశ్రమించునో?
పరుగునవచ్చు యాత్రికులు, భక్తులు, దాతలు దర్శనంబుమన్
నిరతము వ్యాప్తుఁడైననగ నిందుగలండు. ను, నందు లేఁడనన్,
చరణము సత్యమై పఱుగ సామికసాధ్యమై! వెంకటేశ్వరా! 970

చం॥ నిరతము నన్నదానము ననేకులు భక్తులు దర్శనంబనం
తరము భుజింతురోగిరము, దాతయు దానము లక్షలవ్వగా,
నెఱుగము పూర్వమోగిరము నివ్వగ, నివ్వధిదాతలిచ్చుటన్,
తిరిపెము నెత్తకుండగను తిండి యొసంగితి! వెంకటేశ్వరా! 971

ఉ॥ లక్షలు దాతలిత్తురు విలక్షణ మార్జనపాపవిత్తమున్,
లక్షలసేవలన్ జరుప లాంఛనపూర్వక మాదినంబు, ప్ర
త్యక్షము దైవదర్శనము దత్తతఁజేయగ గాంచి లక్ష్యమున్,
నక్షయమంచు కోట్ల ధనమార్జనమయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 972

ఉ॥ అదినలక్ష్యమున్, నుభయమందగ వేఱుగ వ్యక్తులెవ్వరిన్,
కాదని, దాతమాత్రమునకయ్యెడు ముఖ్యము సేవలన్నియున్,
సాదరపూర్వకంబుగను సవ్యమొనర్తురు నర్చనాదులం
దాదిన మాసభాపతికి! యచ్చెరువేమిటి? వెంకటేశ్వరా! 973

మ॥ గురువారంబున ధౌతవస్త్రమున వైకుంఠేశ చూడంగ, నా
భరణాహున్యుఁడు హస్తమున్ వభయమౌ వ్రజంపు తేజంబుతో
చరణాద్వంద్వము నాశ్రయింపుమన శీర్షంబున్ కిరీటంబునున్
పరమాత్మున్ తిరుపావడౌ శుభము యింపా? వెంకటేశా ప్రభో! 974

మ॥ విజరూపంబున విశ్వరూపమున కాన్పించంగ శ్రీవారుమన్,
భజియించన్ గురువారమున్, కనగ సౌభాగ్యంబు, తేజోనిధిన్,
అజితుండా కుడిహస్త యంత్రమును నత్యంతంబు తంత్రంబునన్,
విజయంబౌ శుభనూచకంబయెడు తృప్తిన్! వెంకటేశా ప్రభో! 975

మ॥ భృగువారం బభిషేకముల్ హరికి జర్పించంగ ప్రాముఖ్యమో,
సగుణాకారుని సన్నిధిన్ నిలచి ప్రాశస్త్యంబుగా సేవలన్,
నగు, ప్రాభాతపువేళ ముందుగను సాధ్యంబౌను, యెన్నొళ్లకో!
చిగురించన్ కనశాంతిసౌఖ్య సిరులన్ శ్రీవెంకటేశా ప్రభో! 976

శా॥ ప్రాభాతారుణ సేవలందు నిజమో పాదాల దర్శించ, పూ
రాభిషేకము కస్తురీయతము పాత్రాలాభిషేకంబులున్,
శోభాకారము సామిదర్శనము సంప్రత్యంబు మానంబునై,
శోభిల్లన్ నభిషేకమొక్కపరివచ్చున్! వెంకటేశా ప్రభో! 977

ఉ॥ పండుగ పబ్బమందునను వజ్రకిరీటము భూషితుడగున్,
వెండియు, వజ్రమున్ కవచవేషమలంకరణంబు నందమై,
నిండుగ హస్తముల్ రతన నీలపుకాంతుల దీధితుల్ గనన్,
నుండును భాగ్యవంతులకు నుత్పవముల్ గన! వెంకటేశ్వరా! 978

మ॥ ప్రతినిత్యంబభిషేకమార్చనల నారాధించు కృత్యంబులొ,
వితతంబౌ సమయానుకూలమున నావిష్కృత్యమో సేపఱిన్,
మితమో కట్టడి యార్జితంబులకు సమృద్ధుండు చేయంగనో,
సతతంబున్ నినుకొల్ప సాధ్యమెటు లెంచన్ వెంకటేశా ప్రభో! 979

శా॥ స్వామిన్ శీర్షకిరీట సంపద సహస్రాదిత్య సంకాశతే
జోమానంబు విరాజితంబు రవితేజోకాంతి దీధుత్యులన్,
సామిప్యా ప్రతిబింబ సూచితము విస్ఫారిత్యమై కాంచగన్,
వ్యామోహంబగు మోహనాకృతులొకలిప్తన్! వెంకటేశా ప్రభో! 980

శా॥ అద్దాలన్ ప్రతిబింబ రూపములువేలాడైన యాకారముతో.
యుద్ధిపించగ విశ్వరూపమని భావోద్రేకమైకాంచ, వీ
ద్యుద్ధిప్తిన్ మెఱపించగన్ మహలునన్ ద్యోతించునై జన్మతః
నుద్దేశ్యంబగు కోర్కె తీర్చనగునానో? వెంకటేశా ప్రభో! 981

ఉ॥ అలయ గర్భపృష్ఠమున యజ్ఞాలు వేదము పాఠముక్కెఱిన్,
నాలయ నిత్యమార్జిత ధనంబు గణింపగ, బేలుచేయగన్,
శాలలు నొక్కెడన్ కలుగ సంచిత సంచులు కోశమందిరన్,
పాలకవర్గ శిక్షమొకప్రక్కన నుండును! వెంకటేశ్వరా! 982

- ❖॥ వేదము పంచఖండములు, వేటుగళాలనుంచీరంత, ఋగ్వేదము, సామవేదమును, కృష్ణము శుక్లమనంగనౌ యజుర్వేదము, రెండు భాగములు. వేదమధర్వణ, వేటువేటు పాఠ్యాదులు పండితుల్ పఠితమౌను ననర్గళధారలన్ ప్రభో! 983
- ❖॥ అంగనలెల్లెడల్ నిడుదురల్లిక మ్రుగ్గులు నేత్రపర్వమౌ, యంగన లొక్కరొక్కరు వయారము మీఱగ సొంపులొల్క, నాభంగిమఁజూడగన్ సమయభంగమటంచును నేగువారలా హంగులనందమున్ పొలకనొనుగదాకన్! వెంకటేశ్వరా! 984
- ❖॥ అగిజిగాడి గూళ్లవలె నల్లిక పొంతన చూడమాచ్చటౌ! యాగుడి పార్శ్వభాగముల నల్లికమ్రుగ్గులు నొక్కతీటునన్, సాగును, నొక్కతాడువలె జాడకనంగను అంతమొందదై యేగెడు, దానినిన్కనగ నెంతని చెప్పను! వెంకటేశ్వరా! 985
- ❖॥ అననముల్కనంగ నొక్క అద్దమురీతిగ గచ్చుచేసిరో? ఆణిమెటుంగు ముత్త్రయములందున తాపిరో? త్రొక్కుటెట్టులో? "పోనిలె ప్రక్కలందునను పోదమటన్నను దారికానదే? పూనిక పాదముంచగను "పోరి"యనందరో? నేమిసేయుటో? 986
- ❖॥ యంచును భక్తురాలయపు నావరణంబున విశ్రమించ, నాపంచల "ఓం" స్వరంబు విన భక్తియుతంబుగ తత్తరింపగన్, "మించినదేమిలేదు మనమిచ్చుట నుండుట భావ్యమౌనునా?" యంచని సాగిపోయెదరు అవ్యయుకానగ! వెంకటేశ్వరా! 987
- ❖॥ మండపమెల్లెడల్, వరుస మామిడితోరణ పంక్తులుండగన్, నిండుగ ముద్దబంతులును, నేర్పుగ కూర్చుచు నందునందుపూదండలు కట్టగన్, నరటు, దాపిన బోదెలు, నుంచకన్నులన్ పండుగనౌ కనంబడెడు ప్రాంతము నంతయు! వెంకటేశ్వరా! 988
- ❖॥ ఉపరితలంబునన్ వలువంచగ, పాదరసంబు బుడ్లనున్ నపరిమితంబుగన్ నిడగనచ్చట తారక, రూపుతోప, నాకపురి రసాను రమ్యత ప్రకాశవతంసమునై చెలంగ మేను పులకరించు నానిధము నొప్పెఁడుజూడగ! వెంకటేశ్వరా! 989

ఉ॥ అణిమెలుంగు ముత్తయపు నల్లికముగ్గులు నందమైచనన్,
పూనికరత్నకంబగులు పోలికకన్నడు నేలమంటపం
బానలుమూలలున్ పఱచి భక్తులు, దాతలు కూర్కొనంగక
త్యాగపు మండపంబదియె లాలితమైనది! వెంకటేశ్వరా! 990

ఉ॥ వేదిక నొక్కచోటను హవిస్సులు అహవనంబు వ్రేల్చగన్,
నాదెన మంత్రతంత్రముగ యజ్ఞులు, మంగళవాద్యమొక్కెడన్,
వేదవచో నిబద్ధమయి, విజ్ఞులు, సర్పకు, ఋత్విజోత్తముల్.
కాదగు పాత్రలన్ కలశగంధములుంతురు! వెంకటేశ్వరా! 991

శా॥ శ్రీనాథుండగు శ్రీనివాసుడొకచో చిన్మద్ర పీఠస్థుడై
వేణీభార మలంకృతంబగుచు దేవేరుల్ మరోపీఠమున్,
మాణిక్యాంబరరత్నదీధికుల సమ్మానార్హమైయుండ క
శ్యాణార్థంబగు వేదికయ్యదియె కొల్వన్! వెంకటేశా ప్రభో! 992

ఉ॥ స్నాతకసుత్సవంబునయి శాస్త్రయుతంబుగ పెండ్లియాడగన్,
మాతవసుంధరన్, సిరిని మాధవుపీఠము ప్రక్కనుంచ, జా
మాతగు శ్రీనివాసులట మంగళసూత్రము కట్టువేళనున్,
చూతురు వేయికన్నులతో శోభకనంగను! వెంకటేశ్వరా! 993

చం॥ ఉభయము, దాత, భక్తులును సుత్సవమందును కార్యసాధకుల్
విభవముకొద్ది సంపదలవేలుపు, యైదును నేడువందలున్,
నభిరుచిమేఱకున్ నిరువదైదు శతంబుల నిచ్చువారునున్,
నభిముఖులై సదస్సును మహాత్తునుకాతురు! వెంకటేశ్వరా! 994

ఉ॥ అ నగుమోము సామిదరహాసమునున్, నునుసిగ్గు దొంతరల్,
కానగపత్నులందునను, కాంతునిముందు తలంబరాలు ము
త్యాలననలున్, పదంబులను సర్పకపూజ్యాలు సుంచనిత్యక
శ్యాణము పచ్చతోరణమునై విలసిల్లెడు! వెంకటేశ్వరా! 995

శా॥ ఆరంభింతురు అర్చకుల్నుడువ కళ్యాణంబు చేయించగన్
వారల్ పేరును గోత్రముల్; ప్రభువునిన్ పాదాల నక్షింతలన్
వారంతనినెడు; సూత్రధారణ తలంబ్రాల్ తంతు వాపిమ్మటన్
ప్రారంభింతురు వేదమంత్రములు చెప్పన్ వెంకటేశా ప్రభో! 996

- కా॥ వీణావేణు మృదంగ వాద్యములతో వేదాంగ మోంకారమో,
యానాదంబులు నన్నమయ్యపదముల్ వ్యాఖ్యానముల్, కీర్తనల్,
యానాగస్వర మంత్రముగ్ధమగు సన్నాయిన్ వినన్, నిత్యక
ర్యాణంబైనది పచ్చతోరణము నొనా? వెంకటేశా ప్రభో! 997
- ఉ॥ కాంతలు పెండ్లికూతులయి కంచియొ, కాశియొ, పట్టుచీరలన్,
కాంతిలు వజ్రరత్నమయ కాంతివిభూషణ భూషణంబులన్,
కాంతుని ప్రక్కజేర్చగను, కాంచన పీఠములందునుంచ, న
త్యంత శుభావహంబును. ముదావహమయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 998
- చం॥ కరచరణంబులన్ కదలు గాజులు, నందెలు ఘల్లుఘల్లునన్,
మరకత ఘానికంబులతో మోకిరీటము తేజరిల్లగన్,
విరిసిన మల్లెమాలతులు వేణిభరంబున పొరభంబిడన్,
పటగును పెండ్లిమంటపము ప్రాభవమయ్యెది! వెంకటేశ్వరా! 999
- ఉ॥ వేణిభరాల సావధువు విచ్చినమల్లెల జాజు, సంపెగల్.
పాణిని ముత్యరత్నములు పచ్చల, నీలకరాంగుళీయముల్,
శోణపు రత్నవజ్రమయ శోభితహారము, నూపురంబు వ
ద్దాణపు కట్యభాగముకదాని విలక్షణమై చనంగనున్; 1000
- ఉ॥ ఛాలము ముంగురుల్, నడుమ పాపట బొట్టును, చంద్రవంకలున్,
శ్రీలగువీనులన్ చెలువు చెంపనరంబులు ముక్కుముక్కెటల్,
మేలగు గంధచందనము మేనికి నత్తరుకస్తురద్దగన్,
శ్రీలలితాంగు లాననము సిగ్గుల దొంతర! వెంకటేశ్వరా! 1001
- మ॥ శిరమున్ పింఛము మోళిలాస్యయుతమై చిన్మద్రదోపంగ, నున్,
దరహాసంబును, కంకణంబులనుకై దండల్ విరాజిల్లగన్,
సరికేయూరము బాహుపంక్తి రుచి. పంచల్ పట్టు పీఠాంబరాల్
వరుడై పీఠమలంకరించితివి దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 1002
- ఉ॥ శ్రీపతి వెంకటేశ్వరుని శీర్షము వజ్రకిరీట కాంతులన్,
యౌవయి కౌస్తుభ భరణుడా ననకస్తురి శోభితాంగుడై
నూపురమందునన్ మెఱయునుజ్జ్వల సింహతలాట ముండునై
యేవుదలిర్వ తీవోసగ, యింతులు ప్రక్కననుండ పీఠమున్, 1003

- శా॥ యానిర్రేశితవేదికన్, గురువులౌ, నాచార్యులున్, నర్పకుల్,
యానాదంబు మృదంగ వాద్యములమధ్యన్ వేదమంత్రంబులన్,
ధ్యాసంబందున, తన్మయత్వమున, నాద్యంతంబు వీక్షించక
భ్యాణంబైనది పచ్చతోరణమునయ్యా, వెంకటేశా ప్రభో! 1004
- ఉ॥ హోతహవిస్సు వ్రేల్చగ, నియుక్తపు శిష్టులు నర్పకోత్తముల్,
నూతనజందె మొక్కటను. సుత్తరజందె మలంకరించు, యు
ద్ధాత. సుమూర్తమందున యథావిధి శీర్షమునందు నుంచు, త
ర్వాత గుడంబుజలకఱ రంజితగంధము; వెంకటేశ్వరా! 1005
- ఉ॥ తాళియు, నక్షతల్ కలిపి, దాతలు భక్తుల దర్శనీయు, హ
స్తాలతో తాస్పసింఛగను శాస్త్రవిధానము, సంప్రదాయమై
ఫాలముసోక మ్రొక్కుతిడు బాగ్యమునంద వివాహమౌ తలం
బ్రాలు సహిష పీఠమున రాజిలు శోభతా! వెంకటేశ్వరా! 1006
- ఉ॥ మంగళసూత్ర ధారణముమానిను కంఠమలంకరించగన్,
మంగళతూప్యరావములు, మధ్యను, మాటునుమ్రోగుచుండగన్,
మంగళమక్షతల్ కరము మంత్రపునశ్చరణంబులందు, సం
పెంగ గులాబి పుష్పములు పెల్లున రాలెడు! వెంకటేశ్వరా! 1007
- చం॥ కనకపు వశ్లేరంబుననికన్ తలబ్రాలు, సుమంబు, ముత్యముల్,
అనువుగపోయ పాదముల, నర్పకులంతట హారతివ్వగన్,
తనువులు ధన్యయైతనర తన్మయమంద, వివాహవేడుకన్,
మునిగెడుదాత భక్తులకు పూర్వపు పుణ్యమే! వెంకటేశ్వరా! 1008
- శా॥ వైవాహంబును, సూత్రధారణము, తలంబ్రాలుంచ. కర్పూరమున్
యావై యాకరణాదులర్పకులు, మంత్రాక్షింతలన్ సుంచగా,
యావైభోగము చూచితీరవలె నేత్రానందమై పర్యగన్,
వైవిధ్యంబును నేమిచెప్పదుము? దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 1009
- శా॥ వైవాహంబు భక్తులంతట తలంబ్రాలుంచి, వింజామరల్,
వీవంగన్, ఫలమౌ ప్రసాదముల నర్పించంగ, వీడ్కోలుగా,
యావత్తంబును, లడ్డు, గారె, అవికెన్, నాచార్యులీష్వంగమున్,
యావిష్టున్ గుడిగర్భమున్ దరిశెనంబౌ! వెంకటేశా ప్రభో! 1010

- శా॥ కళ్యాణాత్మక వెంకటాచలపతిన్ కళ్యాణమున్ జేయగా,
మూల్యంబిర్వదియైదు వందలును, శతంబుల్ యేడు యాభైలు, కై
వల్యప్రాప్తికి మార్గమంచనుచు సంభావించి చెల్లించ, వై
కల్యుండెవ్వఁడు గాదనంగనగునింకన్? వెంకటేశా ప్రభో! 1011
- ఉ॥ ధ్యానని మీలితుండనయి యాలయగర్భము మధ్యమందు, నొ
క్కేనిముసంబు నిల్వగ, నొకింతయు నుండగ "చాలు చాలనన్",
కానగ దర్శనంబునను కౌస్తుభధారునినట్టి నిత్యక
ళ్యాణము పచ్చతోరణపు నాలయమందున! వెంకటేశ్వరా! 1012
- శా॥ ఏకాంతోత్సవసేవ నిత్యమును నయ్యెన్ నూయలన్ శోభతో,
లోకేభండు సపత్నివై భవముగన్ లోలత్వమందుండ నా
లోకించన్ కనులారమిన్నగను, చాలున్ బోలునే? యైననున్,
లోకార్పేలెడుసామి యుండునటులెట్లో? వెంకటేశా ప్రభో! 1013
- ఉ॥ ముద్దులభార్య లిర్వరును ముచ్చట తీఱగ పట్టుపాస్సుపై
నొద్దిక సిగ్గుదొంతరల నోవ్వుకపోలపు చుంబనాదులన్,
దిద్దగ వెంకటేశ్వరుఁడు తీర్చునె భక్తుల నార్తనాదముల్?
సద్దగ రక్షణంబిడునె? చయ్యన లోకము లేలతప్పదో? 1014
- ఉ॥ కొగిళులాపునా హరిని కార్యపరాబ్జుఖుజేయనోపునే?
భోగియు యోగియై కనగమోదమొసంగెడు భర్తకర్త నిం
దేగలఁడండులేఁడనగ, నెందును నుండును నెల్లవేళలన్,
నాగుడి యడ్డుగోడలు యనంతునినాపునె? వెంకటేశ్వరా! 1015
- మ॥ ప్రతి సంవత్సరమందు సుత్సవములన్ బ్రహ్మాత్సవంబొక్కటే,
యతిప్రాధాన్యము సంతరించుకొనుచున్, నత్యంత వైభోగమై,
మితమౌ నాపదిరోజులున్ కనగ స్వామిన్ వైభవోపేతమున్,
సుతియింపన్ తరమౌనె? మాన్యులకు నిన్నున్? వెంకటేశా ప్రభో!
- ఉ॥ ఉత్సవమందుమేటి, యని, నొప్పెడు, యాశ్చర్యముజంబునందు బ్ర
హ్మాత్సవమున్ విశేషమయి, సుత్సవ, విగ్రహరాజరాజ, తీ
ర్థోత్సవమై, పరంగు, పదిరోజులు నాహనమందునుండి, తె
ప్పోత్సవ మంత్యమందు వినియోగమునయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 1017

మ॥ నవరాత్రుల్ కడువై భవంబు తొడరన్ నానందబ్రహ్మోత్సవా
లవిరామంబుగసాగు నుత్సవమునే నాశ్వజమున్ వచ్చుచున్,
వివశత్వంబున సామిదర్శనమునున్ వీక్షించ కష్టంబు, ను
త్సవమందేగగకాంతురాతని ప్రశంశన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1018

చ॥ గరుఁడుని తెక్కెమందునిచి కాగలసేవలు ముందుకొల్పగా
గరుఁడుని నుత్సవంబునుచు, కంజదళాక్షుని, వెంకటేశునిన్,
మురిపెము వాహనంబుపయి మ్రోయగనుంచ భుజంబులందునన్,
తిరుమలవీధులన్ తిరుగు దేవుని వైభవమెంత గొప్పయో? 1019

చ॥ దినమునకొక్క వాహనము దివ్యమలంకృత రూపసంపదన్,
ననయము సేవలన్ దనుప నచ్చపసిండి, గరుఁడు, హంసమున్,
ఫణిమయ పన్నగేంద్రుఁడును, పద్మము, సింహము లశ్వమందు, కాం
చన, రజతంబునన్ రథగజంబులనేగును వెంకటేశ్వరా! 1020

చ॥ ముదితలు సుందరాననము ముచ్చటఁగొల్పగ, కాంతుఁగూడి, రా
ముదమున తెప్పనుత్సవము పుష్కరిణందు విహారమంద, న
య్యడునున పుష్పవృష్టి కురియంగను జూడగ నేత్రపర్వమై,
హృదయము తత్తఱింప తపియించెడు దృశ్యము! వెంకటేశ్వరా! 1021

చ॥ అదియె మహాసుదర్శనమనంబు చక్రము, పద్మహస్తమున్,
పదిలమొనర్చి నుత్సవము, పావనపుష్కరిణీజలంబు ముం
చెదరట, స్నానమాడగను, శ్రీ, ఘనపద్మము తీర్థమందునన్,
యదిగననెంత పుణ్యమొ? మహాద్భుత దృశ్యము! వెంకటేశ్వరా! 1022

చ॥ దొరయగు, వెంకటేశుని రథోత్సవమందునపత్నులుండగన్,
తిరుమల వీధులన్ తిరుగు, తేరుఫధిష్ఠితుడై చనంగనున్.
నరమరికంచులేకయె జనంబులు మ్రోకులలాగ రథంబు, న
ప్పరుగులువార, కాంచగను, పావనమయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 1023

మ॥ రథమందున్ చనువెంకటేశ్వరుని పారావారముంబోలునా
పధికుల్, యాత్రికబృందమచ్చటను ప్రాప్తంబౌ నదృష్టంబునన్,
నధికంబైన కుతూహలంబునను, ప్రాణాదిక్యమౌ జీవితా
నధికంబొనది యాత్రవోలెనగు! దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 1024

సీ॥ ప్రథమము, గరుడు నివాహనంబందునన్, రెండవదినమునూరేగుగజము
వాహనమందునన్, పద్మమౌ తదుపరి, మధ్యాహ్న వాహనమందు వెడలు
మూడవదగు దినమందు శేషశాయినిన్, నాల్గవదినమందు నౌను, హంస,
పంచమదినమందుపంచాస్యమందునన్ మోహనియవతారమొప్పునరయ,

అ॥వె॥ షష్ఠమ, దినమందుసాగును కల్పమున్, హనుమసప్తమందుయగును, వెడల
అష్టమదినమందుయైరావతంబునన్, వెంకటేశుడుగువీధులందు. 1025

సీ॥ ఉచ్చైశ్రవంబునన్ నూరేగు సామియున్, సూర్యప్రభన్ చనుశోభతోప.
చంద్రప్రభయు విలాసంబుగా సాగునున్, రథమునవెడలుపరాత్పరుండు
భక్తులు లాగగన్ పరవశంబందునన్, తిరుమలవీధులన్ తేరుపార,
చక్రస్సానోత్సవ సంస్కారమందునన్, పూర్ణకుంభము పరిపూర్ణమందు,

అ॥వె॥ తెప్పయుత్సవంబు దేదీప్యమానమై వెంకటేశుండు వెడలుతీవి,
దశదినంబులట్లు తప్పకన్ జరుగు, బ్రహ్మాత్సవంబుజనులుమోదమంద.

ఉ॥ అగిరి, విష్ణులోకము నహర్నిశలందున, రంగరంగవై
భోగములందు కేశవుని, పుణ్యప్రదంబగు తీర్థరాజమై,
ప్రేగల దేవతా? సలుపంగగ నిత్యము దేవతార్చనల్,
నాగతి కానరానిది వినంగనునానుడి! వెంకటేశారా! 1027

చం॥ తిరుపతి సప్తశైలముల తీర్థము పావన వెంకటాద్రినిగ్,
హరి చనుదెంచి తాను వరహాహవమూర్తి ననుజ్ఞనొందియే.
తిరుమలవాసుడంచును ప్రతిష్ఠితుడయ్యెను, వెంకటేశుగా,
పరిణయమాడి మంగయును పద్మయనంగను భార్యలంతటన్, 1028

చం॥ తిరుమల తీర్థరాజమయి, దివ్యమనోహర, దేవదేవుడై,
పరగెను, వెంకటేశ్వరుడు, ప్రాభవసంపద కోట్లకోట్లకున్
పెరుగుచు, విద్య సంస్కృతుల, వేదవిపాత్యులు, హిందవోన్నతిన్
చెఱుగుచు భారతావనికి శ్రీలులభించెడు పుణ్యమూర్తియై; 1029

ఉ॥ అనగ మాలవాలమయి, యన్నివిధంబుల నైష్ఠవోత్సవం
వై, నియమానుకృత్యముల భాసిలు. పూర్వపు నైభవోత్సవతీన్.
కాననిరంతరంబు పిరికయ్యెడు వడ్డినొసంగు, నిత్యక
ళ్యాణము పచ్చతోరణమునె విలసిల్లెడు! వెంకటేశారా! 1030

మ॥ అదిదేవాలయ గర్భమందిరమునైనానంద ధామంబునై,
అదె నైకుంఠపురంబు చ్చారమయి, నేత్రానందమై పర్వెడున్,
అదె బంగారు విమాన గోపురమునై, నాదిత్యుభాషంత, మం
బదె శైలేశుని నాలయంబనుచు చెప్పన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1031

ఉ॥ చిత్తరువుల్ లిఖింపబడె, శ్రీహరి లీలలు, కుడ్యభాగమున్,
నుత్తమ చిత్రకారుడవి నూర్వపుభాగమునందు చెక్కెనో?
అత్తటి వెంకటేశ్వరుని, యంబుజనాభు. నుదంతగాధలన్
హత్తుకొనంగ మానసము, అచ్చరువందగ! వెంకటేశ్వరా! 1032

శా॥ శ్రీనారాయణ, వెంకటాద్రి, గరుడన్, శేషాద్రి నీలాద్రియున్
కానన్. నంజనయున్ వృషావృషభ సంఘంబై నాకేదారి ని
వ్వున్, నిత్యంబును వెంకటేశ్వరుని, సర్వాలంకృతున్, జూడగన్,
ప్రాణంబుల్ కడబెట్టి సాగుదురు! ఔరా? వెంకటేశా ప్రభో! 1033

శా॥ స్వామిన్ విష్ణువు కాంచగోరెదరు యావైకుంఠ యేకాదశిన్,
ప్రామాణ్యంబగు నుత్తరంపుదిశనున్, ద్వారంబునన్ జూడగా,
నాముక్కటిగ దేవతల్, మునులు, నానాభక్త సందోహమున్
నాముక్తంబగు వజ్రమందు నినుగానన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1034

శా॥ వైకుంఠేశుడు విష్ణునూర్తి, సిరితో వైకుంఠయేకాదశిన్
లోకంబేలుచు భక్తకోటికిని ముల్లోకాలకున్ దర్శనం
బాకంజాక్షుడు పుణ్యపర్వదినమున్ ప్రాప్తంబొనర్పంగనున్,
శ్రీకాంతున్ గన ధన్యులొదురట! శ్రీశ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 1035

మ॥ సురలున్, సిద్ధులు సాధ్యులున్, గరుడు శుభ్రహృదాతిన్ దేవతల్,
పరగన్ భూసురమౌని తాపనులు నావైకుంఠవాసున్ గనన్,
పరమో ధర్మము వత్సరంబు దనుకన్ ప్రాప్తంబునొ చూడ ను
త్తరపున్ ద్వారము వేచియుందురట సంతన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1036

ఉ॥ ఉత్తరవాకిటన్ నిడెడు సుత్యవదర్శనమూర్తి కానలో
కోత్తరు సామిచూడగ తిక్కోటి సురలో మువిబృంద మంతయున్,
నత్తటి తెల్లవాఱుమును పవ్యయు. శౌరిని వేలవేకనుల్
తత్తరపాటు వేతురట దర్శనమొనని! వెంకటేశ్వరా! 1037

శా॥ శ్రీవైకుంఠపురంబునొ, తిరుమలన్ శ్రీలక్ష్మీవాసంబునై
దేవాదుల్ సనకాదిమౌనిగణ మాదేవేంద్ర దిక్పాలురున్,
తైత్తిండున్, చక్రరానసుండునును, సాక్షాత్కారమున్ బొందగన్
యావేళుత్తరవాకిటన్ నిలుతురయ్యా వెంకటేశా ప్రభో! 1038

- మ॥ గద, శార్లంబులు, శంఖుచక్రములునున్ కస్తూరికా చందనం
బెడపై కొమ్మభరత్నమాభరణముల్ యింపైన పీతాంబరం
బది కట్టంబున మౌక్తికంబుపటకా, యాపైనహస్తాంశుహా
రదశంబుల్ సుమమాలికాతులసి హారంబుల్ సుతేజస్కునున్, 1039
- చం॥ దరిశెనమందువారలటు. దైవము శౌరినిద్వారమందు, యు
త్తఱపుదిశన్, వసంతమున దాకను, కానరు వెంకటేశునిన్,
మరిమరి తన్వీడిటగను, మైమరపందున పొండుపొండనన్,
వెరవని వాక్యముల్ పెడచెవిన్ నిడి కాంతురు తన్మయత్వమున్ 1040
- శా॥ యేటేటన్ హిమవంతు ఋతువునున్ యేకాదశీవచ్చు ము
క్కోటేకాదశి ద్వార దర్శనము, వైకుంఠేశ దర్శించ ము
క్కోటి దేవతలున్ ప్రజల్ తిరుమలన్ గోవిందు వైకుంఠమె
ప్పొటైనన్ కని ధన్యులౌదురటు, లప్పా! వెంకటేశా ప్రభో! 1041
- మ॥ కనగన్ సుత్తర ద్వారమున్ గరుభుజాస్కంధంబునా సీనుడి
శని, దేవేరులు ప్రక్కనుండగను, వజ్రోపేత శోభాంగు, న
వ్వన మాలాభరణుండునిన్ కనగ ప్రాభాతారుణో ద్వారద
ర్శన కాంక్షారతి మిక్కుటంబయెడు నారా? వెంకటేశా ప్రభో! 1042
- చం॥ యిరువది నాల్గుగంటలను, నీశ్వరచింతన మానసంబునన్,
తిరుమల వెంకటేశ్వరుని, దివ్యమనోహర రూపసంపదన్,
తరుణము మించిపోవునని తద్దయు దీక్షతో ద్యానమగున్నలై
కరుణనుద్రోవుకావుమని కాంక్షతోఁజూతురు నిల్వకాళ్లనున్ 1043
- శా॥ కొండల్లోపలనున్న యాహరియె, యాకోనేటిరాయుండునై,
కొండల్కిందను కూర్చినగ్రజుఁడు నాగోవింద రాజయ్యయై
వండల్పండల నిల్పుదైవమని నత్యంతాశతో పద్మనా
భుండా శ్రీహరి కాంచితిరనగు నొప్పున్! వెంకటేశా ప్రభో! 1044
- చం॥ తిరుపతియందునన్ కపిలతీర్థము గ్రుంకులిడంగ నొప్పుగన్,
తిరుపతి దేవశంబులొక దివ్యకళాస్మృతి చిహ్నఖండమై,
తిరుపతి హైందవోన్నతికి నీపమునై వెలుగంగ తేజమై,
పరిణతినందె నాఘనత వైభవమందున వెంకటేశ్వరా! 1045

- మ॥ గుడిలో పాన్నున పవ్వళించు ప్రభువా గోవిందురాజయ్యగా,
నడుమన్ నిల్చినదేవి బీబియనగన్ నాంచారియై నుండగా,
గుడిలో నిల్చిన దేవతామనుడు నాకోదండ, రామయ్యగా,
నడిపించన్గల దేవతల్ వెలసిరన్నా! వెంకటేశా ప్రభో! 1046
- ఉ॥ గుండెనుదన్నెమౌని తన క్రోధవశంబున విష్ణువక్షమున్,
దండితతాడినాగువలె తాపసి చర్యకు విష్ణులోకమున్,
నుండనటంచు వీడిచనె యోర్వకలక్ష్మి దయాంబురాశి, దా
గుండెను పశ్చిమంబునను కొల్లపురంబున వెంకటేశ్వరా! 1047
- మ॥ చెలిపద్మావతి శ్రీనివాసుప్రభు వాంఛించంగ వైవాహమై,
వలచెన్ తావిలపించి, భంగపడినవ్యాజానురాగంబునన్,
నలిమేల్మంగపురంబునన్ వెలసె దైవాంశంబునన్ మంగయ్యై,
యిలపద్మావతి లక్ష్మియై నిలచెనోయీ? వెంకటేశా ప్రభో! 1048
- మ॥ తిరుచానూరట, శక్రవారమహిమన్ దేవిన్ నలంకారమౌ,
సిరులందున్ నవరత్న భూషితమునై శ్రీదేవి శోభించగా,
వటునాతన్ మొదలౌను, పూజలకు సేవార్థంబు భక్తాళియున్,
వరుసన్ నిల్తురు దర్శనార్థమట! కొల్వన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1049
- చం॥ తిరుమల వెంకటేశ్వరుడు దేవియనౌ నలిమేలు మంగయున్,
సిరులను, సంపదల్, నిలచి శ్రీహరి కోట్లకు నాధిపత్యుడై,
ధరిణిలో భోగభాగ్యముల దైవమతండాకడేయనంగనై,
పరగెను నిత్యమాతనిది భాగ్యము లక్షలుపైన నుండునున్, 1050
- మ॥ అదియేకాదశి విష్ణులోకమున ముఖ్యంబైన ముక్కటియౌ,
యదె శ్రీరంగము రంగనాయకులునున్ నాసక్తివీక్షించ, నా
డదియే దైవము పద్మనాభు, తిరువేండ్రం బందనంతుండుగా,
యదియేయన్న వరంబునందుగల సామోసత్యనారాయణై, 1051
- ఉ॥ ద్వారము నుత్తరంపుదిశ దర్శనమిత్తురు నాటివేకువన్,
శౌరిని పారవశ్యమున సంతనమందుచుచూడ దివ్యమౌ
యారమణీయ మోహనము నద్భుతరూపము నామమందునన్
పేరుకునొక్కడే యనెడు విష్ణువుజాతురు! వెంకటేశ్వరా! 1052

మ॥ గుడినిన్, పన్నగశేషశాయినగు నా, గోవిందుడో? పద్మనా
భుడో? విష్ణుండును, రంగనాయకులొ, శంభున్ బ్రహ్మయంద్రాదులున్
నడుమన్ నారద తుంబురుల్ మహతీనాదంబు గానంబుతో,
వెడదొవక్షము లక్ష్మీభూమి సతులన్ వీక్షించ ధన్యంబునా! 1053

మ॥ చరితార్థంబగు విష్ణువున్ కొలువు దృశ్యంబట్లుఁగానంగనొ,
తిరు శ్రీరంగము, రంగనాయకుల మందిర్యాగమున్ నుండగా,
తిరువేండంబున పద్మనాభుడును, నాదివృండు గోవిందునిన్
దరిశించన్ నది ధన్యమే తనువుగాదా? వెంకటేశా ప్రభో! 1054

మ॥ స్థలమాహాత్యము యంత్రమంత్ర మహిమన్ తంత్రార్థమౌ శక్తియున్,
వెలసెన్ శ్రీహరి లక్ష్మీదేవిలటు స్థాపించంగ, నొనిచ్చటన్
విలపిల్లెన్ గుడిగోపురంబులిటనే విఖ్యాత విద్యాలయాల్.
యిలసాక్షాత్తు మహేంద్ర వైభవమునయ్యెన్, వెంకటేశా ప్రభో! 1055

కా॥ నీసాన్నిధ్యము నందునుండగను నిన్నేకాంత దృశ్యంబు న
య్యే సాధ్యంబన దర్శనావధికినయ్యే మూల్యవిత్తంబునున్,
నీసేవారతి నెట్టులోకద భవన్నీరాజనంబందగన్,
నా సర్వస్వము ధారపోయగను నొనా? వెంకటేశా ప్రభో! 1056

ఉ॥ పాపవినాశనంబగును, పాపనశీర్థము పాపనాశమున్,
తాపమువీడి యాత్రికులు తానమొనర్తురు పుణ్యమంచనన్
నాపురి నీటియెద్దడికి, నాశ్రయమిచ్చుచు పుష్కలంబుగన్,
యేపునపాటు నీరనుభవేద్యము నయ్యెడు వెంకటేశ్వరా! 1057

కా॥ గోగర్భంబున నీరు వచ్చునట సంకోచంబునున్ వీడుచున్,
త్రాగంగన్ నది నారికేళ జలమై తావివ్వదే జాడ్యముల్,
"లోగుట్టే పెరుమాళ్లకే యెరుక" నేలోకంబు గంగామృతం
బోగంగన్ నిటదెచ్చె పుణ్యమననొప్పన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1058

కా॥ ఈ సామ్రాజ్యము చక్రవర్తులిల మున్నేలంగ వారేతగున్,
యాసంయోగము ధర్మమున్ నడిపెనో నాల్లెన పాదంబులన్,
నీ సామ్రాజ్యము వీవుకట్టినదిగానేదైన విక్షంబునై,
నీ సర్వస్వము దోచుకోబడెనుగా నిత్యాన్నదామోదరా? 1059

ఉత్తరాయణము : మకర సంక్రాంతి.

- చం॥ మకరపురాశి సంక్రమణమయ్యెడు భాస్కరుడుత్తరాయణం
బిక నరుదెంచు, మోక్షపదమిచ్చెడు, భాగ్యము, పుణ్యలోకముల్,
నికరపు నుత్తమోత్తమము నిచ్చెడు, మానవకోటి ముక్తివా
యకమగు కాలమంచు మనసందు తలంతురు; వెంకటేశ్వరా! 1060
- మ॥ అది సంక్రాంతి దినంబులౌ మకరమున్ నాదిత్యుఁడారాశినిన్,
కదలాడంగల హాసమై, మొదలుగా కర్కాట పర్యంతమున్,
నెదురై జూచెడు నుత్తరాయణము పున్నెంబంచు, కూష్మాండముల్,
మొదలౌ దానములివ్వ పుణ్యమగు నొప్పన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1061
- ఉ॥ ఉత్తమ లోకముల్ దొరకు, సూర్యగతుల్ గన నుత్తరాయణం
బుత్తమ కాలమై పరగునొప్పు నటంచును. యాద్యులత్తటిన్,
మొత్తముమీద చావునకు, ముక్కును సూయగ, నీటమున్న, నొ
క్కెత్తన చావుతధ్యమయేగద పుణ్యము! వెంకటేశ్వరా! 1062
- శా॥ సంతోషంబున ముఖ్యపండుగనుచున్ సంక్రాంతి నాడంతటన్,
సంతానంబునుగూడి బందుగులతో, జాహితకూతుండ్రకున్,
నెంతోకొంతగ కట్టుకానుకలు తామివ్వంగ గేస్తుండ్రునున్
సంతృప్తిన్ మనసార బొందురను యాశా! వెంకటేశా ప్రభో! 1063
- ఉ॥ పండుగరోజులన్ కనులపండువజేసెడు, యింటిముంగిటన్,
నిండుగ మ్రుగ్గులన్ నిడుచు నేర్పు గనంబడ రంగురంగులన్
మండిగమందు, వాకిలిల మంగళమంచు హరిద్ర కుంకుమల్,
దండిగ పూతురా గృహిణు ధర్మముమేటకు! వెంకటేశ్వరా! 1064
- ఉ॥ మామిడి తోరణంబులు అమందముదంబున గట్టియుంతురో?
భూమినిపండు భాగ్యమును పూడ్చురు పాతలు నుంచనిత్తురో?
గోముగపెంచు గోవులను, గోవృపుశాలలు, యెడ్లు, బట్టలున్,
గ్రామము దున్నలన్ కనవిరాజులు సంపద! వెంకటేశ్వరా! 1065
- ఉ॥ పచ్చని ముద్దబంతిపువ్వు పంక్తులు వాకిలి తోరణంబులన్,
కుచ్చుగకంకులున్ నిడగ గుమ్మటముల్ వలె సంచులందునన్,
ముచ్చటరంగు నల్లికలముగ్గుల గొబ్బియలుంచ ముంగిటన్,
మెచ్చగ గంగిరెద్దులతొ మేళముసాగెడు వెంకటేశ్వరా! 1066

- శా॥ ఇంతుల్ బొమ్మలకొల్వు నేర్పటచగన్ యింపైన పేరంటముల్,
వంతుల్వారిగిబిల్చి! వేడుకల నాస్యాయత్తతన్ జేయగా,
కాంతల్గట్టెడు పట్టుచీరలటుపై కాసుర్ల పేర్తుండగా,
నెంతో ముచ్చట గ్రామ సంపదయె నయ్యెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1067
- మ॥ హరిదాసుల్, హరినామగానములనున్ యాధ్యాత్మికా కీర్తనల్,
తిరుమార్తంబును నూర్వపుండ్రముల గొంతెత్తించి, సాతానుజి
య్యరుపాడన్, తలపైన పాత్రలలో బియ్యంబుంతురా గేస్తులున్,
కరువాబిచ్చమిడన్ గృహస్తులకు యింకన్? వెంకటేశా ప్రభో! 1068
- ఉ॥ గొబ్బియ గోమయంబులతో గుమ్మడిపూవులలంకరించగన్,
గొబ్బిమత్లక్కిన్ పసుపుకుంకుమ పూజలొనర్చి ముందుగన్,
నబ్బరమైన మ్రుగ్గులతో నావరణంబున, యింటముంగిటన్
గొబ్బియపూజ సల్పుదురు కూర్చితో కన్యలు! వెంకటేశ్వరా! 1069
- ఉ॥ గోవుమయంబుకోసమని గొబ్బియగొల్వగ, కన్యకామణుల్,
యావల, యీవలన్ వెడలియందున చాటుగ కూర్చిపేడనున్,
నావలువాతలేచి తమయంతట తెచ్చుచు గొబ్బెజేయగా,
యావిధి ముచ్చటొను, తమయాత్రతఁజూడగ! వెంకటేశ్వరా! 1070
- ఉ॥ గొబ్బియపాటలన్, పడుచుకొమ్మలు పాడుచు, సంజవేళన్,
గొబ్బెను తల్లిపిల్లలను, కోర్కెలు దీర్చగ పూజసేతురా
నిబ్బరమైన మానసము, నీమము తప్పక కన్యకామణుల్,
దబ్బున పెండ్లి, మంచివరుతామటు పొందగ! వెంకటేశ్వరా! 1071
- శా॥ సాయంసంధ్యల మూడు నాళ్లగను నా సంక్రాంతి పేరంటముల్,
యేయింటన్గన బొమ్మలన్ కొలువు పెట్టించంగ, నానందమున్,
నాయత్తంపడు పంటచేల వరిదాన్యంబింట చేకూర్చగన్,
యాయాగ్రామము భోగభాగ్యమవె, అయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 1072
- ఉ॥ పాడియు పంటలున్ గలిగి భాగ్యము గ్రామము సంపదైకనన్,
కూడిన మిత్రతత్వమును. కూర్మియు, సర్వసమత్వమంతయున్,
తోడయిరాగ, జీవితపు దుందుడుకుల్ కనరానిదైనదై,
వాడనిపూవు గ్రామపు వైభవమయ్యది! వెంకటేశ్వరా! 1073

చం॥ పితరులు, తర్పణన్, తిలలు, పిండి హిరణ్యము సంకురాత్రిన
ర్పితమవ తృప్తిచెందుచు, తరింతురు నామకరంబునందునన్
పితరులు వంశమేడు తరవృద్ధిని బొందగ దీవనల్ నిడన్,
సుతులను శాంతిసౌఖ్యముల చూతురు తండ్రులు! వెంకటేశ్వరా! 1074

మ॥ ధనువారంభము, మ్రుగ్గులల్లికలు, అంతంబౌ రథంబందునన్,
చనునా తేరునుకల్పు వాకిళులలో సంక్రాంతి ముగ్గుల్ నిడన్,
కనగన్ సొంపును యిపులల్లికలు సంక్రాంతి దినాల్ మ్రుగ్గులన్,
తనివిన్ తీరదు గ్రామసంపద పొగడ్తల్! వెంకటేశా ప్రభో! 1075

ఉ॥ క్షీరసమృద్ధి గ్రామములు కేంద్రమునౌ పశు సంపదయ్యెడున్,
కూరలు కాయపండ్లుయును కూడలి పట్టణవాసువారికిన్,
దారి యొసంగు జీవనము ధాన్యపు రాసులు పంచిపెట్ట భూ
సారము గ్రామసంపదయె చల్లని తల్లిగ! వెంకటేశ్వరా! 1076

సావిత్రి నోములు

శా॥ సావిత్రియను దేవి నోములనుచున్ సంక్రాంతి మూన్నాళ్లకున్
దేవిన్ తొమ్మిది రోజులున్ పగలు రాత్రిల్లందు పూజితురా
దేవిన్ నిత్యసహస్రమున్ త్రిశతితో దివ్యార్చనల్ సేయగా
నైవేద్యంబిది కప్పరంబిడుదురన్నా! వెంకటేశా ప్రభో! 1077

శా॥ యేదేవిన్ పతి ప్రాణరక్షణకునై యిల్లాలు ప్రార్థించెనో?
యేదేవీ కరుణాకటాక్షములనెన్నెన్నో వరాలందెనో?
యేదేవీ తన సూత్రరక్షణను తాయంపొంద రక్షించెనో?
యాదేవిన్ మనసార కొల్వగను తృప్తి? వెంకటేశా ప్రభో! 1078

మ॥ పవలున్ రేలునఖండదీపముల దేవ్యారాధనల్, జేయుచున్
నవిరామంబుగ తొమ్మిది దినములన్ నైవేద్య భోజ్యంబుల
యుష్విదల్ దేవిని మంత్రతంత్రములలో యుయ్యాల నూగించవై
భవ సంపన్నము భోగలాలసలకింపి! వెంకటేశా ప్రభో! 1079

శా॥ నోముల్ తొమ్మిదిరోజులై పిదపనున్ సుద్వాసనన్ చెప్పగన్,
నోముల్ తొమ్మిది వత్సరాలదనుకన్ నోయంగ సుద్వాసనన్,
సామగ్రిన్ ప్రతివస్తువున్ నవముగా సాధించి తొమ్మండ్రునౌ
నాము తైదువ కివ్వసత్ఫలమునొనా! వెంకటేశా ప్రభో! 1080

మాఘ ఫాల్గుణములు శిశిరముతువు

- ఉ॥ మాఘము ఫాల్గుణములను మాసములున్ శిశిరంబు నయ్యెడున్,
మాఘము స్నానమున్ సలిపి మంత్రజపంబు ప్రభాతవేళలన్,
యేషున కార్యమున్ జరుపనియ్యవి ముఖ్యమటంచు(జేతురా
ఓఘము(గూడ నిత్తురట యొజ్జలు నప్పడు! వెంకటేశ్వరా! 1081
- చ॥ శిశిరము వచ్చినంత పెనుశీతలవాయువు వీచునెల్లెడల్
వశమును దప్పి బీదలును వస్త్రము (గప్పకొనంగ లేకయే,
పశుపతాపలన్ పఱగి పాన్కుగ గడ్డిని కప్పకొందురా
దశను పరీక్ష బీదలకు తప్పదునెప్పడు! వెంకటేశ్వరా! 1082
- కా॥ వైవాహంబుపవీతముల్ శుభములున్ ప్రాశస్త్య మీమాసముల్,
యావాసంబు గృహప్రవేశ, గృహముల్ నారంభమున్ జర్గునున్,
తైవోపార్చన రుద్రసూక్తములకున్ సంస్తుత్యమాసంబు నొ
చున్ వాసింగను మాఘమాసమనవచ్చున్! వెంకటేశా ప్రభో! 1083
- ఉ॥ చిత్రము పూజకున్ సకల సేవలు విష్ణువు రుద్రులుండ నా
మాత్రము సేవకున్ తగఁడె, మౌనియుధాతయు సృష్టికర్త, యే
క్షేత్రములేని దైవమయి! కీర్తియు, పూజకనర్హుడయ్యెనా
శత్రువుగా శపించె భృగుశాపమునట్టిది- వెంకటేశ్వరా! 1084
- మహాశివరాత్రి
- ఉ॥ మాసములంత్యమందున, నమావస, ముందటి మాసరాత్రియొ,
చేసెడు తైవపూజలభిషేకము శంకరు ప్రీతిపాత్రమౌ,
దాసితమౌ చతుర్దశి, శివార్చన సల్పగ రుద్రసూక్తమున్,
చేసి తరించు భక్తులకు సేవలె ముఖ్యము! వెంకటేశ్వరా! 1085
- చ॥ అదియె శివార్చనలోగల మహాశివరాత్రి మాఘమందునన్,
విదితము తైవభక్తులకు వేల్పులకున్, కడుపూజనీయమై.
నొదవెడు లింగమార్చన "శివోహ"మటంచును సల్పుచుండ వి
ల్వదశ మవశ్యమందురు శివార్చనకున్ గద! వెంకటేశ్వరా! 1086
- మ॥ శివరాత్రిన్ నభిషేకముల్ జరుగు విశ్వేశ్వరుకున్ రేఖవల్,
శివలింగంబును పానవట్టమున గోక్షిరంబు, టెంకాయలున్,
నవమేకాదశ, నేకరుద్రము మహావ్యాసంబు పూర్వంబుగా
నవిరామంబున నర్చనల్ జరుగునన్నా! వెంకటేశా ప్రభో! 1087

చం॥ శివునకు ప్రీతిబిల్వదశసేవయు, తుమ్మియు, నాగమల్లియుల్,
పువ్వులు విలేపనంబులు, విభూతి, సుగంధము, చందనాదులున్,
నవరశధారలన్ జలము నర్చన గోసుధయందు రాత్రులన్,
భవుడును తృప్తినొందునట భవ్యభవంబగు! వెంకటేశ్వరా! 1088

మ॥ శివలింగార్చన నాలయంబులను సంసేవ్యంబునై సాగగన్,
దివిజుల్ శ్రీరజతాదికేగి శివరాత్రిన్ శంభునిన్ గొల్వగా,
భువినిన్ మృత్తికలింగమార్చనము "శంభో శంకరా"యంచనన్,
భవబంధంబులవీడ కొల్తురట దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 1089

శా॥ కైలాసంబు నివాసమై మనసు యోగాధ్యానమున్ లగ్నమై,
తాలింగాకృతి, నాలయంబులను, సుద్ధాసించు పాపాణమై,
ఫాలాక్షుండు, పరేత భూములను సంభావించు భూతంబునై,
దోళాశంకరు భక్తివశ్యుడన నొప్పున్! వెంకటేశా ప్రభో! 1090

చ॥ శాంభవి అర్థవారి! సిగచంద్రుడు, వ్రాహ్మణమెద్దు, గంగయున్,
సంభృతనౌళి, కంఠము, విషంబును, హారము నాగమైచన్నన్,
డింభకుడంకమున్, మృగముడిండిమపాలలలాట నేత్రమున్,
జృంభణ వ్యాఘ్రచర్మము విశిష్ట సదాశివుడొత్తిహతియై, 1091

మ॥ రజతాగ్రిన్ లయకాల నృత్యగరిమన్ రాజిల్లుచుండంగ, కై
లజ, పుత్రుండుమ విష్ణురాజు తమవార్లభక్తుంబు పెరిపారగన్,
నజుడున్, విష్ణువు, దిక్కధీశులును, నాకాధీశుడున్ గొల్వగన్,
వ్యజనంబుల్ పరివారు పట్టగ శివోహంబై, ఛిరాజిల్లగన్, 1092

మ॥ పరివారంబగు భూతప్రేత గణముల్, ప్రైశాచికా నృత్యముల్,
ధరియింపన్ మొల వ్యాఘ్రచర్మమును వస్త్రాలంకృతున్ జేయ, నా
కరమున్ పుట్టె త్రిహలమున్ సహిత బిక్షాప్రాత్రయున్ నొప్పుడ,
హరుడొప్పున్ ధవళాద్రివిన్ భట్టులుతోడ! వెంకటేశా ప్రభో! 1093

మ॥ హరివైకుంఠము శేషతల్పమున, ఫాలాద్రిన్ నివాసమై,
హరుకైలాసము మంచుకొండలుయగున్ నావాసమై నొప్పునా
యిరు దైవంబులు యోగనిద్ర మనతన్ నేత్రాగ్రతిత్తంబు మం
దురు, "ఓంకార"మునన్ స్వరూపులగువాదో? వెంకటేశా ప్రభో! 1094

- మ॥ హరికస్తూరి సుగంధ చందనముద్ర వ్యాపేక్ష పీతాంబరా
ధరుడై కౌస్తుభహారమందు తులసీధాముండునై నొప్పగా,
హరుడో నాగము, వ్యాఘ్రచర్మవసనంబై భస్మమున్ భూషణాం
బరుధారుండు, కపాలహస్తుడగు దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 1095
- శా॥ కాశీక్షేత్రము, సోమనాథమును, భూకైలాసమారామముల్,
శ్రీకైలంబు చిదంబరంబు మధురన్ శ్రీకాళహస్తిన్ సదా
యీశుండున్ ఘనవైభవోన్నతము రామేశంబునన్ నుండగా
శ్రీకైవార్చనకేమి తక్కువగునో? శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 1096
- శా॥ జ్యోతిర్లింగము వాయులింగ, మనగన్ శోధించి చూడంగనొ,
నాతేజోమయ రూపమున్ కనగనున్ నాకాళలింగంబునున్,
భూతంబుల్ గణనాయకుండునయి శంభున్ ద్వాదశాలింగముల్,
చైతన్యంబయి గోచరంబునగు నెంచన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1097
- శా॥ కైవానుగ్రహ యోచనన్ జపము పంచాక్షర్యమౌ మంత్రమున్,
కైవంబా, నమకంబునన్ చమకమున్ సర్వాభిషేకంబులన్,
కైవల్యంబును పొందఁగోరుచును నోంకారాకృతిన్ శంభునిన్,
సేవింపన్ నభిషేకముల్ జరుగునో? శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 1098
- చం॥ హరిహరులిర్బురున్ సములు, నాపదలందున బ్రోవకావగన్,
హరుడొక నల్పత్పప్తిపరుడార్తుల రక్షణ దీక్షితుండు, నా
హరి తన భక్తులన్ కఠినమాతృపరీక్షల పాలుజేయు, నీ
తరతమ బేధమున్ ద్వివిధ ధాతువు! లెందుకొ వెంకటేశ్వరా! 1099
- శా॥ కైలాసంబు హిమాలయంబుమయమై గంగాధునీ శౌచ్యమై
యాలంబోదరు, నంది భృంగిగణమై, యాహార్యనృత్యంబులై,
ఫాలాక్షున్ లయకాలరుద్రగరిమన్ వ్యాహృత్తియౌ సర్వనల్,
బోళాశంకరుధామమైకనగ నొప్పన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1100
- శా॥ ఓంకారస్వరలీనమై, నిగమనాదోపాసనాధీనమై,
కైంకర్య ప్రతిపాద్యమై, భువనరక్షాదక్షమై, తాండవా
హంకారస్థిత చంద్రమశ్శకల శ్రౌత్యప్రాప్త సాంతత్యసా
లంకారాకృతి తెల్పునయ్య శివలీలల్! వెంకటేశా ప్రభో! 1101

- మ॥ అవతారంబులు దాల్చినాడు పది అయ్యాకాలమున్ యోగ్యమై,
దివిజాల్మోనులు భక్తరక్షణకునై దీక్షారతిన్ విష్ణువై,
శివుడో వేషము వేయలేదుద, భస్మీభూత చేతస్కుడై,
యవలీలన్ వరదాతయై పఱగెనయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 1102
- చ॥ స్థితిలయ స్పృష్టిభూతులయి చేతురు మూవురు శక్తిమాయలన్,
నతులిత మాధురీగరిమనా హరిపోషణ కర్తయైచనన్,
గతియని నంత్యమందులయకాలసముద్ధరుడై హరుండునున్,
వితరణశీలి ధాతయును విశ్వసృజుండయె! వెంకటేశ్వరా! 1103
- చ॥ హరిహరులిర్వురున్ నొకటియందురు! జేధమొకింత లేదనన్,
హరుని భజింపగా హరియు హర్షితుడైనగు నెంతయున్, కనన్
హరినిమనంబునన్దలప నాహరుడెంతయు ప్రీతిచిత్తుడె,
హరిహర రూపమే మనసు యన్వయమందదు? వెంకటేశ్వరా! 1104
- మ॥ శివదీక్షాపరునంచునే కదలి కాశీక్షేత్ర యాత్రార్థమై.
యవనిన్ గ్రుమ్మరి విశ్వనాథు, దరినత్యంతార్తి పోజాలనై,
నివసంబున్ కని పుణ్యమంచు ప్రభుసాన్నిధ్యంబు నెంతేని, కాం
తివతం సంబని నమ్మితిన్ మిగుల తృప్తిన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1105
- మ॥ "నాసటన్ వ్రాసిన వ్రాలుకన్న కలదా నూతేండ్లు చింతించినన్"
పసరంబున్బలె పోయిపోయి తుదకావ్యర్థంబునో యాత్రలన్,
ససివాడన్ పయనించి నాలయమునన్ సందర్శనా బాగ్యమున్
కసిదీరన్ కనలేని పాపివయితింకన్? వెంకటేశా ప్రభో! 1106
- మ॥ శివునిన్ గాధలనంతమంచనుచునున్ శ్రీకంఠునిన్ స్తుత్యమో
అవకాశంబున నాత్మసంయమునమున్, నారాధనల్ నొక్కటే,
అవసానంబునగాదు నిష్పృడిపుడే యశావకాశంబుకై
యవినాభావము యోగ్యమో పఱగెనయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 1107
- చ॥ మాసము శుద్ధసప్తమిన, మాఘమునన్ రథసప్తమీయగున్,
ఆ సమయంబునన్, వ్రతము అర్కునిపూజలు, సేయనొప్పునో,
గోసుధ పాయసంబులను కోమలు లిత్తురు, చిక్కుడాకులన్.
వేసిననారథంబున నివేదన చేతురు అంశుమంతుకున్, 1108

- ఉ॥ ఆ రథసప్తమిన్, అనువు, లమ్ములపాన్పున, బాసెభీష్ముడున్,
పోరికీటితో, రణము భూమిపరుండక అంపశయ్యనున్,
అరణభీష్ము శాంతనవుడంతటనున్, బిగబట్టి ప్రాణముల్,
కోరెను ఉత్తరాయణము, ఘోరప్రతిజ్ఞగ, వీడెనీశ్వరా! 1109
- ఉ॥ ఆ రథసప్తమిన్, వ్రతములన్నియు శ్రీలునుపక్రమింపగన్,
కోరి సుమంగళీత్వపతికున్. సుఖశాంతులు భాగ్యసంపదల్,
కోరు వివాహమైనతటి; కూడనునున్ శివరాత్రి నాడునున్,
పారలు నాచరింతురట, బాధ్యతమేఱకు, వెంకటేశ్వరా! 1110
- ఫాల్గుణము
- ఉ॥ వచ్చిన ఫాల్గుణంబు శకవత్సరమంతమునందు, తోడుగా,
తెచ్చును, మాసమున్ బుతువుదీర్చును, నాకులురాలినంతనే
పచ్చదనంబు, పూతనిడి, భాసురమైకన శోభనాకృతుల్
నిచ్చు వసంతమున్ మఱలనేర్పడు చైత్రము! వెంకటేశ్వరా! 1111
- చం॥ శిరమురాగ పచ్చనగు చెట్లును, నాకులురాలి మోడులై,
యశనిగ పాతమంబనుచు యందవిహీనమునై వెలంగగన్,
పశువుల గ్రాసమున్, కనవు పంటల భూములు నెండిపోవగా,
వశమగునేనెదర్చగ? ప్రభావము సృష్టిని! వెంకటేశ్వరా! 1112
- చం॥ ఉపనయనాది కార్యములు, యుత్సుకతన్, నగుపెండ్లికార్యముల్
నపుడు గృహప్రవేశము శుభాస్పదమౌనగు, శోభనాదులున్
విపులముగా జరుంగునట, వేదవిధానము శాస్త్రసమ్మతిన్,
నపరిమితంబు నూతులుకనన్ జలత్రవ్యగ వెంకటేశ్వరా! 1113
- మ॥ శకసంవత్సరమంతమైచనును, మాసంబైనదా ఫాల్గుణం
బిక రాబోవును నూత్నవత్సరము, వచ్చే చైత్రమాసంబుతో,
సకలంబైనది సృష్టినిన్ గనగనున్ చక్రంబునన్ త్రిప్పనా
సకలారాధ్యుని వేదసంహితము యీశా వెంకటేశా ప్రభో! 1114
- మ॥ ఒక పంచాంగ కాలమున్ జరుగునెన్నో పండుగల్, పబ్బముల్,
సకలారాధ్యుల దైవకార్యములునున్ సాధించగన్ పూనికన్,
సుకరంబైనవి నర్చనల్ నిడుచు శాస్త్రోక్తంబుగాఁ జేసితిన్
సుకృతంబైనది వ్రాయగల్గితని తోచున్! వెంకటేశా ప్రభో! 1115

శేషజీవితము - కర్మ పరిపాకము :-

- ఉ॥ జీవితశేషమున కనగ చింతమరల్చితి, పూజలందునన్,
దైవముగొల్చి నీతనువు ధన్యమునాగల రీతులన్ సదా
శైవమో? వైష్ణవంబో? సిరి, శాంభవి శక్తుల సేవగొల్పుటో?
భావికి మార్గమున్ నిడితి భావ్యమటంచును! వెంకటేశ్వరా! 1116
- ఉ॥ కావున దొడ్లుచుండుగద కాలము, చక్రము గీతినెప్పుడున్,
నేవిధి నాగఁబోదు? విధించి విరించి నొనర్చు సృష్టినిన్,
దైవముమీద భారమిడి, దాపుల దూరమునున్నదానినిన్,
కావుమటంచు కోరితిని కర్తవ్యవీచయ! వెంకటేశ్వరా! 1117
- మ॥ పదవీత్యాగమనంతరంబుమది దైవారాధనాకృత్యమై,
పదునేడేండ్లయి జీవితాశయము సంభావించి పూజించగన్,
మదిప్రేరేపణ భావమే మునుపు జన్మంబందు సంస్కారమై,
పదసాహిత్యము నీవిధిన్ నమరె! దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 1118
- క॥ పండుగ, పబ్బముల్, సకల పర్వదినంబులు, పుణ్యకార్యముల్
మొండుగవచ్చు నోములు నమేషము నాచరణంబుబెట్టగన్,
నిండు మనంబునిచ్చు ప్రతినిత్యముజేసెడు దైవకార్యముల్,
దండిగ పద్యభావమున భారణజేసితి! వెంకటేశ్వరా! 1119
- ప॥ ఒక పుష్పంబున సౌరభంబునది వాయుద్ధూతమై, వ్యాప్తమై
సకలారాధన పర్వమై పటంగుచున్ సమ్మోహన భ్రాంతియున్,
ముకుతైంబైన వితానమై విరియగాఁబూచెన్ నటంచున్, నదే
వికసించెన్ కవనంబు కావ్యమయి నొప్పెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1120
- ఁ॥ సమయము రానిదెద్దియును, సాధ్యముకాదని నందురేమో? నే
నిముసమునైన వచ్చునది నిర్ణయమైనచో రాకపోదు? సా
మముగరిడిలు నేలవిడిమాడ్కిని జేయగనమ్మ నొనె? భా
గ్యము వలదన్న, వచ్చునెడ నాగునెనెచ్చట? వెంకటేశ్వరా! 1121
- ర॥ జీవితసత్యమింతయో! విశేషము భాగ్యము పొందనైతినే?
యేవిధమైనదే యనుభవింపగ ప్రాకృత కర్మబంధమున్,
దైవము నిచ్చెనన్ దలచి ధన్యుడనంచుమనంబు తోపగన్,
భావకవిత్యమున్ రచన పద్యమయంబయె! వెంకటేశ్వరా! 1122

ఉ॥ దైవమొకండు సర్వజన ధాత్రినినిన్ కరుణింపఁజాలు! యా
దైవము విష్ణువో? శివుఁడో? ధాతయో? శక్తిమయంబు దుర్గయో?
దైవము, వైష్ణవంబునుచు శాంకరి బేదములన్ తలంచగన్,
భావమునందు నొక్కటి ప్రభావితమయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 1123

మ॥ తన సామ్రాజ్యము భావనాపటిమయందాధారమై నొప్పగన్,
మనసాలోచన నీవటంచు పరమాత్మన్ నైక్యమున్ సేయగా,
ఘనసారధ్యముఁబూని సామిపరమౌ కాంక్షారతిన్ మూగవో
యిన భావంబును వాక్కునన్ నిడితినయ్యెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1124

మ॥ ప్రథమాధ్యాయము బాల్యమై, చదువు భావంబే ద్వితీయార్థమై,
అధనుద్యోగ వివాహమునకన తృతీయార్థంబునై కానగన్,
విధి సంసారము, సంతతిన్ ధనము నన్వేషింప చాతుర్థ్యమై
పథమాధ్యాత్మిక బోధయైదవది దేవా! వెంకటేశా ప్రభో! 1125

ఉ॥ బాధ్యతకన్న మిన్నయయె భర్తృవిహీన ప్రసూన భారమున్,
సాధ్యమునైన వ్యాజ్యము విచారణ సిగ్గుతో నోడిపోవ, సా
రధ్యమునందు తల్లియు నిరాదరణంబును సేయఁబెట్టులో?
నధ్యయనంబు మార్గమొకటై కనుపించదు! వెంకటేశ్వరా! 1126

ఉ॥ యిందిర రుగ్మతన్ జరిగె హీనమువత్సర కాలమింతకున్,
హిందివ సాయమున్ మఱల పూర్వపు సంపద రాకపోవునో?
మందులు. మాకులున్ తినగ మందగొడిన్ గడుపంగనయ్యెడిన్,
కొందలమందె మానసము కోరెను శాంతిని! వెంకటేశ్వరా! 1127

ఉ॥ పుత్రులు నల్వరున్ పిత్తుని పోషణ బాధ్యతఁగాంచువారలే,
నాత్రుతమేఱి రమ్మనుచు నత్రుతఁజూపెడు వారలౌను! నే
మాత్రమునన్ భరింపనది మాత్రము సాధ్యము నొనా యెంతకున్?
పుత్రు బుణంబు కన్ననది హిందగ మేలగు! వెంకటేశ్వరా! 1128

మ॥ దినముల్, మాసము, వత్సరంబులును, సుద్ధిపించు నాశాలతన్,
కనుపించన్, వినిపించదో క్షణిక సంకల్పంబు భావంబునన్,
మునుపే నిర్ణయమైన కాలమును సమ్మోహంత పాశంబు, గై
కొను ప్రాణంబు నిరీక్షణే నయముమాకున్! వెంకటేశా ప్రభో! 1129

- శా॥ ప్రక్కీశాస్త్రి లిఖించె జాతకము, నేపంచత్వమున్ బొంద, తా
వక్కాణించె, బుధాంతరంబు గురువున్, ప్రారంభమందంచు, కా
దక్కెన్ ప్రాణము అర్వదెన్నిదిన; తధ్యంబైన చో(బోవనే)?
దిక్కె బ్రోచితివయ్య! నీకు నది తృప్తే? వెంకటేశా ప్రభో! 1130
- ఉ॥ పోసిన నారుకున్ జలము పోయ(డా)? నెవ్వరు పెంచకున్నచో,
వేసిన విత్తులన్ పెలుకవేయునె? నావిధిదాట నెవ్వరున్,
యాసమపర్తియున్ జన(డు యాయువు(నీయగ! యైననింతకున్,
యాసమయంబుకైననుసహాయ మొనర్చుము! వెంకటేశ్వరా! 1131
- ఉ॥ ప్రత్యయమంతయున్ నెటిగి బాధలు పాలగుచుందురెందతో?
నిత్యముకాని జీవితము నింద్యమయంబు నొనర్చుటెందతో?
సత్యము నెప్పుడైన యమునన్నిధి(జేరగ తప్పదోనిలన్?
మృత్యువువాత తప్పదుగ మేరువదాటిన? వెంకటేశ్వరా! 1132
- ఉ॥ అంతిమయాత్రకై మనసు అట్టులు(సాచెడు! వృద్ధురాలు, యే
మంతయు అమ్మ(గోరడు! యమాంతికమున్ జననేక్షణంబునో?
యెంతయునైన భార్యయగు యిందిర రుగ్మత నమ్మశక్యమే?
అంతగ వ్రాసియున్న నదియయ్యెడు తప్పదు! వెంకటేశ్వరా! 1133
- మ॥ హిమకై అంబును మేరుపర్వతము, నేనెట్లైన సాధింపనా
శ్రమ దైవంబు వరంబు చొందనగు! వారాశిన్ తరింపంగనా
నా? మహాగ్నిన్ నటచేత దాల్చుడలమో? నూతేండ్లు జీవించగా,
యమపాశంబును తప్పుకోగలుగు నానా? వెంకటేశా ప్రభో! 1134
- మ॥ యమపాశం బికకంఠమున్ దగులముందైనన్ గళంబున్ కథం
బమితంబై పలుకాడ నోపమునుపే, యార్తిన, భవాద్యశ్యామా
త్రము దర్శించగ, కన్నులుంప, నిను నోరారన్ స్మరింపంగ, నా
మము వ్రాయంగను భాగ్యమున్నిడు మహాత్మా! వెంకటేశా ప్రభో!
- ఉ॥ నామము నుచ్చరింపగలనయ్య, కరంబుల మ్రొక్కనాదునో?
నీ మహిమాన్వితంబునగు నీలమయాకృతి కాంచనాదునో?
నామరజాంతమందనుకనయ్యెడు, కాదిది, మున్నెనాస్మరిన్
సేమమెనుండ వ్రాయగను శీఘ్రము చూడుమ! వెంకటేశ్వరా! 1136

★ ఎప్పుడో చేయబూని, తరియించుటకంటెను కాలయాపనన్,
నిప్పుడె సేయకుండ ఫలమిప్పుడె నందగ భావ్యమౌనునే?
మెప్పుదలైన కార్యమునిమేషము మాత్రము జాలునయ్య, నే
చప్పునజేసి ధన్యమగు శక్తి యొసంగుము! వెంకటేశ్వరా! 1137

★ కాలము నొక్కరీతి జనకన్దము! దానిని దాటనెప్పుడున్
జాలము! నున్నదానిగను చయ్యన భోగ్యమొనర్పనైనచో,
జాలును! నెంతయున్నది సౌఖ్యమొసంగునె? తృప్తికంటెనున్,
మేలగుదాని పొందగలమే? విధిదాటగ? వెంకటేశ్వరా! 1138

చం॥ ప్రథమ పదంబు రాటిని! వార్ధకమొచ్చెను! నిన్నినాళ్లుగా
విధిననుకూలమౌ గతినివేచితి! సత్వర కార్యదీక్షకున్,
కథనము కావ్యసంపుటము కాగలనాజ్ఞ నొసంగుమయ్య! నే
వృధపలుపంగ బోనికను, విన్నపమియ్యదె! వెంకటేశ్వరా! 1139

★ కాదు, వృధాశ్రమంబునుటకంటెను తోచెడి నిన్నుజేరగన్,
నీదయపొంది సప్తగిరినేగి వదంబుల నాశ్రయింతు! రే
పో? దయయున్న మాపో? ఘనపూజలొనర్చుచు శాంతిగాంచగన్
నౌ దలదాల్చు నానతిని! నయ్యదెమిన్నయె! వెంకటేశ్వరా! 1140

కవిత్వ సమీక్ష :-

చం॥ తలచిన నాకవిత్వమును ధన్యమొనర్పగ మానసంబునన్,
వలసిన భావమా పటిమ భారము నీచరణంబు నన్నిడన్,
కలిగెను మధ్యమధ్యను విఘాతము, భార్యయు తల్లి బాధ్యతల్
చలనము చేయుచున్నదది, సవ్యము నెట్లగు? వెంకటేశ్వరా! 1141

చం॥ మనము ప్రబోధితంబయ్యె! ప్రమాణము గైకొనె శారదాంబయున్,
పనిచె కవిత్వసాధనము, పాదములంటగ పీఠమందునన్,
ననువగు శక్తియుక్తులను, నవ్యయునిన్ మకుటాయమైనమై
తవరగజేయ పంచెగద! దాచగనెందుకు? వెంకటేశ్వరా! 1142

★ భాసరపీఠమున్ పరమపావని భారతి సైకతంబునన్,
వ్యాసమహర్షి నిల్పెనట, పార్వతి లక్ష్మియు ప్రక్కనుండగన్
వానిగడించె! ధర్మనమువాణి ప్రసన్నత భావదృక్కులన్,
భానితుజేసె, మానసము బాధ్యతపైనిడి! వెంకటేశ్వరా! 1143

- ❖॥ శారద నిల్చె భావనలో, సర్వసమర్థుడు విష్ణురాజునున్,
భారమునున్ వహింపుమనె, బాధ్యతమేఱకు, కార్యసాధనన్,
కారణభూతమై మెలగె, కష్టపరంపర జీవితంబునన్
సారమనంగ వెల్వడె విచారణ సల్పగ! వెంకటేశ్వరా! 1144
- చం॥ కవనము సేయఁబూన శతకంబు, ప్రబంధము, ఖండకావ్యమున్,
నవిరళధారలన్ కురియు నాశకవిత్వము, చాటు పద్యముల్,
యవి యవధానమో? సథల అష్టశతంబో? శతావధానమో?
యెవియును చేయలేనిదయె, యేమని తెల్పుదు! వెంకటేశ్వరా! 1145
- ❖॥ నామనసార కోరగను, నొదలదాల్చితి దైవయానతిన్,
స్వామికి అంకితంబిడగ సాధనఁజూపితి చేతనై నటుల్,
యామహిమాన్వితుండు తనకంకితమివ్వగఁజేసె నన్నిటుల్,
కామితసిద్ధికై జరిగె కావ్యమొనర్పగ! వెంకటేశ్వరా! 1146
- చం॥ వివిధ పురాణ గాథలను, వీరుల దేశచరిత్ర కల్పనల్,
యవిమహనీయ పూరుషుల నాత్మకథల్ రచనానుబంధముల్,
చివరకు రాజవంశజుల జీవిత సంగ్రహమంచు వ్రాయగన్,
కవితయెనయ్యె పూర్వమున కార్యఫలంబుగ! వెంకటేశ్వరా! 1147
- మ॥ అసలీ భావము జీవితార్థమున, కావ్యంబై కవిత్వంబునన్,
పసివానింగను కష్టనష్టముల సంప్రాప్తించగా వాటినిన్,
కసిదీఱంగను దత్తునై బొగుల వ్యాఖ్యానించి వ్రాయంగ, మా
నసముద్వేగపురూపు కల్పనయెనన్నా! వెంకటేశా ప్రభో! 1148
- ❖॥ భావకవిత్వమున్ రచన ప్రాపువహించెను నాడునేడునున్,
భావప్రధానమైవఱుల పద్యము నవ్యకవిత్వమందునన్,
కోవిదులైన పండితు, లకుంఠిత దీక్షతో సూత్రధారులై
బ్రోవను మార్గదర్శులయి రూపొనరించిరి! వెంకటేశ్వరా! 1149
- ❖॥ కావ్యరసానుభూతిగను గ్రంథము వెల్వడ చింతనంబునన్
దివ్యమనోజ్ఞ భావనల దేశ్యపదంబుల తదృశంబునన్,
భావ్యమనంగ నొరచన పద్యములందున నవ్యసాహితీన్
నవ్యయమై వెలుంగగను నన్వయమందెను వెంకటేశ్వరా! 1150

- ఉ॥ రాజులు సాహితీప్రియులు రమ్యరసజ్ఞత కావ్యపోషణా
భాజనులై సదా కవుల పండితులారణీయ గోష్ఠినిన్,
సాజమునందగన్ వఱలు సంస్కృత విద్యవిమైకపోషణన్
రాజిలె పూర్వమే, ప్రజల, రాణువనందున వెంకటేశ్వరా! 1151
- ఉ॥ కొందఱు జీవితార్థ, కనుగుణ్యము కావ్యము పొట్టకోసమై,
యందగఁజేయ రాజులకు నంకితమిచ్చుచు కామితార్థమున్
పొందుచు మాన్యముల్, మడులు, భూములు, భూషణ, నగ్రహారముల్,
యందిరి పాత్రకంకితమునందు ఫలంబుగ! వెంకటేశ్వరా! 1152
- ఉ॥ భావప్రధానమౌ సరళవాఙ్మయమందున రాజవంశమున్
జీవితమాధురీ ప్రణయసింధువు తేలు, చరిత్ర వ్రాయగన్,
భూవరులానతీయ కవిపుంగవులావిధి వ్రాసినంకితం
బావిభుకిచ్చిఁగైకొనిరి! భాగ్యము సంపద! వెంకటేశ్వరా! 1153
- చం॥ పసిహృదయంబు నొచ్చినను, భగ్నుమనోరథప్రేమయైననున్,
ససిచెడి దండితాడిత భుజంగమునైనను పుండరీకమున్,
మనలేదు పొరుషంబు నభిమానము పెల్లుబుకంగ రోషమున్,
కసి, పగఁదీర్చుకొందురు విఘాతపు జీవులు! వెంకటేశ్వరా! 1154
- చం॥ పగవలనన్ మఱిన్ గలుగు పంతము కోపము హానినాశమున్,
వగచి ప్రయోజనంబు తరువాతను శూన్యము, కార్యభూర్యులై,
మగటిమి లక్ష్యసిద్ధి పరమార్థ మెఱుంగక దీక్షకంకణన్,
సొగసుగ కావ్యమల్లెదరు! సొంపుఁదలిర్పగ! వెంకటేశ్వరా! 1155
- చం॥ మదినిటు కార్యరూపమున మత్సరమెంతయు తోపకుండగన్,
ముదు యుగమందు సంతతి సమున్నతరీతిని సంప్రదాయమౌ,
పదునుగ యోచనాధృతిని పాడిమెయిన్ నడువంగ వారికిన్,
వదలతి యోగ్యమౌనటుల వర్తనమందగ! వెంకటేశ్వరా! 1156
- శా॥ నా సంకల్పము యూహసంజనిత విజ్ఞానంబు రూపంబునన్,
యాసందర్భమునందు భావ్యమనుచున్ వ్యాప్తౌత్తమౌ తోచగన్,
నాసాహిత్యము కల్పనాసహిత మౌనానాశ కల్పించుచున్,
భాస్విల్లన్తగు దోహదంబెడును! తప్పా? వెంకటేశ్వరప్రభో! 1157

- ఉ॥ లోకముతీరు, పోకడలు, లోకులొనర్చెడు ఘాతుకంబులన్,
కాకలుఁదీటెనట్టి యతికాయ బలాఢ్యుల నాగడంబులన్,
సాకెడు రాజకీయ బలశక్తుల పోషణనెంచిచూప, నే
కైక ప్రచార సాధనమునొను కవిత్వము! వెంకటేశ్వరా! 1158
- చం॥ సరసకవిత్వ సంపదకు, సాధననేర్పును సాధ్యమైనటుల్,
సరసవిహీనమౌ రచన సల్పగ ఛాందసులన్ నెదుర్కొనన్,
చరిత మొనర్పఁజేయుటది చాతురి రమ్యత పాడియైచునున్,
నరుదుగగాని సాగదది నర్హతనొందగ! వెంకటేశ్వరా! 1159
- చం॥ రచనకుపక్రమింపగను, వ్రాయగ, నేర్పును, యోచనాధృతిన్,
పచనముఁసేయు వంటకము ప్రాథవమొప్పుగ హస్తీవాసియున్,
రుచులనుదెల్పు జిహ్వయును రూపొనరించెడు పూర్వపుణ్యమౌ
చు చరితమందు కాననగు, సూన్యత వాక్యము! వెంకటేశ్వరా! 1160
- ఉ॥ మంచితనంబుకన్న తలమానికమైనదిలేదు కాంచగన్,
పంచనుజేరి కాపురము భగ్గుమొనర్చెడు వారలుండగన్,
త్రుంచను మానసంబులను దోహదమిచ్చెడు కార్యసాధకుల్,
కాంచగ దేశమందు నధికంబయి నొప్పెడు! వెంకటేశ్వరా! 1161
- ఉ॥ చల్లనితల్లిఁ గల్లుటకు, జాబితకై వడి రక్షితంబగున్,
కల్లయునైననున్ నొకనికాపురమున్ సరిదిద్ద యొప్పెడున్,
ప్రల్లదమాడియున్ నొకవివాహమొనర్పగ జాలునన్నచో,
నొల్లదు నీజగంబునది నోర్చుట కష్టము! వెంకటేశ్వరా! 1162
- చం॥ వడలిన చర్మమున్ నడక వంకర, పాదము తొట్రుపాటునై
సడలిన కండరాల్ బిగువుఁజారగ, పొట్టయుక్రంగ లోనికన్,
ముడుతలు మోమునన్ కనులు మూయగ టెప్పల నీలిసీడలున్,
బడలె వయస్సునున్ బ్రతుకు బట్టబయల్పడె! వెంకటేశ్వరా! 1163
- ఉ॥ మూపురమొక్క త్రాటిపయి మ్రోయగ భారము, మూల్గుచుండగన్,
పోవగ ముందు వెన్నెలను పోరుచు నిత్యము భార్య తల్లియున్,
జీవితసాగరంబునను జీర్ణమునైన వృధాప్రయాసతో,
నావనునెట్లుఁజేర్చెదవో? నావలితీరము! వెంకటేశ్వరా! 1164

చం॥ గడచె దశాబ్ది సప్తమము కాలవిలంబనమౌచు నింతకున్,
తడవిడ పాదముల్ మనసు తత్తరపాటునుజెంద జీవితం
బిడెడు సమస్యలొక్కొలికి నెప్పుడు వచ్చును? వత్సరాంతమున్,
నొడుదుడుకుల్ విచారము ప్రయుక్తమునయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా!

ఉ॥ పుత్రులు కల్గినంత యనుభూతిని వారలుబ్రోచు పద్ధతిన్,
నాత్రమునన్ కనంబుచు వ్యావృతమున్ కన, కన్నవారిపై
సూత్రముగా కనంబడును! చోద్యమె? నిక్కలికాలమందు నే
మాత్రము నబ్బురంబనుట మానవ నైజము! వెంకటేశ్వరా! 1166

ఉ॥ రమ్మనిపిల్లుటొక్కటియు రాగనురాగపు నాశ్రయంబునన్,
నిమ్ముగ తల్లిదండ్రులకు నిచ్చెడు గౌరవ మొక్కటైనచో,
నమ్మినవారి నమ్మకము న్యాయముగూర్చుట పెద్ద మేలగున్,
వమ్మునుచేయ పుత్రులకు పాడియె చూడగ! వెంకటేశ్వరా! 1167

ఉ॥ అంతటి నీచకార్యమపహాస్యముకున్ నొడిగట్టరంచునా
సంతతిజేరి గౌరవము సౌఖ్యమునందితి! తృప్తిజెంది, ను
న్నంతలో జేర్చితిన్ పురిటికంచును లక్ష్మిని పుట్టినింటికన్,
నంత సుఖప్రసూతియై హాయిగనుండిరి! వెంకటేశ్వరా! 1168

ము॥ నవమాసంబులు మోసి పుత్రుగనె! పున్నామంబు దాటించగన్,
వివశంబందిరి అత్తమామలును సంప్రీతుండు ముత్తాత, యా
యవకాశంబున తాతనామకరణంబొ కృష్ణచైతన్య వై
ష్ణవ నామంబును సువర్ణమున్ నిడె తదంశన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1169

శా॥ వైశాఖంబున శుక్లపక్ష దశమిన్ బాలుండు జన్మించె! నా
ప్రాశస్త్యంబగు వంశమున్ గలిగె గోపాలున్ ప్రపాత్రుండుగా,
యాశాజ్యోతిగ వంశముద్ధరణకై హర్షించుచున్ పొంగె, తా
యాశీస్సుల్ నిడి వంగవోలు చనిరయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 1170

ఉ॥ ఒక్కొక కార్యసాధనము యూహకతీతమునౌ పరంగుచున్,
నెక్కువ గాగ్రహంబు గతులెంచగ రాశిలౌ తేటతెల్లమౌ,
చక్కటి మైత్రియో? ప్రతిగ సంకటమార్గము సూచించునో?
నక్కఱుదీర్చి ధర్మయుత నాచరణంబయె! వెంకటేశ్వరా! 1171

- ❖|| నూతన వత్సరానోతమ నోము ఫలించినయట్లు తాత, ము
త్రాతలు జీవితంబునను ధన్యత(జెందినయట్లు, తండ్రియ్యన్,
మాతయు, సంతసంబుకన మామయు యత్తయు కోర్క(దీటిన
ట్లా తలియున్ ప్రజాపతినినాత్మజుకన్నది! వెంకటేశ్వరా! 1172
జీవిత మొడుదుడుకులు
- ❖|| బావయు, చెల్లెలొ కమలబంధుగు లిందిర వారివారు, గో
దావరి పుష్కరంబులను తానము(గుమ్మలిదంగ యోచనన్,
యావిధమున్ సుతుండు, గననాశతో(జేరిరి రాజమండ్రీకిన్,
పావన గౌతమిన్ మునుగ భాగ్యము కోసము! వెంకటేశ్వరా! 1173
- ❖|| స్నానములైన రెండవ దినంబున నిందిర గుండెపోటు మెం
డైన ఫలంబునంది "పిటి హాస్పిట"లందునజేర్చు వైద్యసే
వా నియమానుసారముగ వ్యాధి నివారణమయ్యె! నంతటన్,
ప్రాణభయంబు లేదనిరి! భావికనెట్టులో! వెంకటేశ్వరా! 1174
- ❖|| చెల్లెలు బావయున్ చనిరి చెచ్చెరనింటికి వంగవోలుకున్,
నల్లనజాటు పైటచెఱగంచును నడ్డము పెట్టికుందుచున్,
పిల్ల సుజాతపై మరులు పెంచుకొనంగగ పుష్కరాలపై
పెల్లుబుకంగ కోపమున పెంపరలాడుచు! వెంకటేశ్వరా! 1175
- చం|| పదియవరోజు నిందిరను పంపిరి నింటికి, సర్పివ్యాధితో
యెదిగిన బొబ్బలన్ నడువనీయని బాధతో కుందుచుండ, న
య్యదునున నేగుదెంచె, సుతయంత ప్రసూన సుదీర్ఘచర్చలన్,
వదలితి గౌతమిన్, విజయవాడకు చేరగ! వెంకటేశ్వరా! 1176
- ❖|| మేడపయిన్ నివాసమయి, మెట్లనునెక్కుట శష్టమౌనుగా?
వాడుక నీరుయెద్దడియె? వస్త్రములన్ సుతుకంగ చాతలిన్
లేడుగదా? వివేకమువలెన్, తగుకష్టము పాలుగాగ, నా
కోడలు పడ్డపాట్లుగని కుందుచు వెల్లితి! వెంకటేశ్వరా! 1177
- ❖|| వ్యాధి నయంబు(గానదయె! యాశయు కన్నడదంతదంతగా,
బాధభరించజాల కనుబంధము(గూడను త్రొచరానిదై,
వేధయు మాత్రమే మిగిలె! వేళకు నిద్రయు రాకనెంతకున్,
సాధనజేయ తప్పదయె! శాంతిని పొందగ! వెంకటేశ్వరా! 1178

చం॥ దినములు దొర్లుచుండ నొకదేవత చల్లనిచూపువల్లనో?
కనికరమందెనో? మగడుకట్టిన తాళిఫలంబు నందెనో?
యనగ ప్రసూన నింటికిని హైదరబాదుకుఁజేర్చె మమ్ములన్.
చనియట వెళ్లబుచ్చితిమి చాలినకాలము! వెంకటేశ్వరా! 1179

చం॥ "యిదియొక శాపమో? తమరి యింటను నుండకపోయిరెందుకో?
యదియును కూతునింటఁ జనహాస్యముఁగాదాకా? లాయఖందుమా?
యెదిగిన పుత్రులుండ తమకేమిటి తక్కువ? కొడ్కునింట, నే
కొడువ యొనర్చిరో? యనిరి కోడలు కొడ్కులు! వెంకటేశ్వరా! 1180

ఉ॥ "నాయన మిమ్ము తెచ్చితిని, నాదొక విన్నపమయ్య! బేబికిన్;
ప్రాయమువచ్చె! గావున వివాహపు యత్నముఁజేయగావలెన్,
యాయనలేరు! పెద్దరికమల్లుని తేగలభారమింక మీ
దే"యను కూతుమాటల విధేయుఁడనైతిని! వెంకటేశ్వరా! 1181

ఉ॥ కాదనలేని బాధ్యతను, కార్యము నిర్వహణంబునందునన్,
నొదలదాల్చి నేగగ ప్రయత్నఫలోన్ముఖమౌట, హైదరా
బాదుననుండగా వలసివచ్చె సహాయమునందఁజేయగన్,
నాదరణీయమౌనొకనినల్లుని గాంచిరి! వెంకటేశ్వరా! 1182

దత్తుతల్లి ప్రతీకారము :

ఉ॥ "తానొకటిన్ తలంచనది దైవమునింకొక రీతిఁజేయు! నా?"
పూనె ప్రసూన "బామ్మ"యని పోషణభారము రంగనాయకిన్,
"నైనతి రెండు వత్సరములైన" వటంచును నేగెనింటి కే
మౌనాకా? జీవితంబునను సంత్యమునందున! వెంకటేశ్వరా! 1183

చం॥ "తనకిక యోపికెక్కడిది? తక్కువయే మొనరించెనంట? తా
యెనుబదియాలు వత్సరములెన్నగనొముదివగ్గు? వంటకున్,
కనులును కానిపించవయే? కాలుకదల్చును జాలదయ్యె? తా
ననుసరణీయ జీవితమొకంతట కావలె తోడునీడగన్!" 1184

చం॥ "ముదిమిపయింబడంగనతి మూర్ఖత, ఛాందస లోభితత్వమున్,
పనిలమొనర్చగన్ ధనము పాత్రలో దాచెడుబుద్ధి! అస్తి సం
పదలకు సంగలార్పు తనపంతముకాక మరేమి? టైన మొం
డిది? బ్రతుకంగలేదు? సుతుఁడేమి యొనర్చెనా? రంగనాయకిన్!

- ఉ॥ అలనపాలనన్ మనుమరాలి గృహంబున సాగుచుండ, చీ
రాలకునేగె యాస్తికని! రచ్చకునీడ్చు తలంపు పుత్రునిన్,
తామిలేనిదా బ్రతుకు ధర్మమె? తప్పదు నేటికింత పో
గాలము దాపురించె విధికైన తలొగ్గదె? యన్నవారునై. 1186
- ఉ॥ అంత గృహంబుకేగ, నొకరైనను, అద్దెకురాకపోవ, నా
పంతులు పాఠశాల కనిపంచను బాడుగలేకపోవగన్,
యింతికి సాయమివ్వచనరెవ్వరు! కానిచొ నెల్లకాలమున్,
పంతముకాక మేమిటది పంతలపాలవ! వెంకటేశ్వరా! 1187
- ఉ॥ యెంతటి అంగముల్ పనులు యేమియు చేయవు! డబ్బుయుండి తా
స్వంత మనుష్యులంబలె నవశ్యము చెంతకురారువాడు! ర
వ్వరతయు బుద్ధిలేదుగద? వట్టిభ్రమన్ తను పాకులాడగన్
చింత మిగిల్చె నామెకటు చేతులుకాలగ! వెంకటేశ్వరా! 1188
- మ॥ "తిని కూర్చుండగలేక మమ్ములను సాధించంగ తానేగెనో?
తనకాకోడలు కొడ్చు గిట్టరయె! బాంధవ్యంబునున్ నుండి, యే
మని యారాటమె? డబ్బుకోసమొకొ? నమ్మన్బోదు తానెవ్వరిన్,
యనుచున్ ప్రాణము కొట్టులాడెనుగదయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 1189
- చ॥ "కడచెను నాల్గునెల్లు నతికష్టముమీదను, జీవితంబికన్,
గడవగ(బోదు, ముందునిక కాలముజేటువయయ్యె, గావునన్,
వడినను తోడ్కొనంగవలె, వ్యర్థపుమాటలు వేయినేలకో,
వీడికిలి అన్నమివ్వమని" పేర్కొని వ్రాసెను తల్లియంతటన్,
- చ॥ "అడిగిన నాధుడే కఅవు అయ్యెను, అద్దెకు రాకపోయిరే?
యడుగులు వేయఁజాలనిక యాయువు చేరువనయ్యె! మట్టిచే
యుడు! ముడివెట్టనింటిగతి! యోవినరీతిని పోషణంబిడన్,
అడిగితివాలు నిచ్చినచా" అంచు లిఖించెను! వెంకటేశ్వరా! 1191
- మ॥ అనుకొన్నంతయునైనదమ్మయును నత్యాశన్ ప్రబోధంబునై
చని సాధించఁదలంచె, కాని తనకా సామర్థ్యమున్ చాలదం
చని యోహించకపోయె? తప్పనిసరిన్ సంకోచమున్ వీడివ
చ్చెను! నారతరశ్యము గ్రాహ్యమౌనటులజేసెన్! వెంకటేశా ప్రభో!

- ❖॥ అవిధి మాతృమూర్తి మునుపాశ్రయమిచ్చిన పాత్రినింటికీన్,
పోవగ తప్పదయ్యె! తలపోయుచు గూటికిజేరె పక్షియున్.
“దైవమువోరె నాడుకొన తప్పదు నీకనె!” బాష్పరుద్దయై,
“బావికనెట్టులుండునా, అధాసొనవద్దనె!” వెంకటేశ్వరా! 1193
- ❖॥ ప్రాణముకన్న తీపి ధనరాసులు యెంతురు బుట్టులంత! సా
తానునికిచ్చె అద్దెకని, తల్లి గృహంబును కాంక్షతో! పదే
శ్చైనను నిల్లువీడమనిరన్న విధంబున విప్రయంబు మే
లొనని తోచె! కాలము విలంబన యోచన! వెంకటేశ్వరా! 1194
- చం॥ క్రయమును సంప్రదింపులయె, కార్యఫలోన్ముఖమందు తేది ని
శ్చయమయె! వ్రాతకోతలును సాగెను! ముప్పదివేలు ముందు ని
ర్ణయమయె! నిష్వలక్షయును నాలుగుమాసములందు తీర్చ సా
మియనె “బయాన” ముందు ధనమిచ్చిరి! నంతట! వెంకటేశ్వరా!
- గాయత్రి వివాహము సంప్రదాయములు, పురుషాధికృత
- ❖॥ రాబు ప్రధాన భూమికతో పాత్రను నిర్వహణంబు సోదరీ
“బేబి” వివాహయత్నమునభీష్మితసిద్ధిని పొందె! తప్పెనా
కాబరువైననున్, వరునికన్ గల శాతక చక్రమందు రా
శీబల మైత్రియున్ కలియజేసె విధాతయు! వెంకటేశ్వరా! 1196
- చం॥ వరునకు నచ్చెనన్న, వధువంతట సిగ్గులమొగ్గ దొంతరల్
బరణియు నయ్యె, పెద్దలు శుభంబనుచున్ కబురంపె నిష్టతన్,
నిరువురు సంప్రదింపులకు నిచ్చమెయిన్ తుదినిర్ణయంబునున్,
దొరకొనజేసె పెండ్లికది దోహదమిచ్చెను! వెంకటేశ్వరా! 1197
- చం॥ వరుడట కామరాజు ఘనవంశము, కాశ్యపసంబు గోత్రుడై
పరగెను శ్రీనివాసుడని పల్కగ చూడ్కులు సౌమ్యవంతమై,
యరుదు ప్రలాపనంబు, దరహాసము మాత్రము సుందరంబునై,
నరమరికంచులేదతని నాననమందున! వెంకటేశ్వరా! 1198
- చం॥ అడిగినపన్నియున్ నమరె! యల్లుని కుంగరమిచ్చు కోర్కెతో,
తడయక మూర్తమున్ వరుని తల్లియు, దండ్రియు వారెనన్నునున్,
నిడుమన చైత్రశుద్ధమున నింద్యములేనిది శాస్త్రవేత్తలన్,
నడుగగ శ్రేష్ఠమైబఱగు నంచని జెప్పిరి! వెంకటేశ్వరా! 1199

- ఉ॥ పెండిలిఁజేయగా, వసతి, విందును, వియ్యము నందువారికిన్,
నుండ విశాలమౌవిడిది, యోగ్యమునై, చతురప్రమైనదై,
మండపమందు వేదిక నమర్చ, గదుల్ తమరాక్రమించగన్,
నిండగు దీపపుకాంతులతో నిచ్చుట దర్శము! వెంకటేశ్వరా! 1200
- ఉ॥ కాన విశాలమైనదియు, కంటికినింపగు దొడ్డదైన, క
ళ్యాణమొనర్చ వేదికయు, యన్నివిధంబులఁజేరువైన, మే
లైనది వేటువేటు గదులందున, చావడు లొక్కతీటు, "క
మ్యూనిటీహాలు" లభ్యమవ యొప్పితి, తెల్పితి! వారికంతటన్; 1201
- ఉ॥ "హాలు ముహూర్తమున్ కుదిరె" యంచన "నెవ్వెరనుజ్జ నిచ్చిరో?
హాలునుమిరె యేలుకొన మానతిపొందగ లేకపోయిరో?
చాలు! ముహూర్తమైనదని శాస్త్రులు చెప్పగ మాకులేరోకో?
యేలని" పెండ్లివారుకడు యీసునబల్కిరి! వెంకటేశ్వరా! 1202
- చం॥ మొదట ముహూర్త నిశ్చయము ముందుగజెప్పగ పెండ్లివారలే,
యదిసరి, సంప్రదింపులలో యయ్యది మీరికపెట్టుమన్న వా
రది యొక తప్పిదంబనిరి, "హాలును మూర్తము తోడఁజూడ మా
కదియె ప్రధానమంచు" కబురంపితి వెంటనె! వెంకటేశ్వరా! 1203
- చం॥ తెలియనివారికైన కడుతృప్తిగ నచ్చగఁ జెప్పవచ్చుబో?
తెలియనివారి కర్థమగు తేటతెనుంగనఁ జెప్పవచ్చునే?
తెలిసియు తెల్వదంచనెడు తెంపరులేమన? మీదుమిక్కిలిన్,
విలువలు లేనివారికడ వెళ్లుట నీచము! వెంకటేశ్వరా! 1204
- చం॥ మొదట వివాహయత్నమున, ముఖ్యము చూపులు, సంప్రదింపులున్,
తదుపరి మూర్త నిశ్చయము, ధర్మమునౌ మగపెండ్లివారికిన్,
అది యనుకూలమౌ విడిదియందు వివాహపు మండపంబునున్,
యదినిక కన్యదానమును యాఖరివిందును, నప్పగింతలున్, 1205
- చం॥ యనునవి కన్యదాతలకు యర్హతకొద్దియు నిచ్చిపుచ్చుకో
లును, తమ గౌరవంబెసగ లోపమొనర్చెడు, కార్యమున్ తగన్,
కనుబదనీయకున్, తగవు కచ్చియమిర్వరు సాగనీయకున్,
ననునయ వాక్యముల్ నతిభావహమయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 1206

ఉ॥ వియ్యమునందగన్ పరువు పేరును నొసరి వారిమధ్యనున్,
నెయ్యము పెంచుకోవలెను, నిందలొనర్చుచు మాటిమాటికిన్,
కయ్యము కోరువారలకు గౌరవముబ్బునె? కార్యసాధకుల్
చయ్యన కూడివత్తురట సొమ్మవతంసులు! వెంకటేశ్వరా! 1207

చం॥ "ముదునలి పంపకండి మొగమొటమెటుంగడు నెంతచెప్పినన్,
వదలడు పట్టపీఠఁడాకొ? వానిదెపంతమటంచు" పల్కరా
మదమున కుట్టుకుంకలు సమంజసమెంచరు! పెద్దపేన్నలే
దదియును మంచిదేయనుచు సాత్మలొమ్మగతి! వెంకటేశ్వరా! 1208

ఉ॥ "కాంతయు నావ్రసూన సుతకై వడి భర్తవిహీనురాలినిన్
నెంతగ నాదరించితిని, నిన్నిది నాలుగ పల్కుసాడకన్,
సంతక మెన్నిసారులొ వచార వివాదపరంబు వాటినిన్,
నెంతయుకావ, నిష్పడవి నిష్ఠురబాలపు పల్కులయ్యెనో? 1209

ఉ॥ పెండిలి పంపదంపులెలా "విందునిడంగగ రెండుపూటలున్,
వెండిలి యంపకంబులన, వియ్యపురాటను సీకాసంగ", బా
గుండు "రిసేష్"నిచ్చుటకుగూడను నింకొకపూటయైనచో?
వండుట మీకు తప్పదని పాదనలాడిరి! వెంకటేశ్వరా! 1210

మ॥ అని భీష్మించె వరుండు తల్లి; సుతవియ్యాలవారి కయ్యాలకున్,
మనమున్ భీతిలి పొమరస్యమున సన్మానించ వాక్యంబులన్,
కినుకన్ యాపెడఁజొమసండున, ననంగీకారమొనన్న, నే
ప్రణతుండైతిని సోపెకున్ కరుణ నైరాశ్యరమనన్ దప్పకన్. 1211

మ॥ "అది తప్పొ" వఱు తాత పెద్దనిటుచేయన్ నొప్పనె? నంచునున్
మెదవన్ నోరునులేరు నొక్కరును! "మమ్మామాత్రమున్ గౌరవం
పడగూడజాటను మొక్కగన్ యతఁడు తప్పొ? పెండ్లికూతుండ కి
య్యదేయున్ తెల్పెచె!" బెట్టిదంపు పలుకయ్యా! వెంకటేశా వ్రభో!

మ॥ తనముంటే తన తలఁచి గౌరవమునున్ దొర్చాగ్యమున్ గాంచుచున్,
తనయైనన్ నొకమాటనాడఁడయె! తందానరచు మూర్ఖుండగా;
మనసొ చేయునదేమిలేక సుతప్రామాణిక వాక్యంబుకున్,
యనుబంధంబున సుండిపోవలసెనయ్యా! వెంకటేశా వ్రభో 1213

ఉ॥ నేడు వివాహాతంతు నతినింద్యమునొ మగపెండ్లివారునున్,
కోడలు కట్టుకాశపడి కూయగ కూతును జూచురీతులన్,
పాడియె? యైనతప్పదు! వివాహము పుత్రినివివ్వనట్లు, కా
పాడగ. లేరువెవ్వరును! స్వానుభవంబిది! వెంకటేశ్వరా! 1214

ఉ॥ వచ్చిన కార్యమున్ గడచె! వాక్కు ఫలించె! ప్రసూన పుత్రికన్,
నచ్చిన పూరుపుండు తగునందముగా గలవానిపొందె! నే
నిచ్చినమాట కట్టుబడి నిల్చితి! అప్పు సగంబు తీర్చగా
చెచ్చెరవీడుకున్ వెడల సిద్ధమునైతిని! వెంకటేశ్వరా! 1215

శివలింగాగమనము :

చం॥ గురుని మహర్దా ఫలము కొంచెమొ? గొప్పయొ? పొందగోత నీ
శ్వరునమకంబునున్ చమక సంహితమౌ నభిషేకముల్ సదా
జరుప మనస్సునందు తలచన్, స్పటికుంబున లింగప్రాప్తయై
గురుడయె నాగమయ్యయను. కోవిదుడివ్వగ! వెంకటేశ్వరా! 1216

ఉ॥ దాతయు నాగమయ్య తను దానమొనర్చెను లింగమొక్కటిన్,
సైతము, వస్తుదానమును, సంతనమందుచు నారికేళమున్,
నూతన. వత్సరంబు తన నోమును నోచిన చిచ్చుకై వడిన్,
దాతగ తగ్గదానమును ధర్మమొనర్చెను! వెంకటేశ్వరా! 1217

చం॥ గురుడు నొసంగె. లింగము, నిగూఢముగా. బద్ధులవ్వవోషగన్,
మలువగలేక తత్ఫలము మన్ననజేర్చుగ. కామశిచ్చికిన్,
యరయ ప్రతిగ్రహీత. బద్ధులన్నదికాకము. దావమిచ్చుటే
మురిపెము దక్షిణంబిదితి ముచ్చటగొల్పగ! వెంకటేశ్వరా! 1218

ఉ॥ సంధియమేల మత్తిత్పుడు సైతము సేసెను లింగపూజమన్,
సుందరకాండ, నిత్యమును సుస్వరమున్ పరిలుకచె, పుత్రుకన్
జెందెను వారసత్వమున జేస్తినినిన్ నభిషేకమర్చవా
సందున లింగమున్ గృహము సంతన, సంతనమయ్యెన్ ప్రభా!

చం॥ హరి మనయింటి దైవమయి, అర్చనలందెను నిన్నినాళ్లుగా,
హరుడు తనంతా వలచి నాశ్రీతుడయ్యెను నెందుదేతన్?
హరిహర బేధమేవిధము నర్ధరహిత్యమనర్ధహేతువా?
యరమదితేల నిందుపరమార్థము నేమిటా? వెంకటేశ్వరా! 1220

షిరిడి సాయిబాబా దర్శనము : ప్రథమము

ఉ॥ రాజమహేంద్ర రైల్వేడికి, రాజను, వందన పంపయత్నమున్,
బాజిగడంగుమంచనగ, బాధ్యుడునైనటు మండలాధిపున్,
వ్యాజము పుట్టు పూర్వములు నర్హత తెల్పగఁజేర్చ నాజ్ఞయై,
నేజని జేర్చ, సాయికృపనే ఫలితంబయె వెంకటేశ్వరా! 1221

పం॥ షిరిడి ప్రయాణమై వెడలి చిన్మయరూపుని సాయినాథునిన్,
దరిశెనమంది సేవలను ధన్యుడనైతి! ప్రసాదమూదినిన్,
తటుచు లభింపబోదనెడు తార్కిక భావన కొంతపంచగన్,
తిరిగి గృహంబు జేరితిని తీయని నూహల! వెంకటేశ్వరా! 1222

శా॥ "సాయీ నిన్ను దలంచి కార్యమునునే సాధించగా పూనితిన్
నాయుల్లంబున నిల్చిఁజేయుమయ, విన్నాణంబుగా బ్రోవుమా!
సాయంబించుక తోడ్పడంగకనుమా! సంకల్ప సిద్ధంబుగా,
నీయాశీస్సులు నందజేయుమయ నిన్నేనమ్మితిన్ పూర్తిగా!" 1223

ఉ॥ 'సాయి పవిత్రనామమును సంస్మరణంబున నెల్లవేళలన్,
బాయు దురంతముల్ ననుచు భారము నీపయి కార్యసిద్ధికిన్
వేయగఁ బూనుకుంటినయ! విజ్ఞుడు నండగనుండ జాలునున్
పాయని భక్తితోడను ప్రపన్నుడ'నైతిని! సాయి దైవమా! 1224

ఉ॥ స్నానమొనర్చి తీర్థవిధి చయ్యన తీర్చగ భార్యతోడి కృ
ష్ణానది పుష్కరాలకు సశాస్త్రయుతంబుగ, నేగుఁడెంచ, న
ద్దానిని కన్యదాత తగదంచును పెండ్లివారుఁజెప్ప నే
పూనగనైతి తీర్థవిధి! ముగ్ధితి నీటను తానమాడితిన్, 1225

ఉ॥ స్నానమొనర్చుచున్ యుదయసంధ్యల నర్కున కర్తవ్యమిచ్చి కృ
ష్ణానదిమాత పూజలను సల్పుచు గాధవిసంగ శాస్త్రికిన్,
దానము నాదిగాగలది తమ్ముల దక్షిణనివ్వ తృప్తిగా
మానసమందు శాంతియె! మాన్యుడనైతిని వెంకటేశ్వరా! 1226

మా॥ దసరాపండుగ వచ్చెరమ్మనితి, నా దోహిత్రినిన్ భర్తనున్,
నిసుగున్ గూడి భవాని భర్తనిటకున్ నేతెంచనానందమై
వసనంబుల్ నిక కట్టుకానుకలు నాప్యాయంబుగానిచ్చి మా
నసమున్ తృప్తినిబొందె దేవికరుణన్నా! వెంకటేశా ప్రభో! 1227

పంచమ చరణము

తురియాయపస్థ, నిర్వేదము

- ఉ॥ మండపమైనగాదు! నికమట్టితొగట్టిరి మండువాయె, తా
ముండ నొకేకుటుంబమన, మూడుతరాల ముందువారు, నా
డుండుగ, నేడు పంచుకొని రొక్కొక భాగము మూపురున్తగన్,
పండని భూములన్, గృహము, వంతులవారిగ! వెంకటేశ్వరా! 1228
- చ॥ చదరముకానిదయ్యు సువిశాలములైనవి, యిండ్లు, దొడ్డునున్,
పదిలమొనర్చి యిర్వురకు పంచిరి, యన్నకు, తమ్ముకున్ తగన్,
వదలిరి చీలికన్, "కునులు" పార్శ్వమునందది మధ్యవానికిన్,
పెదవి కదల్చరాదు, మరిపెద్దల తీరుపు! వెంకటేశ్వరా! 1229
- ఉ॥ అన్నయు తమ్ముడున్ వరుస నమ్మిరి భాగము వారివారివిన్,
చిన్నతనంబుగాన, నివసించగ, తండ్రె యనంతరంబునన్,
యెన్నగ తల్లికిన్ సుతునకిచ్చిరి, అర్థసగంబు భాగమా
కున్నదిగాన, తల్లి పరముంచిరి తప్పక! వెంకటేశ్వరా! 1230
- ఉ॥ యెన్నడొ, అమ్మి అస్తులను నేగిరి పెద్దలు పొట్టనిండగన్,
యున్నది మాకు నిర్వురకు, యూరిలో నుండక వృత్తి కోసమ
న్నన్న విధంబు, నేగ, తలి హక్కును పెంచుకొనంగనయ్యె! నా
కున్నది కాకమానదని నూరకయుంటిని! వెంకటేశ్వరా! 1231
- ఉ॥ యిన్నిదినాలనంతరము, యింటిని వీడివచ్చె, నిచ్చమై,
పెన్నిధివోలె తప్పదని, విక్రయమున్ తనునిచ్చజూపె! నా
మన్ననజేసి పిత్రులఱు మాత్రము అడ్డము చెప్పకుండ నా
విన్నపమంది సంతకము వెంటనే జేసిరి! వెంకటేశ్వరా! 1232
- ఉ॥ ముప్పదివేలు లక్షయును, పుత్రులు పుత్రి ప్రసూన బాకినిన్
అప్పును తీర్చియివ్వ. సగమర్థము తల్లికి పోషణార్థమై,
యొప్ప ప్రసూన బాంకులలో యుంచితి, బాజి గృహంబు కట్టగన్,
తప్పక శాయి బుజ్జియును తమ్మునకిచ్చిరి డబ్బు అప్పుగా! 1233
- ఉ॥ బాజి గృహంబు కట్టినది, బాధ్యత మేలకు నేగిచూడగా,
రాజమహేంద్రమున్ నటవిరాజిలె, చక్కగ సక్రమంబుగన్,
నాజనసాంద్రతన్కనని నాపపుడేలలో, నీరు నిల్వగా
పోజనరాదు, దారియును పూడుకపోవును! వెంకటేశ్వరా! 1234

చం॥ మకరము, సంక్రమించ రవిమాసమునయ్యెడు సంకురాత్తిరై,
నొకపరి పండుగంచు తమ యూరికి రమ్మనె శాయి! వెళ్లగా
వికలమనస్కులై నచట వెళ్లినవారము శోకమూర్తులై
నికనట నుండలేక మనసింటికిజేర్చెను! వెంకటేశ్వరా! 1235

ఉ॥ ఈశ్వరిగొల్పెనామె! పరమేశ్వరి రూపమునందు రాజరా
జేశ్వరి చక్రమున్ తనకు నిచ్చమెయిన్ భజియించె! సల్పె మా
హేశ్వరి పూజలన్ తనిపె! యింటికి దీపము సాంబుభార్య రా
జేశ్వరినేగె నాకమునకీశ్వరి సన్నిధి! వెంకటేశ్వరా! 1236

ఉ॥ కోరిన హితులున్ గలిగె, కోడలు గర్భఫలంబనంగ, నా
చాదుసుశీల రాజు రథసప్తమినాడు గతించె, శోకమా
కారపుమూర్తులై బొగుల కాలముజెందె సువర్ణతల్లి నా
కారు నిశీధమున్ పదునొకండవ రోజున! వెంకటేశ్వరా! 1237

ఉ॥ చేరితిమింటికిన్ కడకు! చేడియచేరెను వంటక త్రైగా,
భారమునొగదా! సతికి వంటకు చాకిరి చేయఁగూడదే?
యూరక తించు కూర్చొనగ యూడిగముల్ తముజేయివ్వ, రె
వ్వారికినైన తప్పవాకా! బాధ్యతలెప్పుడు! వెంకటేశ్వరా! 1238

ఉ॥ అంత యుగాది వచ్చునని యాశలు పెంచుకొనంగ నెల్లరున్,
చింతతొ జాతకంబులను శ్రీముఖ వత్సరమందు పుస్తకం
బంతట విల్పుచున్ నుదయభానుని రాకతొ చైత్రమాసమున్,
యంతలొవచ్చె రేపనగయామిని, పండుగ! వెంకటేశ్వరా! 1239

ఉ॥ తద్దిన పైతృకంబులు యధావిధి దత్తత తండ్రి, పత్నికిన్,
కొద్దియొ? గొప్పయో? కలుగ కూర్చితిమిన్ని దినాలనుండియున్,
వద్దనలేదు పిండమును వాయసముల్. తినిపోవుచుండగా,
నద్దియచాలు తృప్తిపడె నాబ్ధికమందున! వెంకటేశ్వరా! 1240

చం॥ పితరులు తృప్తి పొందుటకు పిండములిచ్చుచు, వీర, చోళి, దో
వతులును. చాపులున్ నెపుడు వైనముబట్టి సమర్థనీయమో,
సతతము, కాకపోయినను శ్రౌద్ధదినంబు నొసంగ పాడియో,
మితముగ నిచ్చితిన్ తలకు మించని భారము! వెంకటేశ్వరా! 1241

ఉ॥ నీరసమన్న జబ్బు గణనీయముగా ననునావరించె, నే
దూరముపోవ, మెట్టులను త్రొక్కి గృహంబున పైకిపోవగన్,
భారమునయ్యె, నింక పనిపాటలయందున మందునైతినే,
“మారకముందమన్న” యనుమానము తోచెడు! వెంకటేశ్వరా! 1242

ఉ॥ ఎప్పుడు “కాయలా” పడను, యింతటి నీరసమావహించెనే?
గుప్పెడు తిన్నరోజులను కూరుచు నూరక నుండలేనుగా?
ముప్పును తెచ్చిపెట్టె, గళమో, పొడిదగ్గున నూపిరాడదే?
తప్పును పట్టలేను నినుతల్పుట తప్పక వెంకటేశ్వరా! 1243

ఉ॥ పెట్టితివంట క తైమునుపే ననుకొన్న విధంబు తప్పదై,
తట్టుకొనంగఁజాలదని, దర్పముఁగాదని, పత్నికావగన్,
కట్టడిలేదుగా? ధనము, ఖర్చు భరించగ తప్పదొనుగా?
పట్టిన ధర్మపత్నికగు భారము తీర్చుట! వెంకటేశ్వరా! 1244

ఉ॥ బాధలు నెప్పుడుండును విపత్కరముల్ కనుపించుచుండునా!
సాధనచేయగా నగువిషాదమునున్ మరపింపఁజేయగన్,
మాధవసేవయే కడు సమంజసమైనది జీవితంబునన్,
వేధకు మార్గమందురు వివేకవతంసులు! వెంకటేశ్వరా! 1245

ర॥ న్యాయముఁగూర్చి వ్యాజ్యమును నాడగ హైదరబాదునందునన్,
నాయెను యైదువత్సరము, లైనను నొక్కట తీరుతెన్నునున్,
బాయదు? నెంతకాలము సభాస్థలి న్యాయవిచారణంబునున్
సేయరు? కాలయాపనముఁ జేయుటతప్పక! వెంకటేశ్వరా! 1246

॥ కాలము మాన్పగానగును గాయము నెట్టిదినైననుండు, నే
జాలముసేయగా తగునె? సాక్ష్యము పూర్వవిచారణంబయెన్,
వీలగుచో వకీలుకడ విన్నపమున్ పడవేయుమందు! పో
గాలము దాపురించనది కర్మము మాన్పునె? వెంకటేశ్వరా! 1247

॥ ప్రాయము డెబ్బదైదు తిధి పాడ్యమి నాటికి కృష్ణపక్షమున్,
నాయెను! మిట్టపల్లములు, ఆశనిరాశల, మధ్యనూగుచున్,
మ్రోయగ భారమో బ్రతుకు, రోయగ నయ్యెడు! జీవితావధిన్
నాయువు నుండుదాక నెటులైన భరింతును! వెంకటేశ్వరా! 1248

చం॥ గతమును సంస్కరింపగ నొకప్పుడు, నుండిన యున్ని, నేడు సం
తతి, సకుటుంబమున్, గృహము, దైవముఁ గొల్చెడు భాగ్యమందగన్,
సతతము తిండి బట్టలకు చాలన నిచ్చితివంటె! చాలునా
మితమును దాటలేను! మితిమీరినలేనును! వెంకటేశ్వరా! 1249

చం॥ అయినను జంతువోలె బ్రతుకుంతయు, తిండియె ముఖ్యమందుమా?
పయనము, జీవితాశయపు, బాటల, నాశల, వృద్ధిపొందఁగో
ర, యనిశమున్ వృధాపలుఁపరంగను మానిసికొప్పునొనె? వా
యియు మనుజుండుకున్ పశవుకిచ్చు విధానముఁ నొక్కటొనునా?

ఉ॥ న్యాయము ధర్మమున్ నడుపనయ్యెడు, జూచును మానవుండు! గా
సీయిల, యత్తమోత్తమము నెయ్యదియంచును యోచనాధృతిన్,
జేయనమద్దఁడొననగ చింతయె! తిండికి పొట్టకూటికిన్,
ప్రాయము వప్పుఁజెప్పుట అపాయముగాదాకా? వెంకటేశ్వరా! 1251

ఉ॥ కాలము తీర్చునిచ్చె! నుపకారమొనర్చెను దత్తుఁజేసి వీ
రాలకు! మాతృప్రేమ, కనురాగముకున్ కలువాయె! పెండ్లియై
యాలితో వృత్తి, కోర్కెలకు అర్పణమైతిని! వృద్ధునైన నీ
వేశకు సత్యలంబుఁగన వేడుకనొగద? వెంకటేశ్వరా! 1252

చం॥ ధనమును, దాన్యమాన్యములు, దత్తునకందవు! పైతృకంబునా
ఋణమును, కర్మకాండల వహించి తిలోదక, తద్దినంబు, త
ప్పెనిసరిఁజేయుమంచు తమ వంశము వృద్ధి నొనర్పఁబూనగా,
మనుగడయందురే? పనికిమాలిన ధర్మము! వెంకటేశ్వరా! 1253

ఉ॥ ధర్మము వలైవేయుటవి శంకుల లక్షణమియుగంబునన్,
కర్మలొనర్చుటే పురుషకారము, విధలవంతు? దానికా
మర్మము యాప్తికోసమని మాత్రము కర్మనిబద్ధమైనిదన్,
నిర్మలమౌ మనస్సునకు సీచముకాదాకా? వెంకటేశ్వరా! 1254

కా॥ యే దైవంబు కృపాంతరంగుడయి, తానిచ్చెన్ వరంబింతకున్?
యే దీక్షాపరతంత్ర సాధనము చేయించెన్ ఫలోన్వంతమై
యేదో పూర్వకృతంబు జన్మఫల మిన్నేకైన సాఫల్యమే?
కాదేనిన్ బ్రతుకిట్లు సాగునా? కనంగన్! వెంకటేశ ప్రభో! 1255

శా॥ దోహిత్రుండగు సుబ్రహ్మణ్యునకునున్, తాంబూలముల్ నివ్వ, వై
వాహంబౌ కృతనిశ్చితార్థమయె, సంబంధంబు రేపలైదై,
సాహాయంబుగ వ్యాజ్యమున్ మొదటనే చర్చించ పూర్ణయ్య, స
న్నాహుతుండునుజేసె! సంశయము నొందన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1256
హైకోర్టు తీర్పు - తత్ వ్యాసంగము

ఉ॥ హైదరబాదునందు విజయంబును గాంచితి కోర్టు వ్యాజ్యమున్,
యైదువసంతముల్ గడచె! నాటికి జడ్జియు పాండురంగఁడె,
భాదన తీర్పునిచ్చె! ప్రతివాదికి సంశయమాత్ర మొక్కటిన్,
తాదలయొగ్గె! తీర్పుప్రతి దాఖలునాయెను! వెంకటేశ్వరా! 1257

శా॥ అశారేఖయె! దైవమిచ్చె! నిజమౌ న్యాయంబు వ్యాజ్యంబునన్,
యాశల్ వీడగలేదు. నాకనుభవేంద్యంబందగా తోచె! స
ర్వేశుండిచ్చు ధనంబు సంపదయునేవేళన్ ఫలంబందునో?
యాశాపాశము నెంత చెడ్డదా? కదయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 1258

చం॥ మునుపు ప్రయాణమున్ పిరిడి ముందుగ వత్తును భార్యతోననన్,
వినగను తీర్పువచ్చెగద! వెల్లితిమంతట సాయి నాధునిన్,
మనసున సామికాంచగను మాటను నిల్పుకొనంగ బద్ధునై,
చని మనసార కొల్పితిని, సన్నిధియందున! వెంకటేశ్వరా! 1259

చం॥ పలువురు పేర్కొనన్ పిరిడి పావన గౌతమి తీరమందునన్,
నెలకొనియుండ, సాయి మహానీయు సమాధి! జనంగ కోర్కెలన్,
తలపులతీర్పు సామియన తద్దయు భక్తితోనేగి కాంచితిన్,
సలిపితి పూజలన్ ప్రబల శాంతమనస్కుఁడ! వెంకటేశ్వరా! 1260

ఉ॥ నాటికి నేటికిన్ నదియనారతమున్ కన దైవమొక్కఁడై,
చాటె! మనః ప్రబోధమున సంధిల పూజల వెంకటేశుకున్,
సాటి ప్రధాన దేవతల సామ్యసమక్షము విగ్రహంబులన్,
పాటుగ సాయినిన్ నిలువభాగ్యము నచ్చెను! వెంకటేశ్వరా! 1261

ఉ॥ యెందలు దేవతల్ కలరు హిందుమతంబున పేర్కొనంగ నై,
యందటే రూపముల్ కలసి నయ్యనఘుండు, పరాత్పరుండు, వా
డిందుగలండు లేడనగ వీశ్వరుతత్వము చాటిచెప్పగా,
యందట పూజలన్ సలుప నక్కజ మందెడు! వెంకటేశ్వరా! 1262

- ఉ॥ సాయియనంగ నామమున చయ్యనపల్కెడు వెచ్చటుండినన్,
భాయియనన్ తురుష్కులకు బ్రహ్మయనంగను హైందవంబుకున్,
“ఓ” యనజాలు రూపమున యూహలనాతఁడె రామ, కృష్ణ, లై
యాయన సర్వమున్ వెలయు నొనట! శ్రీపతి వెంకటేశ్వరా! 1263
- ఉ॥ తానొక యోగియో? తలప దైవమో? కా, యవతారమందుమో?
ధ్యాననిమగ్నుడై తనరు నాశ్రితుపాలిటి కల్పవృక్షమై,
కాన, త్రికాలవేదియయి కష్టపరంపర నాదు”కొంచునున్,
ప్రాణప్రదాతయై వెలసె భక్తులపాలిట! వెంకటేశ్వరా! 1264
- ఉ॥ “నామము నుచ్చరించి శరణాగతి వేదగ నాదు”కొందనెన్,
నామహనీయు రూపమున నాత్మకథా పఠనంబుసేయ, శ్రీ
రామమహోత్సవంబున, సరౌ, గురుపార్థమి, గోకులాష్టమిన్,
యామహితాత్ముసిద్ధి దినమందున కోరును! వెంకటేశ్వరా! 1265
- ఉ॥ ఆ దయనీయుఁడేమతమో? హైందవుఁడెనో? మహమ్మదీయుఁడో?
వేదపురాణ శాస్త్రముల విజ్ఞుఁడు! గీత, ఖురాను భాష్యమున్,
వాదనయందు దిట్టయగు, పండితులొటమిపాలుఁజేయ, నా
సాదు త్రికాలవేదియయై, సాయిమహాత్ముఁడు! వెంకటేశ్వరా! 1266
- మ॥ కృతకృత్యుండను! జీవితావసర మింకేముందు? యోచింప, సం
తతి పూర్వీకుల భాగ్యమై దొరయ ప్రాప్తంబయ్యె! నేనింక, నున్,
సతతంబావిభుసేవకై పొగలు మత్స్వాంతంబు కావ్యంబు, నే
కృతమోనోగద? పూర్తికై నిడుమశక్తిన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1267
- శా॥ యే నామంబు ప్రతిష్ఠితంబయెనో? నిందే వెంకటేశండుగా?
యేనాఁడో గృహపంపకంబులను నయ్యెన్ మాకు భాగంబుగా?
యేనాఁడో హనుమంతరావునకు యాయీ మండునాలోగి, లై
యానాఁడివ్వగ మాపరంబయె గదయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 1268
- శా॥ యే నామంబు నిహంబుకున్ పరముకున్ యేకైకమార్గంబయెన్?
యేనామంబిల భోగభాగ్యముల కోటినండుగా నెంచిరో?
యేనామా కృతపావనంబగుచు మాయింటన్ ప్రవేశించెనో?
యానామంబిపుడి గృహంబు ప్రభువయ్యా! వెంకటేశా ప్రభో! 1269

- శా॥ యేనామంబు మహీతలంబునను సర్వేశుండుగా నెంచిరో?
 యేనామంబు ప్రతిధ్వనించునట యాయియ్యేడు కొండల్లాసున్?
 యేనామంబు మహాపరాధములకున్ యిచ్చెన్ క్షమాశక్తినిన్?
 యానామంబు తరాలదాకనగు, అధ్యాసంబునన్ నయ్యెడున్! 1270
- ఉ॥ క్షీరపురిన్ గృహంబునటు జియ్యర్థ కమ్మగ, వెంకటేశునిన్,
 క్షీరభిషేకముల్ కడిగి గీమునమందిర, మందునుంచి, శ్రీ
 వారిని నిత్యపూజల సవశ్యము తృప్తిపఱచ భాగ్యమున్
 భారము పుచ్చుకొంటి బెజవాడ గృహంబున! వెంకటేశ్వరా! 1271
- ఉ॥ యైదువసంతముల్ గడచె న్యాయసభాంగణమందు హైదరా
 బాదున వ్యాజ్యమాడి, ప్రతిభాపరిపూర్ణుడు పున్నయార్యుడే,
 వాదనసల్పి తీర్పు మన పక్షమునన్ జయమందజేసె! యా
 వేదన తీరె కొంతవడి! భీతి తొలంగెను! వెంకటేశ్వరా! 1272
- చం॥ గురుని మహర్దశాధిపతిగూడిన కాలము, మంచిదైన, సం
 తరు దశచంద్రుడైనయది దైవము రుద్రుడు దుర్గ యుండగన్
 నిరతము నర్చనావిధుల నీమము తప్పక! జేయుచుండగన్,
 జరుగదె సత్ఫలంబు కనజాలదె నీదయ! వెంకటేశ్వరా! 1273
- చం॥ రవి బుధ కూడలిన్ మిధునరాశిని జన్మముకాలమందునన్,
 వ్యవహిత యోగమున్ గలుగునందురు! జాతక భావమందునన్,
 నవునను కాదనన్ తెలియదయ్యె, నదెప్పటి భాగ్యమానా? నా
 యువు పరిపూర్ణమైన తటియోగమునబ్బునా? వెంకటేశ్వరా! 1274
- శా॥ భారద్వాజన జాతయౌవధువు, సుబ్రహ్మణ్య కుద్వాహమున్,
 యారేపల్లె వివాహవేదికను సత్యంతాను వైభోగమున్,
 పొరోహిత్వల గీవనల్ నిడగ వైవాహంబు శోభిల్లెనో,
 గారిదేవి యనుగ్రహంబు కలుగంగన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1275
- ఉ॥ మామగు భాస్కరుండు తగుమాత్రము కట్టుమునిచ్చి పుత్రినిన్
 క్షేమము నల్లునిన్ గృహముజేర్చెను సారెతో సత్తయింటికిన్,
 సామము వాక్యముల్ పలికి సౌఖ్యమొసంగగ పల్కునీతులన్,
 నీమముతోడనంపె కరణీకము తోడ్చుడ! వెంకటేశ్వరా! 1276

- ఉ॥ పుత్రి ప్రసూన కార్యములు పూర్తినయెన్గద! నొక్కటుండె! గా
యత్రి వివాహమున్ జరిగె యాపయి నయ్యెను సుబ్రమణ్య, దౌ
హిత్రి, యెరాజయేమిగిలె! యింకను సోదరుడుండెయండ, యే
మాత్రము డిగ్గిలేనిదయె, మంచి పరున్గన! వెంకటేశ్వరా! 1277
- ఉ॥ అదరణంబు మెండునయె, అల్లునికంతట అత్తయింటిలో,
సోదరుడున్ సుజాతను, ప్రసూతికి తోడ్కొనివెళ్లి, కాన్పుయై
సాదు సుశీల పుత్రికనె! సంతస మందుచు భారసాలలో
యాదినమందు "మానస" నియామకనామ మొనర్చిరంతటన్, 1278
- శా॥ వైవాహంబు తదాదియున్, హృదయ దౌర్బల్యంబు, నాయాసమున్,
యావంతైన కదల్చగన్ నడువలేనౌ కారణంబంతటన్
యావైద్యుల్ రుధిరంబు నివ్వమన నత్యంతార్తి, బాబ్బీయు, శా
యీవంతై యనువుల్ పునర్భవమునయ్యెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1279
- కోర్టు డిక్రీ అమలు
- మ॥ అది నా కర్మమే! గుండెపోటునయె భార్యా యిందిరాదేవికిన్,
నదియున్ స్వస్థతఁగాంచ కోడలునునౌ, నాగేశ్వరిన్ సుబ్బసం
బుదయించెన్గద! నానుపత్రులను నేనుంచంగ బాగయ్యెగా,
పదమంచున్ సుతుశాయి తోడ్కొనె గృహంబౌ నాజగిత్యాలకున్!
- శా॥ అయ్యెన్ కాలము యేడు మాసములు న్యాయాధీశ తీర్చివ్వగన్,
అయ్యెన్ డిక్రీయు, నేటిదాక తుదమొదల్ యావంతు కాన్పించదే?
వియ్యంకుండు సహాయమున్ నొసగనే విజ్ఞాపనన్ పంపితిన్,
కయ్యంబౌనొకొ? కోర్టునుండెగద నింకన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1281
- ఉ॥ పంచను మేడపైనినిడ, ప్రాప్తమే! పెంకులు రాలుచుండె, యా
శించిన మేఘకున్ తనివిఁజెందగ వానలు లోనగారగా,
పంచ పిమెంటు క్లాబు నదియున్ సఫలంబు కనంగనైతి! నే
కొంచెము రానిదయ్యెగద కోర్టు ధనంబును! వెంకటేశ్వరా! 1282
- మ॥ "ధనమే మూలమిదం జగత్త"నెడు వాదంబింతకున్ నవ్యమే!
పనిచేయంగల కార్యమెద్దియును, 'రూపాయే' నగత్యంబునౌ,
కనుమూసే వ్యవధిన్ ధనంబునది నా కష్టార్జితంబైనచో,
అను భుక్తంబగు సర్వమున్ నిజమునయ్యా వెంకటేశా ప్రభో! 1283

- శా॥ పూర్వీకుల్ తమ యాస్తినిన్ ననుభవోద్భుక్తంబునై పంచగా
నిర్వాహంబున వంశజల్ పదవి సాన్నిధ్యంబునన్ కోరుచున్
పర్వెన్ విక్రయమున్ క్రయంబులకు! నా భాగంబు వాంఛించి, రా
సర్వార్థంబుగ నిమ్మజాతులకు పంచన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1284
- చం॥ అటుల ప్రభుత్వమెంత పరిహారము "మార్కెట్టులేటు" నివ్వకన్,
కఠినుడు, ధూర్తుడై, కడకు "కాష్టపువిల్వతా" నెంచిపంపె, కో
రుటుకును ముండలాధిపుడు, రొక్కము చేతికి నందకుండగన్,
చటుల వివాదహేతువయి సాగెను ద్వాదశవత్సరంబులున్, 1285
- చం॥ పటుతర కార్యనిర్వహణపై పదిరెండు వసంతముల్ నయెన్,
నెటులనొ వ్యాజ్యమున్ గెలిచి నింతకు మాసము లాదళంబయెన్,
నటునిటు గొట్టులాడుచును న్యాయ సభాంగణమే శరణ్యమై,
నిటు "యి.పి" వేయగన్ కడకునిల్పితి కోరున్! వెంకటేశ్వరా! 1286
- మ॥ ధనమాన్యాయ నిరూపణన్ తుదకు నేర్పర్పంబునన్ నమ్మ! నై
నను సంతానముకివ్వ హక్కుగలదై వానాడై నేనెంచితిన్,
మనకాయెల్లును "పెన్ననున్" గలదు మామావంబునన్ పోనగా,
యనుమానించగలేను! ముందుగతికయ్యా వెంకటేశా ప్రభో! 1287
- శా॥ కానిచో నొక్కరీతిగను కాలము సాగదు! నేడురేపటి?
యేనిముసంబునందునను నీళ్ళరునాజ్ఞ యముండు తీర్పు! సం
తానముకేమి చెప్పవలె? దాతుత్తగాదుగ ధర్మమేగదా!
ప్రాణము నిల్వబోదు, నెటు పాల్పడదించుక! వెంకటేశ్వరా! 1288
- మ॥ "నుదుటన్ వ్రాసిన వ్రాలుకన్నకలదా నూతండు చింతించినన్"
నెదురై నిల్చిన ధర్మపాశమును నేనెట్లెస తప్పించ, నా
గదు! అందాకను నెందుపోవలయు? నా కర్మంబిదే తీర్పు! త
ప్పదు! యత్నంబున లోపమెందులకు నివ్వన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1289
- శా॥ ఔనా? కోర్టు ధనంబు నిత్తురనుచున్ నందారు నెక్కించిరే?
దానన్ ముప్పదివేలునై ఋణము ప్రాప్తంబయ్యె! నాకింతల
క్షీణారాయణు నిచ్చుకొపమది! దాక్షిణ్యంబు లేకుండ దే
వా నట్టేటను ముంచగన్ తగునటప్పా? వెంకటేశా ప్రభో! 1290

శా॥ శాంతినుఖంబులన్ బ్రతుకు సాధనజేయగ నెంచి, నా
కింతియచాలు వచ్చునది నెప్పటికైననువచ్చు నాశతో,
సంతతమున్ స్మరించ మనసారగఁగోరగ నీవు నన్ను వే
దాంతియుఁబోలెనన్ ఋణము తత్పరుఁజేసితి! వెంకటేశ్వరా! 1291

శా॥ పాపము సొమ్ముకాదు! ప్రతి "పైసయు కోర్డునగెల్చినట్టిదే"
నా పరువున్ ప్రతిష్ఠయు పణంబిడిరాగల డబ్బుకైనదే?
శాపముఁగాక యేమగును? జాలమునయ్యెడు సొమ్మునివ్వరే?
తోపదు మార్గమొండు? నిక దూరను నేటిని? వెంకటేశ్వరా! 1292

శా॥ "అపదనాఁడె బాధలకు అందును దేవుఁడు! సౌఖ్యమందుచో,
తోపఁడటన్న" సత్యమగు! దుఃఖము సంతసమందు వేశనున్,
స్నేహదపూజ సల్పితిని నిత్యమవశ్యము నిన్నినాళ్లుగా,
నాపయి నల్లకే కమలనాభ, దయామయ! వెంకటేశ్వరా! 1293

శా॥ "వడ్డికి సొమ్ము తెచ్చుచు వివాహముఁ జేసుకొనంగ, నా
దుడ్డును తీర్చగన్ నసలు దోచుకుతిందువు! భక్తులందఱున్,
నడ్డమునైన పాట్లుపడి "నాపదమొక్కులవాఁడ"నంగ నీ
యెడ్డితనంబు తేలెగద? యేమి మహాత్యము? వెంకటేశ్వరా! 1294

శా॥ "నడ్డినితన్ని నాతనిని నాకడకంపుడు వైద్యసేవకై,
దుడ్డును చేకొనంగనగు, దోసిలివేతురు హుండిలోననున్,
అడ్డములేదు నాకసలు యార్జన సల్పగ నీవిధంబు నే
వడ్డికి కాసులివ్వగల వాఁడననంగను! వెంకటేశ్వరా! 1295

శా॥ "బాలానాం కడురోదనంబలమనే" వాక్కున్ వినన్ తల్లియే
బాలున్ గిచ్చుచు స్తన్యమున్ కుడువనొ స్వాభావమున్, నీవయే
లీలామానుష విగ్రహుండవుభవల్లీలా మృతంబాపదల్
పాలున్ జేయుచు బ్రోతువేమనగ? చెప్పన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1296

శా॥ ఈ నిర్వేదనమేల? కాలమెట్టులవా తీర్చిచ్చున్గదా? జూడగన్
కానై నున్నది కాకమావదుగదా? కష్టించి శోధించ న
న్నేనాఁడో లిఖించె ధాత బ్రతుకన్ యేర్పాటుగా వెంకటే
శా! నీ నామమె పూజలే శరణు! నాశాశ్శోతివో ప్రభూ! 1297

కర్మ పరిపక్వము : దుఃఖవిదగ్ధము

ఉ॥ జింకను చర్మమున్ క్రయముజేసితి ముప్పది రూప్యముల్ నిడన్,
శంకయె తెల్లమచ్చలది సవ్యమే? పూజ జపంబులొనా? నా
వంకను తీర్చె శాస్త్రులు శుభంబని పేర్కొనె! మానసంబునా
శంకరుపైన భారమిడసాగె జపంబును! వెంకటేశ్వరా! 1298

చ॥ శుభదినమందు చర్మమును శుభ్రమొనర్చుచు మరదిరంబునం
దభిముఖమందు పీఠమున ధౌతపు వస్త్రముపైన నుంచి, నా
విభు మనమందు నిల్పిస్తుపవిష్టుడనై జపసంధ్యలాదిగా
త్రిభువన దైవమంత్ర ముపదేశములైనవి! వెంకటేశ్వరా! 1299

చ॥ పదియొకండు "జూను" నెల ప్రాప్తమునయ్యెను జింకచర్మమున్,
పదిలమొనర్చి వాడితి. శుభంబని విజ్ఞాత చెప్పనంతటన్,
అదియును శాబకంబనగ యన్వయమందదు నాల్గు నడ్లులిం
పొదవగ కష్టమైచనెడు ముడ్వగ చర్మము! వెంకటేశ్వరా! 1300

ఉ॥ ఇందిర చెల్లెలొ జయయు యింటిలో రోగము తీవ్రమంచు నా
కందిన తంతివార్త చని, యంతటఁజూడగ వేటపాలెమున్,
సందియమంది నాపెనట చయ్యనజేర్చిరి వైద్యశాలలో
బొందిలో నాస్పృహన్ కలిగి మూత్రము పూత్రము రానిబాధతో!

ఉ॥ యుందని వైద్యులొగడువు నుంచీరి యిర్వడివాల్లు గంటల్లాన్,
ముందనుమానమే కలిగె మూత్రపు పిండము పాడునయ్యెనన్,
కొందలమంది వారటల గుంటురు పొండని జెప్పిపంపగా
యందెను తంతివార్త అనహయులమేగద? వెంకటేశ్వరా! 1302

ఉ॥ యేనిముసంబు నెయ్యదియు నేవిధి వచ్చునో చెప్పలేముగా?
కానిచో తంతిరా జయకు కల్గిన నాపదకష్టకాలమున్
కాన, జయన్ పరామరిక కాంచి ప్రయాణము తిరిరాగ నా
త్రైసులొ చౌర్యమున్ జరిగె టక్కరి చేసెను! వెంకటేశ్వరా! 1303

చ॥ పదియొకండునున్ గడచె! పట్టుమనంగన్న మానసమయ్యె, నే
డది యొక కారణంబున జయప్రద వ్యాధితోనుండ చూచిపో
వుదమని రాకయున్ తిరిగిపోవగ బండలో భార్యయందు కా
? దొరకబుచ్చుకున్ పరుగులెత్తెను చోరుడు! వెంకటేశ్వరా! 1304

చం॥ వగచి ప్రయోజనంబె? భగవంతుడొసంగిన దానికన్నయే
మగు? ముఖదుఃఖముల్ నరిసమంబుగ నెంచుట విజ్ఞులందురే?
మగువల రక్షణొనదీయు మంగళసూత్రము దోచుకోఁబడెన్;
మగఁడొక్కఁడందెన్ దురభిమానుఁడు మాన్యుఁడు! వెంకటేశ్వరా!

కా॥ ప్రాయంబాయెను! వెంకటేశ ప్రభువా! వ్యాజ్యెంబునన్ డబ్బునున్
వ్యాయంబొగలే కోరతప్పదమె? చొర్యంబందు సూత్రంబునున్
యేయింగిత్యము దోచుకోఁబడె? ఋణంబీపాటికిన్ ముంచె, నీ
ధ్యేయంబేమిట? కాలరాచెదవాగా? దేవానిమన్ నమ్మగన్? 1306

ఈ॥ "పాపిచిరాయు వందురట!" పాపములెన్నిటిఁజేసితోగదా?
కాపమహాత్మ్యమే రచన నాపాతిహాసలగ పుస్తకంబుగా
యాపితి విన్నిరోజులుగ? అచ్చునువేయక తప్పులొప్పులన్
వా పరిపాటి దిద్దగనునయ్యెను నింతకు! వెంకటేశ్వరా! 1307

చం॥ దినము యుగంబుగా దొరలె? దిక్కును తోచదు! వ్యాజ్యమాడ, కా
రణ పరిభూత సంపదలు రావయె? మానసమున్ ద్వీవిధీకృతం
బున పరిహాస భావము పూర్వకృతంబుగ చొర్యదోషమై
చనదిక జీవితాయము సంధిలఁదోచదు? వెంకటేశ్వరా! 1308

చం॥ పరువిడఁజేయ వ్యాయమనివార్యము నెంచగ నీకుతోచెనా?
మరువగ సాధ్యమా? మనసు మన్ననబొందుట మానవోన్నతా?
తరుణము వేదిమోడెవలె! తప్పదు! దుర్విధినెందుకిట్టులన్
పరితపింపఁజేయు భవబంధమునందున్! వెంకటేశ్వరా! 1309

ఈ॥ ముందుకు నుయ్యి! వెన్నజనపో నదిగొయ్యిగనయ్యె, నింతకే
ముందును? యైన నీ బ్రతుకు మంటిని పొలొనరింప నిచ్చయే?
విందుగఁదొచెవా? ఋణము వెంబడి, చొర్యము, వ్యాజ్యభారమున్,
యెందులకీ తోహాసుమహాకృతి కాపము? వెంకటేశ్వరా! 1310

ఈ॥ వినతండ్రి మతునయ్యు నింటికిని నేపెదైనవాడైననిన్,
ననుజున్ బోలినవాడనె తుదకు కర్మాదుల్కనన్, పొల్లొనన్,
నను శ్రీరాములు నేలుజేసిగద? వజ్రానంబునన్ తాను చే
సెను తప్పున్? వికనేమి చెప్పవలెన్ శ్రీ వెంకటేశ ప్రభో! 1311

ఉ॥ తప్పులుజేయు టెప్పుడును తప్పుదు మానవనైజమందునన్,
తప్పు సమర్థునన్ తనకుతానపరాధిగఁ గన్పడున్ గదా?
తప్పులు నెన్నువారు తమతప్పు లెఱుంగరు లోకమందునన్,
తప్పును నొప్పుకున్నయిది ధర్మము యుక్తము! వెంకటేశ్వరా! 1312

చం॥ వనిత తనంతకా వలచివచ్చిన ప్రేమరసైకమూర్తియా!
మనసున నొక్కరిన్ మగువమానము నింకొకనిన్ నిడంగనా
ప్పునె? మనుధర్మశాస్త్రములు పూర్వమె న్యాయము నాతికిచ్చిరా?
మనుగడ నీతివర్తనము మానవతాగద? వెంకటేశ్వరా! 1313

శా॥ ప్రక్కేశాస్త్రి యనెన్ ద్వితీయమునకున్ ప్రాప్తంబుగానోపునా?
వక్కాణించెను కాముకత్వమున నాపాదింప దోషంబునున్
స్రక్కున్జెందు నివారణంబునగు శాస్త్రోక్తంబుగా నొప్పుడున్,
దక్కున్ నాయువు శాంతిసౌఖ్యమ నిరంతన్ వెంకటేశా ప్రభో! 1314

ఉ॥ కాముక లోలతత్వమున కాంతను గాంచిన దోసమేగదా?
యామనుజుండు నావనిత నందము సంస్తుతిజేయ నొప్పునే?
తామనసార పొందుకన తప్పగు! కాని కవిత్వమున్ కవీ
శుల్ ముఖమున్ మృతిన్ రచన శోభలు, సాయిమహాత్ముడంచనెన్!

మ॥ జయమున్ చేరువనయ్యె, గౌనగను, యాశాలభినై పొందితిన్,
క్రియయున్ కార్యము సాధ్యమై తుదకు సంకేతాను సారంబుగా
చెయిదంబుల్వలె, భోగ్యమై వెలయు! దూషించంగనున్ పాడియే?
వ్యయ సంభృత్య విచారణీయమయెనయ్యా వెంకటేశా ప్రభో! 1316

చం॥ జనవరినాటి నుండియు విచారణ సల్పిన కోర్టు వ్యాజ్యేష్టా
ధనమును కోరుచుండ పడదయ్యెను వారికి నివ్వనెంచగన్,
అనువుగ బాధ్యతారహితమైన విధానము నాచరింపగా,
చనునె ప్రభుత్వ పాలనకు జాలమొనర్పగ! వెంకటేశ్వరా! 1317

చం॥ సుతయు భవానియయ్యెను, ప్రసూతి సుఖంబుగ, యెట్లె అమ్మలున్
ఋతుమతియయ్యె! బామ్మ తన యిష్టమునన్ "దరియంబు"పర్చి బం
తి, తదితరంబు చిమ్మిరియు తెచ్చుచు హేత్తికి అంగుళీయమున్,
సతి మనసారనిచ్చె! తన సంతతి ప్రీతిల వెంకటేశ్వరా! 1318

ఉ॥ ప్రాయమునంది "రేఖ"యను హిందూ పుష్పవతయ్యెనంచనన్,
 యాయనురాగమున్ కనకమౌక్తిక చంపసరాలు నిచ్చితిన్,
 శాయి మదీయపుత్రుడు విషజ్వర పీడితుడైన వేశసున్,
 సాయమొనర్చి కాంచితిని! శాంతిలె వ్యాధియు! వెంకటేశ్వరా! 1319

ఉ॥ అందని మానిపండ్లకయి అట్టులు(జాచు విధంబునయ్యెనే?
 చెందును లక్ష్మీయన్, ధనము, శీఘ్రమునిమ్మని కోర్తుతీర్చునున్
 యందగఁజేయవారికది యౌదల(దాల్చుట నవ్వలాటయై,
 మందగొడిన్ తిరస్కరణ మాత్రమొనర్చిరి! వెంకటేశ్వరా! 1320

చ॥ ధనమును నబ్బిగా నదియు ధర్మయుతంబుగ వ్రాసిపెట్టినన్,
 తినదగియుండనోపుగద! తేటగవచ్చు విధంబు ప్రాకులా
 డనదియు రాకపోవు! యెప్పుడైనను రాకతప్పదంచు నా
 మనసున నమ్మియుంటి! మతిమాలిన బుద్ధియె? వెంకటేశ్వరా! 1321

చ॥ సిరియె యనుగ్రహించనటఁ జేరుగృహంబు తనంత తానుగా,
 తరుణము వచ్చినన్ వెడలు దానిని నాపగ శక్యమౌనునో?
 యెరిగియు దుఃఖితుండనగుటేమి వివేకము? వ్రాసియున్నచో
 జరుగును రాకతప్పదది సత్యము, తథ్యము! వెంకటేశ్వరా! 1322

చ॥ మనసున నుండబట్టకయె మాటలు ప్రేలుచు వ్రాయుచుంటినే?
 మనుజులు సాటివాని కవమానముపాలవ నవ్వచ్చుందురే?
 కనసహనంబుకున్ పరిధికద్దకదా నెటువంటివారికిన్?
 నణకువ తప్పినన్ తగులునాను ప్రతీకము! వెంకటేశ్వరా! 1323

ఉ॥ తాతలనాటి యాస్తులను దత్తునకివ్వగ నొక్కటొక్కటిన్
 నాతఁడు విక్రయించె తన యాత్మజులెవ్వరి కివ్వకుండగన్!
 పైతృకమిల్లు తోటలను పంచగ వచ్చెడు చెక్కముక్కలే?
 పాతరలాడనబ్బు నతిస్వల్పపు భాగము! వెంకటేశ్వరా! 1324

శా॥ దైవానుగ్రహ తత్పరున్ గృహము నాదాయంబు శూన్యంబునై,
 యావిస్తీర్ణత తోటయే నరయగన్ నాధారమయ్యెన్గదా!
 భావిన్ లక్షల కాటపట్టనగు నాపండంటి తోటుండగా
 భావింపన్ విధి నందఁజేయవలె నివ్వన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1325

- శా॥ కశ్చిత్ దోషము తప్పలేయగును! శిక్షార్థంబుగానెంచ, ప్రా
యశ్చిత్తంబు సమానమౌనుగద? న్యాయంబంచు శిక్షాస్మృతిన్
పశ్చాత్తాపము మించినన్ గలదె? సంభావింప శక్తింపగా,
దుశ్చారిత్రముకంటె మేలగునుకాదో? వెంకటేశా ప్రభో! 1326
- మ॥ పునరావృత్తము సేయబోదగదు! మా పూర్వీకులేత్రోవనే
గిన చందంబున చక్కముక్కులుగ భాగించన్ నభావ్యంబు, కా
దని సంపూర్ణము నాస్తిపాస్తులను సంతానంబు కివ్వంగ నెం
చ నదే గైకొనె నాప్రభుత్వమిటు లెంచన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1327
- చం॥ విలువ పదింతలై పెరిగె, విక్రయమందిడ చిన్నచూపునై
తలవనిరీతిగా పఱిగె ధర్మవిధానము రిత్తబోవునే?
ఫలితము సంచితంబునయి ప్రాప్తఫలంబయె! చింత యెందుకో?
కలిగెను సంతసంబు మదికన్దము తీతెను! వెంకటేశ్వరా! 1328
- న్యాయమార్జితము, సద్వినియోగము :-
- ఉ॥ తొంబదియైదురా, గడచె తొంబది నాలువసంతమెంతలో?
తుంబురు వీణమిటుచును దోసిలి యొగ్గుచు, దిక్కుదిక్కులన్
నంబరవీధినిన్ గనుచు, యాపద కావుమటంచువేడగా,
సంబరమంద లభ్యమయె సంపదనేటికి! వెంకటేశ్వరా! 1329
- శా॥ ప్రారబ్ధంబని యెంచబోనునుమి! సంప్రాప్తంబు కానున్నచో,
యారణ్యంబుల డాగినన్ దొఱకునొనయ్యాచితంబౌను! కా
గా రూప్యంబులు యెన్నిదిన్నరగ లక్షల్ చెక్కునిప్పించె! ఔ
రారా? దాతలు లంచముందినగ, రాదా? వెంకటేశా ప్రభో! 1330
- శా॥ ఔనా? తొంబదియైదు జన్మవరి దివ్యంబైన తారీఖు, ల
క్ష్మీనారాయణు షిర్దిశాయిప్రభు దర్శించంగ, సంతృప్తుడై
నేనర్ధించగ "అర్ డివో" కలిసి తానిప్పించె చెక్కంతటన్,
నీనామామృత చింతయే ఫలమివన్నీ వెంకటేశా ప్రభో! 1331
- ఉ॥ శాయిని సంప్రదించితిని సంక్రమణంబగు సంకురాతినిన్,
సేయగ భాగముల్ ధనము చిత్తము హర్షితుకాగ, సత్యనా
రాయణకున్ వ్రతంబయె! బిరాసను కట్నము కూతునల్లుకున్
నీయగ సంతసంబయెను! యెప్పటికెయ్యదో? వెంకటేశ్వరా! 1332

మ॥ గృహ పైభాగము కట్టి పూర్తియయె! నాకెన్నెన్నో మొక్కుంబడుల్
స్పృహతో అంజనిపుత్రు విఘ్నపతి, లక్ష్మీనారసింహండునున్
బహుధా దుర్గను పూజలన్ దనిపి ప్రాప్తంబైన సంపత్తునున్,
సహధర్మిన్ సహతీర్చుకొంటి ఫలమెంచన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1333

షిరిడి తృతీయ సందర్శనము: సాయి సన్నిధి చౌర్యము
మ॥ షిరిడీసాయిని సన్నిధానమున నర్చించన్ సుతున్ పత్నితో
దరిశించంగను ద్వారకావతి నమందానంద సౌందర్య మం
దిరమున్, పాదుకలన్ సమాధికని వీధిన్ చేర కన్పించదా
సరి ముప్పై మరి రెండువందలును, యెంచన్! వెంకటేశా ప్రభో!

శా॥ నా యుద్విగ్నతనేమి చెప్పను! ప్రమాణంబైన రూప్యంబులె
ట్లో యుండెన్ గద చెక్కురూపమున యాలోచించ నర్పించగన్,
నేయుండంగను భోజనంబునకు నన్నీభర్తులన్ చాలవే?
నాయుత్సాహము నీరుగారె గదరన్నా! వెంకటేశా ప్రభో! 1335

శా॥ కన్నీళ్లాగవు! "వాయిమూడతిక" చీత్కారంబు పుత్రుండిడెన్,
యన్నీయున్నను నల్లునోటగని నన్నట్లయ్యె! జీవంబునున్
యెన్నాశైనను మూడువేలు పయిగా యిర్వేశతంబుల్ కనన్,
యెన్నన్ సాధ్యమె? యేమిచేయగలదయ్యెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1336

మ॥ మొదలే చౌర్యము మూడువేలకయె! చెప్పల్ పోయె, వాటంతటన్,
పదివేల్ రూప్యము చెక్కురూపమున నివ్వన్ కార్యమయ్యెన్ గదా?
అదనున్ నర్చన చేయలేకనయె! మధ్యస్తంబుగానయ్యెనే?
హృదయం బీటలు వారిపోయె నటులయ్యెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1337

శా॥ హైదరబాదునన్ సుతులకందగజేయ ధనంబు లెక్కలన్,
కాదనె బుజ్జి, నంతనటగాదని వచ్చితి మేము నింటికిన్,
సోదరు రాముగూడి తమ సొమ్మును నిమ్మని శాయరాగనున్,
నాదినమందె చెక్కులను అందగ పంచితి! వెంకటేశ్వరా! 1338

చం॥ అడిగితి రెండుసార్లు తమకక్కఱయుండునటంచు డబ్బునున్,
తడబడకుండ కాదనుచు, తప్పకుపోయిరి! నెందుచేతన్
అడుగులొ అడ్డువేయుచును యాత్రముతోడను రాగనిచ్చితిన్,
నడవడి కుట్టుకుంకలకు నమ్రతనేబుచ్చెనే? వెంకటేశ్వరా! 1339

- ఉ॥ శాయయు పుట్టపర్తి చనెజూడ్యముకోసము సంప్రదించగన్,
సేయగ పుత్రుకున్ వడుగు సిద్ధమొనర్చగ, జర్రెనంతటన్,
హాయిగ బందుగుల్ నిటకు నందఱురాగను సంతసంబయెన్
చేయగలేను ముందునిక? చెప్పనులేనుగ? వెంకటేశ్వరా! 1340
- ఉ॥ సర్వము సిద్ధమై తనరె, శాంతిసుఖంబులు చేకురంగ, నే
పర్విడనోపజాల! నికబాధ్యతమేఱకు తల్లిపత్నినిన్
నిర్వహణంబు కాంచుచును నిత్యము పూజలు సల్పుచుండి, నే
గర్వముగన్ ప్రశాంతతౌ కాలము పుచ్చగ! వెంకటేశ్వరా! 1341
- ఉ॥ పుత్రి ప్రసూన బావ, మును, పోయెను దత్తత; బావమర్దికిన్
పుత్రుడు రామమోహనుడు, పొందగనొ వరుడంచు కోరె, త
త్పుత్రిని "రాజ" నివ్వగను పోయినడుంగగ సంప్రదించగన్
నాత్రుత యిష్టమున్ తెలిపిరంతట పెండ్లికి! వెంకటేశ్వరా! 1342
- శా॥ తాడేపల్లియ రామమోహనుడు బాంధవ్యంబునన్ దగ్గఱై
యీడొ రాజకు; జాతకంబులును నేనివ్వంగ నాతండ్రికిన్,
చూడన్ వచ్చిరి, సంప్రదించులయె, ప్రశ్నోదంత ప్రామాణ్యమై,
తోడన్ మూర్తము, హాలు నిశ్చయము సంతోషింపగావయ్యెనో!
- చం॥ యెనిమిదియైదువేలు తమకివ్వగ, కట్నము, రైసుమిల్లు నం
దున యతిధుల్ సహస్రము, యితోధిక లాంఛనమిచ్చి పుచ్చుకో
వను, వరుకట్నమాపయిని, వస్త్రము పాంటులు, పర్ణలంచు వా
రనగను నాడుబిడ్డలకు, అర్పణ లాంఛన మాదినివ్వగన్, 1344
- ఉ॥ జాతకమివ్వ పంపెనది శాస్త్రులు బొంబయి పండితుండు నా
జ్యోతిషమున్ గ్రహంబు పరిశోధన సల్పుచు, సవ్యమంచు, మై
త్రిన్ తనరెన్ గ్రహంబులొకరీతి వధూవరు లానుకూల్యతన్
నాతడు తెల్పె పెండిలికి నానతి నిచ్చుచు! వెంకటేశ్వరా! 1345
- ఉ॥ కోరెను వెంకటేశ్వరుడు గొంతిమ కోర్కెల, దోసపప్పునున్,
కారెటుహల్వ పాకములొకంతట యిర్వదిపైననుండ, గోం
గూరతో, పిండివంటలును, "కూర్మపలావు, బ్రయానితోడ, క
ర్పూరపు దండలున్ మరియు పూవులహారము, వెంకటేశ్వరా! 1346

ఉ॥ పెండిలి వారమంచనుచు పెద్దరికంబున విట్టివీగుచున్,
పెండిలి సూటుపోటులను పెంపరలాడుచు తూలనాడగన్,
పండిత బృందమున్ సగరె? పామరుకై వడి చూడనెంచపో
పోరడన అడవిడ్డయును భోరున యెడ్చెను! వెంకటేశ్వరా! 1347

చం॥ అదివిని రామమోహనుడు అల్పపుబుద్ధితో అక్కలేడ్పులన్
మదికలహంబుపూవె, ననుమానమురాదయె నాకు నెట్టులన్
విదితము "రాజ" చెప్పగను, విస్తునుపోతిమి. మన్ననందకన్,
హృదయము గాయమై యదియు యివిధి శత్రువునైతి నీశ్వరా! 1348

ఉ॥ బాలతోడుంగునున్ వధు వివాహపువేళనుంచ పద్ధతొ,
బాలకు "రాజ" హారమును భావ్యము, రాణియు "మార్చి దానినిన్
తాళికి సూత్రతాడుగను తప్పకనివ్వ"మనంగ "మీరలే
లీలను చేతురో తమకు లెస్సగు" నంటిని వెంకటేశ్వరా! 1349

ఉ॥ "బాలతోడుంగు నాభరణ పద్ధతి నుంచగ పెండికూతుకా
వేళను కన్యాదానమున, పెండిలిపీటలనుంచపాడి, స
మ్మేళన పాతలోహమని మిట్టిపడంగగ, రూఢిచేయుమీ
హేళను తప్పదిద్దుకొన యెంతయొ నొప్పని" మందలించితిన్, 1350

కా॥ కార్తీకంబున కృష్ణపక్ష విదియన్ కర్కాటలగ్నంబునన్,
కర్తవ్యంబుగ రామమోహనుడు యాకళ్యాణి రాజేశ్వరిన్
మూర్తబందున సూత్రబంధమగుటన్ పూజ్యార్థ పురోహితుల
వర్తించెన్ తగువేదదీవనల నివ్వన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1351

ఉ॥ పెండిలి మూడునిద్రలయి వెంటనె "రాజను" కాపురంబుకున్,
యండగ వెంకటేశ్వరుని అక్కయు, కూతురు చెల్లెలుండగన్,
పండిగ వార్చిదిద్దగను వారలు శిక్షణ నిత్తురంచు వా
రుండగ వెంటతోడ్కొనెను, యుక్తిగ, నాతడు వెంకటేశ్వరా! 1352

ఉ॥ అత్తకుచాటు కోడలగు, అందులు పెద్దలు కాపురంబునన్,
అత్తలు తీర్చిదిద్దెదరు యాగృహమందున సంప్రదాయముల్
అత్తలు కొందఱుండెదరు అగ్నిరగిల్చెడు యిట్టికాలమున్,
అత్తల ఘాతుకంబులకు యాహుతినయ్యెడు కోడలెందఱో? 1353

- ఉ॥ అత్తలులేని కోడలు గృహంబున యుత్తమురాలు నందురే?
అత్తకు కోడలే కలుపునై నచానౌ గుణవంతు రాలగున్,
అత్తలులేని కాపురము యారడినొనగు యెంచిచూడగన్,
అత్తకుచాటు కోడలును హద్దగు, నందులు వెంకటేశ్వరా! 1354
- మ॥ మనసాజేయ వివాహముల్ పఱగె సమ్మానార్హ నిందార్హచిం
తన బుద్ధిన్సను దూషణార్హునిగ నాద్యంతంబు దోహత్తుక
జ్ఞనముల్ దూరగ రెండుచోట్లను శాస్త్రంబెల్ల ధర్మంబు దు
ర్వినియోగంబయె! దుఃఖభాజనము పర్వెన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1355
- ఉ॥ దోషములెన్నుటన్ పరులదూరుటయేపని జీవితాశ్రమై,
దూషణ పందియే కనవుతుడును జిహ్వాతో శుద్ధిజేయ వా
క్తూషణ సూకరంబులకు దుర్మతులొక్కటిన్లంచు సాయిబా
బావీరిడి నివాసియనె బాష్యము చెప్పుచు! వెంకటేశ్వరా! 1356
- శా॥ మాతృస్థానము చిన్ననాటననె వమ్మెపోయెనే? దత్తుగా
మాతృస్మార్తిని సేవజేయగను, సన్మానించ నెంచంగ నా
జ్యోతే ద్యోతకమయ్యెనిప్పుడును నాశోకంబు మాన్పంగనౌ,
మాతన్ రంగమ తెచ్చితిన్ ముదుక అమ్మన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1357
- ఉ॥ పుట్టిన పాడుబుద్ధి నదిపుడ్కులకాలిన గానిపోదుగా?
పట్టినపట్టు వీడదయె, పాపమొ? పుణ్యమొ? నెంచదయ్యె? న
ప్పట్టిన బూదిసేయమని ప్రార్థన సల్పిన యమ్మనిప్పుడో
తిట్టుల దూషణంబులను దీవనలిచ్చెడు! వెంకటేశ్వరా! 1358
- ఉ॥ తల్లి గతిఁజెన్నాడు ననుదత్తునిగా హనుమంతరావు తా
నల్లనతెచ్చె వంశమును నంశముగాకను నుద్ధగోరెషన్
"పిల్లడి తల్లిగా మనబి పెండ్లము నివ్వపడంగదాయె, వా
తల్లిగ నెప్పుడున్ దయనుతల్పు" మటంచనె! వెంకటేశ్వరా! 1359
- ఉ॥ అట్టి మహాత్ము వాక్యముల నాశయసిద్ధికి తోడ్పడంగమన్,
పెట్టిన బాధలన్ మఱచి, విజ్ఞతమేఱకు మాతృస్మార్తి ని
ప్పట్టిన పోషణాదరణ భారము నెత్తిన నై చుకుంటి, కా
నిట్లుల నేడిపింపతగునే? చెడుకాలము! వెంకటేశ్వరా! 1360

షష్ఠమ చరణము : శాంతిపథము :

౧౫. అశ్వీజంబున శుక్లపక్ష విదియన్ అక్షోబరూ రెండునన్,
విశ్వంబందు మనోహరంబునగు దేవీపూజ లారంభమౌ,
యాశ్వాసించిన జీవితార్పణము షష్ఠ్యావత్పరాలై కనన్,
యైశ్వర్యంబును ప్రాప్తియై యనుభవేద్యంబయ్యెనో నేటికిన్, 1361
౧౬. అరువది వత్సరంబులును ఆశ్వయుజంబు ద్వితీయ శుద్ధమున్,
పరిణయమైన దాదిగను బంధము పెంచగ షష్ఠిపూర్తి, యా
చరణము, వంశవృద్ధియయె, సంతతి నార్పురు కల్గెనంతటన్
తరుణము చేరువయ్యెనిక ధన్యము జీవిత లక్ష్యసాధనన్, 1362
౧౭. షష్ఠి పూర్తియయెన్ వివాహమయి, షష్ఠాబ్దంబులై నేడు, వా
సిద్ధిల్ మూర్తము నిశ్చయింపనది పంచేష్ఠి ప్రియంబయ్యె, నా
యిష్టాచార పరంబు వర్ధిలెను నాకిన్నాళ్లుగా సౌఖ్యమా
ధిష్టంబైనది జీవితంబు పరమిందే శాంతి చేకూర్చగన్, 1363
౧౮. చెలియై భాసెనో? విధేయతయు పంచేంద్రియ మాధిష్టతై,
విలసిల్లెన్ యెదోపూర్వపుణ్యమున భావించంగ సంసారమున్,
తలపున్ కార్యము నొక్కటై తన పరార్థాయత్న లోపంబునున్,
కలుగన్నీయక రాఘవాంబునియెన్ కష్టంబు రాసీయకన్! 1364
౧౯. సుధ కలశంబుతో మనసు చూరగొనంగల భావనాకృతిన్,
మధుర మనోజ్ఞమూర్తి సుమమాలగ వ్రాలెను వక్షమందునన్,
అధరసుధా ప్రపూర్ణ హృదయాస్థలి నెంతగ నాక్రమించె! నా
కథ యికమిద వ్రాయమని గాఢముగా తను హత్తుకోవగా, 1365
౨౦. నాడట మోహనాకృతి మనంబుననిలెను యౌవనాదృశిన్,
నేడొక వృద్ధ దంపతులు విండిన కుంభము జీవయాత్రకున్.
తోడుగ నీడగా గడపమార మదెంతగనున్నదో కదా?
యాడిన యటరాదికను అన్వయమందడు! ముందుముందుగా! 1366
౨౧. జీవనసారమున్ తెలిసి చిత్తము సంక్తుభితంబు నొందగా,
దైవముమీద భారమిడి ధర్మప్రవృత్తితో నుండనెంచగా,
యావిధి కాలచక్ర గతియంచనవేయగ జాలకుంటినే
సేవలుచేతు వంచనను సేయగ వద్దిక వెంకటేశ్వరా! 1367

- శా॥ వానప్రస్థము నాశ్రయించు గతిపోవన్ "నీ గృహస్థాశ్రమం
దే నుండయ్య"మటంచు పల్కులను మాతృస్మార్తి సేవించుచున్
ప్రాణంబుల్ కడదాక నుండగను కర్తవ్యంబు న్యాయంబుయే
దైనన్ నేగిన ధన్యమౌ పఱగుగాదా? వెంకటేశా ప్రభో! 1368
- ఉ॥ మాతగు రంగనాయకమ మాసము చైత్రము మూర్ఖవ్యాధినిన్
నూతన వత్సరంబునను నొచ్చుచు, నా, బహు, ధాన్యమందు నెం
తో తపియించుచున్ స్పృహను తొందర తొందర కోలుపోవగా
భీతిలి వైద్యసేవనిడ వెంటనె స్వస్థత నందెనీశ్వరా! 1969
- ఉ॥ ఆ విధి నాల్గుమాసములు అన్నమెఱుంగక, కాల్లూకాయున్,
దైవమునున్ తలంచుచు విధాత, యముండును తిట్టిపోయుచున్,
శ్రావణ శుద్ధమున్ నవమి శాశ్వతనిద్రనుజెందె! చూచిపో!
బోవగ మన్మలన్ తెలుపబోదెను చూచిరి! వెంకటేశ్వరా! 1370
- చం॥ నిదురలో నుండునట్లు తలినెట్టులోఁ జేర్చితి కాటికాపురిన్,
మదిమటువంగఁబో వ్యధను, మాతకునున్ తలకొర్చి పెట్టిగా
విదళిత దుఃఖదగ్ధ పరివీచిక తట్టుకొనంగజాల న
య్యదనునకోరె మానసము అమ్మవొడిన్ త్రుటి! వెంకటేశ్వరా! 1371
- మ॥ జరిగెన్ కర్మ యధావిధిన్ పఱగె, కృష్ణా గౌతమీ గంగలన్
అరితిన్ అస్త్ర నిమజ్జనల్, గుడివిశాలాక్షమ్మ, విశ్వేశ్వరుల్,
మరి వారాహిని, అన్నపూర్ణ మహిమాత్మాదుంరి విఘ్నేశులన్,
ధరిశించంగను కాలభైరవుల తృపై! వెంకటేశా ప్రభో! 1372
- ఉ॥ ఆమె అదృష్టమేయగును అన్నియు సవ్యమె నాచరించగా
ఆమెవిఁకాకిపిండములనందెను ముద్దలు కర్మరోజులన్,
ఆమె నిదర్శనంబునట అంతట తృప్తినిబొందె బోయనన్,
తామమతల్ నిగుడ్చినటు తాదృశమందెను వెంకటేశ్వరా! 1373
- మ॥ చిరుప్రాయంబున కోలుపోయితిని వంచించంగ అమ్మేగెనో?
మఱుప్రాయంబున దత్తుతల్లి కడ వమ్మైపోయె వాత్సల్యమున్,
మరువంబోని అరుంధతిన్ మనసు అమ్మాయంచు నాప్యాయతన్
శ్రుణుంబునీక మాతృప్రేమ కనరాదా? వెంకటేశా ప్రభో! 1374

- ఉ॥ కాలమె తీర్పునివ్వ ననుకంపన దైవమె తోడునాను! నా
వేళకడే సమస్యలను వీడనుమాట నమంజసంబగున్,
గాలిలో దీప్తముంచి వెలుగన్ భవదీయ మహాత్యమన్న దా
తైలములేకనే వెలుగునన్నది నీ ప్రభ! వెంకటేశ్వరా! 1375
- శా॥ ఆశాభావము జీవితాశయము సిద్ధ్యర్థంబు లేదంతమున్,
ప్రాశస్త్యంబగు పారమార్థికమునున్ భాగ్యోపలబ్ధిన్ కనన్,
యాశించన్ పురుషార్థ సాధనము సాయంబెల్ల కాకుండనే,
నొ శోభించును మానవాశి కెటులైనన్! వెంకటేశా ప్రభో! 1376
- శా॥ ఆశాజీవియో కానిచో మన్సుగడే వ్యర్థంబు భావింపగన్,
గ్లాశించొంది పురోగమంబు భవితక్కార్థార్థ భాగార్థమున్,
లేకంబైన చతుర్విధార్థములు తల్లీలన్ యశోభాసురం
బొ శోభించ పురాకృతంబను కృతంబో? వెంకటేశా ప్రభో! 1377
- మ॥ అదియే భాగ్యము జీవితార్థమున కత్యాశక్తి సంపాదనన్
యది యుల్లేఖ్యసమాస తద్దీతము సన్మాన్వార్హ ప్రాప్తంబునై
యదయార్కుండను కై వడిన్ బ్రతుకు యుద్యోగించి అస్తగతం
బుదయాస్తంబుల భాసురంబగుట నొప్పన్ వెంకటేశా ప్రభో! 1378
- ఉ॥ అంతటి యున్నతాశ శిఖరాగ్రము చేరగ లక్ష్యసాధనన్,
పంతము కార్యదీక్షయు నవశ్యము కర్మల నీతిమార్గమున్
స్వాంతము చిత్తశుద్ధియును సంస్తుతి కావ్యకవిత్వమల్లుచున్,
శాంతిసుఖంబు సంపదలు సంతస్థమందుటై వెంకటేశ్వరా! 1379
- ఉ॥ "అపదనాడె బాధలకు అందును దైవము, సర్వమందుచో
తోపడటన్న" సత్యమగు! దోయిలి యొగ్గుచు మానసంబునన్
నాపరమాత్మనే నెపుడు నమ్ముచు కీర్తన లుచ్చరించుచున్,
నీపదమందు జీవితము నిల్వగ నిమ్ముము! వెంకటేశ్వరా! 1380
- చం॥ అయినది నింతదాకనది యయ్యెడు కాలము మారుచుండగా,
పయనము నెప్పుడో తెలియ వచ్చెడు మార్గములేదు! జాతకం
బు యెపుడో నిర్ణయించనది పూర్వమెకాకనువోయి? నిప్పుడో
నియమితమైన వేళకది నిర్ణయమయ్యెడు! వెంకటేశ్వరా! 1381

- శా॥ క్షీరంబున్ మధియింపగా దధియు, చిల్కించన్ నదేవెన్నసం
స్కారింపన్ ఘృతమై పవిత్రమగునా సర్వార్థ కార్యంబులా
ధారంబై వెలయింప మానసము బాధాత ప్తమై పుణ్యమో?
శ్రీరామార్చిత పాదపద్మయుగళా! శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 1382
- శా॥ యే రూపంబు కులాలు మృత్తికను త్రొక్కించన్ మటంబాది యా
కారంబుల్ మలయింప నేర్పడును! సంస్కారావృతంబట్లు నా
దారింబోవుచు జీవితంబు పరమార్థంబైన త్రోవేచనున్
శ్రీరామార్చిత పాదపద్మయుగళా! శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 1383
- మ॥ చరమావస్థ నెఱింగి జీవుడును సంసారాంబుధిన్ నీడుచున్,
పరమార్థంబగు చింతనున్ తనదు జీవాత్మానుసంధాయెయ్యె,
పరమాత్మైక్యము చేయగన్ గురువచో నాజ్ఞానుసారంబుగా
శరణంబయ్యెడు ధన్యమై పఠగునిచ్చున్! వెంకటేశా ప్రభో! 1384
- మ॥ చరితార్థంబగు నాత్మనున్ తనకు సాక్షాత్కారమున్ జేయగన్,
గురువా జ్ఞాననువ ర్తియై పఠగు సాంగోపాంగ పారితఠన్,
పరమో ధర్మమనంగ జీవితము సవ్యంబైన మార్గంబునే
శరణంబౌ భవబంధమోచనము ఆశా? వెంకటేశా ప్రభో! 1385
- మ॥ సృజనాత్మాపర విశ్వమందునను భాసించంగ నాత్మార్పణన్,
భజియింపన్ పరమాత్మనున్ సగుణ విశ్వాకార సాయుజ్యమున్,
విజిగ్మండయ భాజనరేబునయి సంప్రీతిన్ నియోగంబగున్,
యజితున్ జేరగ సాధనంబదియెనయ్యా వెంకటేశా ప్రభో! 1386
- శా॥ "జాతస్యః మరణంద్రువంబి"నగనున్, సన్యాసులున్ యోగులున్
ప్రీతిన్ సిద్ధి, సమాధిజెందగను, కుంభించంగ ప్రాణంబులా
యాతత్వంబు కపాలకుండలిని ప్రాణాయామమున్ జేయ సం
కేతంబౌనది మృత్యువౌ పఠగు ముక్తే? వెంకటేశా ప్రభో! 1387
- చత॥ చరమదశాంతరస్థగత చావును తప్పకొనంగలేరు? త
న్మరణ సమానసిద్ధియు, సమాధియు, యోగకపాలమోక్షమున్,
నరయగ నొక్కటాను? అవిసశ్యము నాత్మయు జీవివీడుచున్
పఠగుగరీర మవ్వీధి నివర్తిలుచుండును! వెంకటేశ్వరా! 1388

శా॥ ప్రాధాన్యంబగు సంఘ దుర్నడతలున్ గ్రామీణ సౌభాగ్యముల్,
నాధారంబగు హైందవా పరము దేవారాధనాచారముల్,
సాధించంగనె సంప్రదాయపు కుసంస్కారాయుతా సంస్కృతిన్,
చేధించెన్ విపులంబు నీరచనయే శ్రీ వెంకటేశా ప్రభో! 1389

చం॥ పరమపవిత్ర భాజనుడు భాసుర వజ్రకీరీటు వెంకటే
శ్వరు మకుటాయమాన మనసార రచించిన జీవన్ స్రవం
తిరవ సమాప్తమౌ కృతిని తృప్తిగ తచ్చరణారవిందముల్,
శిరమభివాదనంబగుచు చేర్చితి శ్రీపతి! వెంకటేశ్వరా! 1390

శా॥ చీరాలాన్వయ, గోత్రమాహరితపై శ్రీరామ శర్మాఖ్యుడన్,
ప్రారంభించిన కావ్యరత్నము సమాప్తంబు జీవన్ స్రవం
తై రాజిల్ల కవిత్వలోకమున సంధానంబు ప్రాచుర్యమై,
చారిత్రాత్మకమై వెలుంగదగు నాశా! వెంకటేశా ప్రభో! 1391

చరణాద్యంతము

కం॥ శ్రీ వైకుంఠ విరక్తుడు,
శ్రీవత్సాంకితుడు, శ్రీపరిచ్యుతుడునునా,
శ్రీ వెంకటాచలపతి,
శ్రీవాసా, శ్రీనివాస, శేషగిరిశా! 1392

కం॥ విష్ణు, ర్విష్ణు, భరిష్ణు, స
హిష్ణున్, వర్ధిష్ణు, యుత్సహిష్ణు, గ్రసిష్ణున్
కృష్ణున్, వర్తిష్ణున్, బ్రా
జిష్ణును, నినుగొల్తునయ్య చిన్మయరూపా! 1393

—o—

శ్రీ కర్లపాలెము లక్ష్మీనారాయణప్ప, లక్ష్మీబాయి దంపతుల
యిష్టపుత్రుండు

చీరాల హనుమంతరావు రంగనాయకమ్మలకు

దత్తుపుత్రుండు- హరితస గోత్రీకుడు చీరాల శ్రీరామశర్మ
ప్రణీతము యితి జీవనస్రవంతి-

—సర్వము సమాప్తము—

త ప్పొ ప్ప ల ప ట్టి క

పుట	వద్యము	పంక్తి	తప్ప	ఒప్పు
1	6	3	భీష్మిక	భీష్మిక
2	13	4	టిపుమ	టింపుమ
10	64	2	సగు	నగు
11	68	3	కనిష్ఠ	కనిష్ఠ
12	77	1	విడ్డగ పుత్రిగంత	విడ్డను పుత్రియంత
14	89	2	రుండునున్	రుండునున్
18	115	2	ధ్యానము	ధ్యానము
19	123	4	నెట్టిం	నెట్టిరి
25	170	2	హనుమాంబ	హన్మతాంబ
29	197	2	తాసుతున్	లౌసుతుల్
38	255	1	మత్తు	సుత్తు
39	263	4	మయ్యెము	మయ్యెను
50	340	3	షలతో	షలతో
50	341	3	శిస్సు	శిస్సు
52	350	1	రెచ్చే	రైచ్చే
53	360	4	దుఃఖమ్ము	దుఃఖము
53	362	1	నల్లని చత్తని	చత్తనీ నల్లని
53	364	1	టైంటి	టైము టే
54	373	4	కెప్పుడు	కెప్పుడును
56	383	1	అరోజే	అరోజే
59	406	1	మామయె	మామయయె
65	445	2	నదను	నదను
74	511	2	సతిర	సవివర
76	521	4	కొక్కరుగ	కొక్కరు
77	528	4	బుద్ధితో	బుద్ధితో
82	568	1	హరిద్ర	హరిద్రపు
82	569	2	యామిని	యామిని
83	570	3	మొదట	పతియు

పుట	పద్యము	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
83	574	1	వత్సర	వత్సర
85	585	4	రాజ్యర	రాజ్యమ
98	679	2	ముద్రప్రసన్న వదనాం	ముద్రయు, ప్రసన్నముఖాం
98	679	3	అదిమ	అది
100	695	3	రూప	రూపు
102	704	4	గను	నగు
108	747	3	నాలుకను పర్చెను	నాలుకను నేలను పర్చెను
112	773	4	రెల్లరు	రెల్లరు
114	793	3	ర్తునో?	ర్తువో?
116	804	3	స్ట్రోదుల్	స్ట్రోదుల్
120	832	2	బునగ్గు	బుననుగ్గు
122	845	1	శార్ఙ్గ	శార్ఙ్గ
122	845	4	నంబుల్	నంబున్
125	869	2	నూత్ర	నూత్ర
130	902	2	గాచె	గాంచె
131	910	3	బంచెను	బంచెను
134	931	3	మయారు	మయార్కు
136	938	2	ఇలచు	ఱందు
140	973	4	దాదివ	దాదిన
141	979	2	సేప	సేవ
142	985	1	మచ్చటో	ముచ్చటో
142	986	1	నొక్క	నొక
142	989	1	ఉ॥	చం॥
142	989	1	వంచగ	వలుంచగ
143	990	4	త్యాణ	త్యాణ
144	997	2,3	ర్తనకయా	ర్తన, న్నా

పుట	వద్యము	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
145	1008	3	యై	మై
154	1073	4	గామపు	గ్రామముల
159	1102	3	దుద	దుగద
160	1115	1	పంచాంగకా	పంచాంగముకా
165	1144	2	హియింపు	హింపు
166	1154	1	యైననున్	యైననున్
167	1160	2	హస్తీ	హస్త
167	1160	4	దనో ?	దవో ?
169	1174	3	వ్యాది	వ్యాధి
175	1215	1	వచ్చిన	వచ్చిన
177	1228	2	రాలముం	రాలపుముం
177	1232	1	వీడివచ్చె	వీడిటువచ్చె
177	1234	4	పోవును	పోవును
179	1242	1	ముంద మన్న	ముంది యన్న
181	1256	4	న్నాహు	న్నాహూ
181	1262	1	దేభతల్	దేవతల్
186	1291	1	నెంచి నా	నెంచనా/దనా
186	1294	1	నంగ నా	నంగనయ్యెనా
186	1297	4	మెట్లులనో	మెటు
188	1308	2	మున్ ద్వివిధీ	మెందుకీ
188	1309	2	మనసు	మనసు
189	1314	3	నొప్పుదున్	నొప్పెదున్
191	1327	3	పాస్తల	పాస్తల
194	1348	2	పూవె	పూనె
197	1372	2	అస్తీ	అన్ధి

శ్రీ గాయత్రీ ప్రెస్

విజయవాడ.11

ఫోన్ : 533064

కృతి కర్త

చీరాల శ్రీరామశర్మ M.A.,

- జననం : 14-6-1919 - కర్లపాలెము.
- జననీజనకులు : కర్లపాలెము లక్ష్మీబాయిమ్మ, లక్ష్మీనారాయణప్ప.
- దత్తత : 1929 అక్టోబరు.
- దత్తత తల్లిదండ్రులు : చీరాల రంగనాయకమ్మ, హనుమంతరావు.
- విద్య : M. A..
- వివాహము : ధర్మపత్ని ఇందిరాదేవి, 2-10-37.
- వృత్తి : Chief Controller S. C. Rly. Vijayawada.
- వృత్తి విరమణ : 30.11.76.
- అభిరుచి : అంగ్ల, అంధ్ర సాహిత్యము....
AIR - విజయవాడలో Safety గురించి
Railway Magazine లో
అంగ్లములో పద్యాలు ప్రచురణ.